

ZENBAKI HONETAN

Eskutan daukazun 26/27 zenbaki bikoitz honekin 1983ko lehen bi zenbakiak batean eskaintzen dizkizugu. Atzean utzi dugu, beraz, gure aldizkariaren zilarrezko ezteien aldia. Ezteioek zirela eta, egin genituen ekintzek eman dute emaitzik franko. Bat, JAKINen zenbaki berezia, 21.a, gure harpidedunari doan emana. Eta bi, JAKINen promozio-ekinaldia. Ekinaldi honen barruan egin ekintzei erantzunez, 457 harpidedun berri inguratu zaizkigu. Eta gure laguntza-deiari, 97 harpidedunek erantzun diote borondatezko kuota ordainduz. Hau denau ez al da, ba, poztekoa?

Harpidedun iritsiberrioi gure ongietorririk abegitsuena, eta gurekin urtetan jarraitzen duzuenoi gure esker ona eman nahi dizuegu, aurtengo lehen zenbaki honen ataritik.

Harpidedunaren diru-languntzaz at, jaso dugu besterik ere: zehazki, Eusko Jaurlaritzatik 770.688 pta. eta Gipuzkoako Diputaziotik 578.643 pta. Milesker laguntzaile guztioi.

Gatozen orain eskuartearen duzun zenbaki honen aurkezpentxoaren egitera.

Gure eritziz sailarekin ematen diogu hasiera gaiari. Inkestan oin-harturik, JAKINek bere eritzia ematen du euskararen egoerari eta inguruko zenbait arazori buruz. Iazko lehen zenbakiko editorialarekin batean irakur daiteke, non «Euskara, hizkuntza nazionala: normalizazioaren behar larriaz» ari bait ginen.

Zenbaki honen gai nagusia, benetan nagusia da. Garrantzizkoa eta sakona. Euskararen egoerari buruzko informazioa JAKINen zein irakurleri ez zaio axola? Azterketa eskuratzen, itzultzen, lantzen eta moldatzen lan gaitza egin badugu ere, ahaleginak merezi zuelakoan gaude. Eusko

Jaurlaritzaren Gizarte Azterketarako Lantaldeak buruturiko ikerlan hau eskainiz, gure irakurleari zerbitzu on bat egiten dioguna sinesturik gaude.

Orain eta Hemen sailean zenbait nota labur, eta ez hain labur, eskaintzen dugu, luzeago erabiltzea merezi duten gaien lehen apunte gisa.

Liburuak sailak orrialde asko betetzen ditu oraingoan. Jon Kortazarrek Joan Mari Irigoienen «Poliedroaren hostoak» nobela komentatzen du oraingoan. Joan Mari Torrealdaik, bere aldetik, urtero lehen zenbakian egin ohi duenez, euskaraz atera diren liburuen datuak bildu ondoren, liburugintzaren arazorik azpimarragarrienak aztertzen ditu.

Inkesta baten inguruan

Errealitatea garbi ezagutzearen garrantziaren haundia denok dakigu, aldatu nahi dugun errealitatearena batez ere.

Gure irakurleak, bestalde, ezagutzen du aldizkariaren trajektorian azterketak beti izan duen gora: errealitatea, hizkuntzarena eta kulturarena bereberki, aztertzen, ezagutzen eta ikasiaren berri ematen saiatzen gara, datuak inori ezkutatzen ibili gabe. Informazioaren bidez eta eritzien kontrasteari ateak zabalduz lortuko dugu denon artean gure egoeraren ezagupena eta transparentzia. Sekretismoek eta kapilismoek ez gaituzte inora eramango. Jakin beharra daukagu zenbaterainokoa den euskaldunberrien fenomeno, zertan den alfabetakuntza, zer deritzoten etorkinek, nola jokatzen ari garen eskolarekin, etab., etab. Jakin, ez geure burook enganatu eta ez ibili beste inor enganatuko dugulakoan.

* * *

Ohore bat da, gaur, JAKINentzat, bere irakurleei eta Euskal Herriari zerbitzu eder hau eskaini ahal izatea: Eusko Jaurlaritzaren Gizarte Azterketarako Lantaldeak prestatu duen azterketa euskararen egoera sozialaz.

Ekinaldi sendo eta global batetara pasa beharko genukeen honetan, joan-etorriak haundienekoa da inkesta honen bidez lortu nahi den xede bikoitza: lehenik hizkuntzaren egoera soziala zehazki-mehazki ezagutu. Programarik egingo bada, non gauden ikusiz abiatu beharko dugu. Bigarrena, egindako inkesta ezagutzera eman eta zabaldu, ikus eta ikas dadin; ez lanaren bikainagatik bakarrik, JAKIN-ek irakurleari zor dionagatik ere baino, euskarak ordu

larri honetan denoi eskatzen digunagatik ez gutxiago. Denon ordua da, ez erakunderen batzuen edo besteena soilik, ez instituzioena bakarrik edo militantzia hutsarena.

JAKINek euskararen eta euskal kulturaren zerbitzuan dauka bere burua. Informazio zerbitzu bezala hain zuzen: asmo horixe izan bait dute gure zenbaki guztiek, Euskal Herriaren ezagupena sakontzeko espreski antolatuek nagusiki, nahiz eskualdeak aurkeztuz (Ipar Euskal Herria, Nafarroa, Araba), nahiz gizarte-arazoak (Ekologia, Medikuntza, Langabezia, Industri birmoldaketa), kultur arazoak arakatzu halere sarrienik (Euskal Unibertsitatea, Kanta Berria, Bertsolaritza, Elebitasuna eta Ikastola, Euskararen zapalkuntza, Komunikabideak Euskal Herrian, etab.). Hizkuntzaren arazoak enplegatu izan gaitu gehienetan, hainbat erreferentzia aurki dezake irakurleak, zenbakiz zenbaki, urteak joan urteak etorri. Horregatik zenbaki honetako azterketa soziolinguistikoa bere-bere etxean dago JAKINen.

Gurea bezalako informazio zerbitzu batek ez luke zentzu haundirik, halere, euskarak beste mila zerbitzu modu gehiago ez balu eta denen artean kolaborantza izpiritua nagusi ez balitz: irakaskuntzakoak, etab., administraziozkoak halaber eta politikoak.

Instantzia politiko bat izan da oraingoan zenbaki honetako azterketaren egilea, edo eragilea. Baina Eusko Jaurlaritzak inkesta honekin Euskal Herriari egin dion zerbitzuak, uste dugu interes mugatuki politikoaren edo alderdikorren barrutiak aise gainditu dituela, euskararen orainaz eta geroaz kezkatzen garen guztioi eta bakoitzari eskuetan tresna paregabe bat emanez: guztiz argigarria izango bait da Jaurlaritzak berak hizkuntz politika nola gidatu jakiteko, baina ez gutxiago beste guztiok ere berreuskalduntzean, alfabetakuntzan, normalizazioan, kulturgintza osoan, non gabiltzan erreparatzeko, gure indarrak non zentratu erabakitzeke. Ongi jabetu beharra daukagu, non dauden euskararen ahalmen sozialak, non arriskuak eta axolagabekeria, zein dugun laguna eta zein etsaia, euskararen etsaia, ez agian geure etsaitxo pertsonala. Gureak zinez asmo euskaltzaleak diren neurrian, denok bata besteagandik gaudela ezin inoiz ahantz genezake: «Elkarrekiko dependentzia hori, gure 25. urteko zenbakian aitortzen genuenez, denen-

tzako da aberasgarri. Tren beraren bagoi desberdinetan goaz. Denok iritsiko gara edo denok galduko gara».

Azterlan hau agertzerakoan, aldizkariak eskerrak eman nahi lizkieke, bere izenean eta irakurlegoarenean, Eusko Jaurlaritzari eta, guztiz bereziki, J.I. Rz. Olabuenagari eta M. Marañoni, egin duten ahalegin bortitzagatik, esku zabalez eskaintzen diguten opariarengatik.

* * *

«Eta zer, zer berririk?», galdetuko du jakinminak, inkesta bat omen dela entzun orduko. Anekdotarioan galdu eta inkesta dena desbirtuatzeko arriskua beti dago. «Zenbat euskaldunberrik irakurtzen du Punto y Hora?», «nola partitzen dira joera politikoak?». Horiek izan litezke galdera txit garrantzitsuak, segun zer nahi den. Irakurlea libre da. Baina guk geuk inkesta bere osoan har dadila, nahi genuke, anekdotario hutsean, esan bezala, galdu gabe. Horregatik galdeketa bera ere oso-osorik argitaratzen dugu, erresulta soilak eman orde. Balorazioa egin nahi dezanak, datu denak eskuetan ditu orain.

Gure aldetik irakaspen hauek azpimarratuko genituzke, berririk ez izan arren, beti gogoangarriak eta funtsezkoak, ezezkorretik baikorrera joanez:

- a.— Euskara, ez lurraldearen zabalez, ez hitzunen kopuruz, da nagusi Euskadin (Lurralde Autonomoan). Nagusi, ondo nagusi, gaztelania da: gutxiengoa gara eta zatikatua gainera.
- b.— Euskal hitzunen gizartean bertan euskara, desegituratua, hiltzeko bidean doa. Euskararen hiltzoria erreala da, ez da lantu erromantikoa.
- c.— Halere euskarak Euskadiko euskal nahiz erdal hitzunen artean itzala eta begirunea irabazi du, hiri giroan ere: prestigiatu egin da.
- d.—Euskararen aldeko gogoia eta lehia biziki azkarra da Euskadin, euskaldun nahiz erdaldunen artean.

Beste era batetara bilduz:

- a".— «Euskara, gehien-gehienentzat, gertaera sozial bat da, eta ez bakarrik menpera eta atzeraezina, aitzitik, nabarmenki hedatzen ari dena baizik».

b".— Euskadiko jendearen elkartasunerako identitate sinbolo gorena bera dugu.

c".— Baina jadanik ez da nahi euskara sinbolo gisa soil ere, mezuen komunikatzaile eta bizitza soziale-rako hizkuntza funtzional eta erabilgarri gisa baino.

Alde positibo eta negatibo hauen artean, kontraesanez beteriko komunitate zartatu batetan bizi da euskara, margi-nazioan oraindik, bakerako baino gertuago borrokarako.

* * *

Zer da, izan ere, euskara hori, bakean uzten ez gaituena, sakrifizioak eskatzen dizkiguna geurekiko eta, askotan, atsedean gabeko borroka bestee-kiko? Euskararik ez dakitenak eta dakigunok hain baretik biltzen gaituena? Nazio kontzientzia da. Azterketa soziolinguistiko honek berriro erakusten digu: inkestatuek hizkuntzaren berreskura-pena eginkizun politikotzat daukatela; hobeki, arazo eta eginkizun nazionaltzat jotzen dutela hizkuntzaren borroka. Euskaltzalea, euskaldunberria, euskaldun arrunta eta Euskadiko erdalduna bera puntu horretan batera datoz. Eta, bigarren, ematen den bultzada, euskarak funtsean aurrerazten duena, militantziari esker egiten dela.

Horra, bada, datu lehendik ezaguna, berriro nabarmen-dua: prozesu sozio-historikoan hizkuntz kontzientzia kolektiboak duen egiteko trukaezina, inkesta honetako emaitza kontsolagarriena zalantza gabe. Kontzientzia honek esijitu egiten du: esijitu egiten dio Eusko Jaurlearitari, HABEri, AEKri, UZEIri, Euskaltzaindiari, Unibertsitateari; esijitu, ematen diotena baino gehiago, eman liezaioketen baino gehiago apika. Eske bizia dago zorionez. Euskadik euskalduna izan nahi du.

Gogoia dago eta esperantza haundia dago. Herri zahar eta hautsiak berregin eta bizi egin nahi du. Baina, honez gero, erreparo bat agertzen da. Erdibitzen ari gara, alde batetan instituzioak, bestean militantzia. Eta hori, luzarora, gure desastrea izango litzateke. Militantzia, kontzientzia kolektibo errebindikatzailea, edozein antolaketa instituzional nahiz extrainstituzional baino oinarrianago da behar-beharrezkoa, orain eta gero, erakunde haien sostengu eta

suztatzaile, haiek baino barrenago, opzio desberdinak baino lehenago, guztien oinarri, kontzientzietan sustraiturik. Kontzientzia hori, arrazoi desberdinengatik orain bixi-bixi omen dagoena (moteltzen hasia ez ote dago?), zaindu egin behar da eta landu egin behar da, itzaliko ez bada. Ez «beste» buruberoentzat utzi eta ez «geure» monopolio bezala akaparatu. Ez instituzioen barruan eta ez kanpoan euskarak burua altza lezake militantzia gabe. Hizkuntz kontzientzia nazional hori izango da gure armarik baliagarriena, dituen ajeak sendatu eta heldutasun jasoago batera iritsi ala. Gaur, ordea, deitoratu beharra dago, euskararen aldeko errebindikaziotan beretan (manifestaldiak edo) ezin gara elkartu. Ez gara luzatuko. «Entzuteko beharrik duenak, entzun beza»

* * *

Etsaiak. Euskarak ez ditu adiskideak bakarrik. Etsaiak ere baditu, barruan eta kanpoan.

Kanpoan, lehenengo, euskararen zinez arerioak daukagu, ageri-ageriak nahiz gutxi-asko mozorrotuak, Alderdirik edo erakunderik izan beharrik gabe. Euskararen edozein errebindikaziotan histerismoa besterik ikusten ez duen jende dotore, guztiz arrazoizkoa, oso jende jaun eta mundu haundikoa. Abertzaleak ere ba omen dira, batzuetan. Alderdi eta instituzioren batzuk, orobat, abertzaletasunaren auzokeriagatik, edo euskararen inperialismoagatik, edo diskriminazioa omen delakoagatik, edozergatik, euskararen desarroiloari beti zankadila jartzen eta ate denak hersten besterik sekula jakin ez dutenak, nahiz eta orain ezin garbi-garbi esan, egiaz nahi luketena, euskararen heriotza dela.

Baina, kontra egon gabe, alde ez dagoen jendeteria eza-xola guzti hori dago, gainera, berreuskalduntzearen zentzu sakona, kolektibitatearen integratzailea, ulertu gabe, beste modu batetan hura ere euskararen etsai gertatzen dena. Oro har, euskararen kontzientzia bizia dago, esan bezala, inkestak enganatzen ez badu. Baina kontzientzia falta haundia dago, herri bat, komunitate bat egin nahi izateko. Hemen, esparru honetan, lan egin beharra dago: ez lan esporadikoa, noizean behingo ekintza galduak, funtsean haiek ikusliar huts bihurtzen dituztenak (manifestaldiak, hauteskundeetako propaganda), baina lan sistematikoa, jende hori aktiboki bilduko duena, informatu (euskaraz

baino erdaraz gehiago nahitaez) eta suztatzeko. «Euskaldunok, berresango dugu, erdaldunei hizkuntz proposamen bat egin beharrean aurkitzen gara (...), baina proposamenak onargarria izan behar du, bere helburu, metodologia eta ekintzetan. Bestela gerrate batetara goaz» (22, 8). Garaiz kontuak ateratzea dago, konponbide gabeko trantze batetara heldu nahi ez badugu.

* * *

Horien aldean barrukotzat eman genitzakeen arriskuak eta desarrolloaren eragozpenak ez dira gutxiago begirtzekoak.

Oso gogoan hartzekoak iruditzen zaizkigu, ezinaren aurrean edo, gaurkoz bederen, ezin gaintituzkotzat agertzen zaizkigun trabak. Ez dugu uste, legeak ematen zizkigun posibilitate kaskarrak ere behar bezala probetxatu direnik, betiko gure kalamitateak medio. «Egin dira garrantzizko gauzak» batek euskaltzalea ezin sobera poztu lezake, ondo egin zitekeen eta txatxukeria artean egin gabe geratu zaigun guztia ikusten duela. Arrazoiak eta erruak aparte, aitortu beharra dago, ez dela asmatu, behar zen organizazioa eta bultzada sortzen, lanean jarri behar ziren indar guztiak lanean jartzen; alderantziz, projektu eta indar asko erre zaigula denon kaltea beste irabazirik gabe.

Lanean ari diren euskaltzaleen animoak nahiko atsekabetuak ikusten ditugu azken aldian. Garrazturik eta minbera. Dabilenak daki, euskararen munduan ezer egiteko, oraindik ere, nolako baldintza negargarrietan ihardun behar izaten den. Baina ez dago batzuei betiere guztian idealismoa eta sakrifizioa eskatzerik, bitartean beste batzuei egiteko berdintsuetan medioen oparotasun guztiak sobera zaizkienean inondik ere. Luxu eta bonbazia tonto batzuk, euskaraz ohi izan den estilotik arras kanpora, burla hutsak dira militantziarentzat, edozein odoltxartzeko edo desanimatzeko apropos eginak bailiran. Ez da bide ona, euskararen aldeko langileen bi klase sortzea, bata ponperian eta miserian bestea.

Aztertu beharra daukagu, ordea, euskaltzale, zaldun barik, oinezkook ere, gure proiektuek, projektuon ederraren eta gure itxaropenen eta ahaleginen maila lortzen ez badute, zenbateraino ez den izaten geure erru soil-soilez. Exi-

toa ez da inprobisatzen. Eta ez dago mundu guztia probokatzeko ibiltzerik, lainerian, gero haietxen laguntza behar dugunekin. Pentsa dezagun, denek ez daukatela zergatik egon guri begira eta laguntzeko irrikatzen, idealistak omen gare-lako eta gure lana oso herriaren onuragarri omen delako. Errealismoa ez dela derrigor bizio bat, derrigor birtutea ez den legez. Lagunak eta laguntzak falta bazaizkigu, beraz, lagunak egiten geuk jakin ez dugulakoxe, izan daitekeela. Haizeen ereileak badaki uzta: ez dauka zergatik frustratuta sentitu trumoiarekin.

Euskaldunberri eta berritu-nahi askoren frustrazioak ere, besteak beste, inkesta hotz batek jaso ahal baino beste-lakoak dira. Hor, esperantza daukagun toki berean daukagu arriskua. Pentsatu beharra dago.

Batzuetan, aitor dezagun, euskaltzalea beldur da, inkesta honetako erresultak baikorregiak ez ote diren, euforia baten txinpartak. Kezkatxoa, behintzat, geratzen zaigu, euskararen aldeko hainbeste borondate, esaterako, puska bat edo piska bat, apar hutsa ez ote den izango. Edo, bestela, hizkuntz kontzientzia kolektiboaren baitan ez ote dagoen inkoherentzia dexente. Badirudi, proposamen orokorrek onarpen oso zabala dutela; proposamen horietxek modu programatu batetan egintzetara eraman nahi direneko, haatik, uzkuritu egiten dela inkestatua. Ikara horren azpi-azpian, inkontzienteki, «gaztelania ezartzea bidezkoa da; euskarak, ordea, borondatezkoa izan behar du» eskema dagoela, ematen bait du. Gure egoera diglosikoaren agerpen bat gehiago, noski. Baina mentalitate horixe gaindituz hasi beharra bait dago. Ez daukagu euskarari hizkuntza «toleratu» baten planteamoldeak egiterik.

Euskarak prestigioa irabazi du. Beldur gara, baina, hemen ere prestigioa, berea baino gehiago, beste borroka modu batzuek mailegatua ez ote duen.

Estimu hori gutxi ez dadin, euskarak bere baitatik irabazi beharko du eta zabaldu bere itzala. Horretarako, lehenik, euskarazko kultura egin eta jaso behar. Euskarak ofizialtasun erreala izan behar, ez paperezkoa. Orokorkiagoo, bigarren, herri honen historia, tradizioak, mitologia, etab., ezagutzera eman, nahiz gaztelaniaz izan, euskararen signifikazioa, erdigune eta muin bezala, historikoki nahiz sozialki, erakutsiz. Are, geroari begira, daukagun projektu so-

zio-politikoan, berreuskalduntzea faktore integratzaile eta baketzaile bezala ulertu eta ulertarazi, ez restaurazio arkeologiko sentimental soil gisa, gutxiago rebantxismo bezala.

Inkesta baikor eta itxaropentsu honen aurrean euskaltzaleoi zuhur eta begiratu izatea dagokigu, gure izpiritu autokritikoa inoiz ez galtzea. Ez dira inkestak, salbatuko gaituztenak. Ezta suhar eroa ere. Zuhur eta suhar dagokigu jokatzea.

* * *

Problema batzuk aipatu ditugu. Azkenik, larriena, hitz bi esan beharra dago inkestari berari buruz.

Inkesta hau, egileen errurik batere gabe, «hiru probintzi»etakoa soilik da. Nafarroa eta Ipar Euskadi kanpoan geratu dira. Hasieran errealitatea ezagutzearen garrantziaz aritu gara. Hona hemen inkestaren errealitatea isladatzeko modu tragiko bat.

* * *

Zuen esku dago, euskaltzale adiskideok, euskararen egoera eta balorapen sozialaz egindako inkesta hau. Zuei dagokizue zorrozki irakurtzea, kritikoki zuen eguneroko esperentziarekin kontrastatzea, ezagupenetik ekintzara bidea irekitzea. Zuen aportazio kritikoak dossier hau osatzen lagun lezake; inkestaren egiazko jarraipena eta osapena, hori denok dakigu, zuen lanak izan beharko du. Milesker, beraz, berriro, euskaltzale oldartsuoi, Eusko Jaurlaritzari eta inkestagilei bezalaxe.

1983 – otsailean

EUSKARAREN BORROKA

Euskal hizkuntza eta euskal gizartea

Soziolinguistikazko sarrera. Euskara, gertakari soziala. Euskararen funtzio sozialak. Euskararen egoeraren definizioa. Euskararen prozesu soziala.

Euskara, gertakari soziala

Euskararen ezagutza biztanle-zentsuaren arabera. Euskararen ezaugarriak, gertakari sozial bezala: minoritarioa, zatikatua, desgaituraturua.

Euskaldunzaharrak eta euskaldunberriak

Erretrato robotatua. Hizkuntz erabilera. Nola ikasi dute erdara euskaldunzaharrek? Nola ikasi dute euskara euskaldunberriek? Euskal hiztungoaren jokabide eta aiduruak.

Egoeraren definizioa

Definizio objektiboa eta definizio subjektiboa. Euskara bai, Euskara ez. Nola ikusia da euskara? Zein jarrera hartzen da euskararen aurrean? Helburuak eta ekintza-programak. Ereku geografikoa. Euskaldunen hizkuntza. Euskararen gordailuzainak.

Ondorioak

**Eusko Jaurlaritzaren Gizarte Azterketarako Lantaldeak
buruturiko ikerketa.**

Zuzendaria: Jose I. Ruiz Olabuenaga

Azpizuzendariak: Juan Manuel Fz. Cancelo (Informatikoa)
Mikel Marañon (Soziologoa)

Euskaratzaileak: Gotzon Nazabal
Andoni Sarriegi

Euskal hizkuntza eta euskal gizartea

0. SOZIOLOGIAKAZKO SARRERA

Soziolinguistika, Rafael L. Ninyoles-ek dioenez, ikerketa-alorrik jaioberrienetakoa baldin badugu, euskal soziolinguistika oraindik jaiotzeko dagoela esan beharko genuke. Etorri, berandu samar baldin badatoz ere, aurkitzen dira, esate baterako, euskararen filologoak. Soziologorik, aldiz, apenas dagoen, Joan Mari Torrealdei eta Luis C. Nuñez bezalako frankotiradore bakartiren bat edo beste kenduta, eta batez ere Siadeco taldea kenduta.

Soziologiaren ikuspegitik begiratuta gutxi heldu dio euskarari. Orain arte izan diren saioak ez dira zuzen zuzen soziolinguistikakoak izan. Euskararen geografi hedadura, zabalkundea, mapa linguistikoak, taula estatistikoak eta gisakoak egin dituzte, adibidez, Bourciez-Allières, A. M. Etxaide, Irizar, Irigarai, S. Carrion, eta beste batzuk. Soziolinguistikaren alorrean, bestalde, teoriarik eta gogoetarik egina dute Krutwig batek, Txillardegiren batek, S. Carrion-ek, M. J. Azurmendik, **Euskararen Liburu Zuria** liburuko partaideek.

Gaur arte argitara eman diren azterketetan aintzakotzat hartze-koena Siadeco da zalantzarik gabe, hainbat eta hainbat lanetan, batzuk partzialak eta orokorrak bestek.

Hala eta guztiz ere, gure ustetan, euskal soziolinguistika lehen urrats apaletan dago oraindik. Eta jakina, hori eragozpen handi bat gertatzen zaigu aurreko lanen iragazpen edo arazketako lan osagari bat egin nahi dugunerako.

Gisa horretako egoera pattalean, beraz, ez zaigu geratzen teoriaren zirriborro bati (edo hobeto esateko, jeneralizazio-lan bati) ekiteaz aparteko beste estudio-planteamendurik, aurreko lanekin kontrastatzeko eta erkatzeko inolako posibilitaterik gabe, alegia.

Ez zaigu, bada, soziolinguistikako estudioek eskain diezazkiguketene beste kontrastebiderik gertatzen, eta horiek euskaraz kanpoko beste hizkuntzak dituzte, hain zuzen ere, beren aztergai¹.

Gure asmoa ez da hemen, inolaz ere, euskara euskaldunen hizkuntza bezalako mitifikazio sozial bat egitea, eta are gutxiago jadanik galdua den hizkuntza batenganako kultu nostalgikoa sustatzea. Aitzitik, euskara komunitate linguistikoki sozialki autosufiziente bat eraikitzeko behar hainbateko pertsona-multzo batek mintzatzen, irakurtzen eta idazten duen hizkuntza bat (eta ez dialekto bat) deneko begien bistako ebidentzian oinarrituz (eta hori, Euskal Herriaren elementu ezaugarri bezala duen balio sinbolikoa aipatu gabe), euskara bere transzendentzia eta esanahia oraindik zehazki deskribatzeko eta are aztertu eta sistematikoki estudiatzeko daukan lehen mailako erakunde sozial bat dela ulertzen dugu.

Euskara, tradizio soziologikorik klasikoenean, lehentasunezko estudiogai diren erlazio sozialekiko errealitate sozial bat dugu.

Ez da hau hitz honen hedadura soziala desarroilatze-ko lekua, frantses soziologoak egin zuen bezala. Alabaina, komeni litzateke gogoratzea ze, Durkheim-en terminologia eta kontzeptualizazioa hartzean, haien ondorioen hedadura osoan hartzen dugula. Horrela, esate baterako, kontzepzio honetan eman daitezke «burruka» eta «adiskidetasuna» bi hizkuntzen artean, eta ez bakarrik bakoitzaren hiztun indibidualen artean. Era berean, gizabanako konkretuek gertakari sozialengatik pairatzen duten presioaren eta konstriktzioaren eragina izan daiteke berorien portaera pertsonala aldarazterainoko modukoa².

Beste era batera esanda, euskara gertakari sozial eta botere sozial bezala da, hain zuzen ere, gure lanaren zuzeneko objektua. Oraindik beste hitzetan esateko, hemen aztertzen dena ez da euskararen sistema linguistikoa, eta ezta bere egitura linguistikoaren eta linguistikaz kanpoko beste edozein faktoreren arteko erlazioa ere.

Planteamendu horren arabera, azterketa honen eskema ondoko estudio-arlo hauetara mugatuko litzateke:

- Euskara, *Gertakari Soziala*.
- Euskararen *Funtzio Sozialak*.
- Euskararen *Egoeraren Definizioa*.
- Euskararen *Prozesu Soziala*.

Azkenik, euskara azter daiteke erreferentzi eremu desberdinekin ere (geografiakoa, administraziokoa, historiakoa, etab.). Lan honetan, eta zehaztu beharrik ere ez dauden arrazoiengatik (nahiz eta beren horretan euskarak Gertaera Sozial bezala duen benetako izaera ulertzeko lagungarri diren), eremu geografikoa Euskal Herriko Komunitate Autonomoarena mugatuko da. Eremu konkretu honetara murriztea, bestalde, ez da gure hautapen libre bat izan, eta are gutxiago esan nahi du euskara gure partetik Nafarroako edo Ipar Euskal Herriko eremu geografikoan *Gertaera Sozial bezala bere ondorio guztiekin* aztertzea axola ez zaigunik edo uko egiten diogunik.

1. EUSKARA, GERTAKARI SOZIALA

Egia esan, ez da batere preziso euskarak oraindik bizirik irauteak suposatzen duen meritu historikoa edo bere izaera extraindo-europarraren originaltasuna gogoratzen hastea, euskara gertakari sozial bezala errekonozitu behar izateko³. Aski dugu gizarte-komunikazioko mintzabide bezala duen *hedadura*, idatzizko komunikabideetan duen *presentzia*, gauza publikoaren administrazioko instantzia ofizialetan egin duen oraindik oraintsuko sarrera konstatatzearekin, haren izatea eta garrantzi soziala onartu behar izateko⁴.

Hain zuzen ere azken puntu honetan, bere esanahi sozialarenean alegia, behar ditu euskarak, gertakari sozial bezala, zentzu arruntetik edo zurrumurru soiletik haruntzago doazen xehetasun zientifikoak ⁵.

Argi dago euskara ez dela Euskadin bertan ere *gehiengo-zabal-kundea* edo *zabalkunde maioritaria* duen hizkuntza bat eta, oraindik nabarmenago dena, haren presentzia sozialak funtsezko desberdintasun bat aurkezten du Euskal Komunitateari dagokion eremu sozialean.

Eta funtsezko desberdintasun horrek, bai Komunitate Historikoari eta bai Komunitate Politiko-Administratiboari eragiten die Euskarazko Komunitate Linguistikoarekiko beren harreman sozialean. Euskararen eremu geografiko-demografikoa ez dator bat aintzinako euskaldunen esparru historikoarekin eta ez zaio egokitzen ezta egungo euskaldunen Komunitate Autonomoari ere. Biak berdindu nahi izatea, etsipenaren eta utopiaren artean balantza egiten duen proiektu bihurtzen da ⁶.

Desleketua eta bere eremu historiko-sozialean bertan ere guttiengo batena bezala agertzen zaigun euskara hau, eztabaidagai bilakatzen hasi zaigu bere esanahi kolektiboa aztertu nahi den une honetan: zer da euskara, «legamia» minoritario bat ala «hondakin» nimiño bat?

Euskara Euskal Herriaren betebeharrak eta erantzukizun bat bezala lekuskeen maila deontologikotik at (hitz horietako bakoitzak suposatzen duen xehetasun-falta guztiarekin) eta konstatazio soziologikoaren maila soiletik, ez dago batere argi euskararen garrantzi soziologikoa, nahiz eta nola haren berehalako suntsipenaren iragarleek hala «parousia» euskaldun utopiko baten gerrilerook egindako pronuntziamentuak ugari baino ugariagoak izan ⁷.

Minoritaria den arren, eta aipatu ditugun desberdintasun instituzionalekiko ildo horretan, euskara izaera honekin kontrastatzen duen gertaera sozial bat da. Alde batetik, euskaldunen jatorrizko hizkuntza propioa da euskara. Ez dago, izan ere, aintzinako iraganaren gauean babestu beharrik edo tubalismo mitifikatzaileetara jo beharrik, inongo erreparorik gabe defenditzeko, euskara gaur egun inguratzen gaituzten erromantzeak eta hauen gurasoak azaldu baino lehen ere bertako biztanleen hizkuntza zela. Zentzu

honetan, euskaldunen hizkuntzarik historikoena eta jatorrizkoena da, inongo zalantzarik gabe ⁸.

Euskarak, beste alde, orain arte erakunde ofizialen aldetik koka bizi izan bada ere, ez bait zegoen estatu konstituzional modernoan «Carta Magna»n ofizial eta explizituki sartua, lortu berria du bere konstituzionaltasun-baldintza: izan ere, explizituki errekonozitua izan bait da «lengua oficial de la Comunidad Autónoma Vasca» bezala, Espainiako Konstituzioan eta Komunitateari dagokion Autonomi Estatutuan ⁹.

Euskararen konstituzionaltasunak eta historikotasunak biziki kontrastatzen dute izaera minoritarioak ematen dion hedadura sozial eskasarekin. Eta guzti horri, egoera zatikatua gaineratu beharko litzaioke, horrelaxe tipifikatua agertzen bait zaigu euskal komunitate linguistikoa eta, oraindik espezifikago, euskalduna.

Komunitate Autonomoaren eremuan bertan, areago oraindik unitate geografiko txikiagoetan (hala nola pribintzia, bailara, hiri eta auzotegi mailatan), ematen dira elkarrekiko iragazkaitzak diren kolektibo linguistikoak. Horrela, euskara zipitzik ere ezagutzen ez duten gaztelaniadunak agertzen zaizkigu mutur batean eta gaztelania zeharo ezezaguna zaienak beste muturrean. Hala ere, batzuen eta besteen (erdaldunen eta euskaldunen) pisu demografiko oso desberdinak ez dio euskarari bere garrantzi soziala txikiagotzen.

Eta horiekin batera, baina dinamika sozial desberdinei obedituz, aurkitzen dira *gaztelaniara emigratuak*, garai batetan euskara ezagutu eta erabili baina gero ahaztu zutenak, eta *euskarara emigratuak*, hizkuntza hau ikasi eta beren eguneroko bizitzan erabiltzen dutenak.

Lau kolektibo handik, oso banaketa desberdinarekin, elkar gurtzatzen dute elkarrizketa zein gatazka linguistiko honetan (euskaldun zaharrak, erdaldunak, euskaldunberriak eta euskaldun ohiak), berriro ere *egoera* elebiduneko komunitate desberdinak sortuz.

Lau kolektibo hauetako bakoitzetik, edo, nahiago bada, horietako bakoitzaren barneko izatearen banaketatik, has daiteke berori mugatzen, behaztopatzen edo sustatzen duen dinamika soziala ikertzen. Zein da, adibidez, *klase sozialaren eta komunitate linguistikoaren* arteko erlazioa?, *zenbaterainoko eragina du muga*

geografikoak?, kultur hierarkizazioaren fenomeno bat ote?, zenbateraino datoz bat fideltasun etnikoa eta fideltasun linguistikoa?

Areago oraindik, isola ote liteke faktore hauetakoren bat ala elkar-nahasi egiten dira, bakoitza bere esleipen linguistikoaren eraginean elkar birrelikatuz? Ba ote dago halako erlazio esanguratsurik lau komunitate linguistiko hauetakoren batekoa izatearen eta aipatu ditugun lau faktore (gizarte-klasea, kultur hierarkia, geografi eremua eta etniako pertenezia) haietako guztiekin, bakarren batekin edo ezeinekin ez?

Faktore hauek Komunitate Autonomoaren barruan duten eragin sozialaren dentsitate diferentzialak, oraindik konplexuagotu eta zatikatuago egiten du aipatu lau komunitate linguistikoen banaketa.

Aski litzateke euskarak bizi duen *guttiengo linguistiko zatikatuaren egoera* hau aldi bereko hiru komunikazio-instantzian aztertzea, euskara gertakari sozial bezala ezagutzeko bidean nabarmenki aurreratzeko. Asko dira euskararen izaera sozialaren indikatzaile bezala azter daitezkeen instantzia instituzionalak, baina zer da, esate baterako, euskara: jauregiko, agorako, akademia, azoka, aisia edo etxe-barneko gertaera sozial bat? Horietako guztiei al dagokie, debekatua dago batzutan, nagusi agertzen da bestetan, erasoz inguratua sentitzen delako babestu egiten da bakarren batzutan? Zein dira instantziak eta zein neurritan? Harreman primarioetako fenomeno sozial bat da, sekundarioetakoa, ala bietakoa era berdinean? ¹⁰

Azken batean, eta azterketa sinplifikatuz, fenomeno soilik indibiduala da, ala familiartekoa edo kalekoa, hau da, ingurune sozialekoa? Euskara, oraindik oraintsu arte bezala, galtzorian behera zihono gertaera sozial bat izanik, ez al doa orain ere bide beretik? Hizkuntza bat gizarte-talde batetan estrukturatutzat emateko hiru maila hauek hartu behar baditu, batek galde dezake ea euskarak zenbateraino eta zer-nolako hedadurarekin lortzen duen niaren, etxearen eta agoraren integrazio hirudimentsiozko hori.

Euskararen presentzia (edo ausentzia) hirukoitz honen azterketa bateratuak erants diezaioke ikuspegi berri bat hizkuntza hori Euskal Komunitate Autonomoko gertakari sozial bezala kontsideratzeko hipotesiari. Ondoan ematen den eskemak, euskara gaur

egun aurki daitekeeneko zortzi egoera sozial posible desberdinak eskaintzen ditu:

	Ingurunea	Famili eremua	Portaera indibiduala	
A	+	+	+	ESTRUKTURAZIOA
B	+	—	+	FAMILI DESESTRUKTURAZIOA
C	—	+	+	INGURUNE-DESESTRUKTURAZIOA
D	—	—	+	HEDAKUNTZA
E	+	+	—	ATZERAPEN INDIBIDUALA
F	+	—	—	ATZERAPEN FAMILIARRA
G	—	+	—	INGURUNE-ATZERAPENA
H	—	—	—	AUSENTZIA

Euskara aurki daiteke presentzia sozialik handieneko egoeratik (A) hasi eta erabateko ausentziarainokoa (H), bitarteko famili eremukoetatik (G) edo soilik jabari hertsiki indibidualetatik (D) iraganez.

Zehatz daiteke oraindik gehiago ere euskararen tipologia gertakari sozial bezala, ama-hizkuntza elementua erantsiz. Badira euskaldunak beren ama-hizkuntza gaztelania izan dutenak, nahiz eta etxe-giro eta ingurune euskaldun batetan jaio eta bizi izan ¹¹.

Gisa horretan ateratzen den tipologia, egoera soziolinguistikoan 12 tipo hartzeraino aberasten da:

Tipoak	Ingurunea	Gurasoek badakite mintzatzen	A.H.T.*	Subjektuak badaki mintzatzen
1.	EUSKALDUNA	BAI	EUSKARAZKOA	BAI
2.	»	»	»	EZ
3.	»	»	ERDARAZKOA	BAI
4.	»	»	»	EZ
5.	»	EZ	»	BAI
6.	»	»	»	EZ
7.	ERDALDUNA	BAI	EUSKARAZKOA	BAI
8.	»	»	»	EZ
9.	»	»	ERDARAZKOA	BAI
10.	»	»	»	EZ
11.	»	EZ	»	BAI
12.	»	»	»	EZ

*A.H.T.: Ama-hizkuntzaren araberrako Taldeak

Sailkapen berri honekin oraindik garrantzi eta esanahi handi-
goak hartzen ditu euskarak gertakari sozial bezala. Zeren ez bait
litzateke aski izango euskararen Komunitate Autonomoko presen-
tzia soilik perspektiba indibidualetik aztertuko lukeen analisia.

Orain bai, iker dezakegu euskararen egoera minoritario zati-
katu horrek jasaten duen ala ez oraindik ere gertaera sozial bezala
ahulagotu (ala, alderantziz, bizkorragotu) egiten duen kondiziona-
mendu konkreturik. Euskara zenbat lagunek ezagutzen dutenaz
aparte, zenbateraino eta zein neurritan eta, zehazkiago, zein ere-
mutan baieztatu daiteke hizkuntza hau guztiz estrukturatua aurki-
tzen dela? Non eta zein neurritan dago desstrukturatua, heda-
tzeko bidean edo atzera-bidean, edo besterik gabe, ausente sozial
bat da Komunitate Autonomoaren barruan?

Izan ere, badugu susmorik euskara likidazio/errestaurazio-
-prozesu bikoitz baten menpean ote dagoen eta prozesu horrengatik
euskara hizkuntza bezala erabateko kolapsora zeraman halabe-
harrezko dinamika bat ez ote zen jadanik ia iritsia soziologoek
«atzeraezinezko puntua» bezala definitu ohi dutenera. Esan nahi
bait da, euskara, konponbiderik gabeko era batetan, derrigorrezko
heriotzaren mehatxupean jartzen zuen puntu kritiko baterainoxe
jaitsi zela. Zorionez, prozesu hau —oraindik ere oihartzun sozialik
baduen arren— bortizki aldatu dela ematen du eta euskararen
errestaurazio kuantitatibo eta kualitatiboranzko urratsetan aurrera
doala.

Egia esateko, euskara likidazio-errestaurazioko prozesu bi-
koitz baten menpean ote dagoen susmoa dugu; eta, kupidagabeko
dinamika baten bidez euskara hizkuntza bezala erabateko kolap-
sura zeraman prozesu horren arabera, iritsia zen jadanik, ia, psiko-
soziologoek itzulezinezko bezala definitzen duten punturaino.
Hau da, Euskara halakoxe hizkuntz kulunkako larrialdi sakonera
jausia zegoen, non inola ere atzeraezineko heriotzaren mehatxu-
pean aurkitzen bait zen. Zorionez ordea, prozesu hori, nahiz eta
bere eraginak oraindik ere irauten duen, errotik iraulia izan dela
ematen du eta gaur egun Euskararen errestaurazio kuantitatibo eta
kualitatibo baten bidean doala hain zuzen.

Gai guzti hauek ez dira, alde batetik, jendearen eskumenekoak
eta, bestetik, ez daude beti elkarrekin ados ezagutzen dituztenak
berak ere.

2. EUSKARAREN FUNTZIO SOZIALAK

2.1. Komunikazioa

Lévi-Strauss dugu beste komunikazio-sistema unibertsalago baten barruan —non, gainera, emakumeak eta merkantziak trukutzen diren— hizkuntzarentzat mezuen komunikazio-sistemaren izaera galdatu duena ¹².

Lévi-Straussekin bere teoriarekin argi jarri duena, hizkuntzaren funtzio sozialetako bat izan da, nahiz eta badituen beste hainbat funtsezko ere. Eta bestetik, oker egingo litzateke hizkuntzaren funtzio sozialak funtzio hauetakoren batetara murriztuko balira, funtzio hori inportanteetan inportanteena izanda ere.

Mezuen komunikazioa da, izan ere, hizkuntza orok duen funtzio sozialik behinenetakoa. Berorren bidez bakarrik da posible gizarte batetako elkarbizitza eta gizarte egonkorren eraikuntza eta, nahiz eta komunikazio hau errealitatean sistema desberdinen bidez burutu daitekeen (hitz gabeko komunikazioa, ikurrezkoa, etab.), hizkuntza da, inongo dudarik gabe, gizarte-komunikabiderik eragileena eta eraginkorra ¹³.

Gizatalde ooren beharrik premiazkoenak, hala nola paktuak, eritzi-trukeak, auziak eta erabakiak, kultur harremanak eta partaidetzak, etab. hizkuntzaren bidez betetzen dira. Hizkuntzaren bidez egiten dugu informazio-trukea eta -pilaketa, eta berebat giza pentsamenduaren eta sentikeraren standardizazioa ere, indibiduala izatetik kolektibo bilakaeraz ¹⁴.

Hizkuntza bat, moneta bezalaxe, giza gainegituraren edozein elementu kode batetan homogenotzeko edo, haren deskodifikazioaren bidez, beste batetan desomogenotzeko aukera ematen duen kodifikazio- eta deskodifikazio-sistema bat da. Hizkuntzak, monetak bezalaxe, bil litezke sistema unibertsal bat bakarrera, baina, monetak bezala, gizatalde desberdinen ondare eksklusibo eta besteekin oso nekez erkidetu direnak izan ohi dira ¹⁵.

Nolabaiteko garrantzia duen gizarte orok, bere nagusigoa beste giza kolektibo bati ezarri nahi dion gizarte orok, bere moneta eta bere hizkuntza ezartzen dizkio, batera, honi. Hizkuntz kodifikazioaren sistema, menerapen politikoaren mekanismo bihurtzen da eta, horregatik, bi erakunde politiko-sozial buruz buru jartzen di-

renean, beren lehen gatazka hizkuntz izaerakoa izan ohi dute. Hizkuntzak, sistema politikoak bezalaxe bestalde, ez dira elkarrekin bizitzeko jaiok, ez bada menerapenaren edo mugazko separazioaren bidez. Esklabismoa edo eskizoglosia, hizkuntza ahul baten iraupena edo superbizitza dira, diktadura eta inperialismoa hizkuntza menperatzaile oorenak diren bezala ¹⁶.

Hizkuntzak, gizatalde batek bestea menperatzeko instrumentu paregabeak dira eta, aldi berean, neurgailurik onenak instant gutzietan menerapen horren intentsitatea eta gradua erabakitzen.

Gizatalde batek beste bati mezuen komunikaziorako bere hizkuntz kodea ezarri nahi dionean, bere nagusigo soziala, kulturala eta politikoa ezarri nahi dizkio. Erromatarren inperioak, eta berdin ingelesak, frantsesak edo espainolak, beren hizkuntza ezarri zuten menerapen eta kontrol sozialaren mekanismo bezala.

Horregatixe, mezu bat zenbat eta garrantzizkoagoa izan, hainbat eta interes gehiago jartzen da mezu hori norberaren kodifikazio-sistemara meneratzeko. Garaipen-deklarazioak, eta orobat beroriek lege-modura behinbetikoz santzionatzen dituztenak, garailearen hizkuntzan idazten dira beti. Era berean, hazaldi berrien baitako konkista ere —hezkuntza, alegia—, garailearen hizkuntzan egiten da beti.

Herri garaitu baten hizkuntzaren menpekotasuna, pobretze sistematikoa eta are eliminaziozko ezabaketa, hots, glotozidioa, talde soziopolitiko garaile ooren politika izan ohi da. Eta alderantziz, berriz, hizkuntza defenditzea, erreskatatzea eta errestituzioa, bere burjabetzarako lehian diharduen gizatalde ooren lehen ekintza-programa izan ohi da ¹⁷.

Hizkuntza batek izan ohi duen mezu kodifikatuen trukerako funtzio pragmatiko-merkatala, erabiltzen duen taldearen menerapen zein liberaziorako funtzio pragmatiko-politiko gertatzen da ¹⁸.

2.2. Identifikazioa

Euskararen bigarren funtzio bat, beste edozein hizkuntzatan bezalaxe, pragmatikoa baino gehiago sinbolikoa da. Hizkuntza, bandera, arraza edo kredoa bezalaxe, elkargune edo bateragune bi-

lakatzen da oso erraz, erabiltzen duen gizataldearen integrazioako mekanismo.

Mekanismo sinplea da, erabil-erraza, garbia bere aplikazioan eta, azkenik, oso eraginkorra. Bere itzulkortasunak, bere edozein jazoera sozialetara moldatzeko orokortasunak, etxea, Parlamentua edo Eliza bezalako bizitzako une intentsuekin parekatzeak, hunkipenezko intentsitate berezia eta lehen mailako edukin sinbolikoa ematen dizkiote berehalaxe.

Hizkuntza, edozein gizatalderen identifikazio-mekanismorik eraginkorrenetako bat da, gainerako beste taldeetatik bereizteko den bezalaxe. Hizkuntza, izan ere, muga sozial eta politikoak erakitzekeo baliabiderik trebe eta gotorrena dugu.

Horregatixe gertatzen da, bada, hizkuntza bat aldi berean «integrazio-gune» eta «gatazka-guna».

Eta esan beharrik ere ez dago, euskara ere ez dela salbatzen hizkuntza orok duen integrazio zein istilu dinamika funtzionalista honetatik. Horrela, nazionalistak euskara «interes politikoen zerbitzuko tresna bat bezala, herri batek bere burjabetasuna lortzeko arma bat...» bezala erabiltzeaz salatu ohi dira abertzaleak; eta salataile horiek berek onartzen dute gero «hizkuntza komun bat (gaztelania) lurralde konkretu batetan (Espainian) onartzea, izugarritzko urratsa izango litzatekeela nazioak errejionaltzeko, errejioen nazio bilakatzea eragozteko»¹⁹.

Hizkuntza bati buruz eman ohi den eritzia, bere funtzionaltasuna desarroilatzeko duen ahalmenari edo ahalmen horren beraren garapenari buruzkoa izaten da. Horregatik euskara, batzuentzako, baserri-hizkuntza da eta ez zientzi hizkuntza, horrekin zientzi mailako mezuak emateko ez dela gauza adierazi nahiz bezala. Bestetzuentzat, halaber, euskara birreskuratzea, askatasun nazionalaren maskara estrategiko bat besterik ez da. Nola Euskal Herriaren ekspresio bezala defenditzen dutenak hala hondakin historiko bat bezala arbuiatzen dutenak, euskararen funtzio sinbolikoaz ari dira mintzatzen.

Bi funtziook, bada, paktu eta menerapen, integrazio eta distantziamendu, bake eta istilu sozialen izaera aurpegibikoa dute. Eta honek zera dakarkigu: batek euskara deskribatu nahi duenean, bai gertaera sozial bezala, bai funtzio sozialen instantzia bat bezala, ia

automatikoki postura polemiko bat —aholkuzkoa nahiz erasotzailerlea— hartzen duela besterik gabe hizkuntzaren aurrean. Gertakari soziala eta hizkuntza batek betetzen dituen funtzio sozialak, eritzi eta postura pertsonalezko mundu konplexu batetik zehar «interpretatu» ohi dira.

Horregatik bada, euskararen egoera gaur eguneko Euskal Komunitate Autonomoko gizartean ezagutu nahi baldin badugu, ezin konforma gintezke euskara gertakari sozial bezala edo bere funtzio sozial objektiboekiko erlazioan aztertzearekin; aitzitik, euskal hiritarrek berek euskarari buruz ematen duten definizio soziala ezagutu behar da, beren egoeraz ematen duten definizioa, beti ere W.I.Thomas-en postulatu sonatuarekiko adostasunean, alegia: «pertsonak erreala bezala definitzen duten gauza, erreal bilakatzen da bere ondorio sozialetan».

3. EUSKARAREN EGOERAREN DEFINIZIOA

Horrela, euskararen egoera sozialaren definizioan sartzen gara. Azken finean errealitate edo egoera objektibo eta kolektibo baten itzulpen psikologiko indibidual bat den definizio hau, guztiz indartsua eta eraginkorra da nahiz pertsonen portaera bera nahiz errealitate objektiboa eta soziala ere mugatzeko.

Euskaldunek, gaztelaniak euskarari hil ala biziko gerra deklaratu diola «sinestea», errealitatean benaz «horrelaxe gertatzen dela» sinestea bezain garrantzitsua da²⁰.

Eta zentzu berean, sozialki hitz eginda alegia, euskara altxor linguistikoko bat izatea bezain garrantzizkoa da, ez balitz ere, euskaldunek hala dela sinestea.

Pertsonak egoera sozialari buruz egiten duten definizioaren ezagutza, egoera bera bezain premiazkoa dela esango genuke. Benetan interesgarria zaigu, azterketaren hari honi jarraituz, Komunitate Autonomoko biztanleek euskararen egoera nola definitzen duten ezagutzea, hau da, jakitea haientzat:

- Euskara kulturazko balio bat den ala ez.
- Euskarak merkatal baliorik baduen ala ez mezuen trukerako kode bezala.

- Euskara sendo aurkitzen den ala gainbehera doan.
- Euskara beste hizkuntzekin bizikidetasunean dagoen, ala in-dartsuago baten aldetik erasoak jasaten dituen.
- Euskararen sustapenak merezi duen ala ez.
- Euskal gizarteak euskararekiko betebeharrak sozialen bat bete behar duen ala ez.
- Zein edo zeintzu diren betebeharrak horren adierazpideak.
- Euskara identifikazio ala diskriminazio sozialerako tresna bat gertatzen den.

Elementu hauek eta beste gehiagok, beren osoan hartuta, euskararen egoera sozialaren benetako definizio bat osatzen dute. Hemendik abiatzen da gero euskararen egoera sozialari buruzko definizio desberdinen existentziara eramaten duten koordenada estrukturalak arakatzeari ekingo dion azterketa soziologikoa.

Zein da euskararen egitura sozialaren eta definizio sozialaren arteko erlazioa? Galdera honi erantzun egoki bat emandakoan barririk interpretatu ahalgo da behar bezala euskara gertakari sozial bezala, eta gizabanakoek berorren aurrean duten portaera. Eta, alderantziz, pertsona batek euskara eta gaztelaniaren arteko gatazka honetan agertzen duen portaera indibiduala, gatazka honen definizio sozialak berak erabakia dago hein handi batetan. Gizabanakoak, bere aldetik, koordenada sozial jakin batzuren funtzioan, eraiki, landu eta egoera sozial objektiboari aplikatzen dio definizio hori; eta koordenada horien artean, jatorria, hezkuntza-maila, klase soziala eta ingurune soziala gailentzen direla ematen du²¹.

4. EUSKARAREN PROZESU SOZIALA

Azkenik, euskara gertakari sozial bezala ezin uler daiteke baldin eta ez bada, Komunitate Autonomoari dagokionez, mendeetan zehar etengabe beste hizkuntza batekin, gaztelaniarekin, burrukan diharduen hizkuntza bat bezala ikusten. Nola euskarak hala gaztelaniak beren bizkar mende asko eramateak eta, Gernikako Autonomi Estatutuaz geroztik, konstituzionalki ofizialak izateak, ez du batere uxatu bien arteko konkurrentziatzko prozesu hori²².

Orain, euskara mendetan zaharragoa izanki, eta euskaldunen-tzat gaztelaniak ez duen identifikatzeko balio baten jabe denez gero, bidezkoa da bi hizkuntzek daramaten konkurrentziatzko prozesu honen gaur egungo egoerari buruzko galdera egitea. Eta hau ez da inondik ere arinkeriatzko gai bizantino bat, zeren (Benvenuto Terraciniaren hitzetan esateko) biotako baten «asesinatze linguistikoa» izan bait daiteke ondorioa, guzti horrek adierazi nahi duenarekin²³.

Euskararen presentzia, gaztelaniaren agerpena baino lehen, orokorra zen gaur Komunitate Autonomoak hartzen duen eremu osoan; historikoki ukaezina den hipotesi honetatik abiatuz, une hura har dezakegu erreferentzi puntutzat euskararen egungo ego-era soziala ezagutzeko; eta ez, honen kontrako posturaren arabera, gaztelaniaren presentzia orokorrarena, euskara erabat suntsitu ondokoa.

Prozesu honetan, eta azterketaren bidez, sei aldiune bereiz dai-etzke, ondoko era honetan laburbilduko genituzkeelarik:

1. *Elebakartasun euskalduna*: Biztanleria osoak euskara eta soilik euskara egiten du. Euskara da biztanleen ohizko hizkuntza eta bakarra.

2. *Elealbotasuna*: Elealbotasuna ematen da biztanleriaren parte batek hizkuntza bat ezagutzen eta erabiltzen duenean, eta beste parteak era berean bere hizkuntza alternatiboa erabili ohi duenean.

Elealbotasun hau bi estatu mugakideren arteko hizkuntzen artean ematen da, portugesa eta gaztelaniaren kasuan bezala, edo gaztelania eta frantsesarekin gertatzen den moduan; teorian, eman litezke euskararen eta gaztelaniaren artean ere, baldin eta Komunitate Autonomoan zonak egongo balira, batean *soilik* gaztelania erabiliz eta bestean *soilik* euskara.

3. *Elebitasuna*: Elebitasuna gertakari sozial bezala, biztanleria osoak inongo bereizkuntzarik gabe bi hizkuntza mintzatu eta erabiltzen dituen ematen da. Horietako bakoitza gizarte-bizitzako eremu jakinetarako erabil daiteke, bataren edo bestearen prestigio eta botere sozialek banaketa desberdinik ez dutelarik.

4. *Diglosia*: Biztanleria osoak bi hizkuntza erabiltzean, baina bi hizkuntzen erabileraren banaketa, prestigioaren, eraginaren edo botere sozialaren *banaketa desberdin* bati derrigor lotua doanean

ematen da diglosia. Gisa horretako banaketak hizkuntza batek bestea menpean hartzea dakar.

5. *Diglosia marginala*: Hizkuntz egoera hau, honetan bereizten da aurreko egoeratik; bi hizkuntzetako bat biztanleria osoak eza-gutu eta erabiltzen duen bitartean, bigarrena gutxiengo batek egi-ten duela eta, aldi berean, hizkuntzen estratifikazio soziala daka-rran hizkuntz erabileraren banaketa bat ematen dela, batek bestea menperatuz.

Bi egoera kontrajarri eman daitezke, hots:

– Gutxiengoaren hizkuntza bakar-bakarrik botere-elitera edo honek kontrolaturiko gizarte-eremu jakinetara mugatua egon dai-teke. Horrela gertatzen da, adibidez, apaiz-kasten kulturako edo noblezia aristokratikoen elkarrizketatarako erreserbatutako hiz-kuntzen kasuan.

– Gutxiengoaren hizkuntzak, gutxirena izateaz gainera, hiz-kuntza menperatzaile eta orokorraren aldean prestigio eta botere sozial baxuagoko eremuetara erreserbatua izan dezake bere erabilera.

Lehen kasua *elitismo* linguistikoarena baldin bada, bigarrena *marginazioarena* da; edo beste hitzetan esateko, *diglosia elitistaz* eta *diglosia marginalaz* ari gara.

6. *Gaztelaniazko elebakartasuna*: Biztanleria osoak hizkuntza hau ezagutuz euskara zipitzik ere jakingo ez lukeen kasuan emango litzateke.

Noski, euskarak eta gaztelaniak elkarren artean daramaten mendetako burruka honetan, oraindik ez du batek besteari eraba-teko elebakartasuneko monopolio-egoera bat ezartzea lortu. Ho-rrek ez du esan nahi, ordea, lehiaketa amaitua denik, eta ezta arindu edo baretu egin denik ere. Zeren, egia esateko, benetako le-hiaketa bat bait da, hizkuntz gatazka bat. Eta gatazka hori, eus-kara/gaztelaniaren arteko kasuan, Komunitate osoaren komunika-zioaren nagusigoa eta monopolioa lortzeko burruka bat gertatzen da.

Horregatixe bada, ez da hain desegoki gertatzen terminologia guzti hau (hizkuntz bakearen ideologia bat bezala dei genezakee-nak kontrolatua) *hizkuntz gatazka*-ren ideologia baten (edo, ho-

betu, teoriaren) funtzioan berriro definitzea. Euskal Komunitate Autonomoa bezalako komunitate konkretu batetan, hizkuntz nagusigoaren aldeko gatazka eta burruka honen perspektibatik, honela karakterizatuko lirateke prozesu honen faseak:

1. *Euskararen nagusigoa*: Euskara da Komunitate Autonomoko euskaldun guztien gizarte-bizitzako hizkuntza konstituzionalki ofiziala eta ohituraz arrunta.

2. *Gaztelaniaren lapurreta*: Komunitate Autonomoko geografi eremu batzuk euskararengandik apartatuak daude linguistikoki: euskara hizkuntza ezezaguna da eta, beraz, ausentea. Gaztelania da azpiero eremu geografiko hauetako ia biztanleria osoaren ohizko hizkuntza.

3. *Inbasioa*: Gaztelaniak hianbestearino inbaditu du euskararen hizkuntz eremua, non bi hizkuntzak inongo bereizketarik gabe erabiltzen baitu biztanleria osoak.

4. *Gaztelaniaren jabaria*: Biztanle guztiak ezagutzen dute gaztelania eta denek euskara ere; baina, gaztelania biztanle guztientzat okasio guztietan erabilera orokorrekoa den bitartean, euskara une jakin batzuetan bakarrik erabiltzen da, goragoko gizarte-mailatan (tribunaletan, ospakizun publikoetan, instantzia akademiko-kulturaletan) debekatua egonik haren erabilera.

5. *Gaztelaniaren nagusigoa*:

a) Gaztelania da hizkuntza ofiziala eta bertako biztanle guztiak erabili ohi dutena. Eta horren ondoan euskara aurkitzen da, biztanleen gutxiengo batek erabilia eta funtsean eremu pribatu, informal eta bigarren mailako batzuetara mugatua dagoena. Gaztelaniaren hegemonia eta euskararen marginaltasunaren kasuan aurkitzen gara.

b) Euskara biztanle guztiak erabiltzen dute. Gaztelania elite batek bakarrik, baina elite honek ezarri egiten du, eksklusiboki, haren erabilera prestigio eta presentzia sozial handiagoko ospakizunetan. Gaztelaniaren hegemonia elitistaren kasua, alegia.

6. *Euskal glotazidioa*: Gaztelania da biztanleriaren hizkuntza ofiziala eta arrunta. Euskara abandonatua eta ahaztua izan da, uni-bertsitateko filologi laborategietan izan ezik.

Hizkuntz gatazkaren zein puntutan aurkitzen da euskara? Eta jabari/glotazidio bi muturrotako ezeinetan ez bada kokatzen, berrietako zeinetarantz jotzen du? Ezinbestekoak ditugu oinarriko bi galderon erantzunak, baldin eta euskara *gertakari sozial* bezala aztertu nahi bada behintzat.

Hauetxek dira bada, nolabait laburbilduta, gure lanak hartzen dituen lau eremu teorikoak, eta hauetaraxe egin nahi litzateke interpretazio soziologikoaren argi piska bat.

Euskarari gertakari sozial bezala dagokion hipotesi bana aplikatzen zaio eremu hauetako bakoitzari.

Lehenik, euskara gertakari sozial minoritario bat da, zatikatua eta desestrukturatua, diglosia marginaleko egoeran, eta berbizteko prozesuari ekiten diona, oraindik ahul eta nagai bada ere.

Bigarren, euskarak lehen mailako bi funtzio sozial betetzen ditu, mezuen komunikazioko funtzio pragmatikoa eta mugak sortzeko funtzio sinbolikoa.

Hirugarren, Euskal Komunitate Autonomoko biztanleriak berez benetako gerra eta hizkuntz gatazka bezala definitzen du euskararen egoera, bertan gaztelaniak eta euskarak hegemonia sozialaren bila burrukatzen dutelarik.

Eta laugarren, euskarak gerra deklaratu bati baino gehiago gerrila-burrukari dagokion estrategia hartu du, alde batetik, eta, bestetik, diglosia marginaleko egoeratik irtenez, oraingoz kalkulaezinezkoak zaizkigun ondorio sozialak izango dituen diglosia elitistako prozesu batean sartu da. Edo, nahiago baldin bada, gaztelaniaren hegemonia eta euskararen marginaltasuna gainditzen hasi eta oraindik apenas nabari daitekeen beste batetan sartzen ari da: euskararen hegemonia eta gaztelaniaren marginaltasunean, alegia.

Gure ikerketa-lana, beraz, azterketako bi pasarte nagusitan garatua gelditzen da, beste hainbeste kapitulutara egokiturik, hots:

– Euskara gertakari sozial bezala. Euskararen ezagupenaren eta erabileraren eremua eta espezifikotasuna. Euskararen prozesu dinamikoa. Mendetako atzerabidetik errestaurazio sistemakora.

– Euskararen Egoera Sozialaren eta berorrek Euskal Gizartean dituen Funtzioen Definitzioa.

Azken ondorioekiko kapitulu labur batekin amaituko dugu.

¹ «Soziolinguistika» hitza nahiko berria da; beraz badirudi 60.eko hamarkadaren hastapenetan sortua dela. Cohen eta Labov-en lanek hainbat kontzeptio edo mailatarako bidea ematen dute, berorietako nagusienak honako hiru hauek izango liratekellarik: linguistika eta soziologiaren arteko erlazioa, gizartea oro har eta hizkuntza oro harren arteko erlazioa, eta gizarte konkretu baten eta hizkuntza konkretu baten (edo gehiagoren, baina konkretuen) arteko erlazioa. Hemen, Komunitate Autonomoko gizarte eskaldunaren eta euskara eta gaztelania hizkuntzen arteko erlazioa bezala ulertzen da.

² Kontzeptio soziologiko honen desarroilorako, ikus Emile Durkheim-en *Les Règles de la Méthode Sociologique*, Paris, 1895.

³ Gai honi buruz informazio zabalagorik nahiko lukeenak jo dezake lanotara: Antonio Tovar: *La Lengua Vasca*, Biblioteca Vascongada de Amigos del País, Donostia 1950. George Lacombe: «Langue Basque», in: *Les Langues du Monde*, C.N.R.S., Paris, 1951. Luis Mitxelena: *Sobre el pasado de la lengua vasca*. Auñamendi, Donostia, 1965. Julio Caro Baroja: *Materiales para una historia de la lengua vasca en su relación con la latina*, Salamanca, 1946.

⁴ Literatura guzti honen erizpen sintomatiko bat, euskal literaturaren historiez aparte (Villasante, Ibon Sarasola, ...), egina du jadanik Joan Mari Torrealdaiak *Euskal Idazleak*, gaur liburuan (Jakin, 1977) eta JAKIN aldizkarian.

⁵ Bi gertakari aipagarri: Euskara Autonomi Estatutuan Komunitate Autonomoko hizkuntza ofizial bezala errekonozitzea, 6. Artikulua, eta Euskararen Normalizaziorako Legea, Euskal Parlamentuak onetsia. Puntu honetarako J. Sánchez Carrión-en elebitasunari buruzko lanek ezinbesteko laguntza suposatzen dute. Ikus José M. Sánchez Carrión: «El Espacio bilingüe, in Eusko Ikaskuntza, Donostia, 1981.

⁶ Egia garbia, Federico Krutwig-ek *Garaldea* liburuan (Txertoa, Donostia, 1981) defendatzen duen bezalako tesi gutxi edo gehiago nabarmen eta eztabaidagarrietara jo beharrik gabe.

⁷ Zentzu honetan, eta bere ukaezinezko esangura sozial eta guzti, plataforma linguistikoak edo instantzia eta alderdi politiko desberdinek egindako printzipiozko deklarazioek ez dute isladatzen bere zehaztasunean euskararen eskumen soziala.

⁸ Gogora Antonio Tovar-ek bere *Mitología e Ideología sobre la Lengua Vasca* (Alianza, Madrid, 1980) lantxoaren laburpenean euskarari buruz esaten duena (194-198 orr.): «Hoy estamos seguros de que el vascuence es lengua indígena de la región donde vive todavía. Podemos afirmar (lo que está probado por la presencia de nombres personales y divinos en indudable carácter euskérico en inscripciones de la zona pirenaica hasta el mismo valle de Arán) que los romanos ya encontraron allí el euskera. Podemos también decir que no hay duda de que los territorios de Vascones, Caristios y Várdulos (y posiblemente de Autrigones) fueron ya entonces, por lo menos en su parte septentrional, territorio de lengua euskera. No se puede pensar que una colonización o invasión más o menos tardía, como a veces se ha dicho, determinara la vasquización de Guipúzcoa, Alava y Vizcaya, y hacia el Norte la de las regiones al sur del Adour y de la Nive. Las raíces de la lengua, como demuestra la toponimia, y seguramente la dialectología, son igualmente profundas en todo el territorio donde históricamente hallamos la lengua vasca.

Sobre los límites antiguos del vasco sabemos que persistió todo a lo largo de los Pirineos. J. Corominas (1965,67-217) ha probado que en la Edad Media, en las regiones pirenaicas de los confines de Aragón y Cataluña, el vasco sobrevivió hasta muy tarde, y un nombre como *Tossa de Mar*, en la Costa Brava, en su forma *Turissa* es un mosaico romano allí hallado, se enlaza con el *Iturissa* que cita Ptolomeo entre los vascones y que evidentemente se explica por el vasco *iturri* «fuente». El propio Corominas (1971) ha presentado plomos romanos de una fuente medicinal rosellonesa en los que las ninfas son invocadas con la palabra vasca *neska* «muchacha» (NESKAK, NISKAS).

Hacia el oeste de la ría de Bilbao la difusión primitiva del vasco está cubierta desde muy pronto por invasiones indoeuropeas, y desde las Encartaciones va oscureciéndose a través de Cantabria y Asturias (Tovar, 1959, 90 ss).

Por el Norte, y en lo que la toponimia nos muestra, el vasco no debió alejarse mucho de los Pirineos. Sin embargo, dejemos anotado que el mejor acercamiento etimológico al nombre de la lengua vasca, *euskera*, es el de la tribu de los *Ausci*, que pervive en la ciudad de *Auch*.

Hacia el Sur, el vascuence limitaba con el ibérico, y el problema de la relación entre dos lenguas, que hay que distinguir pero que pertenecen al mismo mundo, puede formularse con palabras de Corominas (1976, 122): la lengua de las inscripciones del Algarve, «diferente del turdetano y de su antecedente tartesio, aunque quizá no muy radicalmente, y muy diferente del ibérico y éste del vasco, forma parte de una familia, con tronco seguramente común, si bien lejano, con estos dos o tres idiomas hispánicos preindoeuropeos. En algún caso se pueden descubrir elementos comunes al vasco y al ibérico, en número reducido, pero innegables, y hasta se puede ver el distinto tratamiento del mismo elemento en dos lenguas distintas, vasco e ibérico (Tovar, 1976b, sobre *irun/ildun*)».

Gogora baita L. Mitxelena Martin de Ugaldere erantzun ziona (UGALDE, M. de: *Euskal Kondairaren Sintesia*, Ed. Vascas, Donostia, 1979, 49.or.): «Mi impresión personal es que en un período que podemos abarcar y más o menos penetrar, y que es bastante amplio, pero que no lo es demasiado, pongamos en unos 6.000 años antes de Cristo (no más, porque sería demasiado arriesgado aventurarme en una hipótesis como ésta), el euskera o lengua vasca no ha venido de ninguna parte. Es decir, que el euskera representa aquí una especie de islote que ha quedado de una familia que tuvo que estar mucho más extendida. Y no podría decir exactamente si estaba extendida hacia el Sur, hacia el Norte o en los dos sentidos. Si, hay vestigios de la lengua en todo el sur de la antigua Aquitania francesa (las inscripciones más antiguas que se han hallado aquí), y también los hay, y aquí toponímicas muy claras, al Este, hasta muy adentro de Cataluña

⁹ Espainiako Estatuak Konstituzioa dueneko 170 urteetan, ez zitzaion inoiz aitortu euskarari bere konstituzionaltasuna. Bakarrik 1936ko Euskal Estatutuan lortu zuen, bere arlo espezifikorako. Euskararen normalizaziorako Euskal Parlamentuaren Lege atera-berria da konstituzionaltasun honen azken urrats historikoa.

¹⁰ Zatikatze hau zuzenean ebazten da Diglosiaren eta Hegemonia linguistikoren fenomenoarekin.

¹¹ I.N.E.ren gaur egungo Zentsu espainolaren akatsen artean, hiritar bakoitza zein ama-hizkuntza taldekoa denari buruzko informazio-falta da.

¹² LEVI-STRAUSS, C.: *Anthropologie Structurale*, Paris, 1958; ez dira baxterre kamutsagoak R. Jakobson-en *Preliminaries to Speech Analysis* edo M. Cohen-en *Pour une Sociologie du langage*.

¹³ Talde-dinamikaren korrante moderno guztia hitza komunikabide bizi eta aberatsena ez deneko oinarrian datza. Badaude beste kodifikazio-sistema efikazago eta sakonagoak, nahiz eta ez izan hizkuntza bezain zaluak, standardizagarriak eta komertzialgarriak. Ikus Eric Berne, *Games People Play* eta besteak.

¹⁴ Harold Guetzkow-ek bost komunikazio-barietate deskribatzen ditu (Agintea, informazioaren elkartrukeak, Abilezia profesionala, Adiskidetasuna eta Statusa) James G. March eta Rand McNally-ren *Handbook of Organizations* liburu-ko «Communication in Organizations» pasartean, Chicago, 1965, 534-73 orr. Horietatik informazioaren elkartrukeari dagokiona bakarrik aipatuko dugu.

¹⁵ C. Shannon eta W. Weaver-ek *The Mathematical Theory of Communication* lanean desarrolatutako ereduaren arabera, Univ. of Illinois, Urbana, 1949.

¹⁶ Ikus J.A. Fishman-en Bock o Labov, *Readings in the Sociology of Language*, La Haya, 1968.

¹⁷ Jadanik Nebrijak zioen bezala bere *Gramática Castellana*-ren hitzaurrean: Una cosa hallo i saco por conclusión mui cierta: que siempre la lengua fué compañera del imperio, y de tal manera la siguió que junta mente comenzaron, nacieron i florecieron, i después junta fue la caída de entrambos». Eta Constantino García-k zioenez: «Pero hay todavía otro interés manifiesto (además del propiamente gramatical) al codificar la lengua: el político. Los romanos habían llevado su lengua por toda Europa como medio de expansión y, por tanto, el pueblo que tuviese su lengua más perfeccionada tendría más ventajas para conseguir su hegemonía sobre los demás países» Ikus E. Nebrija, *Gramática Castellana* eta C. García, *Gramática Castellana de Villalón*, in: Euskaltzaindia, *El Libro Blanco del Euskara*, Bilbo, 1977, 92.orr

¹⁸ Eta berriro ere Nebrijak: «I cierto assi es que no solamente los enemigos de nuestra fe que tienen la necesidad de saber el lenguaje castellano, más los vizcainos, navarros,...»: *El Libro Blanco del Euskara*, 103.orr.

¹⁹ Horrelako esana eta antzekoak maiz errepikatzen dira Komunitate Autonomoaren eremuan bertan argitaratzen diren egunkarietan ere.

²⁰ Inmigrante poloniarrei buruzko ikerketa-urrats bezala balio izan zuen postulatu metodologiko honek, garrantzizko argitasun bat egin dugu Euskararen egoera gertaera sozial bat bezala interpretatzeko orduan.

Arazoi horretxengatik, hain zuzen, nahiago dugu euskarak euskal gizartean objektiboki betetzen dituen funtzioen azterketa ez baina Komunitate Autonomoko gizarteak funtzio sozial horiez ematen duen definizioaren azterketa bat.

²¹ Gure helburua izango da frogatzea nola parametro estuktural hauek euskararen egoerari buruzko definizio desberdinetarako bidea ematen duten eta horregatik nola definizio hauen benetako «ondorioak» ere —W. Thomas-i jarraiki beti— erabat desberdinak diren.

²² «Bi hizkuntza edo gehiago Komunitate bat berean elkarbizitzea, gertakari historiko bat da beti. Baina gisa horretako egoera bat mantentzea, ezinezkoa ez bada ere, zaila gertatzen da Gobernuaren laguntzarik gabe edo legezko testu bat gabe» (Jean-Paul Vinay, *Description et Mesure du Bilinguisme*, Annexe I, Unesco, Toronto, 1969, 367. orr.). azp. gurea.

²³ *Conflicto de Lengua y Cultura* Imán, Buenos Aires, 1951, aip. in: J. Sánchez Carrion «Bilingüismo, Diglosia, Conflicto de Lenguas», in: *ASJU*, 1974, 53. or.

²⁴ Ez dugu gure definizioetan originalak izateko asmorik. Gure intentzioa funtzional eta operazional hutsa da euskararen kasuarentzat. Definizio zorrotzagoak, nahiz eta beharbada ez hain operazionalak, aurki daitezke honako lan hauetan: *Description et mesure du Bilinguisme*, Torontoko Nazioarteko Topaketa, 1969; Sanchez Carrion, J.M.: *El Espacio Bilingüe*, Eusko Ikaskuntza, 1981; Askoren Artean: *Euskararen Liburu Zuria*, Euskaltzaindia, 1977.

Euskara, gertakari soziala

0. DATUEN ITURRIAK ETA ALKANTZUA

Euskara gertakari soziala baiezteko, ez da inongo egiaztapenik behar. Berez konstatatzen da hori. Gertakari honek euskal gizartean aparteko esanahi soziala duela ere zalantza gabekoa da, eta ez soziologoentzat bakarrik, politiko eta herri hone-tako bizilagunen gehiengoarentzat ere bai, noski.

Sarreran iragartzen genuenez, euskararen esanahi soziala argitzeko, zientzi zehaztapen sail batez hornitzeko asmoa dugu.

Euskara gertakari sozial bezala definitzeko, bi datu-iturri hauetara joko dugu:

1. Azkeneko Biztanle-Zentsua, 1981-II-28ko datarekin jaso.

2. Eusko Jaurlaritzako Gizarte-Azterketarako Lantaldearen inkestak.

Azkeneko biztanle-zentsuak lau galdera zituen bere barnean, gizabanakoak bere aldetik zeukan edo ez zeukan euskara erabiltzeko gaitasuna lau mailatan adierazteko: ulertu, mintzatu, irakurri eta

idatzi. Beraz, zentsuko datuek ez dute maila-berezketarik eskainiko alor bakoitzari dagokionez. Halere, zentsuko datu hauek, era elemental batetan bederen, euskara gertakari sozial bezala deskribatzeko aukera eskainiko digute, gizabanakoak beren gaitasun-motoren arabera tipo desberdinetan sailkatuz eta euskarari eragiten dioten prozesuen zirriborroren bat aurreratuz.

Euskara gertakari sozial bezala, berak euskal populazioan duen presentzia, lurralde eta eskualdeetan duen banaketa desberdina, jasaten duen zapalkuntz maila, betetzen dituen funtzioak eta egiten dituen aurrerakada eta atzerakada-prozesuak sakonkiago ezagutzeko, bi inkesta egin ditugu Euskal Komunitate Autonomoko bizilagunen artean.

Lehen inkesta, «Euskararen ezagutza eta erabilera» da, zeinaren interes-puntu nagusia euskararen ezagutza-maila eta erabilpena aurkitzea bait zen, baina baita euskal populazioa eta zati batek bizi dituen erdalduntze-eta euskalduntze-prozesuak ere.

Inkesta hori lau galdesorta alternatiboz osatua zegoen, euskararen aurrean nagusi diren lau jarrera-mota arabera:

1. Euskaldunzaharra.
2. Euskaldunberria.
3. Erdalduna.
4. Euskaldun-ohia.

Bigarren inkesta, «Euskararekiko jarrera»ri zegokion. Inkesta honekin, euskararekiko euskal populazioak dituen jarrera-modu guztiak aurkitu nahi genituen eta bereziki euskararen egoera sozialari buruz inkestatuek egiten zuten definizioa.

Azkeneko inkesta honetan, ez zigun hainbeste axola Euskadiko biztanleriaren mostra errepresentakor bat lortzea, Lurralde Historiko desberdinetako jarrera berezgarriak ezagutzea eta euskararekiko jarreraren tipologia bat eraikitzea baizik. Horregatik, hiru mostra independente hartu genituen (400 gizabanako) Lurralde bakoitzean, baina hori bai, mostra-akatsa minimizatzen saiatuz, eskualde desberdinetan banaketa proportzionala zorrozki egitean oinarrituz, aurrez herri eta auzo bakoitzean inkestatzaileak zoriz, eta bide-sistema bati jarraiki, hautatu behar zituen gizabanakoen sexua eta adina aurremugatzuz. Sistema honek, sistema alea-

torio puruak baino emaitza hobeak eta fidagarriagoak eman ohi ditu.

Mostra-tamaina honek (400 gizabanako), probabilitate-legeen arabera, akats-marjinak ez zuela gaindituko ezein Lurralde Historikotan % 5 espero izateko era ematen zuen. Gure sistema mixto-ari esker, laburtuko ahal genuen akats-marjina.

Hiru Lurralde Historikoetako bakoitzean mostra independente bat hartzeak, nahasi samarra egiten du Komunitate Autonomoko kolektibora ondorioak extrapolatzea; beraz, normalean, Lurralde bakoitzari erreferituko dizkiogu datuak eta dagokion aztapena egin ondoren bakarrik egotziko dizkiogu Komunitate Autonomoari.

«Euskararen ezagutza eta erabilera»ri buruzko inkestak, euskara zenbaterik ezagutu eta hitzegiten duten zehaztea helburu nagusizat izanik, Komunitate Autonomorako emaitza baliozkoak eta fidagarriak eskaintzeko gai izan behar zuen. Horregatik, 2.044 laguneko mostra bat banatu zen, Lurralde bakoitzeko biztanleriari, eta horien barruan eskualde bakoitzeko biztanleriari, proportzionala zena, kolektibitate txikiak (auzoak, elizateak, baserriak, etab.) ez ahazten arreta berezia jarritz.

Mostra honek, Komunitate Autonomoko populazio osoarentzat inferentzia bermatuak egiteko aukera emango zigukeen, %2 baino zertxobait goragoko akats-marjinarekin. Horri aurreko mostra gehitu behar zaio, zeinak, galdesortaren bigarren zatian era berean esku harturik (bi inkestentzat erkidea zen zati hau), 3.224 pertsonako mostra kolektibo komuna ematen bait zigun Komunitate Autonomorako, %2 baino txikiago akats-marjinarekin.

Euskarari gertakari soziala den aldetik begirada bat emango dioguneko kapitulu honek, bada, bi zati izango ditu:

— *lehenengoan*, populazio-zentsuak ekartzen dizkigun datuak agertuko ditugu, euskara erabiltzeko gaitasunaren arabera gizabanakoen tipologia elemental batetara eta berorien eskualdekako banaketa aztertzeraz helduz;

— *bigarrenean*, geure inkestetako datuak aipatuko ditugu, tipologia landuago batzutara eta berorien banaketa geografiko, demografiko, sozial, eta batetara heltzen saiatuz.

Sistema honen aparteko meritua, ahalik eta zabalenik egin arren beti ere mugatua izango den mostra-sondaketa baten emaitzen eta populazio osoari salbuespenik gabe egindako zentsuaren emaitzen artean egiten uzten duen konfrontazioan datza.

Gure atseginerako aurrera dezakegu hemen, alegia bi iturrietako emaitza konparagarriak guztiz bat datozela. Nahikoa izan bedi aipatzea, gure inkesten arabera, euskaraz mintzatzen den populazio-portzentaia 33,10 dela, eta zentsuaren arabera berriz, 32,71 hots, ehuneko 0,4eko diferentzia.

1. EUSKARAREN EZAGUTZA BIZTANLE-ZENTSUAREN ARABERA

Geure «Euskararen ezagutza eta erabilera» deitu inkestaren emaitzak ezin genitzakeen aurkez, azkeneko populazio-zentsuak eskaintzen dizkigun datuen aipamen espresua egiteke. Eta hau bi arrazoiengatik: bata, zentsuak populazio osoaren emaitza globalak eskaintzen dituelako eta beraz, mostra-akatsen erortzeko beldurrik gabe, unitate geografiko txikienez doitasunez hitzegiteko aukera eskaintzen digulako; eta biga, zientzi onetasunak aztertutako populazio-mostraren fidagarritasuna eta errepresentakortasuna ahal den neurrian egiaztatzea eskatzen duelako. Horretarako ezer hoberik ez noski, inkestaren emaitzak zentsuarekin kontrastatzea baino, beti ere, zorrozki konparagarriak diren datuak konparatzen saiatuz noski.

Euskarari gagozkiolarik, azkeneko populazio-zentsuak Komunitate Autonomoko biztanleei, ea *ulertzen, hitzegiten, irakurtzen* edo *idazten* zuten galdetzen zien, galdera bera *gaitasun* edo ahalmenari gehiago zegokiolarik, honen *ariketa* edo praktikan jarzteari baino.

Elealbotasuna edo elebitasuna dagoen lurraldeetan ohizkoa den gizabanakoaren ama-hizkuntzari buruzko galdera falta da gure populazio-zentsuan. Galdera honek, zentsuan egiten diren galderrek kokatzen eta ixten gaituzteneko deskribapen-maila gainditzeko aukera emango liguke. Galdera honek, beste lauekin erlacionaturik, fenomeno soziolinguistiko oso garrantzitsuak azter-

tzeko bide emango liguke, hala nola: gaztelaniak euskararekiko duen menerapen-maila, euskaldunzaharren erdalduntze-prozesu edo eta zenbait talde sozial edo eremu geografikotako euskararen atzerakada, populazioko zenbait sektoreren berreuskalduntze-prozesua geografi esparru hiritarretan bereziki, etab.

Zentsuaren hutsune hauetako batzu, geografi esparru batzutan zuzendu ahal izango ditu gure inkestak hiru Lurralde Historikoe-tan eta hiru hiri-eskualde handietan, adibidez baina nekez gaine-rako eskualdeen eta are gutxiago udalerrien mailan.

Informe hau idazteko unean, Lurralde Historikoari eta Eskual-deari buruz bakarrik erabil ditzakegu «Euskararen ezagutza»z egi-niko lau galderei eman zaizkien erantzunak; bestalde, sexuaz aparte ez dira gaurdaino beste inolako aldagairekin alderatu; euskararen ezagutzaren eta adina, jatorria, lanbidea, ikasketak, ihar-duera-adarra eta beste hainbat aldagairen arteko erlazioaren azterketa beste aldi batetarako egiteke gelditzen da, beraz.

Zirkunstantzia hauek esplikatzeko dute, Komunitate Autono-moko «Euskararen ezagutza»ri buruz zentsutik jaso diren datuen azterketa hain azalekoa eta apala izatea.

1.1. Zentsuko datuak

1981eko otsaileko populazio-zentsuaren arabera, Komunitate Autonomoko euskaldunen kopurua 700.000ra gerturatzeko zen, populazioaren ia heren bat zelarik. Zifra hau gehitzera zetozen «ulertu bai, baina hitzegin ez» zutela egiten aitortzen zuten 50.000 pasatxo biztanle, «euskaldun pasibo» dei ditzakegunak.

Datu hauek biltzen dira ondoko koadroan, Lurralde Histori-koen arabera nola banatzen diren ere erakutsiz.

Ez dugu inongo zalantzarik, datuok bati baino gehiagori bai-korregiak irudituko zaizkiola. Komunitate Autonomoko euskal-dunen portzentaia, % 25 edo 27 inguruan lekutzen dela onartu izan ohi da. Datuok beren neurri juxtuan baloratzeko, aitormen pertsonal batetik lortu direla hartu behar da kontutan eta ez gaita-sun-azterketa batetik. Konprenigarria da bestalde, euskara ikas-

teko, agian aurrerapenak baino ekinaldi gehiago egin dituen giza-banakoak, bere burua euskalduntzat aitortzeko duen joera. Euskaldunberritasunaren fenomenoak detektatzeko zentsuaren ez-nahikotasuna agerian jarria dugu, gizabanakoaren ama-hizkuntzaz galderarik egiten ez duenez.

Populazioa euskararekiko erlazioaren arabera, lurralde historikoz.
Maiztasun absolutuak eta erlatiboak. 1981-II-28ko zentzua

	Ulertzen dute	Hitzegiten dute	Irakurtzen dute	Idazten dute
Araba	33.743 13,07	29.599 11,46	26.611 10,31	24.105 9,34
Bizkaia	327.127 27,74	297.773 25,25	251.918 21,37	223.902 18,99
Gipuzkoa	391.556 56,54	369.323 53,33	301.835 43,58	272.711 39,38
Komunitate Autonoma	752.426 35,33	696.695 32,71	580.364 27,25	520.718 24,45

«Euskararen ezagutza eta erabilera»ri buruzko gure inkestak, era honetan sailkatzen zizkigun inkestatutako 2.044 gizabanakoak:

	(K)	%
Euskaldunzaharrak	512	25,05
Euskara galdu dutenak	38	1,86
Euskaldunberriak	164	8,02
Erdaldunak	1.330	65,07
	2.044	100,—

Datu hauen arabera, egungo Euskal Komunitate Autonomoko biztanleriaren % 26,91k, gutxi gorabehera, euskara du ama-hizkuntzat eta % 33,07k euskalduntzat aitortzen du bere burua.

Datu hauek zentsu-emaitzekin konparatuz, batzuen eta beste arteko adostasun handia egiaztatzen da eta honek alde batetik baliozkotasuna ematen dio gure inkestari, baina bestalde, zentsu-emaitzak berak ere hobeki interpretatzeko bide ematen digu. Gure inkestaren arabera, euskara gordetzen duten euskaldunzaharrak

populazioaren % 25 bat dira. Hauei euskaldunberriak gehitu behar zaizkie, % 8 ere izatera hel litezkeenak. Baina benetan garrantzitsua, euskaldunberri hauek bereganatutako ezagutza- eta gaitasun-maila detektatzea da.

Hasteko esan dezakegu, euskaldunberri hauen erdiek, zertxobait baino ez dutela hitzegiten. Aurrerago ikusiko dugunez, % 31,5 dira euskaldun jendeak hitzegiten duena ulertzeko gai direnak, zeintzuri % 48,5 bat gehi bait geniezaieke «zerbait zailtasunez» ulertzen dutenen kopuru bezala. Euskaraz hitzegin behar bada, % 38 bat badago erraztasun dexentez egiten duena.

Datu hauek baloratuz, benetako euskaldun berriak, izen honen pean sartzen direnen % 50 inguru direla esatera ausartuko ginateke. Hau egia izanez gero, Euskal Komunitate Autonomoko euskaldunak bertako biztanleriaren % 29,1 direla gutxi gorabehera ondorioztatu beharko genuke, sei euskaldun zaharreko euskaldun berri bat aurki daitekeelarik.

1.2. Euskara erabiltzeko gaitasunaren tipologia

Euskararen inguruko zentsuko lau galderek, Komunitate Autonomoko biztanleriaren tipologia bat bururatzeko aukera ematen digute, berorien euskararen ezagutza-mailaren arabera. Tipologia hau baliozkoa izango da «ulertu, mintzatu, irakurri eta idatzi» eskalogramaren baliozkotasuna onartzen dugun neurrian. Ez dago inongo zalantzarik, noski, euskara ikasteko sistema jakin bat jarraitzeagatik, mintzatzeko ulertzeko baino, edo irakurtzeko eta idazteko mintzatzeko eta ulertzeko baino gaitasun handiagoa garatu ahal izan dutela.

Salbuespen hau eginik, goazen gizabanako-mota desberdinen definizioa ematera, euskara erabiltzeko gaitasun-mailaren arabera:

1. *Euskaldun alfabetatua*: euskaraz idazteko gai den oro izango da. Irakurri, mintzatu eta ulertzeko gaitzat ematen dugu.
2. *Euskaldun erdialfabetatua*: ulertu, mintzatu eta irakurtzeko gai izan arren, euskaraz idazten ez dakiena izango da.
3. *Euskaldun ez-alfabetatua*: ulertu eta mintzatzeko gai dena, baina irakurtzen eta idazten ez dakiena definitzen dugu honela.

4. *Euskaldun pasiboa*: besteek esaten dutena ulertzeko gai da, baina ez daki euskaraz mintzatzen, ez irakurtzen eta ez idazten.

5. *Erdalduna*: Lau gaitasunetatik bat ere bereganatu ez duena.

Hauek, bistan da, bost tipo puruak dira, eskalograman ezarritako mailaketari doitzen zaizkionak hain zuzen ere. Beste tipo posibleak, akastunak, aipatu mailaketari doitzen ez zaizkionak, gizabanako bakoitzaren erantzunak zentsuko lau galderekin erlazionatzean bakarrik detektatu ahal izango genituzke. Bitartean, gizabanako atipiko hauek, lehen lau tipo puruen artean nahasirik agertuko dira.

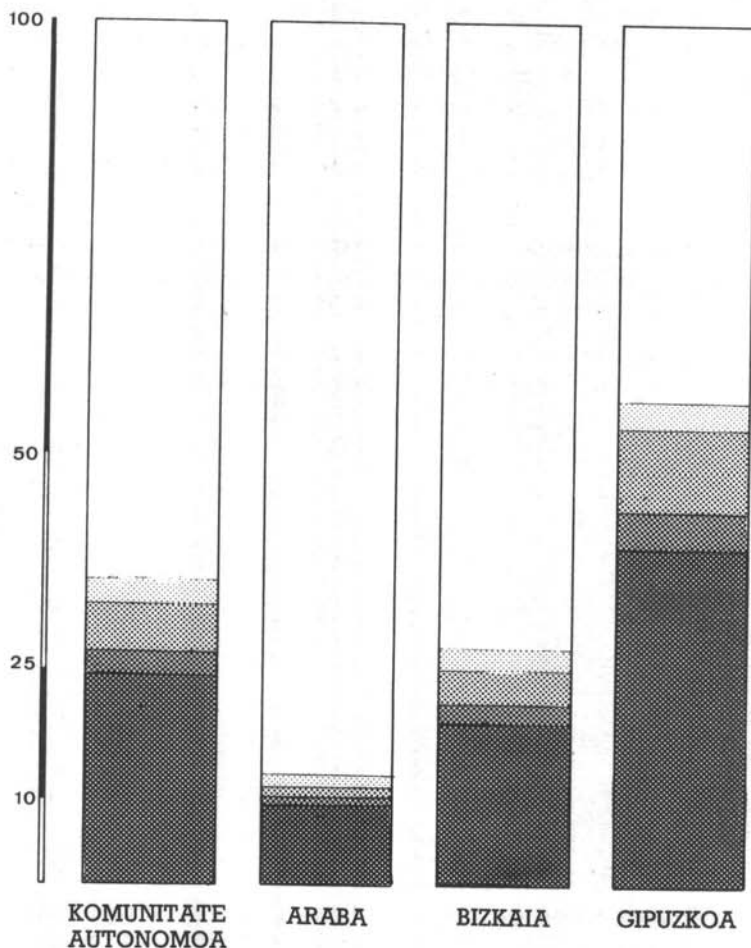
Lehen aipatutako bost tipoen arabera, Komunitate Autonomoko eta Lurralde bakoitzeko biztanleak nola banatzen diren erakusten da ondoko koadroan eta grafikoan.

Komunitate Autonomoko eta hiru Lurraldeetako biztanleen sailkapena, euskara erabiltzeko duten gaitasun-mailaren arabera %

	Komunitate Autonomoa	Araba	Bizkaia	Gipuzkoa
Euskaldun alfabetatua	24,45	9,34	18,99	39,38
Euskaldun erdialfabetatua	2,80	0,97	2,38	4,21
Euskaldun ez-alfabetatua	5,46	1,16	3,89	9,74
Euskaldun pasiboa	2,62	1,60	2,49	3,21
Erdalduna	64,67	86,93	72,26	43,46
	100,-	100,-	100-	100-

Koadro honen aurrean, euskaldunen portzentaian sobera eza-gunak diren lurraldearteko diferentzia handiei buruz atentzioa dei genezake. Baina agian, eritzi orokortu baten aurka doalako batik bat, euskaldunen gehiengoak bere burua alfabetatutzat jotzearen datua, hots, euskaraz irakurri eta idazteko gaitasuna beren buruei gaineratzea da interesgarriena. Honek, Komunitate Autonomoan milioi-erdi euskaldun alfabetatu baino gehiago dagoela ematen du

EUSKAL KOMUNITATE AUTONOMOKO ETA HIRU LURRALDEETAKO POPULAZIOAREN PORTZENTAIK, EUSKARA ERABILTZEKO DUTEN GAITASUN-MAILAREN ARABERA

○ ERDILDUNAK

◐ EUSKALDUN PASIBOAK

◑ EUSKALDUN EZ-ALFABETATUAK

◒ EUSKALDUN ERDI-ALFABETATUAK

◓ EUSKALDUN ALFABETATUAK

eta hori datu baikorregia da komunikabide idatzien bezeria potentziala baloratzeko orduan.

Interesgarria iruditzen zaigu baita ere adieraztea, alegia, euskaldun erdialfabetatu, ez-alfabetatu edo pasiboen proportzioa lurralderik euskaldunenetan handiagoa dela; baina, halere, pasiboek populazio euskaldunari buruz errepresentatzen duten proportzioaren eta euskal hiztunen proportzioaren arteko erlazioa alderantzizko bihurtzen dela. Beraz, euskaldunak gutxitzen diren lekuan, kategoria honen barnean pasiboen pisu erlatiboa ugaldtu egiten dela baieztatu dezakegu.

Eskualde desberdinetako biztanleen banaketa portzentualak euskara erabiltzeko gaitasunaren edo euskararen ezagutzaren araberako bost tipoetan, ondorengo gertakariak agertzen ditu:

1.- Euskaldun alfabetatuak gehiengo izaten jarraitzen dute Komunitate Autonomoko lau eskualdetan: Urola-Kostaldean, Markina-Ondarroan, Tolosaldean eta Gernika-Bermeon:

2.- Beste bost eskualdetan: Goierri, Deba Garaia, Deba Behera, Durangaldea eta Gaminiz-Mungian, euskaldun alfabetatuak, biztalegoaren heren batetik erdira bitartean daude:

3.-Euskaldun guztien kopurua ez da % 10era heltzen Arabako Errioxa, Mendialdea, Ibarrek eta Kantaurialdea eskualdeetan, ez eta Bizkaiko Enkartzazioetan ere, hau da, egungo Euskal Komunitate Autonomoko eskualderik periferikoenetan, hots, Burgos eta Errioxatik gertuenetan;

4.- Arabako bi eskualderik euskaldunenak, Gorbeia Inguruak, Aramaioko euskaldunzaharrei esker, eta Lautada dira, non euskaldunak mugimendu bikoitze baten fruitu bait dira: bata demografiakoa, euskaldunzaharren lekualdaketa, bereziki Deba Garai eta Beheretik; bigarrena soziolinguistikoa, berreuskalduntze-prozesuak zentru hiritarretan landatarretan baino intzidentzia handiagoa izatea. Gasteizi bere ingurunean, Bilbo eta Donostiaren aldean oso paper desberdina jokatzeko suertatu zaio euskararekin. Bilbo eta Donostia erdalduntze-prozesuaren biktimak eta aldi berean liderrak izan dira, eta orain berreuskalduntze-prozesu baten bultzatzaileak badira ere, eta agian Gasteiz baino gehiago, gertakari honek ez die uzten beren ingurunearekiko abantailik hartzen euskal hiztunei dagozkien estatistiketan. Gasteiz alderantziz, Ara-

maioaren salbuespenarekin, udalerrri arabarren buru jarri da euskaldun-proportzioan eta arabar euskaldunik gehienak Gasteizen daudela baieza daiteke;

Komunitate Autonomoko eskualde desberdinetako biztanleen sailkapena, euskara erabiltzeko duten gaitasun-mailaren arabera

	Euskaldun alfabetuak	Euskaldun Erdialfabetuak	Euskaldun ez-alfabetuak	Euskaldun pasiboak	Erdaldunak
ARABA					
Kantaurialdea.....	5,98	0,66	2,12	0,96	90,28
Gorbeia Inguruak.....	26,30	2,66	6,58	1,28	63,18
Arabako Lautada.....	10,07	1,05	0,90	1,82	86,16
Mendialdea	1,54	0,19	0,93	1,07	96,27
Errioxa.....	1,85	0,10	0,30	0,20	97,55
Ibarrak.....	2,32	0,14	0,14	0,52	96,88
BIZKAIA					
Gaminiz-Mungia	34,99	7,88	15,09	3,75	38,29
Gernika-Bermeo.....	53,45	7,03	18,58	3,04	17,90
Durangaldea.....	35,47	3,57	7,36	3,01	50,59
Markina-Ondarroa	61,73	5,94	17,89	2,68	11,74
Arrati-Ibaizabal.....	29,28	9,10	16,05	2,40	43,17
Enkartzioak.....	6,11	0,45	—	1,02	92,42
Bilbo Handia.....	13,99	1,63	1,84	2,42	80,13
GIPUZKOA					
Deba Garaia.....	44,75	5,73	11,58	2,92	35,02
Deba Beherea.....	43,86	5,85	11,30	3,48	35,51
Urola-Kostaldea	63,99	4,43	11,64	2,82	17,12
Goierri.....	45,05	3,81	9,65	2,47	39,02
Tolosaldea.....	57,99	4,80	12,12	2,74	22,35
Donostialdea.....	31,83	3,79	8,42	3,75	52,21
Bidasoa Behera.....	23,29	2,76	9,33	2,10	62,52

5.- Markina-Ondarroan hamar biztanletik bederatzik badakite euskaraz. Hamarretik zortzi inguruk, badakite Urola-Kostaldean, Gernika-Bermeon eta Tolosaldean. Etorkin-proportzio eskaseko eskualdeak dira eta honek erraztu du euskararen iraupena;

6.- Bilbo Handia oso gaztelaniaztaturik dago, hamar biztanle-tik zortzik ez bait daki euskaraz;

7.- Bidasoa Beherea, Irun bereziki, Gipuzkoako eskualderik gaztelaniaztatuena da, euskal hiztunak hamarretik lauera ere hel-tzen ez direlarik.

1.3. Alfabetatze-Indizeak

Orain euskararen ezagutzarekiko zentsuko lau galderen eran-tzun globalak erlazionatzen baditugu, zenbait zatidura edo ko-ziente lortuko dugu eta horietatik hiru esanguratsuenak aukera-tuko ditugu:

1. *Alfabetatze-indizea*: euskaraz idazten dutenen eta mintza-tzen direnen arteko zatidura.

2. *Erdialfabetatze-indizea*: irakurtzen bai baina idazten ez da-kitenen eta mintzatzen direnen arteko zatidura.

3. *Euskararen prozesuaren indizea*: euskara ulertzen dutenen eta euskaraz mintzatzen dakitenen arteko zatidura.

Bi lehen zatidurek interpretazio argia dute: Komunitate Auto-nomoko euskaldunen alfabetatze-maila nabarmentzen dute eta, beraz, lurraldearteko eta eskualdearteko diferentziak nabarmen-tzen dituzte.

Hirugarrenak, ordea, esanahi anbiguoagoa du, eta interpretazio zailagoa aurkako zeinuko bi prozesu biltzen edo nahasten ditue-nez:

1. *euskaraz mintzatzeko gaitasunaren galera*, ulermena gordez, lehengo euskaldunei dagokienean. Indize honek, bada, *euskararen atzerakada* adieraziko luke eta prozesu hori zein eskualdetan den bortitzagoa aurkitzen lagunduko liguke;

2. euskara mintzaturik ulertzeko, baina ez mintzatzeko, *gaitasu-naren lorpena*. Indize hau, *euskararen aurrerapenaren* adierazpena eta islada izango litzateke.

Bi prozesuen banaketa, «euskara ulertu bai baina mintzatzen ez dakitenen» egoeran aurkitzen diren gizabanakoen abiapuntua eza-

Alfabetatzearen, erdialfabetatzearen eta euskararen prozesuaren indizeak Komunitate Autonomoan, lurraldeka eta eskualdeka

	Alfabetatze- -indizea	Erdialfabetatze- -indizea	Euskararen prozesuaren indizea
Komunitate Autonomoa75	.83	1,08
ARABA	.81	.90	1,14
Kantaurialdea.....	.68	.76	1,11
Gorbeia Inguruak74	.81	1,04
Arabako Lautada84	.92	1,15
Mendialdea58	.65	1,40
Errioxa82	.86	1,09
Ibarrak.....	.85	.95	1,20
BIZKAIA	.75	.85	1,10
Gaminiz-Mungia.....	.60	.74	1,07
Gernika-Bermeo.....	.68	.76	1,04
Durangaldea76	.84	1,06
Markina-Ondarroa.....	.72	.79	1,03
Arrati-Ibaizabal.....	.54	.71	1,04
Enkartzioak95	1,02	1,18
Bilbo Handia80	.89	1,14
GIPUZKOA	.74	.82	1,06
Deba Garaia.....	.72	.81	1,05
Deba Beherea.....	.72	.81	1,06
Urola-Kostaldea.....	.80	.85	1,04
Goierri.....	.77	.84	1,04
Tolosaldea.....	.77	.84	1,04
Donostialdea.....	.72	.81	1,09
Bidasoa Beherea.....	.66	.74	1,06

Iturria: 1981eko Populazio-Zentsua
Lanketa, autorearena

gutz bakarrik litzateke posible. Honek gizabanakoen ama-hizkuntzarekiko galdera eskatuko luke eta hau zentsuak zabarkeriaz ahaztu egin zuen.

Bestalde, ezinezkoa da baita, balantze edo saldoaren sistemaren bidez, bi prozesuetako bakoitzaren garrantzia zehaztea ere, izan ere biek emaitza berbera ematera jotzen bait dute: hiztun-kopuruaren gainetik dagoen ulertzaile-kopuruaren gehiegizta alegia. Horregatik, beti ere 1ez goitiko indizea espero dugu. 1etik gorako gehiegizta hori, prozesuetako bakoitzak zati desberdin eta ezezagunetan bereganatuko du.

Azkeneko indize honen anbiguotasuna kontuan izanik, horretaz ez dugu inongo komentariarik egingo, nahiz eta berorren konstantzia utzi, argitze aldera, ondorengo koadroan, populazio euskaldunaren alfabetatze-mailaren bi indizeekin batera.

Alfabetatze-indizeei dagokienez, xehetasunik esanguratsuenak bezala ondorengo hauek seinala ditzakegu:

1. populazio euskaldunaren % 75 alfabetaturik dago. % 17k ez daki euskaraz irakurtzen ere;

2. alfabetatuen proportzioa gutxien euskalduna den lurraldean da handiena, Araban, seguruenik ere euskaldun berrien pisu erlatibo handiagoagatik eta agian euskaldunzaharrak beste bi lurraldeetatik etorriak, gazteagoak izateagatik;

3. bide berean aipa daiteke Enkartzioen kasua ere, non euskal hiztunen zatirik handiena euskaldunberriena bait da; beraz, alfabetatze-indizeak oso altuak dira eta irakurtzeko gaitasuna sentitzen dutenen kopuruak, mintzatzeko ausardia eta gaitasuna dutenena gainditzen du;

4. Arrati-Ibaizabal eta Gaminiz-Mungia, euskaldun hiztunen areako eskualde gutxien alfabetatuak izateagatik nabarmentzen dira, Urola-Kostaldea gehien alfabetatua izango litzatekeelarik.

1.4. Bi sexuen arteko diferentziak

Hasieran esaten genuen bezala, sexua da une honetara arte euskararen ezagutzarekiko zentsuko lau galderen erantzunekin erlazio naturiko aldagai bakarra. Dena dela, ez dugu uste sexuak deus esplikaturiko digunik. Beraz, ez dugu hartzen aldagai esplikatzailetzat, beren sorkuntzan eta izakeran, pentsakeran edo ihardukeran faktore sozial askoren eragina hartzen duten bi talde edo kategoria

sozialen elementu diferentziatzailetzat baizik. Gerta daiteke, adibidez, emakumezkoek gizonetzkoek baino adin handiagoa izatea, adintsuenen artean bertakoen eta euskaldunen proportzioa handiagoa agertzea.

Horregatik, egungo datuen ez-nahikotasunaren eta beste aldagai batzu neutraltzeko ezintasunaren aurrean eta, beraz, benetako faktore explikatzaileak identifikatu ezinean, interes deskribatzaile soil batez mugitzen gara une honetan.

Komunitate Autonomoko eta hiru lurraldeetako gizon eta emakumezkoak beren euskararekiko gaitasunaren arabera sailkatuz hasiko gara, ondoren, lehenago erabilitako hiru indizeak kalkulatzera iristeko.

Komunitate Autonomoko eta hiru Lurraldeetako gizonetzko eta emakumezkoen sailkapena, euskara erabiltzeko duten gaitasunaren arabera

	Komunitate Autonomoa		ARABA		BIZKAIA		GIPUZKOA	
	Giz.	Emak.	Giz.	Emak.	Giz.	Emak.	Giz.	Emak.
Euskaldun alfabetatuak	24,13	24,76	9,27	9,40	18,71	19,26	38,91	39,83
Euskaldun erdialfabetatuak	2,80	2,80	1,04	0,90	2,43	2,32	4,09	4,32
Euskaldun ez-alfabetatuak	5,36	5,56	1,14	1,17	3,76	4,01	9,67	9,82
Euskaldun pasiboak	2,90	2,34	1,77	1,44	2,78	2,21	3,54	2,89
Erdaldunak	64,81	64,54	86,77	87,09	72,32	72,19	43,80	43,14
	100-	100-	100-	100-	100-	100-	100-	100-

Datu hauen aurrean, ez dirudi euskararen ezagutza-mailan bi sexuen artean diferentzia garrantzitsurik dagoela baieztatu daiteke-

nik, ez Komunitate Autonomo osoan eta ez Lurralde Historikoe-tako bakoitzean ere.

Alfabetatze-Indizeak sexuaren arabera, Komunitate Autonomoan eta hiru Lurraldeetan

		Alfabetatze- -indizeak	Erdialfabetatze- -indizeak
Komunitate Autonomoa	{ Gizonezkoak	747	834
	{ Emakumezkoak	748	832
Araba	{ Gizonezkoak	810	900
	{ Emakumezkoak	819	898
Bizkaia	{ Gizonezkoak	751	849
	{ Emakumezkoak	752	843
Gipuzkoa	{ Gizonezkoak	739	816
	{ Emakumezkoak	738	818

Hemen ere ez da inongo berezketarik nabari gizonezkoen eta emakumezkoen artean aurkeztutako bi alfabetatze-indizeetan, ez Komunitate Autonomoan ez eta Lurralde Historikoz ere. Honela bada, zentsuko datuen argitara, sexua aldagai ezteus bezala ager-tzen da euskararen ezagutzarekiko.

2. EUSKARAREN EZAUGARRIAK, GERTAKARI SOZIAL BEZALA

Sarrera amaitzean, «euskara, diglosia marginaleko egoeran da-goen eta oraindik oso geldia eta ahula den zuzpertzte-prozesua hasten ari den gertakari sozial *minoritario*, *zaticatu*, eta *desegitu-ratua*» delako baieztapena ezartzen genuen lan-hipotesizat.

Une honetan, hipotesiaren lehenengo hiru alderdiak —gerta-kari minoritarioa, zaticatua eta desegituratua dela euskara, alegia— egiaztatzeko lanari heltzen diogu. Beste bi alderdiak hurrengo ka-pituluan ukituko dira, bata euskaldunzaharrek eta euskaldunbe-

riek egiten duten euskararen erabilera aztertzerakoan eta bestea «berrien» euskalduntzeaz hitzegitean.

Euskararen ezagutzaren eta erabileraren berreskuratze honi, beste kapitulu batetan berreskuratze sinbolikoa erantsiko zaio, zeina Komunitate Autonomoan gaur egiten den euskararen egoeraren definizio berriaren bidez aztertuko bait dugu.

2.1. Gertakari sozial minoritarioa

Euskaldunak, minorian aurkitzen dira beren herrian, Euskadin. Euskara gutxiagotasun nabarmenean aurkitzen da bere sorterrian bertan eta 1979ko Autonomi Estatutuak bakarrik ezagutu dio ofizialkidetasuna Komunitate Autonomoan. Bestalde, lurralde eta eskualde desberdinetan duen presentzia sozialak, alde nabarmenak agertzen ditu zentsuko datuek erakutsi duten eran.

Gure «Euskararen ezagutza eta erabilera» inkestaren arabera, Komunitate Autonomoko biztanleriaren % 26,91k bakarrik du euskara bere ama-hizkuntzat, edo berdina dena, 4 biztanletik bakarra da euskalduna⁰

Euskal populazioa ama-hizkuntzaren araberrako taldetan (A.H.T.) berezte honek, alde handiak ditu Komunitate Autonomoko hiru Lurraldeetan, baina halere euskaldunak hiruetan gu-

Komunitate Autonomoko eta hiru lurralde historikoetako populazioaren banaketa, ama-hizkuntzaren araberratako taldeetan (A.H.T.)

		Araba	Bizkaia	Gipuzkoa	Komunitate Autonomoa
A.H.T.	{ Euskarazkoa	12,2	21,6	42,5	26,9
	{ Erdarazkoa	87,8	78,4	57,5	73,1
		100,- (K)	100,- (K)	100,- (K)	100,- (K)
		287	1.108	649	2.044

txiengo garbian aurkitzen direla ez dago zalantza-izpirik. Eskualde-mailara jaitsi beharra egongo litzateke, gehiengo euskalduna duten biztalde-multzoak aurkitzeko.

Euskararen minoritario izate hau, mende honetako hirugarren laurdenean bizkortu da Bizkaia eta Gipuzkoan etorkinen uholdearen eraginez, Araban aldiz Euskadiko beste leku batzutako euskaldunen etorria dela eta baretzen ari den bitartean.

2.1.1. Euskaldun gutxiengoa definitzen duten ezaugarriak

Jakin berria dugu Komunitate Autonomoko hiru Lurralde Historikoetako bakoitzean den euskaldunen proportzioa. Baina ondorengo hauen antzeko galdera asko planteatzen zaizkigu:

— Non aurkitzen dira euskaldunak?

— Zer dira euskaldunak: gizonetzkoak ala emakumezkoak, gazteak ala zaharrak, bertakoak ala etorkinak?

— Zein egunkari irakurtzen dute edo zein irrati entzuten dute sarrienik?

— Zein ikasketa-maila lortu dute?

Gai hauek, batera hartuta, euskaldunaren profil soziologikoa zehazteko aukera eskaintzen digute. Hona bada hemen galdera horientzako erantzunak:

1. Euskal Komunitate Autonomoko euskaldunen erdiak Gipuzkoan bizi dira (% 50,2). Bizkaiak, askoz ere populazio handiagoa izan arren, berorien % 43,4 bakarrik ditu. Arabari dagokionez, Komunitate Autonomoan bizi diren euskaldunen % 6,4 gelditzen zaizkio.

2. Euskaldunen artean, emakumezkoak dute gehiengoa (% 54,9), dagokien baino 3,5 bat puntu gehiago. Hemendik ez da ondorioztatzen, ordea, norbaitek tentazioa izan dezakeen arren, euskara emakumezkoek gizonetzkoek baino gehiago kontserbatzen dutenik, baizik eta gertakari hau, etorkinen artean bertakoen artean baino gizonetzko-tasa handiagoa izateak hobeki explika bait lezake.

3. Euskaldunek, erdaldunek baino zaharragoak izateko joera dute. Litekeena da erlazio hau ere, bertakoen eta etorkinen adinaren arabera banaketa desberdin batez nahasirik aurkitzea.

Ondoko grafikoan egiazta daiteke, bai euskaldunek gutxiengoa osatzen dutela eta bai erdaldunak nabarmenkiro gazteagoak direla ere.

4. Euskaldunik gehienak (% 96,7) bertakoak dira, bertan jaio-tako gurasoen seme-alabak. Erdiak baino zertxobait gehiago Gipuzkoan jaio dira eta % 43,3 Bizkaian.

5. Euskaldunen egunkaririk gogozkoenak. *Deia* eta *Egin* dira, bien artean eta hein berean % 60 hartzen dutelarik. Ondoren *El Diario Vasco* eta *El Correo Español* datoz lehentasunezko ordenan, bien artean % 30 daramatelarik (proportzio desberdinean, baina *El Diario Vasco*-ren mesedetan). Gelditzen den % 10ak edo ez du inoiz egunkaririk irakurtzen, edo beste komunikabide batzutarra jotzen du.

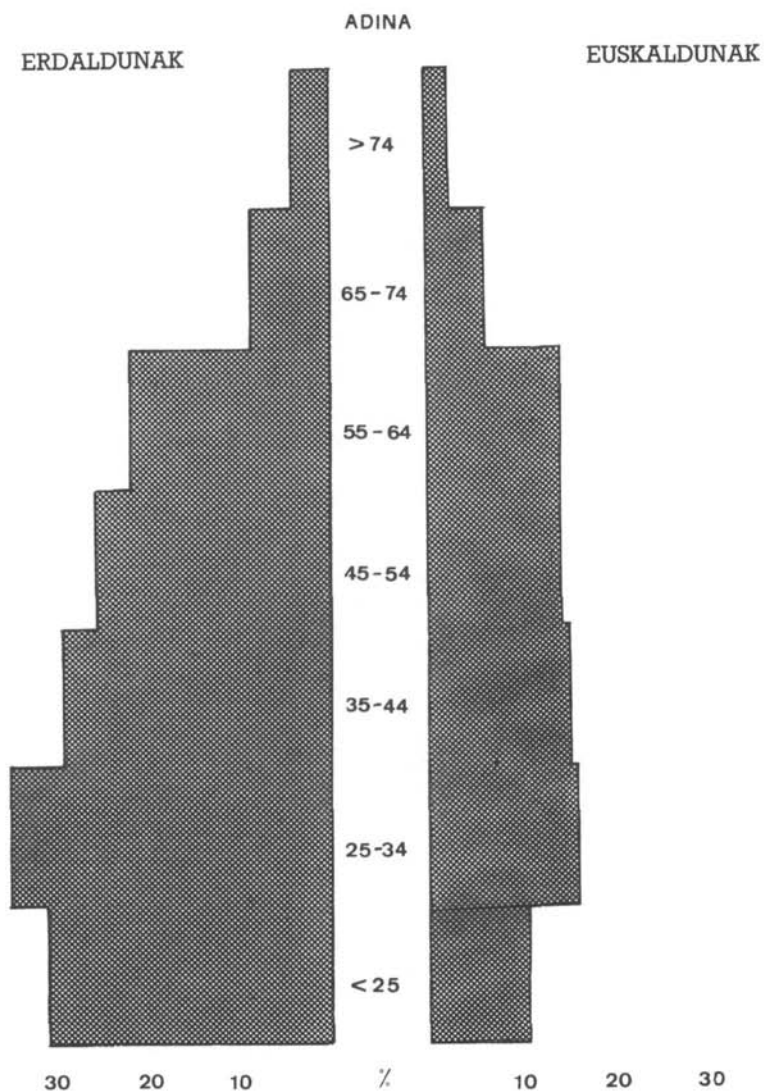
6. Herri Irratia da euskaldunen irratia, zeren eta hirutatik bi berorretara makurtzen bait dira, S.E.R. delakoa erdaldunen gogozkoena den bitartean.

7. Euskaldunak, erdaldunak baino ikasketa formal urriagoa izan du, ondorengo koadroan ikus daitekeenez:

Ikasketak	Euskaldunak	Erdaldunak
Bat ere ez, lehen mailakoak	70,9	63,4
Lanbide-Heziketa	10,7	11,5
Goimailako batxilergoa	9,3	10,1
Erdimailako ikasketak	5,1	6,3
Goimailako ikasketak	5,8	8,6
	100-	100-

Halere, ez da errazki ondorioztatu behar, euskaldunek ikasketak egiteko joera txikiagoa dutela; izan ere, eta probabilitate osoz, batzuen eta besteen arteko ikaste-mailaren diferentzia hau, lehen iradoki denez, euskaldunak erdaldunak baino ondotoz zaharragoak izatearekin expikatzen bait da.

KOMUNITATE AUTONOMOKO POPULAZIOAREN
BANAKETA, ADINA ETA AMA-HIZKUNTZAREN
ARABERAKO TALDEA KONTUTAN HARTUZ

Euskaldunek erdimailako eta goimailako ikasketetarako sarbide gutxiago izana, adin-talde desberdinetan euskaldunen eta erdaldunen banaketa desberdina izateagatik ote den ala ez jakitearren eta zalantzetatik irteteko, ezer hobea egorik ez noski adinaren aldagaia neutralizatzea, hau da, gertakari hau zazpi adin-taldekotako bakoitzean errepikatzen den ala ez aztertzea baino.

ADINA														
	18-24		25-34		35-44		45-54		55-64		65-74		74	
	Eusk.	Erd.	Eusk.	Erd.	Eusk.	Erd.	Eusk.	Erd.	Eusk.	Erd.	Eusk.	Erd.	Eusk.	Erd.
Lehen mailakoak	30,4	24,4	51,9	50,4	63,0	62,5	85,3	86,2	91,7	88,7	96,3	91,6	100,0	92,1
Lanbide-Heziketa	29,0	23,3	17,0	16,2	13,0	10,3	5,3	4,3	2,1	4,7	1,9	3,6	—	2,6
Goimailako batxilergoa	23,2	26,0	10,4	11,0	10,0	10,0	2,1	2,4	2,1	3,3	—	3,6	—	—
Erdimailako ikasketak	4,3	8,4	9,4	8,4	8,0	8,9	5,3	4,7	1,0	2,4	1,9	—	—	2,6
Goimailako ikasketak	13,0	16,4	11,3	13,9	6,0	8,2	2,1	2,4	3,1	2,4	—	1,2	—	2,6
	100 (k) 69	100 (k) 262	100 (k) 106	100 (k) 345	100 (k) 100	100 (k) 291	100 (k) 95	100 (k) 253	100 (k) 96	100 (k) 212	100 (k) 54	100 (k) 83	100 (k) 27	100 (k) 38

Eusk. = Euskaldunak
Erd. = Erdaldunak

Taula hau sorpresa bat izan da guretzat. Adin-talde desberdinetan, behekoetan bereziki, euskaldunek eta erdaldunek kideko instrukzio-maila erakutsiko zutela uste genuen. Eta hona hemen, 18 urtetik 24erako taldean, hain zuzen ere, erdaldunek euskaldunen gain abantail handiagoa hartzen dutela, adin-talde altu samarretan, 45etik 64 urterakoan, berdintasuna ia osoa den bitartean.

Honek, noski, geure supostuak zerbait aldatzera behartzen gaitu, zeren eta populazio osoari begira aurkitzen genuen diferentzia areagotu egin bait da 25 urtez beherakoan artean, hain zuzen ere oraindik ikasten ari direnen edo ikasketak amaitu berriak dituztenen artean.

Lehenik, zalantza guztietatik kanpora gelditzen da, gaurrengungo gaztetxo euskaldunek, erdaldunek baino ikaskuntza formal urriagoa daukatela. Hau gertatzearen arrazoiak irudipen hutsaren mailan aurkitzen dira guretzat oraindik.

Gazte euskaldunek ikasketetarako sarbide urriagoa dutelako gertakaria ezarri ondoren, nola explikatzen da beste adin-taldeetan diferentziarik ez agertzea edo, hobeki esanik dena, diferentzia horiek askoz gutxiago nabariak izatea? Gure interpretazio partikularra da, diferentzia hori, bertakoen eta etorkinen populazio-kategoria horien konposaketa bereziagatik ezkutaturik aurkitzen dela. Explikatzen saiatuko gara: bertakoen artean erdaldunek euskaldunek baino irakaskuntza formal luzeagoa hartzen zutela pentsatzen dugu. Erdaldunak hiri-giroan bizi ziren eta hezkuntzako erakundeetarako sarbide-aukera gehiago zuten. Euskaldunek eskualderik baserriarretenan bizitzeko joera zuten eta honek hizkuntzazko zailtasunari zailtasun berri bat eransten zion instrukzio-maila altuetara sarbiderik izateko. Gerraostean heldutako etorkin-uholdeak, gure adin-piramideetan 35 eta 70 urteen artean lekutuak batik bat eta berorietako gehienek instrukzio-maila elementala izanik, euskaldunen eta erdaldunen instrukzio-mailan diferentzia nabarmenik ez agertzea dakar.

Beraz, fenomeno hau explikatzeko, hiru populazio-talderekin kontatu behar da:

- bertako erdaldunak, eskolatuagoak,
- bertako eskaldunak, gutxiago eskolatuak,
- etorkinak, gehienak lehen mailako ikasketak amaitu gabeak eta gutxi batzuek, administrazio eta irakaskuntzakoak, oso eskolatuak.

Oraindik ere beste datu bat hartu behar dugu kontutan beheko taldeko desberdintasuna explikatzeko. Adin horretan, bertako ez diren gurasoen bertako seme-alaben proportzio handia dago. Dirudienez, eta beste azterketa batzuren bidez dakigunez, bertakoek bezain helburu garaiak agertzen dituzte hazkuntza mailan.

Puntu honetara heldurik, bidezkoa dirudi iritsitako instrukzio-mailan bertako euskaldunen eta erdaldunen artean agertzen diren diferentziak aztertzea. Baina ez ditugu bertako guztiak hartuko, baizik eta aita eta ama bertakoak dituztenak bakarrik.

Bertako gurasoak dituzten bertako euskaldunek eta erdaldunek iritsitako instrukzio-maila

	Euskaldunak	Erdaldunak
Lehen mailakoak.....	71,3	55,8
Lanbide-Heriketa.....	10,8	12,8
Goimailako batxilergoa.....	7,-	12,4
Erdimailako ikasketak.....	5,1	8,3
Goimailako ikasketak.....	5,8	10,7
	100,-	100,-
	(k)	(k)
	530	654

Gargi dagoela dirudi, beraz, bertako euskal populazioa deienezakeenaren barnean, alde nabaria dagoela batzuek eta besteek lortutako instrukzio-mailan, ama-hizkuntzaren arabera zein taldetan sartzen diren kontu. Nolanahi ere, azterketa hau geroagoko urratsen bidez osa liteke, 18 urtetik 24erako taldean horren alde handia mantentzen ote den ikusiz, landa/hiri faktorea etab. sareraziz. Halere, ez du inolako kontsideraziok deuseztatuko, euskaldunak ikasketak formalei dagokienez bertako populazio erdaldunen atzetik gelditu izan direla.

2.1.2. Zeintzu dira euskaldunagoak?

Orain arte, euskaldun gutxiengoa definitzen duten ezaugarriez aritu gara. Alabaina, datu hauek berebere beste ikuspuntu bat ere onartzen dute, beste galdera-mota bati erantzuna eskainiko liokeena. Zeintzu dira gizabanako bat euskalduna dela expikatzeko edo aurrez aurre laguntzen duten aldagaiak? Zeintzuk dituzte euskaldun izateko probabilitaterik handienak? Zeintzu dira euskaldunagoak:

- gizonezkoak ala emakumezkoak,
- gazteak ala zaharrak,
- bertakoak ala etorkinak,
- *Deia*-ren, *Egin*-en ala *El Correo*-ren irakurleak,

Populazio-kategoria desberdinetako euskaldunen eta erdaldunen portzentaiak

	Euskal- dunak	Erdal- dunak		Euskal- dunak	Erdal- dunak
BIZILEKUA			ENTZUTEN DEN		
Araba	12,2	87,8	IRRATIA		
Bizkaia	21,6	78,4	S.E.R.	17,-	83,-
Gipuzkoa	42,5	57,5	Herri Irratia	47,5	52,5
SEXUA			Radio Nacional	11,4	88,6
Gizonezkoak	25,1	74,9	Radio Cadena	14,6	85,4
Emakumezkoak	28,8	71,2	Besteren batzu	9,3	90,7
ADINA			Bat ere ez	17,6	82,4
<25*	20,8	79,2	ALDERDI		
25-34 urtekoak	23,5	76,5	POLITIKOA		
35-44 urtekoak	25,6	74,4	EAJ	42,5	57,5
45-54 urtekoak	27,2	72,8	HB	34,8	65,2
55-64 urtekoak	30,9	69,1	EE	25,-	75,-
65-74 urtekoak	39,4	60,6	IKASKETA-MAILA		
75 <	41,5	58,5	Bat ere ez, lehen		
JAIOTZE- PROBINTZIA			mailakoa	29,2	70,8
Araba	9,3	90,7	Lanbide-Heziketa	25,5	74,5
Bizkaia	26,6	73,4	Goimailako batxilergoa	21,4	78,6
Gipuzkoa	57,2	42,8	Erdimailako ikasketak	23,-	77,-
Nafarroa	28,6	71,4	Goimailako ikasketak	19,4	80,6
Besteren bat	0,2	99,8	EGOERA		
FAMILI JATORRIA**			PROFESIONALA		
BBB	44,8	55,2	Bere kontura	39,3	60,7
BBE	9,-	91,0	Besteren kontura	24,6	75,4
BEE	1,2	98,8	Langabetua	20,1	79,9
EEE	—	100,-	Jubilatua	31,1	68,9
IRAKURTZEN DEN EGUNKARIA			Ikasten	15,8	84,2
Correo	11,4	88,6	Etxekoandrea	25,8	74,2
Deia	39,1	60,9	l. lanbidea bilatzen	22,-	78,-
Gaceta	11,1	88,9			
Egin	38,8	61,2			
Diario Vasco	32,4	67,6			
El País	15,5	84,5			
Besteren bat	7,4	92,6			
Bat ere ez	17,8	82,2			

* Tarte hau, 18 urtetik 24era doa praktikan, inkestak adin nagusikoei bakarrik egin zitzaizkien eta.

** BBB: Bertakoa Bertako eta Bertakoaren umea.

BBE: Bertakoa Bertako eta Etorकिनaren umea.
BEE: Bertakoa Etorकिन eta Etorकिनaren umea.

EEE: Etorकिन eta Etorकिनaren umea.

- S.E.R.en ala Herri Irratiaren entzuleak,
- EAJri, HBri ala EERI botua ematen diotenak,
- kulturarik gutxiena dutenak ala unibertsitateko ikasketak egin dituztenak?

Galdera hauei guztiei, ahalik eta erarik laburrenean erantzuna ematen saiatuko gara. Horretarako, euskaldunek zenbait gizabanako-kategoria edo -klasetan duten portzentaia aurkeztuko dugu.

Datu hauen aurrean esan dezakegu, alegia, gizabanako euskaldun baten aurrean aurkitzen garela igartzen hobekien lagun diezaguketen ezaugarriak, ondorengoak direla:

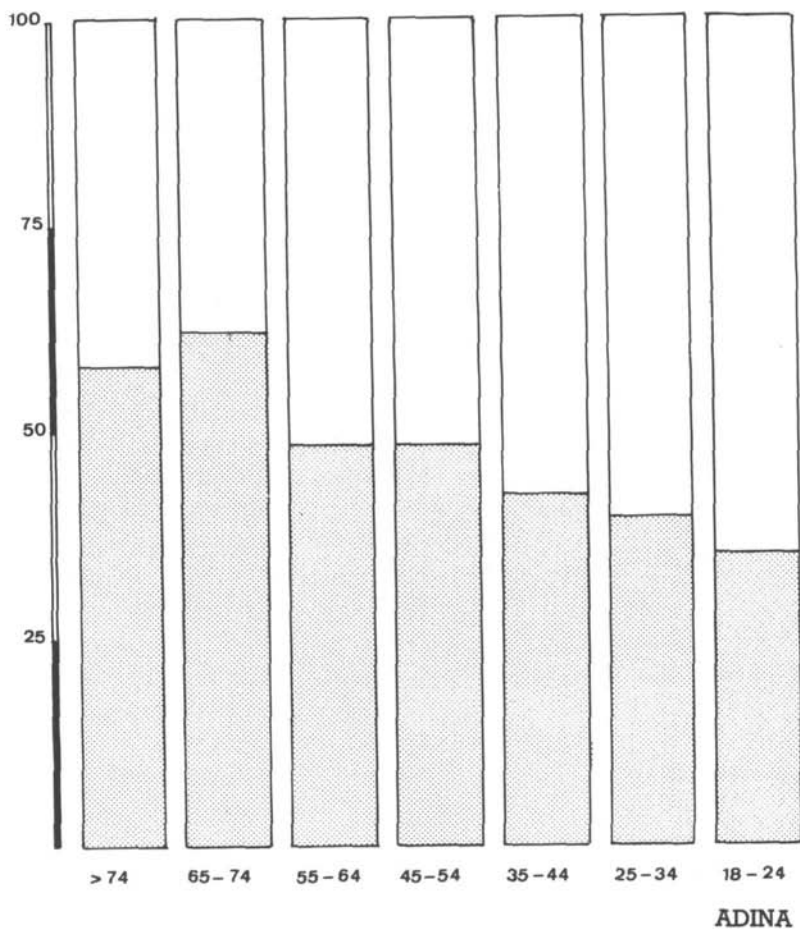
1. Gipuzkoan jaioa izatea	% 57,20 ³
2. Herri Irratiaren entzulea izatea.....	% 47,5
3. Bertakoa eta bertakoen seme edo alaba izatea	% 44,8
4. Gipuzkoan bizitzea	% 42,5
5. EAJri botua ematea	% 42,5
6. 75 urte baino gehiago izatea.....	% 41,5
7. 65etik 74 urtera izatea.....	% 39,4
8. Norberaren kontura lan egitea.....	% 39,3
9. <i>Deia</i> irakurtzea	% 39,1
10. <i>Egin</i> irakurtzea.....	% 38,8

2.1.3. Euskaldunak beren desagerpenera zihoazen

Aparteko aipamena merezi du, adinaren arabera euskaldunen portzentaia duen beherapenak. Euskal populazioaren adinaren eta jatorriaren artean dagoen erlazioak sartutako alborapen edo soslaiaren aipamena egin dugu. Beheko belaunaldietako berrikuntzarik ezari jarraituko litzaiokeen euskaldunen zahartzea eta iraungipen posiblea bezalako arazo nagusi bati erantzun argi bat eman beharrak, zein den euskaldunen proportzioa adin-talde desberdinetako bertakoen artean aztertzeraz behartzen gaitu.

Adierazita geratu da gorago adinaren eta euskaldunen proportzioaren arteko erlazioa. Ondoko taulan ikusten dugu, egitez, adina jaisten den eran, Euskal Komunitate Autonomoko populazioaren barnean euskaldunen %a gutxitu egiten dela, 75 urte baino

EUSKALDUNEN PORTZENTAIA, ADIN-TALDE DESBERDINETAKO BERTAKOEN BERTAKO UMEEN ARTEAN

- ERDALDUNAK
 ● EUSKALDUNAK

gehiagokoen artean % 41,5 izatetik, 18tik 24era dituztenen artean % 20,8 izatera jaitsiz. Beraz, bi belaunaldiren buruan, euskaldunek beren garrantzi edo pisu erlatiboa erdira jaitsirik ikusten dutela baieza dezakegu.

Euskaldunen portzentaia adin-talde desberdinetan

Adina	Jaioturtea	Populazio osoaren gain	Bertakoen gain	Bertako gurasoak dituzten bertakoen gain
75 <	1908 aurretik	41,5	52,9	58,1
65-74	1908-1917	39,4	54,1	62,1
55-64	1918-1927	30,9	43,4	48,4
45-54	1928-1937	27,2	40,1	48,4
35-44	1938-1947	25,6	38,0	42,4
25-34	1948-1957	23,5	30,5	39,6
18-24	1958-1964	20,8	23,5	35,3

Euskaldunen beherapen honen aurrean, berehala etorri zitzaizgun burura denok ezagutzen dugun etorkinen fenomeno. Beherapen handi hau, zati on batetan bederen, adin-talde desberdinetako bertakoen eta etorkinen arteko proportzio desberdinagatik explikatuko zela uste genuen. Beheko adin-taldeetan etorkinen proportzio handiagoa egon zitekeela pentsatzen genuen eta honek explikatuko zukeela agian berorietan horren euskaldun-tasa baxua egotea.

Baina hona bada, garbiro ageri denez taulako bigarren portzentai zutabean, Komunitate Autonomoan eta Nafarroan jaiotakoei bakarrik dagokienean hain zuzen, ez da goiko eta beheko adin-taldeetan arteko euskaldun-diferentzia laburtzen, nabarmenkiro handitzen baizik.

Bertakoak bakarrik hartuz ere, ozta-ozta lortu dugu 18tik 24 urterako euskaldunen portzentaia 3 puntu jasotzea, 34 urtetik gora 13 bat puntuko gehikuntzak lortzen diren bitartean.

Hau explikatzeko, hauxe bakarrik bururatzen zaigu, alegia, 18tik 24 urtera bitarteko bertakoen artean, bertako ez diren gurasoen seme-alaba asko daudela, 50eko hamarkadan, asko oraindik

ezkondu gabe, beste batzu beren ondorengoa oraindik osatu gabe, Bizkaira eta Gipuzkoara heldu zirenen seme-alabak hain zuzen.

Kontsiderazio honek, bertako gurasoak dituzten bertakoen arteko euskaldunen proportzioa kalkulatzera eramán gintuen orduan, oraingoan euskaldunen proportzioa kasu guztietan igoko zela pentsatuz, eta diferentziek gutxitzera edo zegozkien tasek berdintzera joko zutela.

Honela gertatu zen noski, baina ez guk uste genuen neurrian. Jauzirik handiena noski 18 eta 24 urtekoen artean gertatu zen 23,5etik 35,3ra iraganez, hots, 12 puntu irabaziz. Halere ordea, oraindik ere egia izaten jarraitzen du euskaldunen proportzioa, bertako gurasoen seme-alabetan ere, kezkatzeko moduan jausten dela adina jaitsi-ala.

Lehen Mundu-Gerratearen aurretik euskara ama-hizkuntzatzat bertakoen seme-alabetako % 60k hartzen zuten bitartean, Estabilizazioaren eta Abiada Ekonomikoaren urteetan (1958-1964) % 35ek bakarrik heredatzen zuten hura.

Nola iritsi zen egoera honetara? Urratsez urrats, noski. Gaurko gure populazio helduan isladatzen denetik kontuak ateraz, ondorengo hauek izan ziren unerik larrienak:

— *Bigarren Mundu-Gerratearen eta diktadurako hamarkadaren* garaian, euskararen transmisioa ama-hizkuntza bezala biziki gutxitzen dela nabari da. % 62,1etik % 48,4era jaisten da. Honetan, faktore-sail handiak esku hartu ahal izan zuen. Lehenik, euskaraz ez zekien bertako asko zegoen jadanik. Beste batzu berriz, hura utziz joan ziren, euskaldunen eta erdaldunen arteko ezkontza mixtoak gertatzean bereziki. Ezkontza horien probabilitatea gehitu egin zen, Bizkaiak eta Gipuzkoak urte horietan etorkin-saldo positiboa izanik. Bizimodu-geroz eta hiritarragoa garatuz joan zen Bilbon eta honen ibaiaren inguruan, etab.

— 1938tik 1964era bitartean jaiotako belaunaldiek, euskaldunen beherakada jarrai eta etengabea jasaten dute. Gerra zibilaren eta gerraostearen ondorioak dira; garaileen eta garaituen arteko berezkuntza, halako lehia eta desira inperialista batzuren birjaiotzea, euskararen jazarpena eta desprestigioa ekarri zuten gertaera haien ondorio, alegia.

Zoritxarrez, gure oharpena ez da 1964etik harago, edo hobeki honago, heltzen. Ez da ahaztu behar, une honetan gure inkestatuen gurasoen hizkuntz praktika, ama-hizkuntza seme-alabengatatzeko orduan, aztertzen ari garela. Gure inkestatuetako gazteena, 1964ean jaio zen. Beraz, taulako datuek ez digute ezer esaten 1964az geroztik guraso euskaldunen ohizko praktika edo maizetonekoa zein izan denari buruz.

Honaino konstatatuak ez digu perspektiba itxaropentsurik eskaintzen euskararentzat. Bestalde agian, gertatzen ari zitzaionaren eta sarturik zegoen iraungipen lasterreko dinamikaren islada dela dirudi gehiago. Dinamika honek, beste bi belaunalditan ezerezta zezakeen euskara.

Baina alarma-soinua, jadanik denbora dextente da entzuten hasi zela, lo zegoen euskaldunen eta ez-euskaldunen kontzientzia astinduz. Balore-sistema aldatu zen eta asko, defentsazko burruka utzirik, euskara berreskuratzeko eta hedatzeko gerrilara oldartu ziren; horren emaitza dira, agian hain sasoitsu ez datozen euskaldunberrien belaunaldiak.

Gure datuekin eginezina izanik, guraso euskaldunen hizkuntz transmisioaren praktikaren azterketa gaurko egunera arte luzatu beharra proposatzen dugu, hiru ahalikako kasuak bereziz: bi gurasoak euskaldunak izatea, aita bakarrik izatea eta ama bakarrik izatea.

2.2. Gertakari sozial zatikatua

Euskara gertakari sozial minoritarioa dela egiaztatzeak, gure sarreran aipatzen genuen beste ezaugarrietako baten aurrean jarzen gaitu, haren *zaticatzearen* aurrean hain zuzen.

Horrekin esan nahi dugu, euskal populazioa ez dela, euskarren fenomenoari begira, egoera berean aurkitzen. Batzuk hitzegiten dute, beste batzuk ulertu bakarrik; batzuk alfabetatuak daude, beste batzuk irakurtzen ez dakiten bitartean; batzuk ikasteko saioak egin dituzte, beste batzuk horretaz deus ere kezkatu ez direlarik; batzuk ama-hizkuntza bezala hartu zuten eta kontserbatzen dute; beste batzuk, ordea, galdu egin zuten; euskaldun gehie-

nek gaztelania ikasi zuten; erdaldun gutxi batzu osoki euskaldundu dira...

Hauek, ikusten ari garen gertakari sozialaren zatikatzea dakarten bide desberdinen erakutsi gutxi batzu dira. Zatiketazko egoera honek ematen dio euskarari bere barne-ahultasunaren itxura, errealitatea ez bada ere.

Bi hizkuntz komunitate urte luzetan zehar lurralde berean elkarrekin bizi direnean, daitekeena da populazioak bi hizkuntzekiko erlazioaren arabera lau gizabanako-motatan zatituz amaitzea. Gure kasuan, lau tipo hauek aterako lirateke:

- *euskaldun elebakarrak*,
- *euskaldun elebidunak*, euskara ama-hizkuntzatzat izanik, gaztelania ikasi dutenak,
- *erdaldun elebidunak*, gaztelania ama-hizkuntzatzat harturik, euskara ikasi dutenak,
- *erdaldun elebakarrak*.

Komunitate Autonomoko eta hiru Lurraldeetako adin nagusiko populazioan ondorengo hau litzateke lau tipoen portzentai banaketa:

	Komunitate Autonomoa	Araba	Bizkaia	Gipuzkoa
Euskaldun elebakarra	0,3	—	0,3	0,6
Euskaldun elebiduna	26,6	12,2	21,6	41,1
Erdaldun elebiduna	8,-	9,1	5,8	11,3
Erdaldun elebakarra	65,1	78,7	72,4	46,9
	100 (K)	100 (K)	100 (K)	100 (K)
	2.044	287	1.093	661

Hiru Lurraldeetan elebakar erdaldunek dute gehiengoa, Gipuzkoan ere bai. Ondoren euskaldun elebidunak datoz. Ia ez dago euskaldun elebakarrik, gehien-gehienek erdara ikasi dutenez. Orokortuz baieztatu daiteke, euskaldun oro elebidun dela, erdaldun

nak elebakar izateko probabilitate handiak dauden bitartean. Beste era batera esanik, praktikoki euskaldun guztiak daude ja erdaldunduta, erdaldunen euskalduntzea oraindano oso eskasa izan den artean, Araban eta Bizkaian bereziki.

Azkeneko xehetasun hau askoz ere garbiago gelditzen da, gaztelania ikasi duten euskaldunen eta euskara ikasi duten erdaldunen proportzioa ikusiz.

Ama-hizkuntzaren arabeko taldea	Komunitate Autonomoa	Araba	Bizkaia	Gipuzkoa
Euskaldunak (K)	550	35	239	276
Erdaldunduak (%)	98,7	100	98,8	98,5
Erdaldunak (K)	1.494	252	854	385
Euskaldunduak (%)	11,-	10,3	7,4	19,5

Gizarte jakin batetan bi hizkuntza daudenean, bere hiztunen artean beste hizkuntzan mintzatzeko gai diren gizabanako-porzentaia txikiena duena *menperatzailea* dela esaten da eta beste hizkuntza *menperatua*.

Datu hauen aurrean, garbi dago bi hizkuntzen artean zein den bere nagusitasuna inposatzen duena eta zein den nagusitasun horren maila: euskaldun guztiak erdaldundu dira eta erdaldunen guxtiengo bat bakarrik euskaldundu da.

Eskuan datu hauek izanik, hizkuntzan komunikabide-tresna huts-hutsaren eginkizuna besterik ikusten ez dutenek edo ikusi nahi ez dutenek, ez dute etsiko, euskara jadanik beharrezko ez dela eta hizkuntza unibertsalagoa eta egungo garai modernoetarako egokiagoa den gaztelaniaz abantailarekin ordezka daitekeelako kontu zaharrarekin gu martirizatzen.

Baina erdalduntze- eta euskalduntze-prozesuak ezin daitezke har baliokidetzat. Erdaldunentzat euskara ikasteak, ez dakar inolaz ere erdara ahaztea ezta erdaraz mintzatzeko gaitasunaren murriztapena ere. Euskaldun askorentzat, ordea, *gaztelaniarako emigratio* antzeko zerbait izan da erdalduntze-prozesua, beren ama-

–hizkuntza guztiz edo partez galdu dutelarik. Euskararen galera osoa, honako hauei gertatu zaie:

- Komunitate Autonomoko euskaldunen % 6,91ri
- euskaldun arabarren % 20ri
- euskaldun bizkaitarren % 11,3ri
- euskaldun gipuzkoarren % 1,47ri

Arabian eta Bizkaian, hiztunaren bizitzan, Gipuzkoan baino galera handiagoa konstatatzean, lege linguistiko hau aurreratzera ausart gitezke: hizkuntza baten atzerapenaren edo desagertzearen fenomeno bere azken faseetan azelerazio bortitza jasaten duen prozesua dela.

Bestalde, gaztelaniaz euskaraz bezain erraz edo errezago mintzatzen den euskaldun-talde garrantzitsu bat badela detektatzen dugu eta, larriagoa dena, horietako batzu galtzen ari direla euskara pentsamendurako edo barne-komunikaziorako hizkuntza bezala. Ondorengo datuok dira lekuko:

- % 44,5 erraztasun handiagoz mintzatzen da euskaraz,
- % 27,7 bietan erraztasun berdinez mintzatzen da,
- % 26,6 erraztasun handiagoz mintzatzen da erdaraz.
- % 100.–

- % 49,8k beti euskaraz pentsatzen du,
- % 22,0k euskaraz gehiagotan pentsatzen du erdaraz baino,
- % 15,2k erdaraz gehiagotan pentsatzen du euskaraz baino,
- % 10,9k ia erdaraz pentsatzen du.
- % 98,8

Beraz, gaztelaniaz mintzatzeko erraztasun handiagoa hartu duen pertsona-proporzio errespetagarria dago (% 26,6). Bestalde, euskararekiko fideltasuna pentsatzeko tresna den aldetik galdu dutenen eta gaztelaniaz mintzatzeko errazago zaienen portzentaien arteko bateratasuna edo kointzidentzia esanguratsua gertatzen da.

Euskararen zuzpertzeari buruz dauden baikortasunen gainetik, euskaldunen aldetiko hizkuntzarekiko fideltasuna galtzearen zifra hauek itzal kezkarri bat bezala agertzen zaizkigu. Panorama beltz honen barnean, itxaropen-errainu ahul bat agertzen da, zer-

bait aldatzen ari dela eta joeraren norabidea alda litekeela adierazten duena: erdizka bakarrik bada ere euskaldundu den erdaldunen % 11 hori. Beharbada, euskaldunberri hauek nortzu diren eta beste erdaldunengandik zerk desberdintzen dituen aztertzeak, itxaropen hori birpizteko eta elikatzeko balioko du.

2.2.1. Euskararekiko zortzi harreman tipoak

Ikerketa planteatzeko eta galdesortak prestatzeko orduan, euskaldunak ia % 100ean erdaldundurik zeudelako ustean, euskal populazioa lau taldetan banatzen genuen:

1. Euskara ama-hizkuntzat hartu eta kontserbatzen zutenen taldea, *euskaldunzahar* izena beroriei bakarrik emanik.

2. Etxean ikasi ondoren, euskara ahaztu dutenen taldea: *euskaldun-ohiak* deituko ditugu.

3. Ama-hizkuntza bezala gaztelania hartu zutenen eta euskara ikasi ez zutenen taldea, *erdaldunak* deituko ditugunak.

4. Gaztelaniatik edo beste hizkuntzaren batetik etorririk, gero euskara ikasi zutenak: *euskaldunberriak*.

Halere, euskararen aurrean euskal populazioko talde edo kategoria sozial desberdinek harturiko jarrera aztertzerakoan, interesgarritzat jo dugu tipo hauetako batzu azpizatitzea, eta honela euskarari buruzko zortzi harreman-tipo lantzera heldu gara.

Tipoak, honako hauek dira:

1. *Euskaldunzahar alfabetatua* edo alfabetatzeko bidean aurkitzen dena.
2. *Alfabetatzeko asmoa duen euskaldunzaharra*.
3. Alfabetatzeko *asmorik ez duen euskaldunzaharra*.
4. *Euskaldunberria*.
5. Euskara ikasten *saiatu den erdalduna*.
6. Euskara ikasten *saiatu ez den erdalduna*.
7. Euskara berreskuratzen *saiatu den euskaldun-ohia*.
8. Euskara berreskuratzen *saiatu ez den euskaldun-ohia*.

Tipologia honek, lehengo lau tipoei osagai pertsonal eta borondatezko bat eranstean die gizabanakoaren aldetik. Euskaldunzaharra edo erdalduna izatea emanda datorkio bati. Euskaldunzahar alfabetatua izateak, norberaren borondatezko iharduketa bati erantzuten dio. Euskaldun-ohia izatea, kanpoko faktoreen fruitu izan daiteke. Hizkuntza berreskuratzeko saioak egitea ala ez egitea norberaren borondatearen baitan dago.

Jarraian, jendeak euskararekiko hartzen duen jarrera zein faktoreekin dagoen erlazioaturik aztertzeke asmoa dugu.

Lehenik, Komunitate Autonomoko eta Lurralde bakoitzeko populazioa lehenago izendatutako zortzi tipoetan nola banatzen den aztertuko dugu.

Hiru Lurralde Historikoetako populazioaren banaketa, euskararekiko erlazioaren arabera

		Araba	Bizkaia	Gipuzkoa	Komunitate Autonomoa
Euskaldun-zaharra	Alfabetatua edo alfabetatzen	5,9	9,6	25,3	14,2
	Alfabetatzeko asmotan	0,3	1,2	1,1	1,-
	Alfabetatzeko asmorik gabe	3,5	8,5	14,6	9,8
Euskaldunberria		9,1	5,8	11,5	8,1
Erdalduna	Euskara ikastera saiatu dena	21,3	22,4	19,3	21,2
	Euskara ikastera saiatu ez dena	57,5	50,1	27,6	43,8
Euskaldun-ohia	Euskara berreskuratzera saiatu dena	0,7	1,-	0,5	0,8
	Euskara berreskuratzera saiatu ez dena	1,7	1,5	0,2	1,1
		100,- (287)	100,- (1094)	100,- (663)	100,- (2044)

* «Euskararen ezagutza eta erabilera» inkesta

Tipo nagusia, Gipuzkoan ere bai, euskara ikasten *inongo saiorik egin ez duen erdalduna* da. Hain da nagusi gainera, ezen Bizkaiko populazioaren % 50 eta Arabakoaren % 57,5 biltzen bait du. Beronetakoa da Komunitate Autonomoko biztanleriaren ia % 44 eta gipuzkoarren laurdena pasatxoa.

Komunitate Autonomo mailan, euskara *ikasten saiatu den erdalduna* dator jarraian, euskaldunberrien taldean sartzeko moduko mailara iristen ez dena. Bai Komunitate mailan eta baita Lurralde Historikoen ere, populazioaren % 20 inguru dira. Lurralde mailako berdintasun honen aurrean, ez da komeni Lurralde desberdinetako erdaldunek euskara ikasteko desafioari eman dioten erantzunaz presakako ondorioz ateratzea; izan ere, oso desberdina bait da Lurralde bakoitzeko euskaldun-oinarria. Hemen, aurreko zortzi tipoetan populazioa nola banatzen den bakarrik esaten da.

Komunitate Autonomoaren barnean garrantziz bigarren tipoa izan arren hau, ez da berdin gertatzen Gipuzkoan, non hirugarren lekura ateratzen bait dira *euskaldun alfabetatuen* eraginez. Kalitate hau gipuzkoarren laurdenari dagokio.

Euskaldun alfabetatuen tipo honen barnean, adin nagusiko euskal populazioaren % 14 aurkitzen da; hala bada, Komunitate Autonomoko hirugarren sailik ugariena bezala sailkatzen da. Postu bera lortzen dute Bizkaian, % 9,6rekin bakarrik bada ere, Araban % 6 baino zertxobait gutxiagorekin euskaldunberriek laugarren lekura atzeratzen dituzten bitartean.

Eta euskaldunberriei dagokienez azpimarratzekoa da, Bizkaian dutela pisu erlatiborik txikiena, populazioaren % 6ra heltzen ez direlarik.

Lehenago, datu hauen azterketa desberdin baten posibilitatea iradokitzen genuen, tipo desberdinen artean bana daitekeen oinarria kontutan hartuz. Garbi dago, noski, euskaldunzahar bat ezin daitekeela euskaldunberri bihur eta, beraz, euskaldunberri edo euskaldunzahar alfabetatuen proportzioa zehaztasun eta zentzu gehiagoz aterako litzatekeela erdaldunen eta euskaldunen gain, hurrenez hurren.

Euskaldunzabarren egoitz lurraldearen eta alfabetatze-mailaren arteko erlazioa (portzentaietan)

	Komunitate Autonomoa	Araba	Bizkaia	Gipuzkoa
Alfabetatua	56,8	60,7	49,8	61,8
Alfabetatzeko asmotan	4,1	3,6	6,2	2,6
Alfabetatzeko asmorik gabe	39,1	35,7	44,1	35,7
	100 (K) 511	100 (K) 28	100 (K) 211	100 (K) 272

Hona hemen, kalkulu berri honen emaitza:

Euskaldunzabar alfabetatuen portzentaia ez da 60ra heltzen. Eta hori bizkaitarren erruz, % 50ean gelditzen dira eta. Bizkaia da gainera alfabetatzeko asmorik gabekoen proportziorik handiena ematen duena.

Erdaldunen egoitz lurraldearen eta euskara ikastearen arteko erlazioa

	Komunitate Autonomoa	Araba	Bizkaia	Gipuzkoa
Ikasi dute	11,0	10,3	7,4	19,6
Saiatu dira	29,0	24,2	28,6	33,1
Ez dira saiatu	59,9	65,5	64,0	47,3
	100	100	100	100

Gipuzkoako erdaldunen erdiak baino gehiago euskara ikasten saiatu dira eta, dirudienez, 5etik 2k lortu du ikastea. Komunitate Autonomoaren barnean % 40 saiatu da eta 4etik 1ek lortu du ikastea.

Datu hauen arabera, lurralde bakoitzeko frakasoen indize bat kalkula genezake, ikastea lortu ez dutenen eta ikasten saiatu direnen kopuruak erlazionatuz.

	Saiatuak	Frakasatuak	
		(K)	%
Araba	87	61	70,1
Bizkaia	308	245	79,5
Gipuzkoa	204	128	62,7
Komunitate Autonomoa	599	434	72,5

Zertxobait sinplifikatzeko arriskuarekin bada ere, euskararen ikaskuntzan porrot egiteko arriskurik handiena Bizkaian erregistratzen dela esan genezake; izan ere, 10etik 8k ez du bere helburua lortzen, Gipuzkoan 6ri eta Araban 7ri gauza bera gertatzen zaielarik.

Euskararekiko erlazio-mota explikatzeko, bat bizi deneko lurraldea baino esanahi handiagokoak gertatzen dira *jaioterria* eta *famili jatorria*. Euskaldunak, alfabetaturik edo gabe, izateko probabilitaterik handienak Gipuzkoan jaiok dituzte (% 55), probabilitate horiek beste bi lurraldeetakoentzat eta Komunitate Autonomoan bizi diren nafarrentzat ere asko laburtzen direlarik, Euskaditik kanpora jaiotakoentzat praktikan hutsalak diren bitartean.

Bertako gurasoak dituzten bertakoak ez dira, ezta urrutitik ere, iristen (% 42) Gipuzkoan jaiotako probabilitateak berdintzera. Gipuzkoan jaiotako bertako netoek, noski, gainditu egingo lituzkete haiek.

Euskaldunberriei dagokienez, errazago aurki daitezke Araban eta Gipuzkoan jaiotako artean Bizkaian jaiotako artean baino, baita bertako baten eta etorkin baten seme edo alaba diren bertakoen artean. Hau explikatzen da, Gipuzkoan jaiotako eta bertako garbien artean, euskaldunberri posibleak gutxiago direlako, lehendik jadanik euskaldun-proporzio handia dagoenez.

Euskara *ikasten saiatu diren erdaldunak*, arruntkiago aurki daitezke bizkaitarren eta arabarren artean, batez ere gurasoetatik bat edo biak etorkinak dituztenen bertakoen artean, hau da, bertako mixto eta marginalen artean.

Euskara *ikasteko saiorik egin ez duten erdaldunak*, aldiz, Euskaditik kanpora jaio direnen % 80 dira ia eta etorkinen % 80 baino zertxobait gehiago. Zifra hain altu hauen aurrean ez dugu ahaztu behar, Araban jaiotako % 54,4, bertako marginalen ia % 50 eta

bertako gurasoak dituzten bertakoen % 27,7 ere kategoria honen barnean sartzen direla.

Euskaldun-ohiak oro har, eta beren bi azpitipoetan nahitaez noski, gutxiengo ezteus bat dira, biztanle-kategoria desberdinetan detekta litekeen aldakortasuna hemen kontutan hartzeko.

Sexuak ez du ekarpen handirik eskaintzen, kontutan hartu diren zortzi tipoetan euskal populazioak aurkezten duen banaketa explikatzeko. Bakar-bakarrik, euskalduntzea lortu duten eta horretan saiatu diren gizonezko erdaldunen proportzioa handiagoa izateari deritzogu aipagarri.

Euskal populazioaren *adina*, aldagai bereziki emankor bihurtzen da. Egia da adin-talde desberdinen artean euskaldun alfabetatuaren proportzioaren aldakuntza nabarmenik ez dela ikusten. Baina alfabetatzeko asmorik ez dutenen gehikuntza iraunkor eta ikusgarria, ordea, agerian dago.

Euskaldunberriekin, berriz, kontrakoa gertatzen da. Askoz ere ugariagoak dira beheko adin-taldeetan. 44 urtetik gora oso euskaldunberri gutxi aurkitzen da.

Ez da hain zaila, ordea, 45 urtetik 74era bitartekoen artean ikasten saiatu diren erdaldun-proportzio handi samarra aurkitzea. % 10etik gora saiatu dira, ikastea lortu ez badute ere.

Saiatu ere ez direnak, berriz, ugari dira adin-talde guztietan, 25 urtez beherakoen % 25etik hasi eta 45etik 64 urtera bitartekoen % 56an bukatuak.

Kideko explikazio-balioa gordetzen du *instrukzio-mailak*. Adinaren antzera portatzen da, eta ez da harritzekoa, biak, beren aldetik, elkarri hertsiki loturik aurkitzen dira eta.

Euskaldunzahar alfabetatuak, lehen ikasketak pasa ez dituztenen taldeko % 13,6tik, unibertsitarien arteko % 16,1era bitartean aurkitzen dira. Ikasketak dituztenen artean, alfabetatzeko asmorik ez duten euskaldunzaharren portzentaiak oso baxuak dira, instrukzio-maila apalagokoen artean nahiko altuak diren bitartean.

Bestalde, instrukzio-maila goratzen den neurrian, *euskaldunberrien* proportzioa ere gero eta handiagoa dela ikusten da. Lehen mailako ikasketak gainditu ez dituztenen % 3 besterik ez diren bi-

tartean, % 30etik gora dira unibertsitate-ikasketak egin dituztenen artean.

Euskara ikasten saiatu ez diren *erdaldunekin*, berriz, alderantziz gertatzen da. Hauen portzentaia azeleratuz jaisten da, instrukzio-maila goratzen den eran.

Azpimarratzekoa da baita ere, *euskaldun-ohiek* instrukzio-mailarik baxuenetan biltzeko joera dutela eta erdimailako edo unibertsitateko ikasketak egin dituztenen artean, ia ez direla agertzen. Kasu hauetan, seguruenik, aldi bateko galtzea gertatu bada ere, gero berreskuratze-prozesu bat eman da.

Egoera profesionalaren eta euskararekiko jarreraren arteko erlazioa albora uzten dugu, zeren eta lehenengoa beste aldagai askorekin elkartua bait dago, hala nola adinarekin, jatorriarekin, ikasketa-mailarekin, sexuarekin, etab. eta praktikan ezina litzateke, aztertzen ari garen euskal populazioaren kategoria edo tipo desberdinen banaketan benetan duen eragina berezte.

Irakurtzen den egunkaria da, euskal populazioak euskararen aurrean hartzen duen jarrera hobekien explikatzen duten aldagaietako bat.

Norte-Express-en irakurle-ohi bakanak ekar daitezke hasteko, euskararen beste muturrean lekutuak: *erdaldunak dira eta ez dira saiatu ikasten*. Jarrera berekoak dira *Gaceta*-ren irakurleetako % 78 eta *Correo*-ren irakurleen % 68, egunkaririk irakurtzen ez dutenen % 60 baino gehiago bezalaxe. *Egin*-en irakurleen artean, ordea, hamarretik bi aurki daitezke horrelakoak eta *Deia*-ren edo *El País*-en irakurleen artean hamarretik hiru.

Datu hauek irakurri ondoren, ez gaitu harritu behar *Gaceta* eta *El Correo Español*-en irakurleen artean *euskaldunberriak* aurkitzea zaila izateak. Lehenaren irakurleetatik % 1 eta bigarrenarenetatik % 2,8 bakarrik dira euskaldunberriak.

Egin da bere irakurleen artean euskaldunberri-proporziorik handiena (% 15,7) ateratzen duena, gertu-gertutik *El País* (% 14,3) darraiolarik eta urrunagotik *El Diario Vasco* (% 9) eta *Deia* (% 8).

Euskaldunzaharretako irakurle-proporziorik handiena dutenak, alfabetatuak izan ala ez, hauek eta ordena honetan dira: *Egin*, *Deia* eta *El Diario Vasco*.

Orain, beraz, bezeriarik euskaldunena duten egunkariak zeintzu diren esan genezake. *Egin* da lehenengoa bistan denez, euskaldunzaharretan *Deia*-k berdintzen badu ere, euskaldunberrietan bera bait da gailen.

Orain arte, egunkari bakoitzeko irakurleak zein tipotakoak zireneko galderari erantzuten aritu gara. Baina hori bezain interesgarria gerta daiteke, tipo bakoitzeko lagunek zein egunkari irakurtzen duten galdetzea. Irakurketa errazagoa gerta dadin, taula labur bat aurkeztuko dugu bost tiporik funtsezkoenekin eta gehienik irakurtzen diren lau egunkariekin:

Euskararekiko harremanaren araberako tipo desberdinek irakurtzen duten egunkaria

	Correo Español	Deia	Egin	Diario Vasco	Besterik Bat ere ez	Gutzira
Euskaldun alfabetatua	6,2	28,-	36,7	19,-	10,-	100,- (289)
Alfabetatzeko asmorik gabeko euskalduna	12,1	33,7	22,6	21,6	10,1	100,- (199)
Euskaldunberria	7,9	20,6	41,2	17,6	12,7	100,- (165)
Ikasten saiatu den erdalduna	20,-	22,-	24,6	16,9	16,5	100,- (431)
Ikasten saiatu ez den erdalduna	36,3	14,6	10,3	13,1	25,7	100,- (881)

Euskaldun alfabetatuek, euskaldunberriek eta euskara ikasten saiatu diren erdaldunek ere, nahiago dute *Egin* irakurri. Baina hona hemen, *Deia* dela hiru tipo hauetako kideek gehien irakurtzen duten bigarren egunkaria. Kontutan har, hiru tipo hauek direla euskararantz urrats positiboa eman dutenak, bai alfabetatuz bai ikasten saiatuz, hori lortu badute eta ez badute.

Deia da gainera euskaldunzahar alfabetatu gabeek gehiena irakurritako egunkaria, distantzia dexentera *Egin* eta *Diario Vasco* datozelarik.

El Correo euskara ikasteko saiorik egin ez duten erdaldunen artean lehen mailan agertzen da.

El Diario Vasco-k daukan lekuak ematen du atentzioa; izan ere, tipo guztietako jendeak irakurtzen bait du eta proportzio berdintsutan gainera, euskaldunak erdaldunak baino gehixeago badira ere.

2.2.2. Euskaldunzaharren alfabetatzea

Gorago, bizi diren lurraldearen arabera iruzkintzen genuen euskaldunzaharren alfabetatzea. Egoki deritzogu orain, fenomenoaren muga explikatzaileak beste aldagai batzuetara zabaltzeari, hala nola, jaioterria, sexua, adina, instrukzio-maila, egoera profesionala, edo irakurtzen den egunkaria.

Jaioterritik hasiko gara. Komunitate Autonomoko euskaldunzaharren gehiengo on bat Bizkaia eta Gipuzkoatik datorrenez, hauetaz arituko gara soil-soilik. Gipuzkoarrak bizkaitarrak baino nabariki alfabetatuagoak aurkitzen direla esan behar dugu eta Bizkaian alfabetatzeko asmorik gabeko proportzio handiagoa aurkitzen dugula:

	Bizkaia	Gipuzkoa
Euskaldunzahar alfabetatuak	50,5	62,5
Alfabetatzeko asmoa duten euskaldunzaharrak	5,7	3,3
Alfabetatzeko asmorik ez duten euskaldunzaharrak ..	43,8	34,2
	100	100
	(K)	(K)
	211	272

Gizonezkoak, emakumezkoak baino alfabetatuagoak daude: % 62, % 52ren kontra. Ondorioz, emakumezkoen artean handiagoa da alfabetatzeko asmorik ez dutenen portzentaia (% 44,4).

Alfabetatuen proportzioa azkarki gutxitzen da urteak aurrera doazen neurrian. 45etik 54erakoan artean jauzi nabarmena ageri da aurreko taldearekiko.

Adina	Alfabetatuen %,
18-24	78,5
25-34	66,7
35-44	62,-
45-54	44,8
55-64	52,2
65-74	38,5
< 75	41,7

Ikasketa-mailaren jasokuntzarekin batera, gehitu egiten da euskaldun alfabetatuen portzentaia ere. Gehikuntza hori, bereziki ohargarria da beheko mailatik gainerako kategorietara pasatzean.

Ikasketak	Alfabetatuen %
Lehen mailakoak	49,7
Lanbide-Heziketa	70,6
Goimailako batxilergoa	78,4
Erdimailako ikasketak	64,3
Goimailako ikasketak	83,9

Egin-en irakurleetan 3tik 2 alfabetatuak daude, *El Diario Vasco* eta *Deia*-renen erdiak baino gehixeago eta *Correo* irakurtzen dutenen artean 10tik 4 dauden bitartean.

2.2.3. Erdaldunen euskalduntzea

Lehenago egin dugun era berean, hiru kategoria bereziko ditugu:

- saiatu eta lortu dutenak, *euskaldunberriak* ere deituak;
- saiatu arren, beharrezko mailara iritsi ez direnak;
- saiatu ere egin ez direnak.

Lehenago ikusia dugu, zein probintzian bizi den bat erabakitzailea dela. Komunitate Autonomoaren barnean 10 erdalduneta-

tik 6 euskara ikasten saiatu ez direla ikusten bazen ere, proportzio hori nabariki jaisten zen Gipuzkoan, lurralderik euskaldunenean. Beraz, badirudi, euskararen presentziak, edo berorrekin ukipezko harremanak izateak, euskara ikastera bultzatzen duela jendea.

Horregatik, jaiolekuak, baita bertako gurasoak izateak ere, eragin erabakiorra izango dutela espero dugu hura ikasteko gogoan.

Jaiolekuaren eta euskararen ikaskuntzaren arteko erlazioa erdaldunei dagokienez

	Araba	Bizkaia	Gipuzkoa	Nafarroa	Gainerakoak
Ikasi dute	13,9	11,8	24,6	10,-	4,-
Saiatu dira	26,1	37,5	42,7	20,-	16,2
Ez dira saiatu	60,-	50,6	32,7	70,-	79,8
	100 (K)	100 (K)	100 (K)	100 (K)	100 (K)
	142	491	159	27	510

Gipuzkoan jaiok dira gehiena saiatu direnak eta ikastea ere gehiena lortu dutenak. Lurralde horretan jaiotako erdaldunetatik % 32,7k bakarrik ez du inongo saiork egin oraindik. Euskaditik kanpora jaiotakoetatik, berriz, % 20 bakarrik saiatu dira. Erdaldun bizkaitarren erdiek ere ez dute saiork egin, ezta erdaldun arabarren % 60k ere.

Beharbada esanguratsuagoa gertatuko da famili jatorria kontutan hartzea.

Famili jatorriaren eta euskararen ikaskuntzaren arteko erlazioa erdaldunei dagokienez

	Bertako garbia	Bertako mixtoa	Bertako marginala	Etorikin garbia
Ikasi dute	16,4	14,2	9,9	3,6
Saiatu dira	33,5	40,7	39,8	15,7
Ez dira saiatu	50,2	45,1	50,3	80,7
	100 (K)	100 (K)	100 (K)	100 (K)
	547	139	154	485

Lehenik ikusten duguna zera da, euskal jatorriaren maila gutxitzen den heinean, euskaldundutako erdaldunen proportzioa gutxitu egiten dela, hau da, ikastea lortu duten erdaldunena alegia. Honela ohartzen gara, bi gurasoak bertakoak dituzten bertakoek % 16,4 *euskaldunberri* bihurtu direla. Hori guraso etorkinak dituzten etorkinen % 3,6k edo guraso etorkinak dituzten bertakoek % 10ek bakarrik lortu dute.

Halere, nabarmena gertatzen da, bertako garbien artean bertakoa gurasoetako bat bakarrik duten bertakoek artean baino handiagoa dela, eta hemen, baina guraso etorkinengandik, jaiotakoek artekoaren berdina, euskara ikasten ahalegindu ez diren erdaldunen portzentaia. Nola expikatzeko da bertako erdaldunen antzeko portaera hau, gurasoen jaiolekuarekiko zerikusirik gabe? Ez ote dira, gero, euskarara hurbiltzen ari, hau jaiotzez egokitu zaien Komunitatean integratzeko elementu bezala ikusten dutelako? Nola expikatzeko da, bestela, bertako marginalen eta etorkin garbien arteko diferentzia handi hori?

Sexuak erdaldunen artean ere, euskaldunen artean zuen eragin berdintsua du: emakumeak euskara ikasten saiatu izatea ez da gizonetakoak saiatu izatea bezain probablea, 5 punturen aldea besterik ez badago ere.

Jaiolekuak edo famili jatorriak euskararen ikaskuntzaren aurrean erdaldunek dituzten portaera-diferentziak expikatzeko bazi-tuzten ere, explikazio-indar handiagoa dute adinak eta instrukzio-mailak, gertakari honek euskararen berreskurapenerako itxaropenak berritzen dizkigularik.

Adinaren eta euskararen ikaskuntzaren arteko erlazioa erdaldunei dagokienez

	< 25	25 - 34	35 - 44	44 - 54	55 <
Ikasi dute	20,2	13,6	15,8	3,5	3,-
Saiatu dira	47,3	36,5	28,9	19,2	14,6
Ez dira saiatu	32,4	49,9	55,3	70,3	82,4
	100 (K) 262	100 (K) 345	100 (K) 291	100 (K) 255	100 (K) 336

Instrukzio-mailaren eta euskararen ikaskuntzaren arteko erlazioa erdaldunei dagokienez

	Lehen mailako ikasketak	Lanbide-heziketa	Goimailako batxilergoa	Erdimailako ikasketak	Goimailako ikasketak
Ikasi dute	4,4	14,5	20,5	16,8	39,5
Saiatu dira	22,4	43,6	41,1	42,1	33,3
Ez dira saiatu	73,2	41,9	38,4	41,1	27,1
	100 (K) 946	100 (K) 172	100 (K) 151	100 (K) 95	100 (K) 129

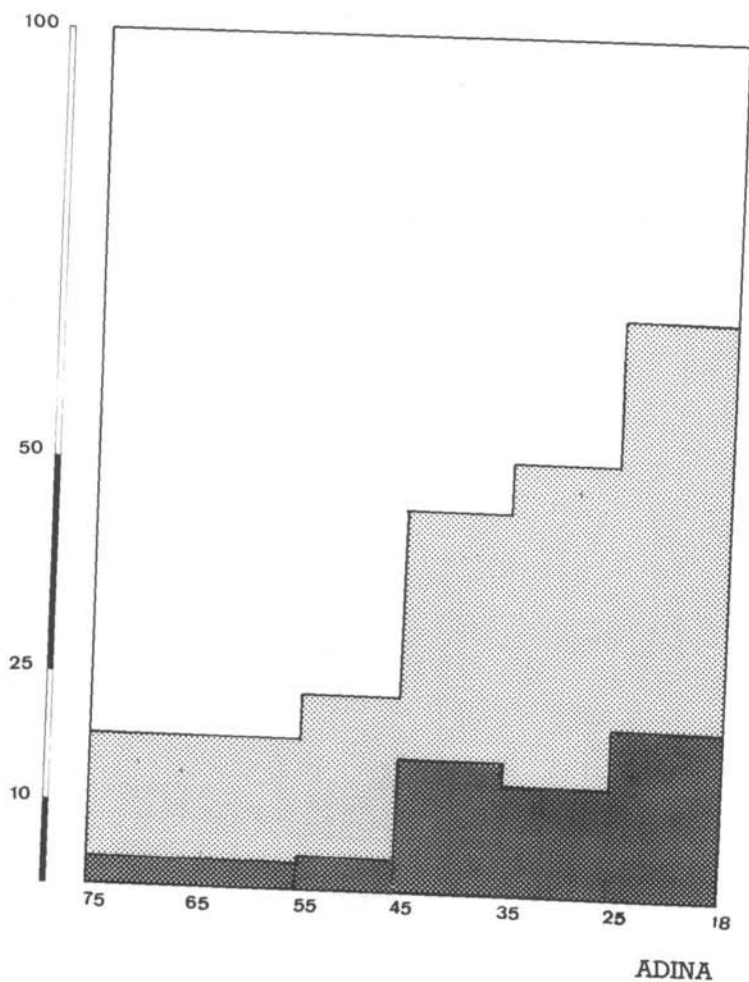
Zenbat eta handiago den adina, orduan eta zailago da euskaldunberririk aurkitzea. 45 urtetik gora, salbuespen dira, 25 urtez beherakoetan 10etik 2k lortu duten bitartean. Egia da baita ere, ikasten askoz gehiago saiatu direla. Saiatu ez direnak 10etik 3 dira, 25 urtetik 44erako helduetan 10tik 5 eta adin horretatik gorakoan artean 10etik 8 diren bitartean.

Datu hauen aurrean ia baieztatu daiteke, euskara ikastea gazteen gauza izan dela.

Baina horretan zerikusi handia izan du populazioaren kultur mailak. Instrukzio-maila apalenekoen artean, oso gutxi dira euskalduntzen saiatu direnak eta % 5etik behera ikastea lortu dutenak. Baina bi gauza horiek, euskalduntzen saiatzea eta lortzea, maizago agertzen dira instrukzio-mailan igo ala; izan ere, goimailako ikasketak egin dituztenen laurdena bakarrik gelditu bait da saiatu ere egin gabe. Jauzi handia, ordea, lehen mailako ikasketen hesia gaitzen hutsarekin gertatzen da. Dela lanbide-heziketa, dela batxilergoa edo goimailako ikasketak egin dituztenek, kideko portaera dute.

Lerro batzu lehenago, euskara ikastea gazteen gauza dela genioen. Orain agian pertsona kultoen gauza dela erantsi beharko dugu. Zenbat eta gazteago eta eskolatuago den gizabanako bat, orduan eta probabilitate gehiago ditu euskalduntzea egoteko edo, gutxienez, ahaleginak egin izateko. Tradizionalki baserriarren (eta kultura gabeko jendearen), agurren, andreen eta haurren hiz-

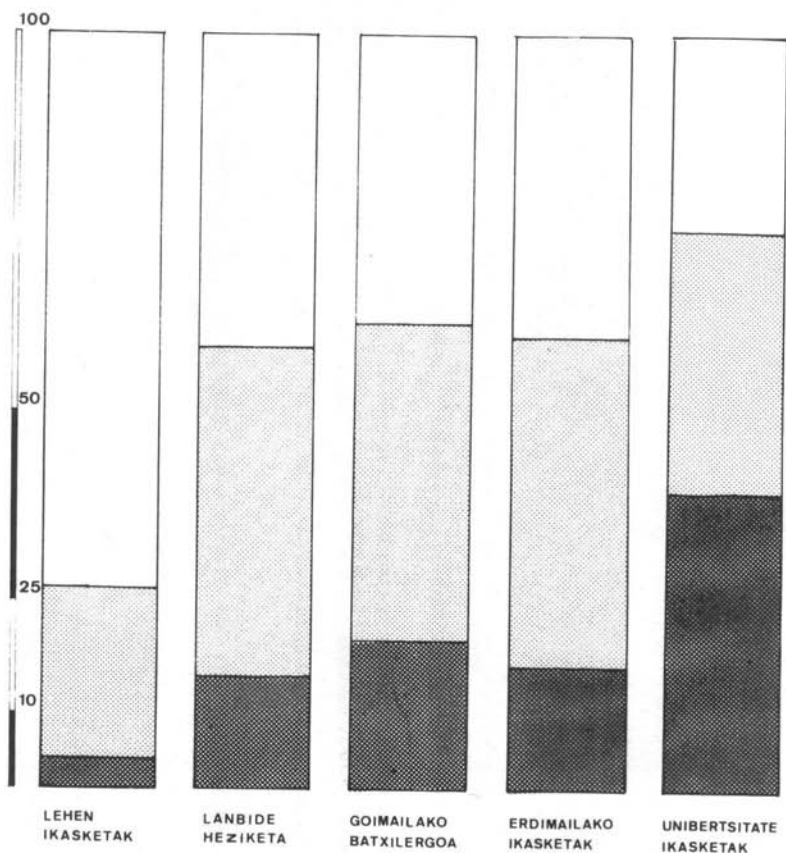
ADINAREN ETA EUSKARAREN IKASKUNTZAREN ARTEKO ERLAZIOA ERDALDUNEI DAGOKIENEZ.

- EZ DIRA IKASTEN SAIATU
- SAIATU DIRA
- IKASI DUTE

kuntza izanik, hurbileko etorkizunean hiriko, kulturako, gizonen, eta gazteen hizkuntza bilakatuko ote da euskara?

INSTRUKZIO-MAILAREN ETA EUSKARAREN IKASKUNTZAREN ARTEKO ERLAZIOA ERDILDUNEI DAGOKIENEZ.

- EZ DIRA IKASTEN SALATU
- ◐ SALATU DIRA
- ◑ IKASI DUTE

2.2.4. Porrot eginak, edo saio frustratuak

Euskara ikasten saiatu diren Komunitate Autonomoko erdal-dunen % 70 baino gehixeagok, ez du lortu bere helburua. Honek

	Saioak	Porrotak %
JAIOTZE-PROBINTZIA		
Araba	66	65,2
Bizkaia	275	76
Gipuzkoa	142	63,4
Nafarroa	9	66,7
Besterik	107	80,4
FAMILI JATORRIA		
Bertako garbia	326	67,2
Bertako mixtoa	89	74,2
Bertako marginala	85	80,-
Etorkina	97	81,4
SEXUA		
Gizonezkoak	317	72,9
Emakumezkoak	282	72,-
ADINA		
18tik 24 urterakoak	177	70,1
25etik 34erakoak	173	72,8
35etik 44erakoak	130	64,6
45etik 54erakoak	58	84,5
55 edo gehiago	59	83,1
IKASKETA-MAILA		
Lehen mailakoak	254	83,5
Lanbide-heziketa	100	75,-
Goimailako batxilergoa	93	66,7
Erdimailako ikasketak	56	71,4
Goimailako ikasketak	94	45,7
IRAKURTZEN DEN EGUNKARIA		
El Correo Español	99	86,9
Deia	129	73,6
La Gaceta del Norte	11	90,9
Egin	174	60,9
El Diario Vasco	102	71,6
El País	45	73,3
Bat ere ez	36	77,8

zahar askoren eta ia euskaldunberri guztien «bigarren hizkuntza» izatera bazterturik aurki daiteke euskara.

Euskaldunak gutxiengoa izanik, Euskal Herriko haurren gehiengoak ezingo du euskara ama-hizkuntza bezala ondareztat hartu, ezkontza mixtoen zehaztu gabeko proportzio handi batekin beren seme-alabei zein hizkuntza transmititu lehen haurtzaroan erabakita eduki beharko duten eta erabakitzen jarraitu beharko dute, bitartean. Biak transmititzea erabakitzen badute, euskara eta gaztelania, azkeneko honek, kalearen, komunikabide sozialen eta giroaren laguntza eta babes guztiak izango ditu berekin; haur elebidun hauek, horrela, haurtzarotik beretik hobeki menderatuko dute gaztelania; eta euskara, berehala, horien bigarren hizkuntza bilakatuko da. Bestalde, euskaldun batentzat ezkontza mixto bat egiteko probabilitatea gero eta handiagoa da euskaldunen proportzioa txikiagotuz doan neurrian. Honela, piskaka-piskaka, belaualdi-etena sortzen ari da euskararen ezagutza eta erabilereakiko, gorago azaltzen genuena. Eten bizkortua eskualde gutxien euskaldunetan, non erabilera-aukerak gutxiago diren eta euskara ama-hizkuntza legez transmititzea ia ezinezkoa gertatzen den; non bigarren mailako sozializazioa gehiengoaren hizkuntzan egiten baita da eta gaztelaniak komunikabideak erabat hartuak baita ditu.

Euskaldunen portzentaiak adin-talde desberdinetan

Adina	Jaioturtea	Populazio osoaren gain	Bertakoen gain	Bertako gurasoak dituzten bertakoen gain
75 <	1908az aurretik	41,5	52,9	58,1
65-74	1908-1917	39,4	54,1	62,1
55-64	1918-1927	30,9	43,4	48,4
45-54	1928-1937	27,2	40,1	48,4
35-44	1938-1947	25,6	38,0	42,4
25-34	1948-1957	23,5	30,5	39,6
18-24	1958-1964	20,8	23,5	35,3

Euskararen egungo egoera betebeharruntzionaleri dagokienez, hau da, biztanle aldetiko ezagutza orokortuari eta lehentasunezko

ez du esan nahi, une honetan saiatzen ari ez direnik edo gerora saiatuko ez direnik.

Une honetan, populazio-talde desberdinetako saio frustratuei errebista pasa nahi diegu eta euskararen ikaskuntzan arrakasta eta porrota zein faktore edo aldagairi dauden lotuago aurkitu nahi dugu.

Gipuzkoan jaioak dira euskararen ikaskuntzan arrakastarik handiena lortzen dutenak, arabarrak jarraitzen zaizkielarik.

Euskalduntzeko ahaleginean porrot egiteko probabilitate txikiagoak agertzen dituzte bertako garbiek ere, eta are mixtoek, marginaletan edo etorkinek baino.

Gizonezkoentzat eta emakumezkoentzat ez dira desberdinak euskaldun bihurtzeko saioan frakasatzeko probabilitateak. Baina desberdinak dira, eta era esanguratsuan, adinaren arabera. Beste aldi batzutan bezalaxe, 45etik 54erako tartea adin kritikoa gertatzen da. Tarte horretan eta horren gainetik aurkitzen direnek, 35etik 44 urtera bitartekoek baino askoz ere maiztasun handiagoz porrot egin dute, 35etik 44erakoak, hain zuzen ere, gehienik euskaldundu direnak direlarik.

Baina oraindik erabakiorragoa gertatzen da ikasketa-maila. Berau igo ala, asko igotzen da euskalduntzea lortzeko probabilitatea ere, ia-ia bikoiztera iristeraino.

Egin-en irakurleek, *El País* ez beste edozein egunkariaren irakurleak baino gazteagoak eta ikasketa-maila garaiagokoak, izan dute arrakastarik handiena euskararen ikaskuntzan. Ondoren, *El Diario Vasco*-renak datoz eta berehala, kideko maila batean, *Deia* eta *El País*-en irakurleak.

Bistan denez, arrakasta edo frakasoak ez du irakurtzen den egunkariak erabakitzen, eta honela haiekin zerikusirik baldin badu, egunkari jakin batzuen irakurketari lotuta dauden beste aldagai batzuzengatik da.

Honaino, euskarak gertakari sozial bezala aurkezten duen zati-
ketaren azterketa; azterketa partziala nahitaez, zenbat eta zenbat
aurpegi edo dimentsio aurkezten dituen hark kontutan hartzen
bada.

2.3. Gertakari sozial desegituratua

2.3.1. Hizkuntza egituratuaren ezaugarriak

Hizkuntza baten inguruan portaera batzu nabaritzen direnean, helburu bezala haren superbizipena bermatzea eta une jakin batean gizarteak haren gain ezartzen dituen funtzioak garatzea bilatzen dutenak, orduan hizkuntza hori egituratua dago. Hizkuntza ororen eginkizunik jatorrena, giza-talde edo gizarte bateko kideen artean mezuen komunikazio edo elkartrukerako tresna izatea da.

Beraz, bere superbizipena bermatu eta bere eginkizun nagusia bete nahi duen hizkuntza batek, subjektuen portaera zenbait puntutan erregula eta batera dezan arau-sail bat behar-beharrezkoa du. Adibidez:

- hizkuntzaren *ezagutza orokortua*, gizarte horretako kideen aldetik;
- hizkuntzaren *transmisioa* belaunaldi batetik bestera, famili barnean;
- bakarkako erabilera*, pentsaketa eta barne-komunikaziorako hizkuntza bezala: ama-hizkuntzarekiko leialtasuna;
- famili erabilera*: famili barnean hizkuntza horretan hitzegiten da, seme-alabei txikitandik irakasten zaie, berorretan baitaiatzen dira (jartzen zaie izena);
- erabilera soziala*: kalean erabiltzen da ⁵,
azokan erabiltzen da,
eskolan erabiltzen da,
lanean erabiltzen da,
administrazioan erabiltzen da,
elizan erabiltzen da.

Hemen aipatutako elementuetako batzuk «betebehar funtzional»en edo «betebehar estruktural»en kategoria har dezakete hizkuntzaren superbizipenerako.

Betebehar funtzionala da, hizkuntzaren superbizipenerako beharrezkoa den baldintza orokortu oro⁶. Aurkitu ahal izateko, na-

hikoa da galdera honi erantzuna ematea: *zer egin behar da* hizkuntza baten superbizipena babesteko? Gure ikusmoldearen arabera, bi gauza:

1. *Haren ezagutza* populazio osora zabaldu.
2. Hizkuntza horren *lehentasunezko erabileraren* aldeko aukera egin.

Beraz, hizkuntza batek bere epe luzerako superbizipena segurtaturik izango du:

- populazio osoak *bere egiten duenean*,
- elkarkomunikaziorako *nahiena denean*.

Baldintza jakin bat betebeharruntzionala izateko, horren ezabaketak edo ausentziak honako ondorio hauek sortu behar ditu:

- hizkuntzaren desagerpen osoa,
- berorren egiturazko elementuetako baten (hots, betebeharruntzionala) aldaketa.

Gure ustez, honako tesi hau defenda daiteke: gizarte jakin baten kide guztiek bere egiten ez duten hizkuntza, edo eta denek jakin arren elkarren arteko komunikaziorako nahiena ez dena, luzarora desagertzera deitua dago. Badakigu, prozesu soziolinguistikoak luzeak eta geldiak direla. Agian horrexegatik, harritu egingo du norbait gure tesiak. Halere, eritzi hobez onartuko luke, aipaturiko bi betebeharruntzionalen presentzi edo ausentzi mailako aldaketak transformazio garrantzitsuak sortuko lituzkeela egiturazko edo estraikturaleran, luzarora hizkuntzaren bizitza janzango lirakeenak.

Betebeharruntzionala—az «hizkuntzaren superbizipenerako beharrezkoa den ekintza-jarraibide oro» ulertzen dugu. Horren zehazpena, honako galdera honi erantzunez egin daiteke: *Nola ibardun behar da* hizkuntzaren betebeharruntzional horiek lortzeko, edo bestela esanik, haren ezagutza orokortua eta lehentasunezko erabilera lortzeko?

Helburu hauek lortzeko bideak dira:

- hizkuntza etxean transmititzea, lehen mailako edo arautu gabeko sozializazioarekin batera,

- hizkuntza ofizial bihurtzea,
- hizkuntza, sozializazio formal edo bigarren mailakorako aukeratzea,
- mass-media*—etan erabiltzea,
- horren eginkizun pragmatikoa bultzatu eta indartzea.

Analisi estruktural-funtzionalistaren axiometako bat da egituraren eta funtzioen artean elkarrekintza estua dagoela⁷. Era berean baieztatu genezake betebeharrak funtzionalaren eta egiturazkoen interdependentzia. Eta egiturazko aldaketek aldaketa funtzionalari erantzuten dietelako tesia⁸ betebeharrak funtzionalen eta egiturazkoen arteko «flirteo» batez hobeki argi daiteke. Hau bat dator, gogoan, hizkuntzaren baldintza bat betebeharrak funtzionala dela baieztatzen ahal izateko ezarri dugun bigarren baldintzarekin: hots, horren ezabaketak edo ausentziak aldaketaren bat sortu behar duela hizkuntzaren elementu estrukturaletako batean. Bi betebeharrak interdependentziaren beste argibide bat, betebeharrak funtzionalak nola lor daitezkeen mugatzen dutenak egiturazko betebeharrak izateak ematen digu.

Argitze-aldera, demagun ondoko prozesu hau, non betebeharrak estrukturalak eta funtzionalak sartzen bait ditugu. Hizkuntza baten ezagutza ez da ja orokorra eta erkidea gizarte bateko kide guztientzat (betebeharrak funtzionalak); haur guztiek hura gurasoengandik hartzea eta hartan sozializatzea ezinezkoa izango da, eta honek hezkuntza sisteman eta *mass-media*—etan aldaketak ekarriko ditu (egiturazko betebeharrak); honek, bere aldetik, hura ezagutzen eta erabiltzen dutenen gutxitzea ekarriko du (betebeharrak funtzionalak); ondorioa, hizkuntza gorpil zoroaren dinamikan sartzea izango da, haren superbizipena arrisku larrian jarritz.

2.3.2. Euskararen desegituraketa

Eta orain euskarari gagozkiolarik, berriz esan behar dugu, desegituratuta edo laster desegituratzeko zorian dagoen gertakari sozial bezala agertzen dela. Euskaraz ez daki Euskal Herriko populazio osoak. Helduen artean % 25etik 30era dira hura ezagutzen dutenak. Horregatik, euskara erabiltzeko euskal hiztunek benetan

dituzten aukerek ez diote ihardesten haien borondate edo aukera pertsonalari; euskaldunen kopurua hain urria izateak murriztu egiten ditu euskaraz mintzatzeko solaskideak aurkitzeko erak. Zailtasun hauek areagotu egiten dira euskaldun-dentsitate txikiagoko eskualdeetan. Hau da eskualde erdaldunetan bizi diren euskaldunberri askoren drama, euskaraz beren irakaslearekin edo ikaskideekin bakarrik mintza bait litezke. Era honetan, euskaldun-

Euskaraz mintzatzen den populazioa, eskualdeka

	Gizonezkoak	Emakumezkoak	Guztira
KOMUNITATE AUTONOMOIA	340.025	356.670	696.695
ARABA			
Kantaurialdea	1.429	1.556	2.985
Gorbeia inguruak	1.054	972	2.026
Arabako Lautada	12.111	12.055	24.166
Mendialdea	44	53	97
Errioxa	109	105	214
Ibarrak	59	52	111
	<hr/> 14.806	<hr/> 14.793	<hr/> 29.599
BIZKAIA			
Gaminiz-Mungia	9.686	9.644	19.330
Gernika-Bermeo	18.026	18.342	36.368
Durungaldea	20.699	21.268	41.967
Markina-Ondarroa	12.079	11.925	24.004
Arrati-Ibaizabal	6.096	5.975	12.071
Enkartzazioak	908	1.103	2.011
Bilbo Handia	77.167	84.855	162.022
	<hr/> 144.661	<hr/> 153.112	<hr/> 297.773
GIPUZKOA			
Deba Garaia	20.749	20.807	41.556
Deba Beherea	19.799	20.743	40.542
Urola-Kostaldea	25.008	24.067	49.075
Goierri	20.353	20.598	40.951
Tolosaldea	17.704	17.095	34.799
Donostialdea	66.028	73.544	139.572
Bidasoa Beherea	10.917	11.911	22.828
	<hr/> 180.558	<hr/> 188.765	<hr/> 369.323

erabilerari dagokienez, mendetan jasandako desegituratze-prozesu baten ondorio bezala ikusi behar da. Betebehar funtzionalen eta egiturazkoen arteko elkarrekintz jokoaren ondorioz gertatutako prozesua, batzuetan eta besteetan izandako transformazioak elkarrekin elikatzen aritu direna.

Baina euskararen desegituraketa hau nabarmena da baita, eta agian era argiagoan eta esanguratsuagoan gainera, egiturazko bete-beharretan ere. Era esanguratsuagoan, zeren euskararen gaurrengungo egoerak lagun bait diezaguke haren funtzioetan gertaberri diren aldaketak explikatzen eta etorkizunean gerta daitezzenak detektatzen edo aurrez aurre.

Etenak edo desjarraitasunak

Egiturazko bete-beharrei dagokienez, euskararen desegituraketa, esan genezake, honen ezagutza eta erabilera mailako jarraibideetan agertzen diren etenetan, desjarraitasunean eta tinkotasunik ezean nabaritzen dela. Lehen aipatutako egiturazko bete-behar desberdinei jarraituz, bete-behar funtzionalak arriskuan jar ditzaketen edo, hobeki, egungo egoera okerrago dezaketen, eta beraz saihestu egin behar diren desjarraitasun edo eten mota desberdinak zehatz genitzake:

- familiako desjarraitasuna*: gurasoengandik seme-alabengana transmitiorik eza. Gurasoak mintzatzen dira euskaraz (edo mintzatzen ziren beren bizian), seme-alabak erabiltzen ez duten bitartean;
- belaunaldiarteko etendura*: belaunaldi batetik bestera euskaldunen proportzioa gutxitzea;
- familia-kaleen desjarraitasuna*: etxean euskaraz egiten da, baina telebistak, irratiak eta egunkariak gaztelania sartzen dute bertan;
- lehen sozializazioaren eta bigarrenaren arteko etendura*: haurrak etxean ikasten du euskara, bere lagunekin erabiltzen du hori lehen haurtzaroan, baina eskolan gaztelania bakarrik dago;
- hizkuntza errealearen eta ofizialaren arteko desegokitasuna*:

euskara mendetan zehar euskaldunen gehiengoaren hizkuntza izan da eta ez du hizkuntza ofizialaren ezagutzarik izan Administrazio zentralistaren aldetik. Orain minoritarioa da eta ofizialtasuna ezagutu zaio. Baina ezagutza hori, ofiziala gehiago da benetakoa baino;

- geografi etendura*: eskualde batzutan populazioaren gehien-goak berea du euskara; beste batzutan, ordea, aspaldi desagertu zen eta eskualde horietako euskaldunberriak populazio euskaldunetik *isolaturik* aurkitzen dira;
- eginkizun pragmatikotik sinbolikora iragatea*.

Eginkizun sinbolikoaren ondorioak

Puntu honetara heldurik, egoki deritzogu eginkizun pragmatikotik sinbolikorako iragapen honi buruz, edo hobeki agian, euskararen eginkizun sinbolikoaren agerketari buruz, kontsiderazio sail bat egiteari. Has gaitezen esanaz, eginkizun pragmatikotzat, gorago hizkuntza ororen eginkizun nagusi bezala aipatzen genuena ulertzen dugula: elkarkomunikaziorako tresna izatea, alegia. Eginkizun sinbolikoak zera adierazten du, hizkuntzak talde, etnia edo herri bateko gizabanakoak identifikatzeko balio duela.

Hizkuntzak, komunitate bateko kideen arteko komunikaziorako jaiotzen dira. Hauxe da haien eginkizun ageria: denek bilatzen eta aitortzen dutena. Geroago konturatzen dira gizabanakoak haien hizkuntza ez dela aditzen beste talde edo komunitateetan eta beraiena dela soil-soilik. Honela, hura elementu desberdintzaile eta identifikatzaile bezala ikusten hasten dira. Kalitate hau, hasiera batean, ez da intentziodkoa ez eta ezagutua ere, baina hizkuntza horren hiztunek horretaz jabetuz bukatzen dute, bestelako hizkuntza duten jendeekin harremanetan hasten direnean bereziki. Behin ezagutuz gero hizkuntzaren eginkizun sinboliko hau taldearen elementu berezgarri eta identifikatzaile bezala, litekeena da, batez ere aurkako giro batean, hizkuntzak *eginkizun integratzaile*a bereganatzea; taldea integratu eta kohesionatzea, horrekin batera nahitaez auzo-taldeetatik urruntzea datorrela lehen aldi batean⁹.

Euskara mendeetan zehar euskal populazioaren sektore ga-

rantzitsu batentzat eta Euskadiko geografi eremu handietan bere eginkizun pragmatikoa galduz joan dela, ez da sekretua inorentzat. Prozesu hori nola gertatu den, hori bai, hori eztabaidagai izan daiteke. Baina akordio batetara iristea ezinezkoa izango litzateke, prozesuan parte hartu duten faktoreetako bakoitzak zein neurritan eragin dion hari erabakitzeke orduan. Hona hemen faktore horietako batzu: erabaki politikoak, gaztelaniaren konkurrentzia, migrazio-mugimenduak, garapen ekonomikoa, mekanismo ideologikoak, etab., etab.

Ez gara orain sartuko faktore desberdin horien ebaluazioan, eztabaida agor batetan murgil gintezke eta. Gehiago interesatzen zaigu prozesua eta honek ginderamatzan itzulirik gabeko geltokiarren berri jakin eta handik itzultzeko bidea asmatzea.

Bistakoa da, urte luzetan, gaztelania euskarari bere eginkizun pragmatikoa kenduz joan zaiola. Ez da harritzekoa, denok gaztelaniaz badakigunez, euskararen beharrik ikusten ez duten» giza-kiak egotea. Hizkuntzaren eginkizun pragmatikoa besterik ikusten ez duenarentzat, euskara alferrik dago, hartan gaztelaniak kendu bait dio lekua. Euskara Euskal Herrian elementu identifikatzaile eta berezgarri bezala ikusten dutenak, aldiz, asaldatu eta aurka altxatuko liriteke honelako baiezen baten aurrean. Euskararen eginkizun sinbolikoak, berez justifikatuko lituzke haren superbizipena bermatzeko beharrezko diren ahalegin guztiak.

Perpaua alderantziz jarriz baieza daiteke, alegia, euskararen eginkizun pragmatikoaren minimizazioaren aurrean hura bertan behera uztearen alde daudenek ez dutela talde desberdinu bat osatzen dutelako kontzientzia handirik erakusten; beste modu batean esanik, oso nazio-kontzientzia argala dutela.

Euskarari izendaturiko eginkizun berriak, aldaketa bat eramango du berekin betebeharr funtzional eta egiturazkoetan. Jadanik ez da beharrezkotzat ematen hura biztanle gehienek ezagutzea, eta haren erabilera folklore mailara bazterturik gera daiteke. Nahikoa da gutxiengo bat egotea, hondar bat, euskararen su sagartua gordeko duena. Hori bai, mundu guztiak bat etorri behar du, galdu ezin dugun bitxi arraro eta baliotsua dela, kontinenteko hizkuntzarik zaharrena dela euskara, hizkuntza jatorrikiderik ez duena, eta honek gure aintzinasunaren eta auzo-herriekiko desberdintzapenaren lekukotasuna ematen duela.

Eta hori frogatzeko, eginkizun berriarekin adosago dauden egiturazko portaera—eredu berriak sortzen dira:

- euskaraz abesten da, hitzak ez ulertu arren,
- seme-alabei euskal izenak jartzen zaizkie,
- adiskideek «agur» esanaz agurtzen dute elkar,
- ospakizun publikoak euskarazko agur batez hasten dira,
- herri erdal hiztunak betiereko «arinaiztarrez»¹⁰ betetzen dira.

Baina, bete ote dezake hizkuntza batek bere eginkizun sinbolikoa, pragmatikoaz ahazturik? Zein neurritaraino labur daiteke haren erabiltzaileen proportzioa, hark elementu identifikatzaile eta berezgarri bezala balio izateko duen ahalmena galdu gabe?

Beste era batera planteaturik: noraino izan daiteke inkoherentea, euskararen eginkizun sinbolikoa aitortu ondoren berori eza-gutu eta erabiltzeko bere esku dauden bideak hartzen ez dituen gizakia? Politikoki antolaturik dagoen herri honek, zenbateraino askiets dezake euskararen eginkizun sinbolikoa, eginkizun pragmatikoa berreskuratzeko martxan jarri gabe?

Funtzio pragmatikoaren bila

Hau da gaudeneko puntua. Euskal Herriko hainbat sektore garrantzitsu kontzientzia hartzen ari dira, beharrezkoa dela euskararentzat eginkizun pragmatikoaz birjabetzea, hori dela bide bakarra haren superbizipena bermatzeko.

Une honetan fenomeno—sail bat sartzen da ihardunean, egitura—analisitik hartutako zenbait kontzepturen bidez, «egitura utopikoak» eta «egitura idealak» deritzenen bidez esate baterako, explika daitekeena.

Egitura utopikoak esatean, eredu arauemaile berezi batzu ulertzen ditugu: instituzionaldu gabe egon arren, fideltasuna eskatzen dutenak ideal instituzionalduak diren aldetik.

Egitura idealak, sistema jakin batetako kideen ustez beraien edo besteen portaera *gidatu behar*ko luketena egiturak dira (egiturak, hau da, eredu edo arauak). *Erreal* edo *benetakoetatik* berezten

dira, noski, hauek sistemako kideak egitez jarraitzen zaizkien egiturak bait dira.

Kontzeptu hauek, une honetan euskararen inguruan gertatzen ari dena zertxobait ulertzen lagun diezagukete.

Egitura utopikotzat har ditzakegu, jomuga bezala elebakartasun euskalduna, euskararen ezagutzaren eta erabileraren hedakuntza Euskadiko biztanleria osora, edo besterik gabe elebitasunezko egoera bilatzen duten aspirazioak. Ideal hauek euskal populazioaren sektore zabal batek onartuak dira eta fideltasuna eskatzen dute ideal instituzionaldu diren heinean.

Askori ezin iritsizkoak irudituko zaizkie, eta honek, batzutan, erraztu egiten du haien onarpena. Honi esker, hobeki betetzen dute beren eginkizuna: sistemako egitura instituzional errealak ulertzen eta onartzen lagundu, eta, egiatan, igurikapen edo expektatiba ez hain ertzeoekin konformatzea ekarriko duela espero den giroa.

Era honetan, jendea pretago egotea lortzen da, honako hauek bezalako neurriak onartzeko: euskararen obligaziozkotasuna eskolan, euskararen presentzia ospakizun publikoetan eta komunikabide sozialetan, hura ezagutzearen obligaziozkotasuna postu edo kargu jakin batzutarako, hura ezagutzea meritutzat kontatzea oposizioetan, etab.

Neurri hauek guztiak egitura instituzionalduak besterik ez dira. Herri batek eta haren gobernuak erabaki hauek hartzen dituztenean, benetan egiten ari direna itzulbidea hastea da, euskararen berregituraketa berri bati ekitea.

Euskara berregituratzeko erabide bat egokia izango da, baldin eta haren egiturazko betebeharrei eragitea erabakitzen badu. Hor eraso behar da, egiturazko betebeharren transformazioaren bidez funtzionalak (h.d., ezagutza orokortua eta lehentasunezko erabilerak) aldatzea lortzeko. Horrela, euskararen superbizipena bermaturik egoten hasiko da, eginkizun pragmatikoa betetzeko ahalaren bereskurapenari esker.

Euskara irakaskuntzan sartua

Euskarak jasan duen desegituratze-prozesuaren, edo hobe,

jasan dituen desegituratze-prozesu desberdinen azterketa konkretua gorago aipatutako eten-mota desberdinei banaka-banaka jarraituz egin daiteke.

Belaunaldiarteko etendura behar hainbat egiaztatuta gelditu da, euskara gertakari sozial minoritario bezala aurkezterakoan, belaunaldi desberdinen adina gutxitzearekin batera euskaldunen portzentaiak behera egiten duela adierazi dugunean.

Familia-kalea desjarraitasunak ez du aparteko azalpenik behar. Nahikoa da oroitaraztea, Komunitate Autonomoan argitaratzen diren zazpi egunkariak gaztelania erabiltzen dutela. Horietako bik bakarrik, eta horiek ere proportzio eskasean, sartzen dute euskara. Entzuleriarik handieneko irratiek ere, Herri Irratia eta jaioberria den Euskadi Irratia salbu, gaztelaniaz egiten dituzte beren emankizunak. TVErentzat euskararik ez dago, anekdota folkloriko hutsa da hori. Halere, ez ginateke zuzenak izango, duela urte batzutatik hona, arlo honetan egituratze-prozesu azele-ratu bat ematen ari dela esango ez bagenu. ETB martxan jartzea urrats erabakiorra izango da egituratze-prozesu honetan.

Lehen sozializazioaren eta bigarrenaren arteko etendura guztizkoa izan da. Eskola publikoak eta pribatuak osoro gaztelaniaz ematen zituzten beren irakaskizunak. Euskara eskolan, ausente ezezik, debekatua ere bazegoen eta, gehiago oraindik, bazenik ere isildu egiten zen intentzio osoz.

Alor honetan, beraz, desegituraketa guztizkoa zen. Beraz, gure azterketa irakaskuntza formaleko eredu desberdinetan euskara sartzeari lotu beharko zaio. Leku-faltaz, ezina zaigu zentru-moten, lurralde historikoen eta herrien arabera datuak banatzea.

Euskara irakaskuntza formaleko erdiko eta azkeneko etapetan sartzeari, hori eskolaurrean eta OHOn egitea baino esanahi eta garrantzi gutxiagokoa dela deritzogu. Horregatik, etapa honetan jarriko dugu gure atentzioa, lau irakaskuntz eredu-tako bakoitzean ikasmaita bakoitzeko dauden gelen portzentaia aztertuz:

- irakaskuntza gaztelaniaz, euskararen asinaturarik gabe,
- irakaskuntza gaztelaniaz, euskararen asinaturarekin (A eredu)
- irakaskuntza elebiduna (B eredu)

—irakaskuntza euskaraz, gaztelaniaren asignaturarekin (D eredu)

Eskolaurreko eta OHoko ikasmaita bakoitzeko eskola-gelen banaketa (%etan) irakaskuntz ereduaren arabera¹¹, 1982-1983 ikasturtean

		Euskararik gabe	A Eredua	B Eredua	D Eredua	Guztira	Gela-kopurua
Eskolaurrea	1.	14,5	38,8	23,0	23,6	100	1.198
	2.	12,7	44,2	20,6	22,6	100	1.209
O.H.O.	1.	13,7	49,3	15,2	21,8	100	1.478
	2.	14,2	56,8	10,9	18,2	100	1.333
	3.	14,3	60,2	6,9	18,6	100	1.327
	4.	17,0	62,4	4,4	26,2	100	1.281
	5.	19,9	62,9	3,0	14,2	100	1.279
	6.	22,2	63,2	3,2	11,4	100	1.321
	7.	23,1	63,9	3,0	10,1	100	1.281
	8.	26,4	62,2	2,4	9,0	100	1.232

Eskolaurreko eta OHoko ikasmaita bakoitzean eta guztietan garaile den eredu A eredu da, non euskara asignatura bezala bazarrik sartzen den; ez dugu oraindik benetako ikasketak emaitzen berririk.

Goiko mailetatik behekoetara jaitsiz goazen neurrian, B eta D ereduatan diharduten gelen proportzioa gehituz doa; honek, azken urteotan irakaskuntza elebiduna eta euskarazkoa gero eta gehiago sartzen ari dela erakusten du. Bereziki ohartzekoa gertatzen da B ereduak azkeneko 3 urteotan duen goraka progresiboa.

Arrazoizkoa dirudi, B eta D ereduak euskaldun osoak sortuko dituztela espero izateak. Arikuspen hau betez gero, eta datu hauen arabera, bere lehen mailako ikasketak sei urte barru amaituko dituen belaunaldiko euskaldun-tasa, lehen aldiz gure historian, euskal populazio osokoaren berdina edo handiagoa izango da. Honek esan nahi du, funtsezko aldaketa bat gertatuko dela orain arte ohartutako joeran: belaunaldirik gazteenak, tartekoak baino euskaldunagoak izango dira.

Hezkuntz sistemaren ekarpen honek gehituz jarraitzen badu eta komunikabide sozialen (telebistaren, irratiazen eta prentsaren)

laguntza hartzen badu, erdaldun familietako euskaldunei euskaraz bititzeko ahalbidea emanaz, balunaldi bat edo biren buruan segurta liteke euskararen superbizipena.

Antzeko ondorioetara eramango gintuen, agian apur bat moderatugoetara, eredu desberdinetako ikasle-banaketaren azterketak ere, izan ere proportzioak ez bait dira nabariki desberdinak.

Eskolaurreko eta OHoko ikasmaila bakoitzeko ikasleen banaketa (%etan) irakaskuntz ereduaren arabera¹¹, 1982-1983 ikasturtean

		Euskararik gabe	A Eredua	B Eredua	D Eredua	Guztira	Ikasle-kopurua
Eskolaurrea	1.	14,53	41,51	22,33	21,63	100	33.587
	2.	12,79	47,44	19,37	20,40	100	36.620
O.H.O.	1.	12,54	55,92	13,22	18,32	100	39.852
	2.	13,37	59,98	9,74	16,91	100	40.754
	3.	13,65	63,61	56,73	16,89	100	39.299
	4.	16,05	64,88	4,03	15,03	100	39.043
	5.	18,59	65,62	2,85	12,94	100	40.038
	6.	21,26	65,67	2,73	10,34	100	40.822
	7.	22,43	65,36	2,91	9,30	100	39.369
	8.	23,89	64,93	2,50	8,68	100	36.679

Familiako desjarraitasuna

Azkenik, arreta gehixeago eskaini nahi genioke *familiako desjarraitasunari*. Honekin hizkuntza ororen transmisio-prozesu normalari gagozkio, hots, gurasoengandik seme-alabetara famili giroan egiten denari. Familia izan da urte askotan euskararen azken gordeleku edo gaztelua. Familian, hain zuzen ere, lortu du bizirik irautea.

Halere, aipatu dugu gorago nola gurasoak gero eta gehiago utziz joan diren, euskara seme-alabei ama-hizkuntza bezala transmititzeari.

Famili bizitza iragaten den giroan euskara presente ala ausente egoteak guraso euskaldunen aldetiko hizkuntza seme-alabengantzeko praktikan zerikusirik izan zezakeela jakinik, gizabanako-tipologia berri bat eraikitzeke datu bat gehiago bezala bildu dugu,

euskara ukitzen aritu diren egituratze- edo desegituratze-prozesu desberdinen islada legez.

Hona hemen ondorioztatutako 12 tipo eta horien explikazioa.

Euskararekiko 12 erlazioa-tipoen explikazioa

Tipoak	Giroa	Gurasoek bada- kite mitzaten	A.H.T.	Subjektuak ba- daki mintzaten
1.	Euskalduna	Bai	Euskarazkoa	Bai
2.	»	»	»	Ez
3.	»	»	Erdarazkoa	Bai
4.	»	»	»	Ez
5.	»	Ez	»	Bai
6.	»	»	»	Ez
7.	Erdalduna	Bai	Euskarazkoa	Bai
8.	»	»	»	Ez
9.	»	»	Erdarazkoa	Bai
10.	»	»	»	Ez
11.	»	Ez	»	Bai
12.	»	»	»	Ez

Lehen sei tipoak beren giroan euskaraz egiten delako ezaugarritzen dira; beste seiak, aldiz, euskararik egiten ez den ingurunean bizitzeagatik. Taularen lehen erdiko tipoen eta bigarrenen arteko diferentzia bakarra hau denez gero, goiko erdia explikatzen gara.

Kontutan hartu dugun bigarren datua, gurasoetako batek euskaraz egiten ba ote zekien izan da. Baiezkoan, hura seme-alabei ama-hizkuntza bezala transmititzea, edo ez transmititzea, gerta zitekeen. Azkenik, datu hauei beste bat eransten zaie: inkestatuek euskaraz jakitea ala ez jakitea.

Ikus ditzagun, beraz, bana-banaka, lehen sei tipoak eta azal dezagun horien edukina:

1. Gurasoek transmititu zioten euskara eta berak gordetzen du hori oraindik.
2. Gurasoek transmititu zioten euskara, baina berak galdu egin du.

3. Gurasoek bazekiten euskaraz, baina ez zioten transmititu beren haurrari ama-hizkuntza bezala, eta honek geroago ikasi zuen.
4. Gurasoek bazekiten euskaraz, baina ez zioten irakatsi etxean beren haurrari eta honek ez zuen bere aldetik ikasi.
5. Gurasoek ez zekiten; beraz, ezin zuten hura transmititu, baina semeak, edo alabak, bere kontura ikastea lortu zuen.
6. Gurasoek ez zekiten eta haurrak ez du ikasi.

Lehenengo tipoak euskararen egituraketa mantendu egiten dela adierazten du.

Bigarrenak, desegituratze-prozesu indibiduala agertzen du, edo berdina dena, oraingo belaunaldian gertatzen dena.

Hirugarrenak, aurreko belaunaldian galdutakoa berreskuratzeko edo berregituratzeko mugimendu bat adierazten du egungo belaunaldian.

Laugarrena, familiako atzerapen bati edo, beste hitzez, aurreko belaunaldian sortutako desegituraketa-prozesu bati dagokio.

Bostgarrenak, familia erdaldun batetatik datorren gizabanako baten euskalduntzea adierazten du, edo gauza bera dena, euskararen hedakuntz prozesu bat erakusten du.

Seigarrenak, famili mailan euskara ausente dagoeneko egoera isladatzen du, zeinak, giro erdaldun bati loturik, euskararen ausentzia emango bait liguke.

Euskal Komunitate Autonomoko populazioa nola banatzen den hamabi tipo hauetan ikusteak, gurasoengandik seme-alabenganako transmisioaren arloan zein diren euskara ukitzen duten egituratze- eta desegituratze-prozesu nagusiak agertuko digu.

Ondoko taulan, maiztasunik handieneko tipoak eta horien garrantzi erlatiboa agertzen dira, bai Komunitate Autonomo mailan eta baita Lurralde Historikoenean ere¹³.

Tipo nagusia, eta ia euskal populazioaren erdia hartzen duena, 12.a da, hots, *euskararen ausentzia osoa* adierazten duena, nola gizarte mailan hala famili eta gizabanako mailan ere. Subjektua euskararik hitzegiten ez den giro batetan bizi da, euskaraz ez zekiten gurasoengandik jaioa da eta bera ez da euskaldundu. Tipo hau

*Hiru Lurralde Historikoetako populazioaren banaketa,
euskararekiko hamabi tipoetan*

Tipoak	Araba	Bizkaia	Gipuzkoa	Komunitate Autonomoa*
1.	6,25	18,00	48,75	23,95
2.	—	—	—	—
3.	0,25	0,25	0,75	0,41
4.	2,25	2,50	3,75	2,88
5.	—	0,25	0,75	0,38
6.	7,00	4,50	15,50	8,38
7.	3,00	6,50	9,00	6,88
8.	—	—	—	—
9.	—	1,00	0,75	0,80
10.	5,25	7,75	8,00	7,53
11.	0,75	2,00	0,75	1,44
12.	75,25	57,25	20,00	47,36
	100,00 (400)	100,00 (400)	100,00 (400)	100,00 (1.200)

Iturria: Euskararekiko jarrerren inkesta.

* Aztapen bidez estimatua.

Araban eta Bizkaian da nagusi, ez Gipuzkoan, non % 20 bakarrik bait da.

Garrantziaren arabera, 1.a da bigarren tipoa; euskararen egituraketaren iraupena adierazten du berorren dimentsio hirukoitzean: indibidualean, familiazkoan eta gizartezkoan. Tipo honen barruan, euskal populazioaren laurdena sartzen da. Baina azpimarratu beharra dago, Gipuzkoan talde nagusi bihurtzen dela populazio gipuzkoarraren % 40,75ekin.

Bi tiporik ugarienak muturretakoak izate honek, bipolarizazio bortitz bat dagoela iradokitzen digu, egituratutako euskararen munduaren eta euskara guztiz ausente duen munduaren artean.

Bi polo hauen artean, euskal populazioaren beste laurden bat gelditzen da, beste bi talde handitan bana litekeena: euskara egituratutik aldenduz joan direnak eta berorretara hurbiltzen edo itzultzen ari direnak.

Euskara egituratutik urruntzea, honako arrazoi hauek sortua izan daiteke:

1. Jatorrizko *ingurugiro sozialaren transformazioa*, edo eremu erdaldunetarako bizileku-aldaketa. Hemen aurkitzen da 7. tipoa, Komunitate Autonomoko populazioaren % 6,88k osatua. Tipo honek, halere, euskararekiko leialtasuna gordetzen du desfaboragarria den giro sozial batetan.

2. *Euskararen uztea edo galtzea* gizabanakoaren aldetik. Kasu honetan aurkituko lirateke bi tipo: 2.a eta 8.a¹⁴.

3. Guraso euskaldunek euskara *famili barruan ez erakustea* (4. eta 10. tipoak, populazioaren % 10,41 egiten dutelarik). Famili barruko transmisioaren uzteagatiko euskararen desegituraketa hau, giro sozial desfaboragarrian areagotu egiten da. Euskara giroan presente dagoenean, gizabanakoen % 12,1i ez zaio transmititzen; baina, giroa desfaboragarria denean, % 54,77k jasaten du transmisio-falta hau.

Euskara hurbiltzea edo euskararen berregituratze-prozesua ere hiru eratan gerta daiteke:

1. Eremu euskaldun batetan biziz: 6. tipoa da, % 8,38 biltzen dituen eta bi gauza hauek esan nahi ditzakeena:

— eremu euskaldun batetarako migrazioa,

— eremu euskaldunean irautea, bertako populazioaren kasuan, honek famili mailako euskararen desegituratze-prozesu gertaberri edo iragana eramango lukeelarik batera.

2. Euskarara *itzuliz*: 3. eta 9. tipoak hartzen ditu. Beren guraso euskaldunengandik hartu ez arren, beren kontura euskara berreskuratzen saiatu direnak sartzen dira hemen. Beraz, euskararen hedakuntz prozesu bat da, bai giro egokian edo baita giro desfaboragarrian ere. Lehen kasuan, euskaldunen seme-alabak izanik euskara heredatu ez zutenen % 12,36k berreskuratu du; bigarrean, % 9,60k; beraz, ez dago esaterik, berreskuratze-mugimendu honetan giroa erabakitzailea izan denik gizabanako hauentzat.

3. Euskarara *indibidualki hurbilduz*: hemen sartzen direnak etorkinak izan daitezke, edo bertako erdaldunak edo euskaraz ez dakiten gurasoak dituztenak. 5. eta 11. tipoak dira, bien artean Komunitate Autonomoko populazioaren % 1,82 egiten dutelarik.

Hauek dira euskaldunberriak jatorrenak. Erdaldunen seme-ala-bentzat, euskaldun bihurtzeko probabilitatea handiagoa da giro sozial egokian (% 4,34), giro sozial desfaboragarrian baino (% 2,95).

Gure lanari mugak jarri beharrak ez digu uzten euskararen egituratze- eta desegituratze-prozesua zabalago azaltzen. Azkeneko tipologia honi dagokionez, taula estatistikoen eranskin bat eskaintzen dugu, non kategoria desberdinetako gizabanakoak nola banatzen diren aipatutako hamabi tipoetan azaltzen lagun dezaketen faktore desberdinek (jatorriak, famili jatorriak, sexuak, adinak, in-strukzio-mailak, irakurtzen den egunkariak, egoera profesionalak) zein eragin duten ikas bait daiteke.

¹ Une honetan, ama-hizkuntza bezala euskara izan zuen pertsona hartzen dugu euskalduntzat, euskara gorde ala galdu duen begiratu gabe. Beraz, euskaldun-berriak, ama-hizkuntza bezala «erdara» dutenen taldea gehituko dute.

² Euskaldunak esatean, ama-hizkuntzat euskara dutenez ari garela gogoratzen dugu; beraz, talde honetan ez dira sartzen euskaldunberriak.

³ Zifra hauek, kategoria bakoitzeko euskaldunen portzentaia adierazten dute. Beraz, Gipuzkoan jaiotako % 57,2 eta Egin-en irakurleetako % 38,8 euskaldunak dira.

⁴ Lehenago oharterazi denez, euskaldunberri hauen erdiak bakarrik izan dira behar hainbat euskaldunduak.

⁵ Kaleak gaurregun komunikabideak hartzen ditu: prentsa, irratia, ETB.

⁶ Hemen jaurtikitzen diren azterketa funtzionalaren kontzeptuen definizio desberdinak, Zientzi Sozialen Entziklopedia Internazionalako Marín J. Levy, Jr.-k sinatutako «Azterketa funtzionala» artikulutik harturik daude.

⁷ Horrek ez du esan nahi, noski, hizkuntza, gainera, prozesu dialektiko bartzuren pean ez dagoenik; formazio sozial baten gainegiturazko elementu legez, bere azpiegiturako instantziekin harreman estutan aurkitzen da; eta fase diakronikoek, tesiak eta antitesiak, egitura-funtzio erlazio sinkronikoan era erabakior eta sistematikokoan intziditzen dute. Cfr. Chomsky eta beste.

⁸ Cfr. Hans Zetterberg.

⁹ Hauxe da William F. Sumner-en tesi ezaguna, *falk-way*-ek ezagututako sinbolizazio-prozesuak *in-group* (gu) eta *out-group* (haiek) deituekin eta hauei dagozkien urrutze-eta integratze-funtzioekin lotura hertsia duela dioena. Bat dator, baita, gatazka sozialaren urrutze- eta integratze-funtzioei buruzko Georges Simmel eta L. Coser-en tesiaren ere.

¹⁰ Euskara ba al dakiten galdetzean «Ikasten ari naiz» erantzuten dutenak dira «arinaiztarrak».

¹¹ Eusko Jaurlaritzako Hezkuntz Departamentuko Euskara-Zerbitzuak eskaintako behin-behineko datuen arabera geuk landua.

¹² Eusko Jaurlaritzako Hezkuntz Departamentuko Euskara-Zerbitzuak eskaintako behin-behineko datuen arabera geuk landua.

¹³ Beharrezko deritzogu ohartarazteari, alegia, Jarrerekiko inkestaren bidez lortutako datuetatik eratorri dela tipologia hau. Hemen agertzen diren euskaldunberriak, oso ongi euskaldundurik daude, hau da, guztiak errazki mintzatzen dira euskaraz. Horrela ez dugu harritu behar, euskaldunberrien proportzioak ozta-ozta gainditzen badu populazio osoaren % 3a.

¹⁴Jarrerekiko inkesta honetan, bi tipo hauek hutsik gelditu dira. Ezagutza eta Erabileraren inkestaren arabera, populazioaren % 1 baino gehixeago sailka liteke bi tipo hauen barnean. Konprenigarria da, euskararekiko jarreraren gaineko item-sail luze baten ondoren, inkestatuak hura galdu zutela aitortzeko uzkur egotea.

Euskaldunzaharrak eta Euskaldunberriak*

Komenigarria litzateke, hasieratik bertatik, lanaren zati hau ulertzeko zehaztasun bat ematea. Euskal hiztungoaren hiru laurdenak ama-hizkuntza du euskara. Besteak, gaztelania jadanik hitzegiten zuenean ikasi behar izan du.

Zehaztasun hau, linguistikari eta euskararen psikologiari dagokienez oinarritzkoa dena, euskararen soziologentzat euskaldungoaren bi kolektibo handiak bereizten dituzten desberdintasun sakonagoen erakusle bat da, nabarmenena bada ere.

Euskaldunberri eta euskaldunzaharrak egoteak ez ditu agortzen euskararen egoera deskribatzeko ahalbi-deak; bi hiztun-talde horien izen-bereizketatik areago joan liteke berorien azterketa. Izan ere, soziologikoki oinarritzko desberdintasunak daude bi taldeen artean.

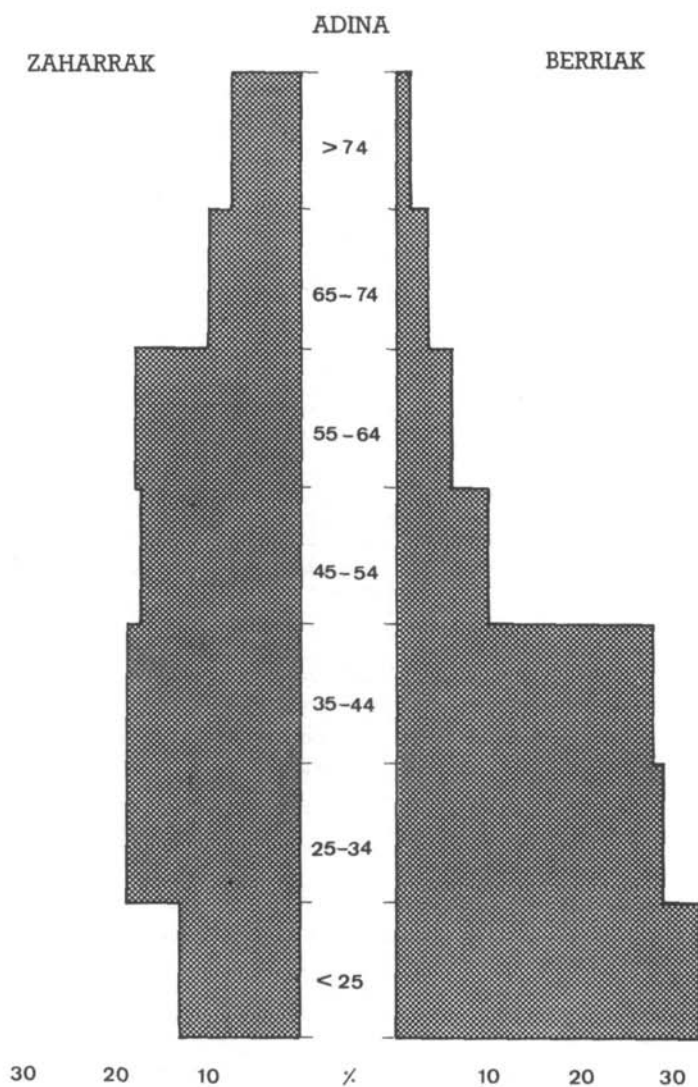
1. EUSKALDUNZAHARREN ETA EUSKALDUNBERRIEN ERRETRATO ROBOTA

1.1. Adina, jatorria, euskararekiko harremana

Euskaldunberriak, euskaldunzaharrak baino gazteagoak dira. Giro eta familiarte eskasago euskaldunduetatik datoz haiek.

* Artikulu hau Juan Carlos Da Silva soziologoak egin da, eta Idoia Agirrek itzulia.

EUSKALDUNZAHAR ETA EUSKALDUNBERRIEN ADIN-PIRAMIDEA

Euskaldunberrien heren batek 25 urte baino gutxiago du. Beste % 56,4 bat 25-45 urte bitartean dago. «Zaharren» kopurua 25-65 urte bitarteko lau estruktutan oso banaturik dago. «Zaharren» heren batek 45 urte baino gehiago du. % 12,7 batek bakarrik du 25 urte baino gutxiago, behe estrak-tutako urritze argi eta izugarri bat adieraziz.

Gizon baino emakume «zahar» gehiago dago ¹. «Berrietan» berriz gi-zonak dira irabazle, gutxi batzuk gehiago badira ere.

Euskal hiztungeoaren maioria zabala Euskal Herrian jaiotakoa da.

«Zaharrak» Gipuzkoan dira nagusi; «berriak», berriz, Bizkaian. Ara-ban, euskaldun gehienak «berriak» dira. Euskaldun berrietatik % 12,7 Euskal Herritik kanpo jaio da. «Zaharretatik» % 2 besterik ez.

Euskaldunen gurasoen jatorriari dagokionez, «zaharren» kasuan ge-hiengo handi baten bai ama bai aita jatorriz bertakoak ziren (% 97,5). «Berrienean», aldiz, % 64,8 besterik ez. «Berrietatik» % 21,2ren gura-soak, biak dira etorkinak. «Zaharren» gurasoetan % 0,2 beste etorkinik ez dugu aurkitzen.

Gurasoen jatorria

Inkestatuak	Bertakoak						Etorkinak	
	Bertakoak biak		Bertakoak eta Etorkina		Etorkinak biak		Etorkinak biak	
	Z	B	Z	B	Z	B	Z	B
	97,5	64,8	2,0	13,9	0,2	10,3	0,0	10,9

Epigrafe honetan inkestatuak bizi izan duen hizkuntz giroaren azter-keta egingo dugu.

Euskaldunberriak euskara galdua dagoen ingurugiroetatik datoz. «Za-harrak», euskarak hizkuntza nagusi izaten diharduen herrietan bizi izan dira edo bizi dira. Gutxi dira erdara erabat nagusi den lekuetan bizi izan diren edo bizi diren «zaharrak» (% 15,6). «Berrien» arazorik latzena, era-gozpenik handiena, bizi diren tokietan euskara talde txiki bati mugatua egotea da. «Berrietatik» % 70,1 gaztelania nabarmenki gehiengoaren hiz-kuntza nagusia den herrietan bizi izan da.

Bizi izan zaren herrietan euskara egiten al da?

	Z	B	
Ia dena edo asko	64,7	11,5	Euskararen nagusitasuna
Nahikoa	19,7	17,6	Bi hizkuntzen arteko oreka
Gutxi edo ia ezer ez	14,2	53,7	Gaztelaniaren nagusitasun osoa
Ezer ez	1,4	16,4	Gaztelaniaren nagusitasun osoa

1.2. Komunikabideak

Euskaldun guztiek, «zahar» eta «berri», euskara expresabide bezala erabiltzen duten komunikabideak nahiago dituzte. Herri Irratia alde bate-tik, *Egin* eta *Deia* egunkariak bestetik, dira jendearen gustokoenak.

«Zaharrek» S.E.R. katea Herri Irratia baino aski gutxiago entzuten dute. «Berrietan», ostera, ez da hainbestekoa alde hori. Azpimarratu behar da, halere, inkestaturen artean guztiek entzuten dutela irrati-kateren bat, baina bada egunkaririk irakurri gabe geratzen denik. «Berrien» taldean 25 urtetik beherakoek SER katea Herri Irratia baino gehiago entzuten dute: «Zaharren» multzoan ez dago adinagatik SER katea gehiago entzuten duen talderik; Herri Irratia da nagusi.

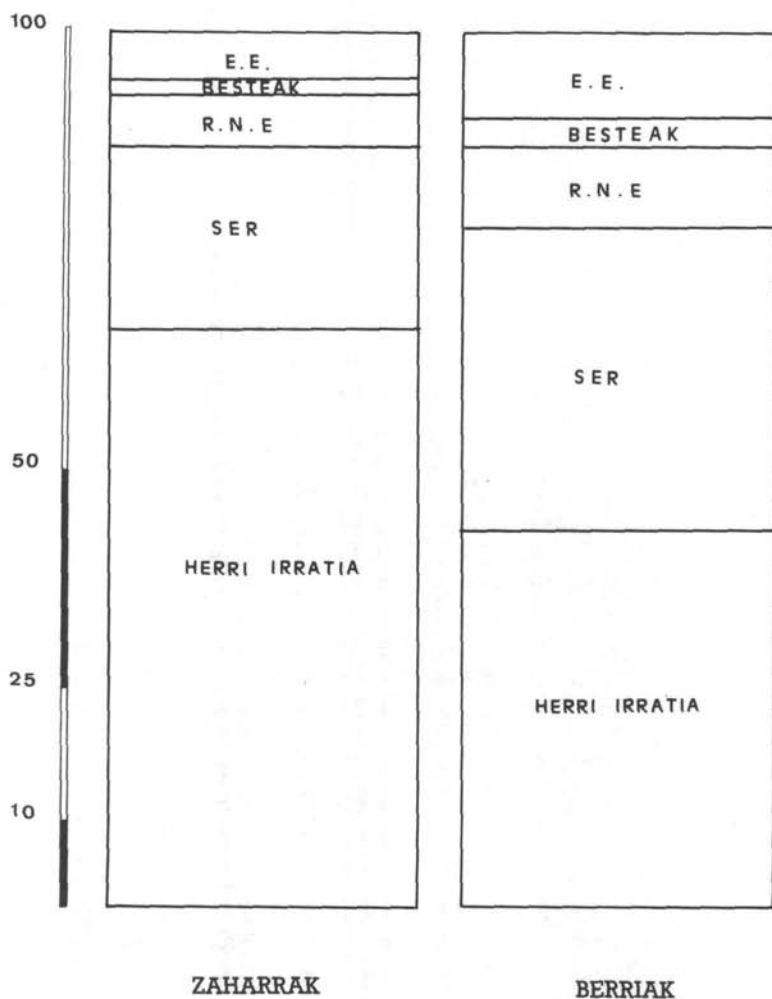
Egunkariei dagokienez, *Egin* nahiago dute bi taldeek, «berri» zein «zaharrek». Lehenengo taldean *Deia Egin*-en parean dagoen arren, bigarre-nean *Egin*-ek *Deia* bitan doblatzen du. Hauen bien atzetik, hurbil xamar, *El Diario Vasco* dator. *El País*, *Diario 16*, *La Gaceta del Norte* eta beste batzu dira euskaldunak normalki gutxi irakurtzen dituen egunkariak.

«Berrien» artean, 45-74 urte bitartekoak dira *Egin* baino gehiago *Deia* dutenak. «Zaharretan», berriz, 35 urtetik gorakoetan *Deia*-k du iadanik *Egin*-ek baino irakurle gozagoa.

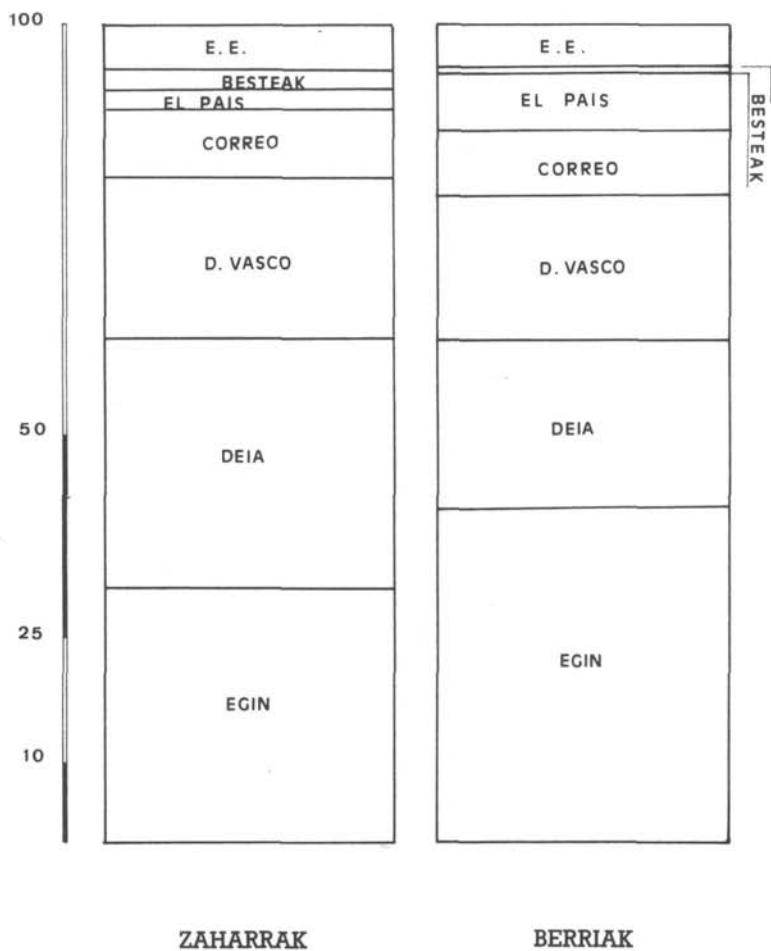
«Berrien» artean botoa EAJri ematen dioten % 87k *Deia* irakurtzen du; HBri ematen diotenen % 80k *Egin* ordea. EE aukeratzen dutenak bi taldetan banatzen dira: % 17k *Deia* eta % 14ek *Egin*, benetan atsegin du-tena *El Diario Vasco* bada ere (% 34).

EAJri botoa ematen dioten «zaharren» taldean % 67k *Deia* irakurtzen du, % 7k *Egin* eta % 16k *El Diario Vasco*. Botoa HBri ematen diotenen % 81ek *Egin* irakurtzen du. Eta EEkoak berriz ere bitan banatzen dira, «berriak» bezala, *El Diario Vasco* nahiago badute ere. *El País* irakurtzen duten euskaldun gehienak EEkoak dira.

IRRATIEN ENTZULEGOA

EGUNKARIEN IRAKURLEGOA

1.3. Ikasketa- eta lanbide-egoerak

«Zaharren» heziketa mailari dagokionez, datu ageri bat dago: haietako gehiengo zabal batek (% 71,3) lehen ikasketak besterik ez ditu. «Berrietatik», egoera horretan % 25,5 bat (laurden bat, alegia) besterik ez dago.

Beste muturrean, «zaharren» % 6,1 batek bakarrik ditu unibertsitate-ikasketak; «berrien» taldean % 30eraino igotzen da portzentaia hori.

«Berrien» gehiengo batek (% 43,7) erdimailako ikasketak ditu (lanbide-heziketa, goimailako batxilergoa, etab.). «Zaharren» laurdenak baino gutxiagok (% 22,7) du antzeko ikasketarik.

Lehen ikasketak bakarrik dituzten «zaharren» artean % 44, 45-65 bitarteko tarte horretan dago. Adin horietan, «berrietatik» % 21 da lehen ikasketak soilik dituenak. Talde honen barruan % 54, 35-55 bitartekoak dira.

Unibertsitate-ikasketak egindako «zaharrak» dira gazteenak.

45 urtetik beherakoak dira hauetako % 68. Adin bera dute unibertsitate-ikasketak egindako % 62 «berriek». Beraz, goimailako ikasketak dituzten euskal hiztunak gazteak dira talde batetan zein bestean.

Unibertsitate-ikasketak eginak dituzten «zaharrek» proportzio berdinean (% 16) ematen diete botoa hiru alderdi abertzaleei. Unibertsitate-ikastun «berrien» % 31k HBri ematen dio botoa, % 20k EEri, ordea, eta azkenik % 2 txiki batek EAJri.

Lehen ikastun «zahar» gehienek EAJri ematen diote botoa (% 38k), % 10 batek HBri eta % 5 batek EEri. Ikasketa maila berdineko «berrien» taldean joerak erabat aldatzen dira, aukera nagusia EE izanik (% 24), atzetik EAJ (% 14) eta azkenik HB (% 12).

	Z	B
Lehen Ikasketak	71,3	25,5
Lanbide-Heziketa	10,0	15,2
Goimailako Batxilergoa	7,2	18,8
Erdimailako Ikasketak	5,5	9,7
Unibertsitate-Ikasketak	6,1	30,3

«Zaharrak» hiru lan-eremutan banatzen dira: inoren kontu dihardute-nak, % 27,7; etxekoandreak, % 26,2; eta % 23,6 norbere konturakoak.

Azken ehuneko hau euskaldunberrien artean % 12,7raino jaisten da («zaharretako» kopuruaren erdira, hain zuzen).

«Berrien» taldeko gehiengo bat inoren kontura ari da lanean (% 40). Ikasle-kopurua askoz handiagoa da «berrien» taldean: % 18,8, «zaharretan» % 4,3 den bitartean. Berriz ere gaztetasuna da bi taldeen arteko berezitasunik garrantzitsuen. Euskara ikastera abiatu diren etxekoandreak, txikitatik hitzegiten dutenen kopuru-erdira besterik ez dira iritsi.

1.4. Ondorioak

Ondorio nagusi bezala, hau atera dezakegu: euskaldunberriak berez gazteagoak izanik, adin-gaztetasun horren ezaugarri guztiak biltzen dituztela beren taldean. Euskaraz hitzegiteaz gain, hizkuntza hau ikasi behar izanaz gain, sentimentu abertzale edo euskaltzale bortitz bat adierazten dute «berriek», sentiera hori aukera guztietan isladatzen zaielarik: politikan, egunkarrietan, irratietan eta baita, aurreraxeago ikusiko dugun bezala, euskararen geroarekiko dituzten itxaropenetan eta botere publikoen aurrean dituzten jarretetan ere. Eta, oro har, beren portaera eta aidurutan.

Pentsamolde hau, hein handi batetan behintzat, euskaldunzaharrak ere bizitzen du. Desberdintasunak adinaren ondorioz datoz, azken hauek urtez ere zaharragoak baitira. Badago, halere, orain arte aipatu ditugun desberdintasunak indartzen dituen faktore berri bat. «Zaharrak» ia beti euskara hizkuntza nagusia zen herrietan bizi izan diren familietatik datozkigu. Lagunarte-mota hauek, txikiak eta trinkoak gehienetan, beren baliio-sistema jatorra zuten, benetan erdal bizigiroko hiritar mundutik urruneko sistema, eta euskaldunberria, hain zuzen, beste honetatik dator, berau eta berorren familia. Jatorrizko giroak egiaz ezberdinak dituzte biek.

Ez dugu oraindik, haatik, funtsezko desberdintasuna zein duten aipatu: *euskaldunzaharrek normalki euskaraz hitzegiten duten bitartean, euskaldunberriek ez dute apenas egiten.*

Hemen esandakoa harrigarria gerta badaiteke ere, egia da. Euskaldunberriek badakite euskaraz egiten, badakite ulertzen eta baita idazten ere. Baina ez dute normalean espresabide bezala erabiltzen. Eta erabiltzen dutenek gutxi egiten dute, «zaharrekin» konparatuz dexente gutxiago, azken hauentzat euskara lehenen-lehenengo komunika-tresna bait da.

Talde batek eta besteak duen euskararen erabilera desberdinaz arituko gara hurrengo sailean.

2. EUSKALDUNZAHAR ETA EUSKALDUNBERRIEN HIZKUNTZ ERABILERA

2.1. Euskara da «zaharrentzat» hizkuntza mina eta barnekoa

Errazkiago darabilten hizkuntza zein duten galdetu diegunean «zaharrek» erantzuten digutenaren arabera, garbiki euskara aukeratu dutenak ez dira erdira ere iristen (% 44,5). Gainontzekoak errazago egiten dute gaztelaniaz (% 26,61), edo berdinki ari dira bietara (% 27,7).

«Zaharren» ikasketa-maila kontutan hartuz, bietara berdin egiten dutenak, neurri osoagoan elebidunak direnak alegia, goimailako heziketa dutenak dira. Guztiok ondo ezagutzen ditugun arrazoiengatik goimailako irakaskuntza gaztelaniaz zabaldua izan denez gero, goragoxeago esandakoaren ondorioa hau da: goimailetako irakaskuntzan aritu direnak izan dira euskararekiko erraztasuna gordetzen jakin dutenak. Berdin egin dute lehen ikasketak dituztenek, neurri eskasagoan bada ere. Azken hauek izan dira ama-hizkuntza erabiltzeko etorria gehiago galdu dutenak eta neurri handiago batetan gaztelaniaz hobeki expresatzen direla aitortzen dutenak.

Zein hizkuntzatan mintzatzen zara errazkiago?

Ikasketa-maila	Gaztelania	Bietan berdin	Euskara	Guztira
Lehen Ikasketak	40	41	17	100
Lanbide-Heziketa	37	47	14	100
Goimailako Batxilergoa	27	54	19	100
Erdimailako Ikasketak	36	50	14	100
Unibertsitate-Ikasketak	23	61	16	100

Euskaldunberriei dagokienez, euskara gehiengo batentzat zail erabiltzen duen hizkuntza da. Erdiari (% 46ri) zaila gertatzen zaio euskaraz mintzatzea. % 38,2 bat bakarrik mintza daiteke, berak dioenez, nahiko edo oso erraz.

Komunitate Autonomoa osatzen duten hiru eskualdeetan «berriak» nola banatzen diren kontutan hartuz, Gipuzkoa da hizkuntzaren erabilerrarako erraztasunik handienak eskaintzen dituen. Nolakoak ordea? Nahiko edo oso erraz % 45 gipuzkoar «berrik» egiten du, % 35 bizkaitar «berrik» eta % 19 arabar «berrik» besterik ez.

2.2. Euskaldunberriek ia ez dute euskaraz egiten

Euskaldunberriek euskaraz idatz eta irakur dezakete, «zaharrek» egiten duten bezalatsu, baina hitzegiterakoan askozaz ere neurri apalago batetan erabiltzen dute euskara.

Euskaldunak euskaraz mintzatzen diren jakiteko eguneroko bizitzaren zenbait zirkunstantzia eskaini diegu hauetako bakoitzean zein hizkuntzatan mintzatuko liratekeen adieraz ziezagutela eskatuz. Salbuespenik gabe, emandako zortzi tokietan hamar gaiet buruz hamabost lagunekin, emandako hogeitamahiru egoera desberdinetan alegia, euskaldunzahar gehienek euskaraz egiten dute (lehen esandako zailtasunak gaindituz). «Berriek», ostera, gehienek erdara aukeratzen dute.

Bi euskaldun kolektibo hauetan hizkuntzok zein neurritan erabiliak diren jakiteko ondorengo grafiko honetan laburtuko ditugu datuak. Erdia edo gehiago euskaraz egiten duten «zaharrak» % 65,6 dira, «berriak» % 25,8 besterik ez diren bitartean. «Berrietatik» % 10,9ek ez du inoiz euskaraz egiten. «Zaharren» taldean % 2,7k ez du inoiz bere ama-hizkuntza erabiltzen.

Egunean zehar euskaraz egiten den denboraren portzentaia

Denbora	Z	B
75<	46,5	6,7
50-75	19,1	14,5
25-50	17,2	21,8
<25	12,9	29,7
0	2,7	10,9
ED/EE	1,6	16,4

Euskararen erabilera-maiztasunaren eta euskaldunberrien adinaren arteko erlazioak ondorio batetara garamatza: bai gazteak (35 urtetik beharagoak) bai helduak (35-55 bitartekoak) egunaren % 25ean baino denbora gutxiagoz erabiltzen dute euskara. Bestalde, «zaharrak», zera, orain dela urte asko euskara ikasi zutenak edo ikasi gabe dakitenak dira egunaren erdia baino gehiago euskaraz egiten dutenak.

Egunean zehar euskara denbora luzeagoz egiten duten «berriak» Gipuzkoan bizi dira. Denbora laburrenez, Arabakoak orde. Egunean % 50 - % 100 bitartean euskaraz egiten dutenak: % 37 gipuzkoar «berri» dira, % 15 bizkaitar eta % 4 arabar bakarrik. Normalki egunean zehar ezer egiten ez dutenak: % 4 arabar, % 5 gipuzkoar eta % 18 bizkaitar.

«Zaharrei» dagokienez, gipuzkoarretatik ia hiru laurdenek egun erdiz baino gehiago egiten du euskaraz (% 71k). Bizkaitarren artean gutxiagok (% 60k) eta arabarrentzat pittin bat gutxiagok (% 53k).

Esandako zenbaki guzti hauek, eta zentzu berdintsutan geroxeago jarriko ditugunak, begi bistan azaltzen zaigun zerbait birresaten digute: gaztelaniaren aurrerakada indartsuago eta biziagoa den tokietan da euskaraz egiteko berorren ama-hizkuntzadunek zailtasunik handiena duten lekua. Ez dugu, haatik, arazo honen beste puntu nagusi bat ahaztu behar: euskararen ikaskuntza. Erdaldunduenak dauden Euskal Herriko tokiak dira euskaldunberrientzat (beren aitortpenak dienez) euskaraz iharduteko nekagarrienak gertatzen diren lekuak, eta ondorioz, erabili ere gutxiena erabiltzen den eskualdeak. Datu hauek aurrean edukiz, Euskadi gizarte elebidun bat dela esaten jarraitzen badu inork, ironiaz edo fede txarrez ari da.

2.2.1. Gaien araberako euskararen erabilera

Ikusi dugunez, euskara da «zaharrek» gehiena erabiltzen duten hizkuntza. Gaiari dagokion erabileraren azterketa egiten dugunean, aukeraren zehaztasunak edo zergatiakaurkitzen ditugu. Umeei eta umeen munduari dagozkionetan mintzabide hautatuena euskara da. Etxeari, herriari, osasun eta erlijioari dagozkienez «zaharren» ama-hizkuntzaz egiten da. «Berrien» artean zerrendaren hobespenak desberdintasun batzu ditu.

Euskaraz gehiena egiten diren gaietatik gutxienera ordenatuz, hau da zerrenda:

«ZAHARRAK»	«BERRIAK»
1. Umeak	1. Umeak
2. Etxea	2. Herriko eta auzoko arazoak
3. Herriko edo auzoko arazoak	3. Etxea
4. Adiskide eta auzokoen gora-beherak	4. Kirolak eta ikuskizunak
5. Erljio-arazoa	5. Adiskide eta auzokoen gora-beherak
6. Osasuna	6. Politika-gaiak
7. Kirolak eta ikuskizunak	7. Ekonomiazkoak
8. Politika-gaiak	8. Osasuna
9. Jantziak, modak	9. Erljio-gaiak
10. Ekonomiazkoak	10. Jantziak, modak

Gai hauetan euskararen erabileraren bolumenari bagagozkio, «berri» eta «zaharren» artean oso desberdintasun adierazgarriak ditugu. Bai ko-

lektibo batek bai besteak euskaraz gehiena erabiltzen duen gaia hartuz —umeak—, «zaharrek», % 68,2k egiten du euskaraz; «berriek», % 17,5k bakarrik. Etxeari buruz «zaharrek» % 65,6k egiten du euskaraz; «berriek», % 13,3 batek, ordea.

Ondorengo laukian, gaien arabera «berriek» zein «zaharrek» egiten duten bi hizkuntzen erabileraren ehunekoak adierazten dira:

Gaiak	Beti, edo batez ere euskaraz		Euskaraz zein erdaraz		Beti, edo batez ere, gaztelaniaz		Ez du euskaraz egiten ED/EE	
	Z	B	Z	B	Z	B	Z	B
Umeak	68,2	17,5	17,0	15,8	9,5	27,3	5,2	39,4
Etxea	65,6	13,3	19,3	17,6	9,7	33,3	5,2	36,2
Jantziak, modak	46,9	5,4	21,7	17,6	15,0	30,9	16,4	46,1
Gora-beherak	53,0	10,3	24,6	21,8	15,2	30,9	7,2	37,0
Herriko-arazoak	55,8	14,6	24,8	19,4	14,3	36,9	5,0	29,1
Osasuna	52,5	6,6	25,2	17,0	16,1	37,0	6,2	38,1
Erlijio-arazoa	52,7	5,4	20,7	13,9	13,5	31,0	13,0	49,7
Politika-arazoak	49,2	9,0	22,9	17,6	14,9	40,0	13,0	33,4
Ekonomia	45,9	7,8	22,9	17,6	18,7	39,4	12,5	35,2
Kirolak, ikuskizunak	51,9	10,3	23,4	18,8	15,3	37,0	9,3	34,0

2.2.2. Lagunen arabera euskararen erabilera

«Berriek» eta «zaharrek» gaien arabera duten hizkuntz jokaera (hizkuntza baten nahiz besteen aukera), zein lagunekin eta zein neurritan galdetzerakoan ispilatzen zaigu berriz ere.

Hona hemen bi taldeen aukeren zerrenda:

«ZAHARRAK»

1. Familiartekoak
2. Anaiak/nebak
3. Ahizpak/arrebak
4. Ama
5. Aita
6. Auzokoak
7. Apaiza
8. Dendaria, okina, esnezalea
9. Alabak
10. Semeak

«BERRIAK»

1. Maisu/maistra
2. Lantegiko lagunak (emakumezkoak)
3. Lantegiko lagunak (gizonezkoak)
4. Semeak (gizonezkoak)
5. Familiartekoak
6. Dendaria, okina, esnezalea
7. Apaiza
8. Anaiak/nebak

11. Senarra/emaztea	9. Auzokoak
12. Lantegiko lagunak (emaku-
mezkoak)	10. Ahizpak/arrebak
13. Lantegiko lagunak (emaku-
mezkoak)	11. Alabak
14. Medikua	12. Ama
15. Maisu/maistra	13. Senarra/emaztea
	14. Aita
	15. Medikua

Bi zerrenda hauek alderatuz begi bistan azaltzen zaigun lehen hobespena hauxe da: «zaharrek» euskaraz familiarrean (gurasoekin, senideekin, familiarrekoekin) eta auzokoekin egiten dute bereziki. «Berriek», aldiz, familiarreko euskara zerrendaren erdi aldeko tokitara baztertzen dute, eta hor ere portzentaia nahiko apaletara eramaten dute euskara.

Ez da harritzekoa. Gogoan gorde behar dugu «zaharrak» euskal giro handiagoko sendietatik datozela, sendietan euskal hiztunen kopurua handiagoa duten sendietakoak direla. «Berriak», aldiz, euskara poliki-poliki galtzen ari diren eta egun erabat erdaldun diren giro eta herrietatik datoz. «Berrien» gurasoetatik gehiengoak ez zekien euskaraz egiten.

Maiz hitzegiten duzu euskaraz ondorengo lagunokin?

Mintza-Lagunak	Maiztasun-Neurria							
	Beti, edo batez ere, euskaraz		Euskaraz zein erdaraz		Beti, edo batez ere, gaztelaniaz		Ez du euskaraz egiten ED/EE	
	Z	B	Z	B	Z	B	Z	B
Senarra/emaztea	50,0	8,5	5,1	4,8	15,8	30,3	29,1	56,4
Semeak	50,8	13,4	6,6	2,4	10,4	20,6	31,2	63,7
Alabak	51,8	9,7	5,3	3,6	9,8	21,8	33,2	64,9
Aita	61,1	6,6	3,1	7,9	7,8	37,6	27,9	47,9
Ama	64,4	9,0	4,1	3,6	7,0	44,2	24,4	43,1
Anaiak/nebak	70,5	11,5	7,6	6,7	10,2	39,4	11,7	42,5
Ahizpak/arrebak	69,0	9,7	7,2	6,1	10,7	40,0	12,7	44,3
Familiarrekoak	74,6	12,2	10,7	10,3	10,9	43,6	3,7	34,0
Auzokoak	55,8	10,6	14,5	7,9	24,4	46,1	5,2	35,8
Lantegiko lagunak (gizonezkoak)	47,1	15,8	11,3	13,3	20,7	35,7	20,7	35,2
Lantegiko lagunak (emakumezkoak)	45,9	15,8	11,7	10,3	19,5	35,7	22,6	38,2
Okina, dendaria, esnezalea	54,9	12,1	13,3	9,1	16,0	33,9	15,8	44,9
Apaiza	55,1	11,5	6,4	3,6	15,0	23,1	23,4	61,9
Medikua	41,2	5,4	8,8	3,0	35,8	41,2	14,2	50,3
Maisu/maistra	33,8	20,0	4,3	4,8	12,7	22,4	49,2	52,8

Beste honek ere ez gaitu harritu behar: maisua «berrien» zerrendan lehena izateak eta «zaharrean» azkena. Bi talde hauek gauza desberdinaz ari bait dira. «Zaharrak» eskolan izan zuen edo bere semearen maisuari buruz dihardu. «Berria», ordea, bere euskarazko irakasleari buruz, logikoa den bezala, honekin ia beti euskaraz egiten duenez gero. Euskaldunberriek, euskaraz gehien mintzatzen zaizkion lagunaz erantzutean, beren euskarazko irakaslea aipatzeak, euskaldunberri horien mintza-usarioaren moldea salatzen digu erantzunak.

Lehentxeago ikusi dugun euskararen erabilera-maiztasunaren ehunekoan laukiari gainbegiratze hutsak, epigrafe hau hastean adierazten genuena baieztatzen digu berriz ere: «berriek», proposatu dizkieguz lagunekin nahiago dute gaztelaniaz egin; «zaharrek», euskaraz.

2.2.3. Tokien araberako euskararen erabilera

Hiztunen artean ahozko komunikazioa maiztasun handienaz egiten deneko tokiak bildu ditugu eta, bestetan bezala, euskaldunei aurkeztu dizkiegu, egokiera bakoitzean erabileraren sarritasun-neurria adieraz diezaguten.

Euskaraz gehien egiten den tokien zerrenda, erabilienetik gutxienera, hurrengo hau gertatu da, erantzunei jarraiki:

«ZAHARRAK»	«BERRIAK»
1. Etxean	1. Etxean
2. Elizan	2. Soziedadeko lagunartean, txo- koan, klubean
3. Azokan	3. Lanean
4. Kanean	4. Kanean
5. Soziedadeko lagunartean, txo- koan, klubean	5. Elizan
6. Dendan	6. Azokan
7. Lanean	7. Tabernan
8. Tabernan	8. Dendan

Ikusten dugunez, bi taldeak ados daude: etxezuloa da euskararen erabileraren txokorik maitatuena. Baina, ikusitako beste kasuetan bezala, «berriek» euskara baino gehiago erabiltzen dute etxean gaztelania: % 47,3k beti edo ia beti egiten du gaztelaniaz. «Zaharrek» % 74k egiten du euskaraz.

Portzentaien taula orokorra hauxe da:

Maiz hitzegiten duzu euskaraz ondorengo tokietan?

	Beti, edo batez ere, euskaraz		Euskaraz zein erdaraz		Beti, edo batez ere, gaztelaniaz		Ez du hitzegiten ED/EE	
	Z	B	Z	B	Z	B	Z	B
Etxean	74,0	17,6	8,0	7,3	15,2	47,3	2,7	27,9
Kalean	51,4	10,9	19,1	13,3	25,9	50,3	3,5	25,5
Tabernan	45,7	7,8	14,1	12,7	23,2	46,1	7,0	33,4
Dendetan	49,2	7,2	14,3	9,1	23,6	44,2	12,9	39,4
Azokan	54,1	7,9	12,7	8,5	15,8	36,4	17,3	47,3
Elizan	55,7	9,1	10,2	5,5	14,3	21,2	19,9	64,3
Lanean	45,9	12,8	12,5	11,5	20,0	33,3	21,6	42,5
Soziedadeko lagunartean, Txoko, Klubean	50,6	15,2	11,1	7,9	15,8	28,5	22,4	48,5

Iradokitako toki guztietan «berriek» gaztelaniaz gehiago egiten dutela adierazi dute. «Zaharrek» erabat kontrakoa, berriz.

2.3. Gaztelania gaizki mintzatzearen lotsatetik euskaraz bizitzeko eskubidera.

Orain dela zenbait urte, guztiok gogoan ditugun arrazoi kultural eta politikoengatik (euskararen egungo egoerarekin zerikusi zuzena edukitzeagatik aipatu beharrezkoak diren arrazoiengatik), gaztelaniaz euskaraz baino okerrago mintzatzeak euskaldun asko eta asko lotsa-gorritu egiten zituen.

Gaur, zorionez, bestelakoa da egoera. Are gehiago, populazioaren zenbait sektoretan erabat aldatu da sentimentu hura. Euskaldunberriek, erdiek baino gehiagok, adibidez, euskaraz ez egitearen lotsa izan dute (% 61,2k).

Gure gizartean egon diren aldaketek, lotsa zahar hartatik harrotasun bidezko baten jabe egin dute euskalduna. Herriaren ama-hizkuntzaren gordailuzain izatearen harrotasuna piztu zaio. Egun, euskaldunek exigitzen dutena eta botere publikoek nahiz kultur erakundeek bilatzen du-

tena, Euskal Herrian lanegiten duten eta bizi diren euskaldunentzat euskaraz bizitzeko eskubidea da.

Euskaldunen eskakizun utziezin honen adierazgarria zera izan liteke: mintzakideekin hizketan hastean, komunika-tresnatzat erdara ez, baizik euskara aukeratzea. Gutxi-asko ezagunak dituzten lagunekin mintzatzerakoan, zein hizkuntzatan egiten duten galdetu diegu euskaldunei.

«Zaharren» taldea, pertsona ezezagunaren aurrean bi taldetxo berdintutan zatitzen da, hizkuntza batean zein bestean eginez. «Berriek», anzeko egoera baten aurrean, gaztelania nahiago dute.

«Berrietatik» % 6,6 bakar bat ausartzen da lagun ezezagun bati euskaraz ekiten. «Zaharretatik» % 38,9 batek ekiten du euskaraz.

Deskribatzen dugun ikuskari hau osatzeko, inkestatuarenaren gizarte-mailako, goragoko eta beheragoko lagun gutxi edo oso ezagunekin, hark zein hizkuntzatan egingo lukeen aztertu dugu.

Ba, zera: lagun mintzakide hori gutxi zein oso ezaguna izan, euskaldunek beren gizarte-maila berdintsuko mintzakidearekin dute euskaraz egiteko iniziatibarik handiena. Gutxiago erabiltzen dute beheko mailako norbait denean eta are gutxiago goiko mailako inor bada.

	Gizarte-maila	Beti, edo batez ere, euskaraz		Euskaraz zein erdaraz		Beti, edo batez ere, erdaraz		ED/EE	
		Z	B	Z	B	Z	B	Z	B
Lagun gutxi ezaguna	Goikoa	61,6	25,5	14,5	10,9	14,8	29,1	2,5	25,5
	Parekoa	65,6	29,1	16,6	11,5	14,7	30,3	2,5	25,5
	Behekoa	63,9	27,3	15,0	11,5	11,7	25,5	2,5	25,5
Lagun oso ezaguna	Goikoa	75,7	40,0	9,4	7,9	5,9	20,0	2,5	25,5
	Parekoa	81,7	45,5	10,4	11,5	5,1	15,1	2,5	25,5
	Behekoa	77,3	41,8	9,2	10,3	4,7	13,9	2,5	25,5

«Zaharrei» bagagozkio, gaztelaniaz ondo ez egitearen zalantza-beldurrak, euskaraz egitean segurtasun-sentimendu bihurtu zaizkie euskaldun horiei; izan ere, euskaraz egiten bait dute, aipatutako hiru kasuetan, txikitatik ikasi zutenek.

Gisa berean, alderantziz, etorririk gabeko euskara gaiztoa egitearen beldurrak gaztelaniaz hitzegitera bultzatzen ditu euskaldunberriak, oso ezagunak zaizkien lagunekin izan ezik.

Aipatzen dugun aldagai sozial adierazgarri honetan, euskaraz bizitzeko eskubidearen eskakizuna askoz ere sakonagoa da «zaharrengan» «berriengan» baino.

2.4. Euskaraz irakurri eta idatzi?

Euskaldunak euskaraz egiten dutenak badira, ez du horrek euskaldun guztiak euskaraz irakurtzen dutenik esan nahi, ezta idatzizko expresabide bezala erabiltzen dutenik ere.

Hasteko, euskara etxean ikasi dutenak ez dira guztiak euskaraz idazteko eta irakurtzeko gai. % 46,6 ez da kapaz. Ulerterraza da beraz: normalki ahoz ikasi dute euskaraz.

Euskara bigarren hizkuntza bezala ikasi dutenek, ikaskuntza horrek berak idaz-irakurmenak eman dizkielarik, errazkiago bete ditzakete bi ihardukizun horiek. Egiten al dute, ordea? Euskaldunberrien heren batek ez du inoiz euskaraz ezer idazten. Ia haietatik bosten batek ez du sikera euskaraz irakurtzen.

Okerragoa da «zaharren» arteko egoera: % 54,7k ez du inoiz euskaraz idazten. Ia heren batek ez du inoiz bere ama-hizkuntzaz irakurtzen.

Hauek dira zehaztutako datuak:

Ezer idazten duzu euskaraz?

Z			B		
Bai	Ez	ED/EE	Bai	Ez	ED/EE
45,3	54,7	0	49,7	35,2	15,2

Ezer irakurtzen duzu euskaraz?

Z			B		
Bai	Ez	ED/EE	Bai	Ez	ED/EE
69,3	30,7	0	67,3	17,0	15,8

«Berrien» zein «zaharren» artean gazteenak dira euskaraz gehien idatzi eta irakurtzen dutenak, hauek bait dira, oroit gaitezen, ikasketa-maila

altuena dutenak. Irakurtzen eta idazten duten «berrien» ia bi herenak 35 urtetik behera daude. «Zaharren» artean irakurtzen eta idazten duen heren eta bosten batek, banan bana, adin berdina du.

Adina	Irakurri		Idatzi	
	Z	B	Z	B
35 urtetik behera	34	63	40	62
35-54 bitartean	34	33	31	32
55-75 bitartean	28	5	23	4
75 urtetik gora	3	0	6	0

Gehien irakurtzen eta idazten dutenak dira, lehen esan dugun bezala, ikasketa-maila goikoenak dituztenak: unibertsitariak talde batetan zein bestetan aurrelari.

Idazten dutenari buruz, sarrienik aipatuak eskutitzak dira, eta, atzetik, oharra, abisuak, garrantzi gutxiko textuak, alegia. «Zaharrek» azokan erosi beharreko gauzen zerrenda euskaraz egiteko ohitura haundiagoa dute.

Zer irakurtzen duten galdetzerakoan, gehiengoaren erantzuna egunkariak da. «Zaharrek» «berriek» baino sarriago irakurtzen dituzte. Baita aldizkariak ere. «Berriek» liburu gehiago irakurtzen dute, ordea.

Zer irakurtzen duzu euskaraz eta zenbatero?

	Inoiz ez		Astean behin baino gutxiago		Astean behin		Ia egunoro		Egunoro		ED/EE ez du ezer irakurtzen	
	Z	B	Z	B	Z	B	Z	B	Z	B	Z	B
Egunkariak	3,1	4,8	5,1	9,1	10,5	9,1	15,2	30,3	35,4	16,4	30,7	30,3
Aldizkariak	18,2	18,2	16,8	23,6	16,8	16,4	5,9	6,7	11,9	4,8	30,7	30,3
Ipuinak, komikiak	32,8	28,5	13,5	25,5	7,2	6,1	4,3	5,5	11,7	4,2	30,7	30,3
Liburuak	25,8	12,1	18,6	32,1	6,6	8,5	5,5	10,3	12,9	6,7	30,7	30,3

Euskaraz irakurtzen duten «zahar» gehienak gipuzkoarrak dira (% 52). Hauen atzetik bizkaitarrak datoz: % 41 batek irakurtzen du bere ama-hizkuntzan. Irakurleetatik % 6 bakarrik dira Arabakoak, oso gutxi bait dira hango euskaldunzaharrak.

Euskaraz irakurtzen duten «berri» gehienak Bizkaian bizi dira (% 48); Gipuzkoan % 39 dira; eta, azkenik, Araban % 13 besterik ez.

3. NOLA IKASI DUTE ERDARA EUSKALDUNZAHARREK?

Euskaldunzahar gehiengo batek 10 urte egin aurretik ikasi zuen erdara. Hauetako % 52,5 batek 5-10 urte bitartean, eskolan alegia; eta laurdenak baino gehixeago batek (% 27,3k) txiki-txikitan: euskal hiztuna zen bere familian bertan.

Gehiengoak, % 73,2k eskola aipatzen du eraginik handiena izan zuena bezala; gero kalea (% 12,3k) eta azkenik norberaren etxea (% 8,4k).

Inkesta hau egiteko momentuan euskaldunzahargoren % 1,4ek ez zekien erdaraz.

Erdara nork irakatsi zien galdetzean, erantzuna lehengoaren berdintsua da: % 72,7 «zaharrek» bere heziketaz arduratu zen maisu, fraile, apaiz edo sekularra aipatzen dute; % 15,2k lagunak eta adiskideak eta % 7,7 bakar batek izendatzen ditu bere gurasoak.

Zein lekuk izan zuen eraginik handiena zuk erdara ikastean?

Lekua	%
Eskola	73,-
Kalea, Taberna	12,9
Lana, Lantegia	5,9
Etxea	4,7
Soldaduzka	1,6
Beste lekuren bat	0,8
ED/EE	0,8

Erdara ikaste-prozesua, euskaldungoaren zati haundi bati indarrez ezarritakoa eta pausu mingarria gertatu zitzaion.

Nola ikusten duzu erdararen zure ikas-prozesua?

	Bai	Ez
Pausu erraza izan zen	45,9	52,3
Berezko prozesua izan zen	43,4	55,3
Alboraezineko beharrezana izan zen	45,7	55,1
Indarrez ezarria izan zen	45,3	53,5
Pausu mingarria izan zen	42,2	56,4
Menperaketa batean modukoa	40,8	50,7

Eskarmentu hau kontutan hartuz eta ikaste-lekuarekin lotuz, hurrengo ondorio hauek atera ditzakegu.

1. Eskola izan da, esan bezala, euskal hiztunagoak erdararen ikasteprosuan eraginik handiena izan duena. Euskaldun erdiek ikaste honi *indarrez ezarritakoa*, *mingarria*, eta *menperatzailea* deritzate, % 40 bati *erraza* eta *berezkoa* gertatu zitzaion, ordea, eta *beharrezkoa* edo *alboraezineko beharrizana* gertatu zitzaion.

2. Kalean egindako ikastea ere *erraza* eta *berezkoa* izan zen. Gutxi dira *mingarri* eta *menperaketa* bezala gogoratzen dutenak.

3. Lanean, lantegian, tailerrean eta antzeko lekuetan ikastera behartuak izan edo egon zirenek ez dute hartaz oroitzapen onik. Erdiak baino gehiagok *indarrez ezarria*, *menperaketa* baten modukotzat jotzen du. Bi hereni *zaila* eta *nekeza* gertatu zitzaion.

4. Ikasterik atseginena etxean, famili barruan egindakoa izan zen. Minik gutxienekoa, denetan *menperaketa* kutsu gutxiena zuena. Erdara, euskara ikasi zuten toki berean ikasi zuten bi hereni *erraza* eta *berezkoa* *prozesua* gertatu zitzaion.

Erdararen zure ikas-lekuari buruz, nola ikusten duzu haren eragina?

Non hasi zinen erdara ikasten?	Nola ikusten duzu erdararen zure ikas-prozesua?					
	Erraza	Berezkoa	Alboraezina	Ezarria	Mingarria	Menperatzailea
Eskolan	43	39	43	49	48	46
Lanean	33	33	58	58	50	58
Denetara	46	46	46	45	42	41

4. NOLA IKASI DUTE EUSKARA EUSKALDUNBERRIEK?

Atal honetan euskararen ikaskuntzaren inguruan dauden zenbait arazori buruz hitzegingo dugu. Adibidez: zein adinetan eta nola ikasten da euskara; zein da ikas-modu desberdinen arrakasta. Azkenik, euskara ikastera bultzatzen duten motibazioen eta ahaleginaren etekinen azterketa egingo dugu; beste nolabait esateko, euskaldunberriak euskaraz mintzatzeko eta ulertzeko gai dira ala ez, eta zein neurritan da hori horrela.

4.1. Ikaste-aldia

Euskaldunen bi herenak 20 urte egin aurretik ekin zion euskara ikas-

teari. Haietatik erdiak 15 urte bete aurretik; % 9,1 batek bakarrik 30 urte egin ondoren. Txiki-txikitan % 6,7 batek ikasi zuen, erdararekin batera edo berehalaxe alegia.

Zenbat urterekin hasi zinen euskara ikasten?

Txiki-txikitan	6-10	11-15*	16-20	21-30	31-40	41-50	50<
6,7	9,1	17,5	32,7	24,8	7,3	1,8	0
2/3				1/3			

Euskaldunberrien gehiengoa 1975 urtetik, euskararen irakaskuntzaren «boom»a deitutako garaitik dator, kultur eta politika-mailan euskarak erreferentzi puntu nagusia duen marko orokorraren aldaketan arabera, noski.

Zein urtetan hasi zinen euskara ikasten?

1960 aurretik	1961-1969	1970-1974	75 ondoren
%18,7	%20,0	%12,7	%48,5

Txosten honen hasieran aipatzen genuen euskaldunberrien gaztetasun nabaria argi eta garbi geratzen da horrela: adinaren batezbestekoa bajua da: oso gazte hasten dira euskara ikasten eta gehienak 1975 urtetik aurrera hasi ere.

4.2. Euskarazko eskola eta ikastaroak

Euskaldun berrien gehiengoak klasera joanez ikasi du euskara; hala dio % 81,8k. Klasetara joan den gehientsuak 75 urtetik aurrera hasi dira haietara joaten (% 58). Klaseen bidez ikasi ez dutenen % 18,2 horretatik % 97 batek 1975 urtearen aurretik ikasi du. Argi dagoela dirudi gaur egun euskara ikasteko aukeratzen dena ikastaroen sistema dela, hizkuntza ikasteko beste modu eta bideak bazterturik geratzen ari diren bitartean.

Ikastaro-moeta zabalduena ikasturtearena da, astean 3 orduz 7 edo 8 hilabete irauten duena.

Ikaskuntzaren arrakastari buruz galdetzerakoan, inkestatuak metodo-aren gaitasun eta lehentasuna epaitzean bat datoz. Eta bigarren tokian ematen dute irakaslearen gaitasuna.

Zure eritziz zertan datza erabili duzun metodo hoberenaren arrakasta?

1. Metodoa oso ona zen	35,2
2. Irakaslea hobe zen	21,5
3. Metodoa atseginagoa zen	8,5
4. Ikasteko gogo handiagoa nuen	4,2
5. Ikasteko behar handiagoa nuen	2,4
6. Denbora libre gehiago nuen	2,4
Beste arrazoirik	4,2
ED/EE	21,8

4.3. Jarraitzen dutenak eta uzten dutenak

Gutxi gorabehera, «berrietatik» erdiak jarraitzen du euskara ikasten. Orain ikasten ari ez diren euskaldunberrietatik heren batek baino gehiegok aurrerago, ahal izango duenean, ikasteko asmoa adierazten du.

«Zaharren» eta «berrien» euskararen erabilera ezberdinak alderatzean, bigarren horien eskastasun nabariaz esaten genuena, erantzun honetan baieztatzen dute «berriek» berek.

Euskalduntze-prozesuan jasaten diren eragozpenak eta euskara egunoroko hizkuntza bezala ikasteko asmoa garbiki aitortzen dituzte euskaldunberriek. Ikasiz aurrera doazen gehienek, arruntki idazteko eta irakurtzeko gai izan arte jarraitzeko asmoa dute. Gutxi dira, esandakoaz gain, zuzen idaztearen edo irakasle-tituluaren atzetik dabiltzanak.

Orain ikasten ari ez diren artean eta geroago ere ikasteko asmorik ez dutenen artean, («berrietatik» seiren bat baino gutxiago) gehienak dagoeneko nahikoa dakiela uste du. Gutxi dira nekaturik daudenak, eta bere buruz etsita daudenak.

Paradojiko samarra gertatzen bada ere, euskara ikasten segitzen dutenak, euskaraz hitzegiteko erraztasun handiena adierazten dutenak dira.

4.4. Euskalduntzearen motibazioak

Euskararen eta euskal hitzungoaren egoeraren panorama eskaintzean, behartuak gauden laburtasunari eutsiz, garrantzi handiko ikuspegi bat

Euskara ikasten ari zara une honetan?

Bai % 50,3		Ez % 49,7		
Non?	Gueskoletan	12,1		
	Nere kontura	11,5		
	Klase partikularretan	8,5		
	Eskolan edo unibertsitatean (ikasgai bezala)	7,3		
	Euskaltegietan	5,5		
	Lanean antolatutako klaseetan	1,8		
	Beste nonbait	3,6		
Ez du ikasten		49,1		
Noiz arte?	Erraz hitzegin eta irakurri arte	24,8		
	Pixka bat jakin arte	10,3		
	Zuzen hitzegin arte	9,1		
	Irakasle titulua atera arte	3,6		
	Zerbait hitzegin eta ulertu arte	3,0		
	Bizitza osoz	0,0		
	Ez du ikasten		49,1	
Berriz ikasten hasteko asmorik ba al duzu?	Ez	15,1	Nekatuta nago 1,2 Ez naiz gehiago gauza sentitzen 2,4 Nahikoa ba dakit 11,5	
	Bai	36,3	Baina ez dakit noiz ahal izango dudan 10,9 Asti gehiago edu- kitzean 9,1 Ahal dudanean 12,8 Hurrengo ikas- turtean 4,2	
			ED/EE 48,5	

Erraz egiten al duzu euskaraz?

Oso edo na- hiko erraz	Zailtasun pixka batez	Zailtasun han- diz edo ez da hitzegiteko gai
19	51	30

Oso edo na- hiko erraz	Zailtasun pixka batez	Zailtasun han- diz edo ez da hitzegiteko gai
12	42	45

azaltzera goaz: ama-hizkuntzatat erdara duen zenbait euskal biztanle arestian hain zaila ikusi dugun prozesura sartzean (euskalduntzera, alegia), interesgarria da erabaki horretarako dituen motibazio eragileak ezagutzea.

Adierazi dugunez, euskararen irakaskuntzak 70 urteen erdialdean izan zuen bere «boom»a. Urte hauek euskal nortasun-kontzientziaren heldutasun batekin bat etorri ziren; Euskal Herriaren historian zehar mamituz zetorren kontzientzia, nahiz eta diktadura bitartean isilarazia izan. Euskal identitate-sentimendu hau da, diotenez, «berriak» euskara ikastera eragin dituen, aipatutako urtealdi horretatik hona batez ere.

«Berrietatik» % 59,4 batek dio, hain zuzen, «hemengo hizkuntza» delako edo «euskaldunen hizkuntza» delako ikasi duela euskara. Beste % 15,2k «euskara jakitea euskaldunen eginbeharra delako» dio.

«Berrietatik» % 4,2k batek bakarrik dio euskara lanerako behar izan duelako, edo izango duelako ikasi duela.

Bertako «berriek», euskara «euskaldunen hizkuntza» delako ikasten dute (% 100) edo eta «hemengo hizkuntza» delako (% 90). Etorkinek euskara lanean behar dutelako edo zutelako ikasi omen dute (% 50). Euskaldunen eginbeharra euskara ezagutzea dela esan duten % 96 bertakoak dira.

«Berrietatik» euskara «hemengo hizkuntza» edo eta «euskaldunen hizkuntza» dela esan dutenen gehiengoa, 35-44 urte bitartean dago. Lan-arrazoi edo beharregatik ikasten dutenetatik % 41,5 25-34 urte bitartean dago: bere lehen lanean ari da edo lan bila dabil. Gazteak ziur daude, lana bilatzerakoan euskara kontutan hartzen edo hartuko den balio bat denaz, adin honetako gazteen motibazio nagusia hau ez izan arren.

Zergatik ikasi duzu edo ari zara ikasten euskara?

	Zenbat urte dituzu?				
	- 25	25-34	35-44	45-64	+ 65
Hemengo hizkuntza da					
Euskaldunen hizkuntza da	31,5	17,0	44,0	6,5	0,5
Harremanetarako balio du	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0
Nire adiskideek egiten dute	33,0	33,0	0,0	0,0	33,0
Nere lanerako ondo datorkit	29,0	41,5	0,0	12,5	0,0
Euskaldunen eginbeharra da	40,0	32,0	20,0	8,0	0,0
Nire arbasoen hizkuntza da	27,0	27,0	27,0	9,0	9,0
Beste arrazoi batzuk	26,0	47,0	11,0	10,0	5,0

EAJri botoa eman dioten «berrien» artean % 56k «hemengo hizkuntza» delako edo-eta «euskaldunen hizkuntza» delako ikasi du; «eginbeharrak» % 19k besterik ez du aipatu. HBri eman diotenen artetik % 48k eta % 30ek, banan bana, ordea. EEkoentzat arrazoi garrantzitsuena «hemengo hizkuntza» edo «euskaldunen hizkuntza» izatea da (% 62k) eta «euskaldunen eginbeharrak» izateak eragin duena % 17 besterik ez da.

5. EUSKAL HIZTUNGOAREN JOKABIDE ETA AIDURUAK

5.1. Euskararen etorkizunari buruzko itxaropenak

Euskaldungoaren erdiak baino gehiagok Euskal Herrian euskaraz zein erdaraz berdinki egingo den eguna helduko dela uste du (% 62,5 «zaharrek» eta % 68,5 «berrik»).

Ez dira hain baikorrak, euskarak geroan izan dezakeen nagusitasun osoari dagokionez. Baina % 34,5 «berri» eta % 41 «zahar» ziur dago, hemendik hogeitamar urtetara Euskal Herrian ia dena euskaraz egingo den eguna helduko denaz.

Eсандakoa, beren aurrikusizunei buruz. Baina euskaldunak nahiko lukeena beste zerbaít da: gehienek euskaraz bakarrik egitea nahiko lukete (% 48,5 «berrik», % 59,8 «zaharrek»). Ehuneko hauei, erdaraz baino euskaraz gehiago egitea nahiko lukeen portzentaia gehituz, euskaldunen hiru laurdenek Euskal Herriko hizkuntza nagusia euskara izatea nahiko lukeela argi azaltzen zaigu.

Euskaldunen bi herenek euskara bere desagerpenetik gordeko dela uste dute.

5.2. Itxarokizun horietarako premiazko ekintzak

Beraien helburuak kontutan hartuz, euskararen normalizazioa lortzeko zer egin beharko litzatekeen galdetu diegu inkestatu itxaropentsu horiei. Hauek dira erantzun aukeratuenak:

	B	Z
— Euskadiko biztanle guztiak, egunoroko hizkuntza bezala erabili dezatela erdararen ordeze.....	57,6	65,6
— Euskadiko biztanle guztiak euskaraz hitzegiteko erdaraz bezain gai izan daitezela lortu	23,6	18,2
— Euskadiko biztanle guztiak gutxienez ulertzeko gai izan daitezela lortu	6,7	7,8
— Nahi duten guztiak ikasi ahal izan dezaten lortu	10,3	6,6

«Berriak», dakusagunez, posiblistagoak dira. Beharbada, erdararen ordeez euskara hitzegitera heltzearen zailtasunaz konturatzen direlako; haietatik gehienak ez bait dira oraingoz behintzat helburu horretara iritsi.

Dudarik gabe, euskararen normalizaziorako neurririk garrantzitsuena, eskoletan zabalduko den irakaskuntza da. O.H.O.n euskara irakasteaz lortu behar denari buruz euskaraz zuzen hitzegin, irakurri eta idatzi, hori dela egitekoaren helmuga uste du % 90,6 «berrik» eta % 83,8 «zaharrek». Euskaldunen hamarren bakar batek, zuzen hitzegitearekin aski dela deritza.

Euskaldunak ziur daude Euskal Herriko eskola-ume guztiak eskolako zortzi urteetan zuzen hitz egitea lor dezaketela (% 54,6 «berri», % 66,2 «zahar») pentsatzean.

Eta komentzituta daude beste hauetaz ere:

	Z	B
Umeak ahaleginduko dira ...	65,6	49,7
Gurasoak arduratuko dira ...	69,3	61,8
Irakasleak prestatuko dira ...	77,3	64,2
Jendeak onartuko du	69,1	66,7

Eusko Jaurlaritzak eskola-umeen euskalduntzearen alde har ditzakeen neurriei buruz % 9,2 «zahar» eta % 7,3 «berri» besterik ez dago horretaz ziur; % 11,3 «berri» eta % 14,5 «zahar», alderantziz, neurri hauek ez dira hartuko esaten du.

Euskalduntze hau aurrera eramateko dirurik egongo ote den galdetzerakoan, euskaldun gehienek, inkestatuen heren batek, «badut zalantzarik» adierazgarri batez erantzuten dute.

5.3. Botere publikoek euskararen alde egin dezaketena

Euskaldunek, botere publikoek euskararen alde hartutako neurriak Eusko Jaurlaritzaren eginbeharretan zentratuz ikusten dituzte. Beraz, Gobernu espainolak, euskara dela eta, zein jokabide hartu beharko lukeen galdetzerakoan, gehiengo zabal batek Eusko Jaurlaritzari diruz lagundu beharko liokeela euskara indartzen, erantzuten du, hark berez besterik egin gabe.

Beste jokabideek, halanola euskararen aldeko kanpainak edo euskararen erabilera bultzatuko duten sariketek, oso hotz uzten dute euskalduna.

Bestalde, % 15,8 «berrik» eta % 12,5 «zaharrek», euskara dela eta, Gobernu espainolak egin dezakeen gauzarik onena batere ez arduratzea dela dio.

Euskararen berreskuratze lana eta euskaldunen arteko haren erabilera normalizatzeko lana, Administrazio publikoari buruz dagozkionetan, euskaldunen eritziz, Eusko Jaurlaritzaren hizkuntz politikarekin loturik dago.

Eta Eusko Jaurlaritzak euskararen alde hartu dituen eta har ditzakeen neurriei buruz beren eritzia eskatu diegu euskaldunei.

Inkestatuentzat garrantzitsuena euskarazko irakasleak gertatzea da. Ondoren, helduentzat zein umeentzat, eskola eta ikastetxeetako euskara-ikastaldiak bultza eta ordaintzea.

Bestalde, euskararen irakaskuntzarekin harreman zuzenean ez dauden beste zenbait neurri eratzea interesgarria litzateke: publizitate-kanpainak eta literatur sariketak eratzea, adibidez.

Hirugarren neurri aukeratuena, herri-, kale-, kamio- eta zirkulazio-ohar guztiak euskaraz ipintzea da.

Eta, azkenik, Euskal Gobernuko funtzionari direnei euskararen eza-gutza ezartzea. Neurri hau zerrendaren azkeneko tokian egon arren, %

Eusko Jaurlaritzak euskararen alde hartu dituen edo har ditzakeen neurriak

	B		Z	
1. Euskarazko irakasleak gertatu	97,1	1.	1.	97,1
2. Helduentzako ikastaldeak doan antolatu	94,5	2.	2.	94,5
3. Ikastolak sortzea bultzatu	94,1	3.	3.	94,1
4. Eskola eta ikastetxe guztietako euskara- -ikastaldiak ordaindu	93,4	4.	4.	93,4
5. Euskararen aldeko zabalakunde kanpainak eratu ..	93,0	5.	5.	93,0
6. Ikastetxe guztietan euskara derrigorrezko ikasgaitzat ezarri	89,5	6.	6.	89,5
7. Euskarazko eleberri, ipuin eta poesiarako sari asko jarri	88,5	7.	7.	88,5
8. Herri, kale, kamino eta zirkulazio-ohar guztiak euskaraz opini	82,8	8.	8.	82,8
9. Funtzionari berri guztiei, sartu aurretik, euskara jakitea exigitu	77,9	9.	9.	77,9
10. Euskal funtzionari diren guztiei euskara ikasarazi	76,2	10.	10.	76,2
	Guztiz ados		Preferentzia- ren ordena	Guztiz ados

76,2 euskal ejekutibo neurri hau aurrera eramatearekin ados egongo litzateke.

Hurrengo laukian neurri bakoitzari buruz emandako eritzien portzentaiak datoz, «berriak» eta «zaharrak» bereiziz. Gehien aukeratutik gutxienera doa zerrenda. Bi taldeek hobetsienak ordenan ematen dira: antzekoak dira. Portzentaiak «guztiz ados» erantzun dutenenak dira. «Ados» besterik ez zeudenak kontatu bagenu, ehunekoak 5etik 10era bitartean gehituko zatekeen, kasu bakoitzaren arabera.

5.4. Euskararen aldeko ekintzen onarpena

Euskaldun gehienak askotan joan dira euskararen alde antolatutako ekintzetara: Ibilaldia, Kilometroak, Korrika, etab. Are gehiago dira euskararen berreskuratzeko eta normalizapenaren alde diru-laguntza eman dutenak.

Euskararen aldeko ekintza hauek erantzun haundiagoa izan dute «berriengan», «zaharengan» baino. Diru-laguntzari dagokionez, «berriek» zein «zaharrek» berdintsu lagundu dute.

Euskaldunetatik hiru laurdunek «oso ondo» deritza horrelako ekintza eta diru-biltzeak eratzeari. Bosten batek «ondo» bakarrik deritza.

5.5. Euskarazko liburu eta diskak

Interesgarria iruditu zaigu euskaldunen beste jokabide bati begiratzea: Euskaldunek dirua, euskara mintzabide duten kultur produktuetan ematen al dute? Horrela balitz, euskaldunen helburuak ekintzekin bat etorriko lirateke.

Oro har, gehiago dira etxean euskarazko liburu, diska edo kasetak dituzten «berriak». Normala iruditzen zaigu hala izatea, euskararen ikaskuntza irakurri eta idatzia egin bait dute horiek. Bi elementu horiek, euskara eta liburua, elkarrekin lotzen ohituagoak daude. Euskaldunzaharren egoera erabat bestelakoa da. Hauetatik % 53,9 besterik ez dago alfabetatua. Euskararen erabilerari buruz ari ginenean, «berriek» «zaharrek» baino gehiago irakurtzen zutela esaten genuen; azken hauetatik % 25,8 batek ez du inoiz irakurtzen euskaraz, «berrietatik» % 12,1 batek egiten duen bitartean.

Diskei dagokionez, zaharrak baino gazteagoak direla «berriak» gogo-

ratu behar dugu, eta, diskak erosteak, edozein saltzailek ongi dakien bezala, gazteen fenomenoak da batipat.

Ondorengo lauki honetan laburtzen dira esandako datu guztiak:

	Baduzu etxean euskarazko libururik?		Baduzu etxean euskarazko diska edo kasetarik?	
	Z	B	Z	B
Bai, batzuk	66,0	73,3	69,5	80,6
Bai, bat edo beste	22,7	23,0	16,0	11,5
Ez dut gogoan	2,3	0,6	2,1	0,0
Ez, bat ere ez	8,2	3,0	6,8	4,2

6. ONDORIO GISA

Orain arte esandakoa kontutan hartuz, ondorio-puntu hauetan labur dezakegu aipaturiko dena:

1. Bi euskal talde handi dago: euskaldunzaharrak, ama-hizkuntza euskara dutenak (% 75,63); eta, gaztelania jakin ondoren, euskara ikasi zutenak, euskaldunberriak (% 24,37).

2. Bi talde hauen artean desberdintasun soziologiko sakonak daude: euskaldunberria gazteagoa da, aukera ezkertiaragoa du, euskal giro guxtiago izan duten familia eta gizarte-inguruetik datoz; gehiagoak, inoren kontura lan egiten du eta euskaldunzaharrak baino ikasketa-maila altuagoa du.

3. Euskarari dagokionez, oinarritzko bereiztasun bat dago bi taldeen artean: euskaldunzaharrek gehiago egiten dute euskaraz, euskaldunberrien egunoroko hizkuntza erdara bait da.

4. Badaude, halere, bi taldeak bat datozeneko zenbait puntu: bi talde hauen joera politikoa talde abertzale edo nazionalistengana zuzentzen da bakarrik; euskaldunzaharren lehentasun-zerrenda EAJ eta HB den bitartean, euskaldunberrientzat HB eta EE da. Biek, euskara darabilten egunkariak nahiago dituzte. Euskararen berreskuratze eta normalizazioan uste osoa dute. Botere publikoek, Eusko Gobernuaren bidez, euskararen alde har ditzaketan neurrien alde daude, oro har.

5. Hizkuntzaren erabilerari dagokionez, euskararen erabilera ahozkoa da nagusiki; sukalde-zulora, familiara eta egunoroko lagunartea baztertua dago.

Behin eta berriz errepikatzeko arriskuz ere, ez dago soberan hau aipatzea: euskararen geroa, neurri handi batetan, euskararik egiten ez duten euskal biztanleriaren bi heren horien eta 70az geroztik gehituz datozen euskaldunberrien eskuetan dago.

Txosten honek, Euskal Herriaren hizkuntza eta nortasunaz ardura-zen direnek ezagutu behar duten errealitatearen alde bat jasotzen du. Eta errealitate hau euskaldunberrien esperentziarena da: euskaraz jakin bada-kite, baina ez dute egiten, ezin dute egin. Zergatik ez, bada, erdara jaun eta jabe den giroetan euskaraz egin? Zergatik ez? Guk nahi edo nahi ez, giro hauek dira euskaldunberriak bizi dituenak eta baita euskaldun gehienek ere.

Euskararen berreskuratzea, haren erabileraren normalizazioa, euskal-dunak egitearekin hasten da. Baina euskaldunberri horiek ikasten duten hizkuntzaz baliatu daitezten girorik sortu eta indartzen ez bada, «euskaraz bizitzeko eskubidea» murriztua geratuko da. Eta hauxe da egun gertatzen dena, hauxe da txostenaren zati honetatik atera beharreko ondorioa.

¹ Jatorriz bertakoak eta adinez zaharrago diren emakumeen kopurua Biztan-leriaren Zentsuan ugariago izateak argituko lituzke bi sexuen arteko alde hauek.

² Esandako datu horrek, harrigarri gertatzen bada ere, badu bere arrazoia: euskaldunberri direnak hiru hiriburuetatik datoz (Bilbotik, Donostiatik, Gasteiz-tik) eta jakina da leku hauetan eskasa dela euskal giroa.

Egoeraren definizioa

1. DEFINIZIO OBJEKTIBOA ETA DEFINIZIO SUBJEKTIBOA

Komunitate Autonomoaren barruko euskararen egoera, ezin defini daiteke, objektiboki hitzgeitekoko, minoritario, zatikatu eta diglosia marginalekoa bezala baino. *Minoritaria*, portzentaia eska-seko pertsona-kopuru batek bakarrik ezagutzen eta erabiltzen duelako, eta baita oso eremu estuetara mugatua dagoelako ere. *Zatikatua*, dialektotan banatua dagoelako, geografikoki jarraipenik gabe, etena alegia, alfabetatze-maila eskasarekin, eta batez ere erabiltzen duten gizabanakoez eta gizataldeek etendura handiko denboraldi eta instantzietara murriztua daukatelako beren erabileran. *Diglosia marginaleko* egoeran azkenik, tribunal, unibertsitate, telebista eta abar bezalako prestigio eta botere sozialeko eremuetatik desterratua aurkitzen delako, alegia.

Orain, euskararen egoerari buruzko definizio objektibo hau bezain garrantzizkoa eta erreala da

Komunitate honetan bizi diren gizabanakoek berek formulatzen duten definizio subjektiboa. Euskararen egoera errealar buruzko definizio subjektibo horretaz ihardungo gara kapitulu honetan ¹.

1.1. Euskararen superbizipena

Amaren seme guztiak ados daude euskara hizkuntza minoritario dela aitortzeko orduan; minoritarioa bai ezagutzen duten pertsonen kopuruarengatik eta minoritarioa baita berorren erabilera sozialarengatik ere. Irratia eta prentsa bezalako komunikabideetan duen eguneroko presentziak, eta orobat merkataritza edo laneko arloetan, edo kultura eta kirolekoetan, ez du beste eritzi sendogotarako lekuri ematen. Espazio geografiko zabal askiak eta hirigune ez txikiagoak nabarmenki urrunduak aurkitzen dira euskararen ezagupenetik. Gertakari bat da hori, eta erreala ezezik begiekin ikusi eta hatzaparrekin hartu eta arrak bete-beteaz hazta daitekeena gainera.

Hain erraz ikusi eta hazta ezin daitekeena, ordea, euskara minoritario hori zein baldintzen pean aurkitzen den da, hau da, bere tratu sozialean jasaten duen guttiengo sozial hori menperagaitza den, ala derrigorrez eta inongo erremediorik gabe suntsitu beharreko legeren bat bere gainean hari batetik zintzilik duen. Puntu honetan aurkitzen da, hain zuzen, bertako biztanleriaren baitan halako adosezintasun posible bat, hots, batzuen eritzi gero eta zabaltzenago doan guttiengo bat den bitartean, beste batzuentzat suntsipen eta heriotzerako atzeraezinezko prozesu bat dateke. Izan ere, biztanleriaren parte batek baikorra bezala definitzen bait du euskararen egoera, beste batek ezkorra bezala ikusten duen bitartean.

Begien bistan dago, euskara euskal biztanleriaren % 80 baino gehiagorentzako, ez dela (Unamunok esan eta Amado Nervok errepikatu, eta oraindik orain Ortiz Alfauk gogoratzen zigun bezala) nabarmenki amildegian behera doan edo filologoekin jakin-mina asetzeko dagoen fenomeno sozial minoritario bat ².

Ia inortxok ere ez du sinesten, Arabako herrialdeko % 25 bat kenduz gero, euskara moda iragankor bat denik eta euskarari urte gutxiren batzutako bizitza geratzen zaionik. Euskara, gehien ge-

hientzat, gertaera sozial bat da, eta ez bakarrik menperaezina eta atzeraezina, aitzitik, nabarmenki hedatzen ari dena baizik. Euskara

	Araba		Bizkaia		Gipuzkoa	
	A*	D*	A	D	A	D
— Euskararen egungo egoerak sekulako ahultasuna du	12,4	74,-	14,4	74,7	8,2	75,1
— Euskarari bizitzako oso urte gutxi geratzen zaizkio.....	2,7	89,2	2,-	93,-	3,7	89,-
— Ezinezkoa da euskarak iraun ahal izatea gaztelaniaren indar eta saka handiagoaren aurrean..	6,5	85,2	4,7	88,7	4,5	86,2
— Euskararen iraupenaz edo kontserbazioaz lau txoriburu bakarrik kezkatzen dira.....	3,2	90,5	1,8	95,2	3,2	91,9
— Nahiz eta batzuek, eta Eusko Jaurlaritza bera ere barne, senperrenak eta gehiago egin, ez dute inoiz lortuko jendeak euskara ikas dezan ..	7,2	80,9	5,9	87,7	5,2	85,2
— Orain modan dago euskara mintzatzea, baina ez dut uste luzarorako izango denik	1,5	89,7	5,-	89,2	4,4	87,-
— Euskararen birreskurapenaren kontu guzti honek ez dut uste asko iraungo duenik	25,7	57,7	5,2	89,7	5,5	85,5
— Badirudi geroz eta jende gehiago mintzatzen dela euskaraz	89,7	1,5	93,2	3,5	89,9	3,-
— Euskara indartzen ari da azken urteotan.....	89,4	3,9	93,-	2,2	89,7	3,5
— Euskara terrenoa irabazten ari da gaztelaniaren parean.....	80,-	4,8	83,7	5,7	82,4	7,7
— Ez du ezerk ez inork eragotziko euskararen superbizi.....	72,7	11,2	83,2	6,9	83,-	5,5
— Gero eta kezka gehiago dago euskaraz mintzatzeko eta ikasteko.....	87,7	4,4	91,2	2,7	90,2	2,5

*A = Akordioa

*D = Desakordioa

indartzen ari da eta terrenoa irabazten gainera, eta egunetik egunera gero eta ugariagoak dira beraz interesatzen direnak eta eguneroko elkarrizketan erabiltzen dutenak.

1.2. Euskara mezuen komunikatzaile

Hizkuntza ororen, eta, beraz, euskararen funtsezko funtzioetako bat, mezuak kodetu-transmititu-deskodetzeko tresna bezala balio izatea da.

Hizkuntza batek zenbat eta orokorkiago bete funtzio hori, hainbat eta handiagoa izango da bere perfektzioa. Ez da falta izan euskarari zientzi mailako edota baita arte edo kultur mailako mezuak transmititzeko ahalmena ukatu izan dionik.

Batez ere, ahalmen hori, gaztelaniarekiko konparazioan ukatu izan zaio, esanez, gainera, noski hizkuntza honengandik, hitz, esaldi eta joskera-forman kode batzuk baino gehixeago maileguz hartu behar izan dizkiola³.

Ideologia hau, euskarak gaztelaniaren aldean duen tresneri urritasuna, behin eta berriro defenditua izan da bai autore presti-

	Araba		Bizkaia		Gipuzkoa	
	A	D	A	D	A	D
— Gaztelania piskana-piskana euskarari ezarri egin baldin bazaio, hizkuntza hobea eta goragoko mailakoa delako izango da.....	9,7	79,2	9,2	84,7	5,-	84,5
— Euskara hain hizkuntza pobrea da, non gaztelaniari maileguz hitzak hartu behar bait dizkio.....	9,5	70,5	4,5	83,7	4,4	84,7
— Entzun dudanez, euskarak ez du balio Fisika, Filosofia, Matematika edo Geografia explikatzeko.....	7,-	70,5	7,4	76,5	6,7	76,-
— Euskara bigarren erregionaleko hizkuntza bat da.....	5,7	84,5	5,4	90,-	4,4	88,7
— Euskara ez balitz hain zaila eta ulertezina izango, ez lioke jaramonik egingo inortxok ere.	5,4	87,2	1,-	92,-	3,-	90,2
— Azken batean, ez dut uste euskararen suntipena esaten duten bezain larria izango litzatekeenik.....	6,2	82,7	10,2	85,2	6,7	85,7
— Euskarak beste edozein hizkuntzak bezalaxe balio dezake pentsa daitekeen gai guztietaz hitzegiteko.....	83,7	5,9	88,7	4,2	86,-	5,4

giosoen aldetik eta baita herri-mailako elkarrizketetan ere. Horrela bada, gaur eguneko euskal gizarteak zenbateraino egiten du bere ideologia hori eta defenditzen?

Ez digu, beraz, ezertxok ere pentsarazten euskal biztanleriak, nola euskaldunak hala erdaldunak, apenas % 10era iristen den guttiengo eskas hori salbuetsiz gero, euskara hizkuntza basati, azpidesarroilatu edo hitz, sentimendu edo ideien elkartrukerako hornitu gabea bezala ikusten duela esateko.

Euskara laborategirako gordetako hizkuntza, museotarako egokiagoa den edo kultur hastapenetako kontzeptuak trukatzeko tresna bezala jartzen duen definiziorik ez da ematen euskal biztanleen artean. Badago, aldiz, hizkuntza funtzional bat bezala eta funtzionamenduan, herriko sektore sendo batzuek babestua eta giza mintzura guztia hasi etxetik eta akademiarraino, eskolatik unibertsitateraino, talderik soilenetik erakunde publikoetaraino artikulatzeko gauza dela dioen definizio bat.

1.3. Euskara: Euskal Herriaren identitate-sinbolo

Ez da falta, alderantziz, euskaldunen artean, euskararen definizio funtzionalistaren aurrean, hizkuntza honen halako definizio mitifikatzaile baten hautapena egiten duenik. Horien eritziz, bere superbizipen historikoarengatik bakarrik, euskara gauza mitikoen eta gizonez gaindikoen munduan sartuko litzateke⁴.

Pertsona hauentzako hizkuntza bat zenbat eta zaharragoa izan, hainbat baliosoagoa da, eta horretxegatik euskararen ia mirakuluzko superbizipen historikoak, linguistikaz kanpoko kondizio bat ematen dio berari, eta hizkuntza horren jabe eta erabilzaile direnei, berriz, lehen mailako hiritarren kategoria, ezagutzen ez dutenen aldean, euskararen hizkuntz kalitate hobe bat adierazten duelako edo. Eragile nagusia ez bada ere, balentria extralinguistikoaren ospe honek asko lagundu du Euskal Herria herri diferentziatu bezala desagertuko litzatekeenaren usteak indar hartu izatean, baldin egun batez bere hizkuntza, euskara, gal baleza; hau da, herriaren eta hizkuntzaren baterako superbizipen historikoaren esperientzia lehenalditik etorkizunera aldatzen da, eta esperientzia historikoa postulatu funtzional bilakatzen: euskara ezin daiteke

superbizi Euskal Herririk gabe, ez Euskal Herria superbizi daiteke Euskararik gabe. Euskara Euskal Herria da, euskararik gabe ez dago Euskal Herririk ⁵.

	Araba		Bizkaia		Gipuzkoa	
	A	D	A	D	A	D
— Mirakuilu bat dirudi Euskal Herriak euskara gaur arte gorde ahal izatea	70,5	12,7	73,2	17,2	75,-	9,4
— Euskal Herriak bere hizkuntza galduko balu, ez litzateke herri diferentziatu bat izango.	44,7	33,7	61,5	26,7	71,-	18,2
— Ez inork ez ezerk galerazi ahalko du euskararen superbizipena.....	79,7	4,7	83,2	6,9	83,-	5,5

Hizkuntzaren eta Estatuaren arteko identifikazioa egitea, lehen hizkuntzalariak eta estatu modernoetako lehen estatualistak bezain zaharra da. Eta ideia hori oso hondoraino sartua dago herriaren gogamenean; hainbestearinaxe sartua, ze gauza normalentzat ematen bait da Jugoslavian jugoslavieraz mintzatzea, Egypton egyptoeraz egitea izango litzatekeen bezalaxe.

Hizkuntzaren funtzio identifikatzaileak, bere «in-group»aren integrazteko eta «out-group»aren diferentziatzeko dimentsio bi-koitzarekin, hainbestearinokoxe indarra du, ze lehen mailako funtzio sinbolikoa hartzen bait du.

Eta euskarak ere ez dio ihes egiten maila horri, eta hori hainbat errazago ulertzen da euskararen kasuan, ze beste ezein gizataldek ezagutzen ez duen hizkuntza izaki, eta bere historikotasun bakarrarekin, bere bizitzan zehar ezagutu dituen hizkuntza guztiak baino gehiago iraun eta irauten bait du bakar-bakarrik.

Integratze/diferentziatzeko funtzio sinbolikoak, euskararen kasuan, ia balio mitiko bat eta esanahi totemikoa hartzen du. Ika-siz bakarrik (hau da, euskararen partehartuz) bakarrik irits daiteke bat lehen kategoriako euskal hiritarra izatera ⁶.

Pentsatzekoa zenez, euskararen funtzio sinbolikoak ez du bere mezuen komunikazioko funtzio pragmatikoak bezainbateko definizio-hedadura. Azken hau euskaldungoaren % 70k onartzen du,

eta lehena, aldiz —euskararen superbizipena Euskal Herriarenarekin identifikatzen duena alegia—, % 60k bakarrik mantentzen du.

	Araba		Bizkaia		Gipuzkoa	
	A	D	A	D	A	D
— Euskal Herriak pena handia izan behar luke euskara aurkitzen deneko egoera dela eta.....	67,2	8,9	80,4	7,9	71,4	12,-
— Euskal Herriak eskubide osoa du gaurregun gaztelaniaz mintzo diren zonak euskararentzat berreskuratzen saiatzeko.....	69,5	6,4	88,2	5,4	79,4	9,2
— Euskal Herriak ongi egiten du gaztelaniaren aurreramenduaren kontra defendatzean.....	59,7	13,9	69,4	12,7	67,-	12,5
— Euskal Herria ez da inoiz errendatuko gaztelaniaren aurrean	63,9	8,2	73,7	7,9	75,2	6,7
— Nahiago dut nere semeek euskara ikas dezaten, ingelesa edo frantsesa baino lehen	58,9	16,5	66,2	18,9	70,5	12,9
— Euskal Herriak etorkizunik izan nahi badu herri bezala, bere hizkuntza erabat berreskuratetik hasi behar du	74,5	8,-	87,-	7,7	86,7	5,2
— Euskaraz mintzatzen dena bakarrik jotzen da hemen benetako euskalduntzat	12,7	76,2	10,2	74,2	13,2	77,7

1.4. Euskararen manipulazioa

Euskararen hedapena, biztanleriaren guttiengo batentzako, euskara lanerako aukera-iturri bezala eta gizarte espainoletik aldentzeko baliabide bezala hartzen dutenen manipulaziotik sortzen den gertakari bat izango litzateke. Pertsona-talde honentzat, ez da kulturazko balorea eta ezta mezuen komunikazio-trukaketarakoa ere, euskararen hedapenera mugitzen duena, hizkuntza honek gaur egun aurkitzen den baldintzetan eskaintzen dituen lanerako eta politikarako abagaduneak baizik.

	Araba		Bizkaia		Gipuzkoa	
	A	D	A	D	A	D
— Euskara ikasten duen jende askok soilik bere lanpostua hobetzeko itxaropenetan egiten du ...	30,9	50,9	19,2	62,5	36,-	49,-
— Gaur euskara ikasten duen jende askok, lehen kategoriako euskalduna kontsidera dezaten egiten du	23,7	61,7	10,7	75,7	21,2	67,2
— Euskararen alde lanegiten dutenek benetan nahi dutena, Euskadiren independentzia da	59,9	9,2	10,2	70,-	15,5	61,-
— Egun euskara defenditzen edo estudiantzen duten gehienek, utzi egingo lukete hori egoera politikoa aldatuko balitz	14,4	56,-	6,4	75,5	13,7	70,7
— Eusko Jaurlaritzak aitzakia bezala erabiltzen du euskara, lanposturik onenak bertakoei emateko	30,2	50,9	10,2	72,7	20,9	59,7
— Gaur eguneko jende askoren euskararen aldeko kezka erreakzio arrazista bat besterik ez da	8,7	73,2	6,7	81,-	10,4	81,4
— Ez dezake inortxok ere esan euskararekin etorkinak diskriminatzen ari denik	58,9	25,7	69,2	15,7	69,-	18,4
— Gaur eguneko jende askoren euskararen aldeko kezka, zintzoa eta desinteresatua da	79,5	5,-	80,7	6,7	83,2	7,5

Euskararen hedapena ez da bere dinamika propioz ematen, berari arrotz zaizkion zirkunstantzia ekonomiko batzuegatik baizik, hau da, «lanpostu bat» errazago lortzeko aukerarengatik, kasu batzuetan, eta «estrategia politikoa» bezalako erabat beste muturreko dinamikarengatik, bestetan.

Horrelaxe interpretatzen du eta ikusten, euskararen hedapena, lehen interpretatzen du eta ikusten, euskararen hedapena, lehen interpretaziorako % 30 eta bigarrenerako % 10eko portzentaiak ematen dituen parte minoritario batek.

1.5. Gerra-egoera

Biztanleriako gehien-gehienek sozialki gorakadan ikusten duten euskara hau, euskal gizartearentzako bi funtzio garrantziz-

korekin betez, eta Komunitate Autonomoko biztanleriaren ia heren batek manipulazio ekonomiko eta politikorako tresna bat bezala ikusten duen hizkuntza hau, gerra-egoeran aurkitzen da.

Argi dago definizio politikoen gerra bat dela. Horrela, batzuentzat, euskarak ez du sustatua izan behar, ez dauka eta eutsi diezaiokeen bezainbateko oinarri sozialik, eta hizkuntza bat, zenbat eta jende gehiagok mintza, hainbat eta hobea izaten da. Besteentzat, aldiz, euskara inongo justifikaziorik gabeko mespretxuren objektu da, eta pertsekuzio politiko deklaratu baten biktima.

	Araba		Bizkaia		Gipuzkoa	
	A	D	A	D	A	D
— Hemen ez dago argitalpenak (liburuak, aldizkariak, diskoak, etab) errentagarri egiteko hainbat jende	30,9	47,2	30,-	42,-	19,2	59,7
— Hizkuntza batetan zenbat eta jende gehiago mintza, hainbat eta hobea da hizkuntza hori	43,2	41,2	48,-	41,2	34,9	52,5
— Euskararik ez balitz izan ere, kultura unibertsala orain den gauza berbera izango zatekeen	27,-	45,4	20,5	48,7	18,2	61,2
— Euskara ez da apropos pertsegitua izan gaztelaniaren defendatzaileen aldetik	16,9	56,2	13,-	69,4	13,7	70,7
— Inortxok ere ez dezake esan euskara apropos eta sistematikoki pertsegitua izan denik Madrillogo Gobernu desberdinen partetik	13,5	62,2	8,2	82,-	11,7	74,-
— Euskadin hil ala biziko gerra dago euskararen eta gaztelaniaren artean	32,9	42,7	47,7	28,7	33,7	43,7
— Alderdi politiko batzuek eraso egiten diote euskarari, ea horrela botu gehiago lortzen duten edo ikusteko	17,2	49,7	20,7	50,2	22,2	52,7
— Hemen oraindik ere jende gehiegik mespretxatzen eta gorrotatzen du euskara	24,5	56,4	23,5	59,9	26,2	51,5
— Gaur oraindik eraso egiten diote euskarari Euskadin alderdi zentralistek	11,-	53,2	13,2	68,7	18,-	62,4

Lehenentzako, Komunitate Autonomoko biztanleriaren % 20tik %30era bitartean aurkitzen dira, euskara ez da ez pertsegitua, ez eraso; bere ahulezia da bere onarpen eskasaren eta oinarri sozial mengelaren kausa.

Bigarrenentzako, eta hauek populazioaren % 50etik 60rakoak suposatzen dute, euskarak hil ala biziko gerran dirau gaztelaniarekin, Komunitate Autonomia bertan, zeren hemen ere pertsegitu egiten bait dute alderdi estatalistek.

kasarenak, haren gaztelaniaren pareko errendimendu linguistikoaren arrazoiak interpretatzeko orduan, biztanleria zatitu egiten da bi definiziotan. Lehen gehiengo osoa zena, orain gehiengo soil bilakatzen da eta lehengo guttiengo eskasa, guttiengo sendo eta iraunkor bihurtzen da orain.

Oso zaila da bi blokeon arteko mintzura logiko bat ezari ahal izatea, euskararen egoeraren definizio honetan, zeren batzuek menperatzeaz, pertsekuzioaz eta justifikaziorik gabeko gerraz hitzegiten duten bitartean, besteek konkurrentzia argi, leial eta bizidezko baten ondorio soil bat bezala ikusten bait dute. Hauek harrituta erreakzionatzen dute haien oldarkortasunaren aurrean, eta

Hauxe dugu euskararen definizio sozialeko elementurik istilutsuena. Jende gehien-gehienek euskara halako gorakada batetan doan hizkuntza bezala ikusten dute, eta aldi berean mezuak transmititzeko eta mugak sortzeko ahalmena aitortzen diote. Baina euskararen izaera minoritarioaren arrazoiak, haren sustapen sozial eslehenek berriz, ezin gorde eta isilerazi dute pairatu uste duten pertsekuzioarengatik herra eta samintasuna. Haientzako *lore-joko* batzuen aurrean gaude eta hauentzako, berriz, *glotofagia* nabari baino nabariago bat ikusten ari gara.

2. EUSKARA BAI – EUSKARA EZ

Euskal jendeak euskarari buruz gehixeago edo gutxixeago defenditzen dituen definizio-multzo guzti honek, hots, euskararik gabe Euskal Herririk ez legokeeneko ikuskeratik hasi eta erdipurdiko hizkuntza bat, funtzionaltasun sozialik gabea eta bere gisara

heriotzerako bidean doana bezala ikusterainoko mundu guzti horrek, oso era desberdinetako jarrera-sail bat probokatzen eta sustatzen du.

Badaude, adibidez, gaztelaniaren aurrean inolako kondiziorik gabeko errendizioaren alde agertzen direnak, euskararen sustapen pertsonal eta kulturalista aldarrikatzen dutenak, euskararen aurrerapen soziala begi onez ikusten dutenak eta, azkenik, euskararen aldeko erreskate-estrategia bat eta birreskurapen-plan instituzional bat galdatzen dutenak.

Batzuk baldintzarik gabeko errendizioa defenditzen dute eta bestek euskara gaztelaniarekiko berdintasunean errestauratzearen alde daude; batzuk beren santutegitxoetan gorde nahi lukete, lehia biziz lantzeko, eta bestek kalean ezarri nahi lukete, gizarte-bizitzako argitasun osoan. Jarrera desberdinak, dudarik gabe, eta baikoitzak bere defendatzaile ugariago edo urriago dituenak, gainera, eskierki.

2.1. Errendizioaren alde daudenak

Badaude, egon, euskararen aldetik eta gaztelaniaren bulkadaren aurrean, hizkuntz errendizio historikoaren alde daudenak. Azken finean, postura honen defendatzaileen aldetik, euskara etxerako bakarrik balio duen hizkuntza da, eta ez du balio kale-rako; ez dago euskararen beharrik gaztelania bezalako hizkuntza sendo baten jabe garenez gero, eta nola kultur bizitza hala ekonomikoa lasaitasun eta garantia berberarekin molda daitezke.

Euskararen errendizioaren aldekoak amorrabi egiten dira euskara azkenaldion egiten ari den aurrerapenarekin, eta min ematen die Eusko Gobernu Autonomoak herri-ondasunetako diruarekin instituzionalki haren sustapenari laguntzea.

Euskararen sustapena diru-xahuketa nabari bat da, erreakzionarismo kultural edo erromantizismo sasiabertzale bat den bezalaxe. Bere gisako ahulezian hiltzen joaten uztea izango litzateke estrategiarik egokiena, biztanleriaren % 5etik 10erako guttiengo baten eritziz.

	Araba		Bizkaia		Gipuzkoa	
	A	D	A	D	A	D
— Euskarak amore eman behar du gaztelanien gorakadaren aurrean.....	7,5	78,5	6,5	86,7	3,9	86,5
— Euskal Herriak ez luke gauza handirik galduko euskara suntsituko balitz.....	4,7	88,5	8,4	89,7	4,-	91,-
— Euskara ondo dago etxe barruan mintzatzeko, baina kanpoan gaztelaniaz hitzegun beharra dago.....	7,2	79,9	7,2	87,4	4,2	88,5
— Ez dut euskararen beharrik ikusten denok gaztelania baldin badakigu.....	7,7	81,7	7,7	89,-	4,-	86,7
— Euskara jakiteagatik ez baduzu gehiago kobratuko, ez du merezi ikasteak.....	3,7	87,9	5,-	90,7	3,7	86,9
— Euskara irratitik entzuten dudanean, aparailua hartu eta harrika botatzeko edo apurtzeko gogoia ematen dit.....	5,3	82,7	2,4	92,2	3,7	91,5
— Ez nuke ezertxogatik ere erosiko abeslari euskaldun baten diskorik.....	3,7	86,5	5,-	91,5	5,2	86,9
— Euskarak, hizkuntza bezala, gaztelaniak baino askoz ere kategoriatu gutxiago du.....	9,7	77,7	8,2	81,9	5,2	84,4
— Euskal Herriak ez du inongo arrazoirik euskara bezalako hizkuntza batengatik harro sentitzeko.....	3,4	89,2	5,4	92,5	3,-	90,4
— Oso gaizki iruditzen zait Gobernuak, guztion diruarekin, euskarako klaseak subentzionatzea.....	10,2	76,7	8,7	85,2	8,5	83,4

2.2. Partikularismoaren aldekoak

Errendizioaren aldeko estrategiaren aurrean, partikularismoarena azaltzen da. Zergatik utzi behar zaio euskarari hiltzen hizkuntza altxor bat baldin bada? Zergatik galerazi behar zaio kontserbatu, landu eta are sustatu nahi duenari? Baina, eta aldi berean, zergatik saiatu behar dugu sozialki zaletasun pertsonala baino au-

	Araba		Bizkaia		Gipuzkoa	
	A	D	A	D	A	D
— Benetan ilusionatua nago ETBak euskara ikasten lagunduko duelako.....	11,2	72,7	5,9	80,2	6,-	81,7
— ETBak herriari egingo dion zerbitzurik onena, denoi euskara ikasten laguntzea.....	9,9	78,2	5,5	86,7	6,2	84,9
— Esfortzuaren poderioz euskara ikastera iritsi diren guztienganako mirespena	3,9	89,7	2,3	94,5	4,2	87,4
— Jeneralizatu egiten du euskararen erabilera: euskal kultura potentziatzeko erarik egokiena ..	6,-	78,2	4,7	85,2	4,-	87,9
— Euskaraz normal mintzatzeko eta idazteko gauza diren guztien inbidia.....	8,7	73,7	10,7	82,7	7,7	82,2

2.3. Diglosia marginalaren aldekoak

Errendizioaren aldekoek apenas % 5 egiten bazuten, eta partikularismoaren aldekoek 15en bat bakarrik, euskararentzat egoera

	Araba		Bizkaia		Gipuzkoa	
	A	D	A	D	A	D
— Zentzurik gabeko gogo bat litzateke euskara gaztelaniaren mailara jaso nahi izatea.....	66,5	15,4	79,2	10,9	78,7	11,2
— Gehiegikeria bat da haur guztiak euskara ikas dezatela galdatzea.....	70,7	19,9	79,4	13,9	80,7	9,2
— Guraso batzuen borondatearen kontra bada ere, Eusko Jaurlaritzak gutxienez obligaziozko ikasgai bat bezala jarri behar du euskara O.H.O.ko zentru guztietan	25,9	62,9	19,2	73,4	10,7	78,-
— Euskadiko O.H.O.ko irakasle guztiak jakin behar lukete euskaraz.....	11,7	73,7	11,4	80,5	9,2	81,5
— Nire eritziz, gehiago azpimarratu behar da euskara ikastetxe guztietan irakatsi beharra.....	8,-	83,5	2,4	92,9	3,4	87,2

diglosiko bat nahi luketeneke, hau da, euskara gaztelaniaren parean ez, baina sekulorun sekuletan hizkuntz minoritario baten egoeraren aldekoek, jadanik % 20ko taldea osatzen dute. Ez da nahi euskara hil dadin, ametitzen da haren erabilera eta sustapena ere, baina, gaztelaniaren parean ez jartzeko kondiziotan ordea.

Euskara bigarren hizkuntza bezala eskolaren bidez orokorki zabaldu nahi lukeen birkonkistako programa bat, euskal biztanleriaren % 20rainok errefusatu da. Euskara ez da onartzen eskolako hizkuntza ofiziala bezala.

2.4. Diglosiaren aldekoak

Euskararen zabalkunde orokorra eragozten duen diglosia mar-

	Araba		Bizkaia		Gipuzkoa	
	A	D	A	A	D	D
— Euskal Komunitate Autonomoko funtzionari guztiek, Madrilen mende daudenak ere barne, euskara ikastera behartuak egon behar lukete	55,4	28,-	67,4	23,2	63,2	20,2
— Oso gaizki iruditzen zait Eusko Jaurlaritza bera euskaraz ez dakiten funtzionariak kontratatzen aritzea.....	47,2	32,9	44,5	37,7	60,2	20,9
— Eusko Jaurlaritza bera euskaraz ez dakien jendea kontratatzen ari denez gero, bi urteren barruan ikastera obligatu behar lituzke denak	57,7	25,7	66,7	21,2	62,9	23,7
—Hemendik aurrera, O.H.O.ko ikasketak Komunitate Autonomoan egiten hasi diren ikasle guztiei ez zaie «Graduado Escolar» titulurik eman behar, baldin eta ez badute euskara mintzatzeko adina ikasi.....	34,4	45,7	50,2	36,-	53,2	29,9
— Estima handiago bat euskaraz mintzatzen diren pertsona haientzat	35,9	37,2	42,5	35,9	50,2	32,2
— Gogaitu egiten du euskal egunkariak horren leku gutxi egiteak euskarari	53,2	14,2	67,2	11,9	68,-	9,2
— Euskarako ikasgaia obligaziozkoa da O.H.O.ko ikastetxe guztietan	62,9	25,9	73,4	19,2	78,-	10,7
— Nahiago dut nire seme-alabek euskara ingelesa edo frantsesa baino lehen ikatea	58,9	16,5	66,2	18,9	70,5	12,9

ginaleraino joan gabe, badago oinarrizko beste diglosi tipo bat, eskolaren bidezko euskararen hedapen orokor bat ametituz ere, euskara mezuen ohizko transmissiobide ofizial bezala normaltzearen kontra dagoena alegia.

Diglosi mota honek zutik iraungo du juez batek, edozein funtzionario, irakasle batek, zeinahi gizon publikok, hitz batean esateko, gaztelania ezagutu eta erabiltzera behartua egonik, euskara ezagutu beharrik eta are gutxiago erabili beharrik ez duen bitartean.

Biztanleriaren % 30etik 40rainokoa euskara eguneroko bizitzan benetan ofizialtzearen kontra dago, gaur gaurkoz, euskararen egoera diglosiko orokor baten alde agertzen delarik.

2.5. Euskararen nagusigoaren aldekoak

Euskarak mendetan zehar pairatu behar izan dituen era guztietako presioen ondorioz gaur egun erakusten digun egoera diglosikoak, hutsaldu egiten du, nolabait, euskararen aldeko zenbait jarrerara argi eta garbi adieraztea. *Gaur egun* euskararen gaztelaniarekiko lehentasunaren aldeko postura bati eutsi nahi izatea, txakurramets bat besterik ez da.

Ez du horrela izan behar duenik ematen ordea epe luzerako panoramari begiratzen bazaio, zeren, epe horretan, gerta bait daiteke egungo egoera hau erro-errotik aldatzea. Jarrerak galdu egiten ditu errealismoa eta zirkunstantzia konkretu batzuetarako aplikagarritasuna. Alderantziz, garaipenik behinenetako bat begien bistan jartzeko posibilitateak ematen ditu, hau da, egoera berri baten onarpen teorikoa alegia. Pertsona askorentzat ezinezko gauza da, *gaur gaurkoz*, euskararen gaztelaniarekiko nagusigoa onartzea, aurpegi emateko gauza sentitzen ez diren ondorio pertsonal sail batengatik. Pertsona hauentzat berentzat, ordea, posible litzateke beren egungo «*Statu quo*» mehatxatuko ez lukeen euskararen nagusigo bat onartzea. Pertsona horiek, euskara, besterik ezean, alternatiba teoriko bezala onartzea, erremediorik gabe suntsipenera kondenatua bezala egon den hizkuntza baten garaipen ideologikoa izango litzateke.

Epe luzerako perspektiba batek, liberatu egiten ditu gizabana-koak beren gaur eguneko egoera soziala mehatxatzen duten konnotazioetatik. Perspektiba honetatixe adierazten du, hain zuzen ere, euskal herriak bere euskararen aldeko, edo kontrako jarrera. Horrela, arabarren % 16,5, bizkaitarren % 53 eta gipuzkoarren % 59,2 euskararen nagusigo linguistiko sozialaren aldeko ageri da.

Nola gustatuko litzaizuke zuri etorkizun batetan Euskal Herriaren barruan mintza dadin, euskaraz ala gaztelaniaz?

	Araba	Bizkaia	Gipuzkoa
Euskaraz bakarrik.....	4,-	29,5	32,7
Gaztelaniaz baino gehiago euskaraz	12,5	23,7	26,5
Era berdinean euskaraz eta gaztelaniaz	55,-	41,7	36,2
Gaztelaniaz baino gutxiago euskaraz.....	17,7	3,-	3,-
Gaztelaniaz bakarrik.....	10,2	1,5	1,5

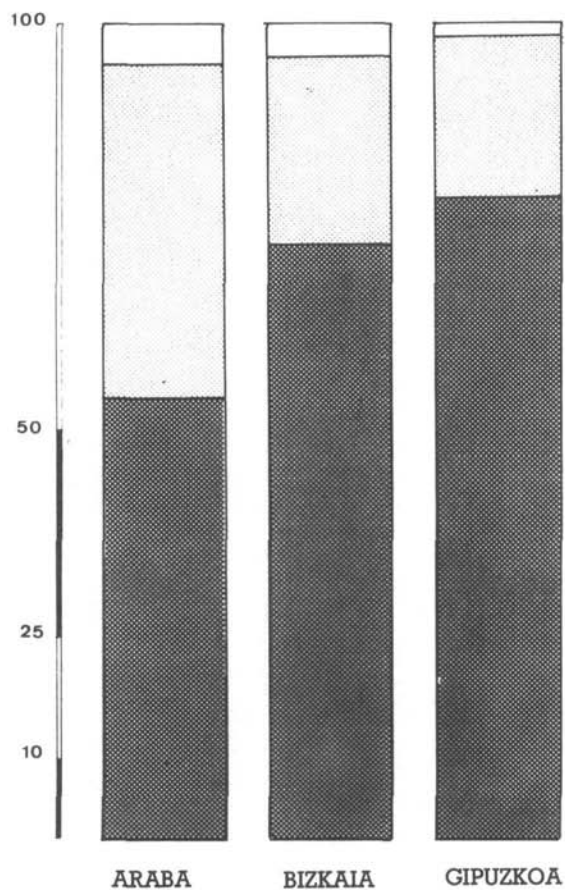
Benetan harrigarritzat eman daitezkeen datu hauek, oso zentzu berezi bat hartzen dute azken hauteskunde orokorretako emaitza politikoeekin konparatzen baldin baditugu, zeren, hauteskunde horietan, alderdi abertzaleek % 37 lortu bait zuten Araban, % 60 Gipuzkoan eta % 52 Bizkaian. Eta ondötxo ezagutzen dugula uste dugu alderdi horien euskararekiko jarrera.

Abertzaleetasuna euskararen aldeko jarrerarekin identifikatzeak birretsi egiten du aurkezturiko datuen eta hauteskundeetako emaitzen arteko erlazioa eta kointzidentzia.

2.6. Euskara: utopia ala errealitate

Horrela bada, euskararen egoera sozialari buruzko elementu berri batetan sartzen gara, bere superbizitzeko, elkarbizitzeko eta etorkizunean lehenetsunera iristeari dagokion elementuan alegia.

LORTUKO OTE DA EUSKARAREN SUNTSIPENARI ITZURI EGITEA?

- BEHARBADA EZ
- ◐ BEHARBADA BAI
- ◑ ZIUR BAIETZ

Argi geratuko da Komunitate Autonomoko pertsonak bai diglosiari, bai elebitasunari edo euskararen nagusigoari ematen dioten erreferentzi marko pragmatikoa edo posibilitate-mundua.

Euskararen superbizipenetik hasteko, ez da faltako euskara hain suntsipen-prozesu aurreratuan dagoenez gero, derrigorrezko heriotzaren ateetan dagoela pentsatuko duenik.

Lortuko ote da euskararen suntsipenari itzuri egitea?

	Araba	Bizkaia	Gipuzkoa
Ziur ezetz	1,7	0,5	0,3
Seguraski ez	2,7	3,2	1,-
Seguraski bai	41,-	22,5	19,5
Ziur baietz	54,5	73,3	79,2

Dударik gabeko kontzientzia eskierki, euskararen superbizitzeko garantietan dagoen konfidantza eta segurtasunarena. Ia inor-txok ere ez du uste, Euskal Komunitate Autonomoan bizi direnen artean, euskara, oraingoz behintzat, heriotzaren gaitzak jotako urte gutxitako hizkuntza bat denik.

Bestalde, frankoz gutxiago badira ere, gehienak dira euskara gaztelaniarekiko berdintasunean erabilia izango deneko benetako elebitasunezko egoera lortuko denaren kontzientzia dutenak.

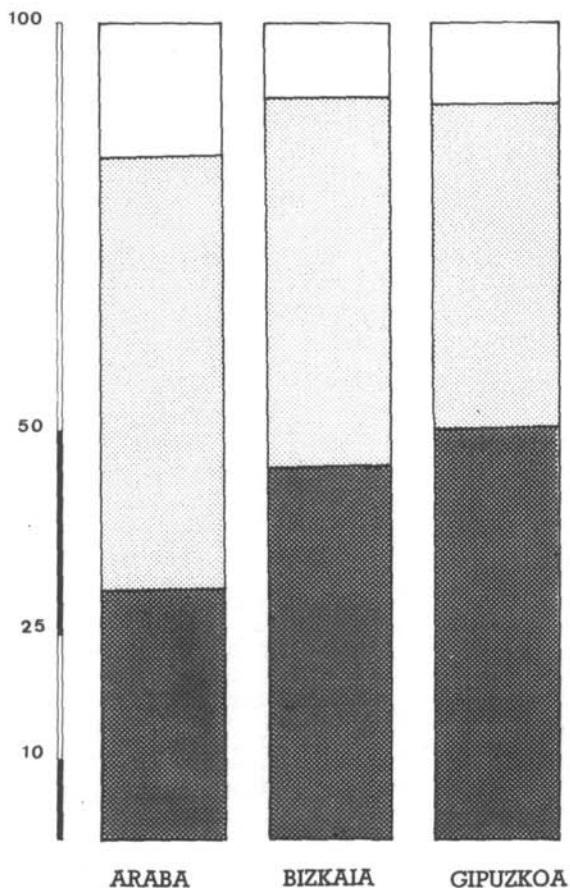
Iritsiko ote da euskara eta gaztelania, era berdinean 'mintzatu-tuko direneko eguna?

	Araba	Bizkaia	Gipuzkoa
Ziur ezetz	2,7	1,7	3,2
Seguraski ez	13,5	7,5	6,7
Seguraski bai	52,2	44,7	39,5
Ziur baietz	31,2	46,-	50,5

Ikusten den bezala izugarri jaitsi da segurtasun hori, % 54etik 31ra Araban, % 80tik 50era Gipuzkoan eta % 73tik 46ra Bizkaian.

Elebitasunezko estrategia bat ilusioarekin onartzen duen po-

**IRITSIKO OTE DA EUSKARA ETA GAZTELANIA, ERA
BERDINEAN MINTZATUKO DIRENEKO EGUNA?**

- BEHARBADA EZ
- ◐ BEHARBADA BAI
- ◑ ZIUR BAIETZ

pulazio-bolumena, Komunitateko biztanleriaren erdira bakarrik iristen da. Gainerakoak, bere gurari propioak alde batera utzita, zalantza, eszeptizismo eta sinesgogortasuneko jarrera bat hartzen du.

Elebitasunak populazioaren erdiarentzako ez baldin baditu arrakasta-garantiak ematen, are gutxiagorentzako eskaintzen ditu euskararen nagusigoak.

Iritsiko ote da ia dena euskaraz mintzatzera?

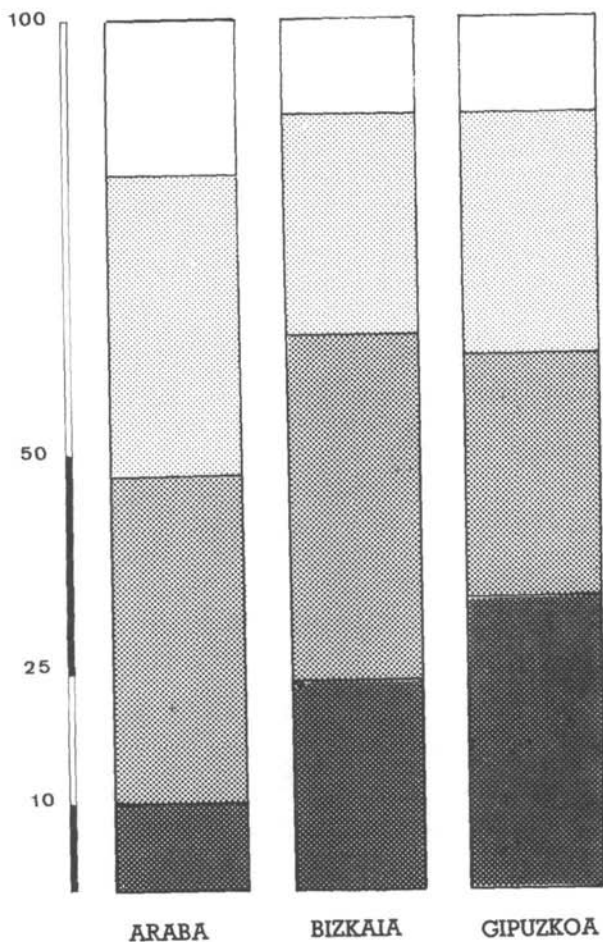
	Araba	Bizkaia	Gipuzkoa
Inola ere ezinezkoa iruditzen zait	4,-	3,2	2,-
Baliteke, baina oso zail ikusten dut	14,2	8,2	9,5
Nahiko zail ikusten dut	12,5	6,5	8,7
Balitekeela iruditzen zait, baina zail izango da ..	21,5	18,5	18,7
Probablea iruditzen zait, zaila izango bada ere ..	37,7	39,2	27,5
Ziur nago egun hori iritsiko denaz	10,-	24,2	33,5

Euskararen hegemoniak, soilik gipuzkoarren arteko heren batentzako (33,5), bizkaitarren arteko laurden batentzako (24,2) eta arabarren arteko hamarren batentzako (10,-) eskaintzen ditu arrakastarako perspektibak. Panorama ezkor hori arindu egiten da zerbait euskarari zailtasunekiko probabilitate batzuk eskaintzen dizkiotenen artean. Orotara, euskararen erreskatea gauza probable bat bezala ikusten du jendeak; gaztelaniarekiko nagusigoa lortuko dueneko uster, berriz, % 50eraino iristen da hiru Lurralde Historikoetako biztanleria.

Posibilitate eta nahikundeen arteko adosezintasun honetan bertan, argigarri gertatzen da bi munduon konparaketa bat euskararen superbizipena, elebitasuna eta nagusigoari buruzko hiru mailotan⁷.

	Litekeena da			Hala nahi litzateke		
	Araba	Bizkaia	Gipuzkoa	Araba	Bizkaia	Gipuzkoa
Euskararen superbizipena	95	95	98	96	98	99
Euskara-gaztelaniazko elebitasuna .	83	90	89	55	41	36
Euskararen nagusigoa	47	63	61	16	53	59

IRITSIKO OTE DA IA DENA EUSKARAZ MINTZATZERA?

OSO ZAILA EDO EZINA

ZAILA IZANGO DA

BEHARBADA BAI

ZIUR BAIETZ

Adosezintasun handiena elebitasunak lekarkeen tarteko mailan somatzen da. Ez dago eragozpenik euskara superbizi daitekeela eta superbizi behar duela onartzeko. Litekeen gauza da euskararen superbizipena, eta biztanleriaren gehiengoak nahi lukeena gainera. Biztanleriaren ia bi herenentzako, posible litzateke euskarak Komunitate Autonomo barruan hizkuntz hegemoniazko egoera bat lortzea, eta hauetxek berak dira diferentzia txikiekin (Araba izan ezik) helburu desiragarri bat bezala ikusten dutenak, epe luzerako izango bada ere.

Bitarteko posturak, elebitasunarenak, desberdintasun gehiago aurkezten ditu. Gehien-gehienak dira elebitasuna posibilitatetzat ikusten dutenak, baina gehiengo hori gutxiengo bilakatzen da (populazioaren ia erdira jaisteraino) etorkizuneko irtenbide desiragarri bat bezala eskaintzerakoan.

3. DEFINIZIOA, JARRERAK ETA ESTRATEGIA

Euskaldunek euskarari buruz formulatzen duten definizio soziala estudiatzerakoan, hiru maila nagusi azter daitezke. Maila hauetako lehena soilik deskriptiboa da eta euskaldunek beren hizkuntzari buruz dituzten eritziak eta balorazioak aurkitzen dira bertan. Bigarren mailak, euskaldunek euskara bertan behera uzteko, kontserbatzeko, sustatzeko edo ezartzeko dituzten aurre-jarrerak agertzen ditu. Lehenak euskaldunek euskararen egoera nola ikusten duten deskribatzen baldin badu, bigarrenak nola ikusi nahiko luketen azaltzen du. Hirugarren maila, berriz, programatikoa da eta erabakien maila pragmatikoan kokatzen da: zer egin eta nola?, zer egin eta nork?, zein estrategia lirateke, desiragarrien artean, posibleak eta egokiak?

3.1. Nola ikusia da euskara?

Euskara, euskaldunen aldetik, hiru dimentsiotako espektro baten barruan bezala ikusia da; batzutan *bere horretantxe* ikusia da, bestetan gaztelaniarekin *aurrez-aurre* bezala eta bestetan hizkuntza *funtzionala* bezala.

Hiru dimentsio hauek elkarrekiko duten halako independen-tziarengatik, pertsona berberak ez datoz batera beren euskarari buruzko ikuskera multidimentsionalean. Horrela gertatzen da, alegia, euskara dimentsio batetan modu bereberean ikusten dutenek, ikus dezaketela era desberdinean beste dimentsiotako edo-zeinetan.

Horregatik, banan banan ikusi behar da berorietako bakoitza, baina hori bai, eritziak laburbiltzerakoan alde aurretik aitortuz oso konplexua dela euskaldunek euskarari buruz duten ikuspegia ⁸.

3.1.1. Euskararen ahultasun/sendotasun sozialak

Dimentsio honetan, euskara betaurreko oso ezberdinez ikus daiteke: hizkuntza sendo bezala, edo, guztiz alderantziz, hizkun-tza ahul bat bezala.

Euskara, batzuk, hizkuntza guztiz ahula bezala ikusten dute, berez oso izaera minoritariokoa, baina zuzpertzeko aparteko ahal-menarekin, gero eta jende-kopuru handiagoan oinarrituz, bere aldekoak eta erabiltzaileak ere gero eta ugariagoak direlarik. Ahul-dua baina errekupezioko bidean aurkitzen den hizkuntza bat da, bere iraupena jadanik bi oinarri sozial zindotan segurtatua duena; lehena, aldekoek inolako kalterik gabe defenditzeko duten erabaki sendoa da, eta bigarrena, berriz, hura leheneratzeko gero eta per-sona koalifikatu gehiagoren laguntza.

Aldi berean, euskara, beste batzuk, kontrako posturatik ere ikusten dute, bere egunak kontatuak dituen hizkuntza ahul bat be-zala alegia, benetako laguntza baino gehiago itxurazkoa ematen dion moda nabarmenki iragankor batek une batez defenditua eta sendartasun intelektual eskaseko pertsonak sustatua, baina berriro ere bere zortera, hots, hizkuntza bizien mapatik behin betirako desagertzera abandonatuko dutena bezala.

Bi ikuskera kontrajarri hauek, tamainaz zeharo desberdinak diren bi taldek defenditzen dituzte. Euskararen ikuskera ezkorra eta heriotzerakoa ikusten dutenak % 5era nekez iristen diren bi-tartean, etorkizun argitsu batekin ikusten dutenak % 90era iristen dira.

3.1.2. Euskararen funtzionaltasuna/disfuntzionaltasuna

Bigarren dimentsio batek, euskara hizkuntza funtzional bat bezala ikusten dutenak egun ia erabat inutil bezala ikusten dutenekin kontrajartzen ditu.

Azken hauentzat, euskarak jasaten duen hainbesteko ahulezia hori, hizkuntza bezala duen pobretasun hutsarengatik besterik ez da. Ez da gauza gaurko kultura moderno honen ideiak eta sentimenduak adierazteko; oso hiztegi txiroa du eta horregatik gaztelaniari maileguz hartu beharrean aurkitzen da hainbat eta hainbat adierazpide, eta gainera ez da gauza filosofia edo fisika-zientzia bezalako hain disziplina zientifiko sofistikatu eta modernoek konplexutasuna menperatzeko. Euskara, kirol-hizkuntza arruntean esan ohi den bezala, bigarren erregionaleko hizkuntza bat besterik ez da, bere etsai gaztelaniaren hizkuntz aberastasunarekin inola ere zeinghiagokan indarririk gabea.

Euskara hizkuntza azientifiko eta zaharkitua bezala ikusten duen jarrera honen kontrako puntan, gaur eguneko zientziak eta filosofia modernoak galdatzen dituzten adierazpen-beharrei aurre egiteko ezin hobeto prestatua dagoela uste dutenen jarrera aurkitzen da. Euskara gaztelania bezain malgua, zorrotza eta aberatsa da eta, euskal hitzunik termino eta expresio jakin batzuren bila gaztelaniara jotzen badute, ez da euskarak halakorik ez duelako, artifizialki ez akademia ez literatura idatzia eta ez behar hainbateko bezeriarik gabe gaur egun pairatzen duen ahuleziatzko egoerarengatik baizik. Gehienez ere, pobretasun hau, ematen baldin bada, kultural hutsa da eta kanpotiko zampaketakoko egoera baten emaitza, inongo zalantzarik gabe.

Behin berriz, jarrera kontrajarri hauetako bakoitzak duen oinarri sozialaren aldea, zerutik lurrera adinakoa da, aurreko dimentsioko mailaraino iristen ez bada ere. Euskara pobre eta disfuntzional ikusten dutenen kopuruak apenas osatzen duen % 10eko talde bat, eta, aldiz, euskara zientzi munduko mezuak transmititzeko ezin hobeki hornitua bezala ikusten dutenak, % 80tik gora iristen dira.

3.1.3. Euskara Euskal Herriarekin identifkatzen den ala ez

Euskararen transmititzeko funtzionaltasuna baino oraindik

polemikoagoa, funtzionaltasun sinbolikoa da. Honen arabera, batzuk, euskara, nola bere iraupen historikoan hala bere historiaurreko urruntasunean, euskal herriaren adierazpenik osotuena bezala ikusten dute, berorren izate guztia bat batera bizi eta hiltzen delarik. Ikusera honek, komunikazioaren esparrua gaudituz, taldea ordezkatzearen eta haren beharraren eduki bat ezartzen dio euskarari, euskararik gabeko euskal herri bati inola ere izateko ahalbidea ukatzen diola. Euskal taldearen sinboloa eta babeslea da, une berean, euskara; haren totem-a, sintetizatzailea eta zaintzailea, batera.

Honen kontrako ikuskerak, bere aldetik, ez du ikusten euskarari hainbat hizkuntza minoritariotako bat gehiago besterik, giza legez baino gehiago halabeharrez bizi direnetakoa, eta euskal herriak bere identitate sozialean ezere galerarik jasan gabe suntsi daitekeena gainera.

Euskara Euskal Herriarekin identifikatzen duen ikusera hau gehiengo batena da oraindik ere; % 70eko portzentaira jaisten bada ere, aurreko biak bezalaxe goiti ageri da ezparririk gabe, baina aurreko bietan baino baxuago oraingoan, eta biztanleriaren %25eko batek defenditzen duen ikuserari kontrajarria, bestalde.

3.1.4. Euskara eta gaztelaniaren arteko gerra ala bakea

Inork ez duela ukatzen ematen du aspaldiko mendetatik euskararen eta gaztelaniaren artean burruka bat dagoenik: orain, eztabaida, hizkuntza horien norabide desberdinak interpretatzerakoan sortzen da, gaztelaniarentzat indartzea eta euskararentzat piskanakako ahulerian suntsitzea erabakitzekean alegia.

Batzuen ustetan, merkatu-gerra bat izango litzateke, eta gerra horretan hizkuntza indartsuena, mezuetan eta adierazpen-funtzioetan aberatsena dena ezarri egiten zaio pobre eta trauskilenari. Besteen ustetan, aldiz, oraindik ere jarraitzen duen gerra hertsiki politiko bat da, eta gerra horretan euskara euskal herriaren superbizipen espezifikoarekin identifikatzen da, eta bertan bietako bata eraso eta ahulduz gero, eraso eta ahuldu egiten da bestea ere. Intentziozko eraso politikoa ukatzen dutenen aurrean, gaur egun ere indarrean ikusten dutenak aurkitzen dira talde honetan.

Merkatu-burruka bat onartuz bake politikoaren aldeko bezala agertzen direnek, euskararen funtsezko pobretasuna, berorri eusten dion oinarri demografiko-sozial eskasa eta gaztelania bezalako hain hizkuntza boteretsuaren aurrean erakusten duen nolabaiteko ahultasuna ailegatzen dituzte.

Bi jarrera horietako lehenengoak biztanleriaren % 30era iristen diren bitartean, % 50era iristen dira gerra-egoera bat dagoela diotenak.

3.1.5. Euskararen manipulazioa eta arrakasta soziala

Euskararen porrota aurreko dimentsioan era antitetiko batean ikusten den bezala, oso era desberdinean ikusten da orain ere haren egungo garapen soziala: batzuentzat, euskara manipulazioaren eta oportunitate politikoaren menpean aurkitzen da, alde batetik, eta gaur egungo kojuntura soziopolitikoak ematen duen oportunitate ekonomiko-laboralaren pean, bestetik.

Besteentzat, euskararen birreskurapena, oportunitate ekonomiko eta manipulazio politikoaren fruitu ez, baina euskal bizitzako alderdi desberdinek batera daramaten esfortzu kolektiboaren emaitza besterik ez da.

Euskararen berbizkundera, manipulazioaren fruitu ez, baina euskal bizitzan birreraikitzen eta birgaitzen ari diren beste hainbat aspektuetako bat gehiago besterik ez da.

Ikusera bataren eta bestearen aldekoen banaketa, aurreko kasuaren antzekoa da: % 30 manipulazioaren aldekoak, % 50-60 euskararen errestaurazioa euskal bizitza sozialaren aspektuetako bat gehiago bezala ikusten dutenak.

3.2. Zein jarrera hartzen da euskararen aurrean?

Zein jarrera hartzen da, batzuen eritziz atzerabidean, trauskila eta manipulatu eta besteen ustez autosufizientea, eraso, eta gizartean goraka doan euskara honen aurrean?

3.2.1. Errendizioaren aldekoak

Euskararekiko hartzen den jarrerarik etsaiena, berorren suntsipena eta heriotza abokatzen dutenena da. Pertsona hauentzat ez du inolako zentzurik euskararen superbizipenaren alde eta gaztelaniaren superpotenziaren kontra iharduteak. Euskararen presentzia, alferrikakoa izateaz gainera, enpagarria, gogaikarria eta higuingarria da. Euskarak onartu egin behar du bere buruaren heriotza.

3.2.2. Diglosia marginalaren aldekoak

Bigarren jarrera batek, aurrekoa baino bigunagoa izaki, eta euskararen balio historikoa eta kulturala errekonozituz, onartzen du berorren erabilera pribatua eta partikularra, baina honek bizitza sozial eta publikoan muturrik sartzen ez duen neurrian bakarrik ordea. Ametitzen du euskararen sustapen kulturala ere, baina gizartean gaztelaniaren orde ezarri nahi ez den heinean, beti ere.

3.2.3. Diglosiaren aldekoak

Euskararen ezagupena biztanle guztiengana zabaltzea ametzten dutenak dira hauek, baina ez dute onartzen hizkuntza hori Administrazio Publikoko instantzia ofizialetara hel dadin.

3.2.4. Euskararen hegemoniaren aldekoak

Euskara gaztelaniaren aldean nagusi izatearen aldeko agertzen zaizkigunak dira hauek; eta hori gaur-gaurkoz erabat utopikoa dela jakitun, ez diote uko egin nahi euskarak egunen batean gaur gaztelaniak betetzen duen postua eta hegemoniazko funtzioa beteko duen esperantzari eta gogo biziari.

3.2.5. Euskararen jabariaren aldekoak

Euskara Komunitate Autonomoan ofizial ezezik ofizial baka-

rra ikustearen aldekoak ditugu hauek. Gisa horretako egoeran gaztelaniak ez luke ezta gaur euskarari dagokion posizio diglosikoa ere izango.

Gaztelania, edozein hiritarren hizkuntz hautabide posibleetako bat izatera pasako litzateke. Komunitate Autonomoko hizkuntza arrunta eta erkidea euskara litzateke, Frantzia frantsesa eta Portugalen portugesa diren bezala, bestalde.

Jarraian ematen dugun diagramak, aipatu hizkuntz jarrera hauetako bakoitzak babesten dituen biztanleri portzentaiak errepresentatzen ditu:

5	10	35	20	30
Gaztelaniari errenditzea	Diglosia marginala	Diglosia	Euskararen hegemonia	Euskararen jabaria
Gaztelaniaren aldekoak			Euskararen aldekoak*	

* Oso arrisksua eta zaila da euskararen aldeko jarrerak koantifikatzea, denbora, espazioa eta estaldura politikoa kontutan hartzen badira behintzat. Hala eta guztiz ere, diagrama hau egoera errealari egiaz hurbiltzen zaiola uste dugu.

3.3. Helburuak eta ekintza-programak

Gehiengo bat euskararen alde egotearen adierazpen horiek, besterik gabe, benetako garaipen sozial bat suposatzen dute euskara bezalako hizkuntzarentzat, oraindik oraintsu arte publikoki iraindua eta gaur bertan ere, bere onarpen ofizial eta guzti, hizkuntza minoritario eta bertako jende gehientzat exoteriko bezala jarraitzen duen hizkuntza batentzat.

Euskal Komunitate Autonomoaren barruan euskal giroan jaiotzen den jendetza guzti horren presentzia, erronka itzel bat gertatzen zaio euskarari sozialki onartua izateko. Euskararen aldeko jarreraren portzentaiak hain handiak izanik, ezin explika litezke emaitz horiek beren ama-hizkuntza, hezkuntza eta ohizko hiz-

kuntza gaztelania baino ez den biztanleriaren parte horren partizipazio zabal bat gabe.

Benetan azpimarratzeko gauza da biztanleria gaztelaniadun honen sektore handi batek euskararen aldeko jarrera nabarmen bat hartu izana. Alabaina, hain arrotz egiten zaion euskara bezalako hizkuntza bat ezagutzeak eta erabiltzeak suposatuko luketen berehalako elebitasun bat praktikatzeko oso nekez galda daitekeen gauza izan behar du inondik ere.

Epe laburrera ez da erraz ikusten nola zertu daitekeen euskararen aldeko jarrera hori elebitasunezko edo euskaldun hegemoniazko programa batzuetan, gizarte-mailan izugarrizko zailtasunekin topo egin gabe.

Etorkizuneko perspektiba honen arabera, non, teorian behintzat, saihestu egiten bait dira egoera enpagarrietako eragozpenak, hiritarrek proposatzen dute, muga hauetan, Euskal Herriak orain-txe bertatik euskarari buruz hartu beharko lukeen estrategia, hau da, epe luzerako helburuak.

Euskarari buruzko estrategia linguistikoa

	Araba	Bizkaia	Gipuzkoa
— Piskana-piskana abandonatu	0,3	—	0,3
— Ezer ez: utzi bere martxari jarraitzen	3,7	2,-	0,8
— Hitzegiten dutenek ez galtzea lortu.....	3,7	1,2	1,2
— Nahi luketen guztiak ikas dezatela lortu.....	33,7	18,5	19,2
— Euskadiko biztanle guztiak ulertzeko gauza izan daitezela lortu	19,2	15,2	8,5
— Euskadiko biztanle guztiak gaztelania bezain ondo mintzatzeko gauza izan daitezela lortu.....	23,5	27,7	25,7
— Euskadiko biztanle guztiak, gaztelaniaren ordean eguneroko hizkuntza ohizkoa bezala erabil dezatela lortu	15,7	35,2	44,2

Elebitasun iraunkorra edo bi hizkuntzen, euskara eta gaztelaniaren, elkarbizitza, helburu bezala, % 69k bakarrik onartzen du Gipuzkoan, %62k Bizkaian eta % 39k Araban. Biztanleriaren gainerakoak, gutxien gutxienez, diglosi egoera bat onartzen du euskararentzat⁹.

Ez da batere zaila pentsatzea zenbaterainoko atzerapen soziala suposa dezakeen elebitasun egoera batera jo nahi duen berreuskalduntzeko edozein programarentzat Gipuzkoako biztanleriaren % 30, Bizkaikoaren % 40 eta Arabakoaren % 60 euskara ezartzearen kontra egoteak.

Eta euskararen hegemonia? Gaztelania eguneroko ohizko hizkuntza bezala ikusiz euskarari hautapen pribatu eta indibidualeko statusa ematen dion gaztelau hegemoniaren aurrean, euskararen hegemonia ematen da: euskarari, gaztelaniaren ordeztu, Euskadiko biztanle guztiek eguneroko hizkuntza normala bezala mintzatu eta erabili beharreko statusa ematen diona eta,aldi berean, gaztelaniari hizkuntza ez-ofizial baten status partikularista eskaintzen diona, alegia.

	Araba	Bizkaia	Gipuzkoa
Gaztelaniaren hegemonia.....	41,4	21,7	21,5
Euskararen hegemonia.....	15,7	35,2	44,2

Elkarrekiko erabat kontrakoak diren bi jarrera agertzen zaizkigu hemen, eta horrek arrazoi ematen die euskararen egoera benetako gerra-egoera batekoa bezala definitzen dutenei. Bi taldeak behar hainbat indartsu dira kontrarioaren garaipena eragozteko eta, Bizkaian eta Gipuzkoan euskararen hegemoniaren aldekoak gehiago erlatiboa osatzen badute ere, guttiengo nabari bat dira Araban.

Epe luzerako helburu hauen argitan bakarrik balora daiteke, beraz, jadanik oraintxe bertan hasi beharko litzatekeen zenbait ekintza-programaren onarpena. Dagoeneko Eusko Jaurlaritzaren, Diputazioen edo beste Erakunde Publikoen aldetik martxan jarriak diren edo jar litezkeen zenbait ekintza-programari errebista egingo diogu orain.

Programak era askotarikoak dira, eta gauza batetan baino ez dira erkide, beren publikotasunean alegia, hau da, Komunitate Autonomoan euskararen presentzia soziala, publikoa eta ofiziala suposatzen dutela.

Euskararen benetako ofizialtasunari, beste edozein hizkuntza-renari bezalaxe bestalde, gehien laguntzen dion programetako bat, Administrazio Publikoan postu bat okupatzen duen, edo Administrazioaren ordezkari den pertsona orori, hots, Funtzionarioei hizkuntza horren ezagupena proposatzen dien programa da. Eta horixe da, aldi berean, programarik istilutsuenetariko bat ere.

Edar daitezke bi programazio desberdin, bata arinagoa, hemendik aurrera ez dadila har funtzionari-gorputzean euskara aisetasun batekin ezagutzen ez duen pertsonarik, eta bestea, gogoragoa: lehendik hor daudenei ez dakiela utz gorputz horretan segitzen, funtzionari bezala hizkuntza hori normal erabiltzeko gauza ez badira.

	Araba		Bizkaia		Gipuzkoa	
	A	D	A	D	A	D
— Funtzionario guztiak euskara ikastera behartu.....	55,5	2,47	67,7	18,7	64,2	17,2
— Funtzionario orori, sartu aurretik, euskararen ezagupena galdatu.....	51,5	32,2	54,4	25,7	68,2	15,2

Bigarren programa-pakete batek, eskolarizazioaren mundu zabal hori hartzen du, hasi haurrengandik eta larrienganaino, ikasleengandik eta irakasleenganaino, eskolumeengandik eskole-txetearaino.

Eskol programa bezala dei genezakeena ia erabat onartzen da, funtzionarioen aldetik izan ezik, zeren artean, gutxi gora behera % 40 arerio deklaratuak bait ziren.

Euskara eskolaren bidez berriro leheneratzeko programak ez du oztopo esanguratsurik aurkitzen, nahiz eta ez izan gutxieste-koa euskara eskol ordutegi eta gai-zerrendaren barruan obligaziozko bezala jartzearen kontrakoa den % 10 hori.

	Araba		Bizkaia		Gipuzkoa	
	A	D	A	D	A	D
— Euskara beharrezko ikasgai bezala ezarri ikastetxe guztietan	69,4	16,5	83,2	10,2	83,5	7,2
— Ikastetxe guztietako euskarazko klasea ordaindu	85,2	4,5	91,3	2,7	90,7	2,4
— Ikastolen sorkuntza sustatu	86,-	6,-	87,7	5,7	87,-	3,7
— Euskara-irakasleen prestakuntza	90,-	3,4	97,2	1,1	94,4	1,3
— Larrientzako ikastaldiak antolatu, doan	89,2	4,4	95,2	1,5	93,2	1,7

Hirugarren programa-bloke bat euskara zabaltzera jo behar lukeela dioena da, bai literatur lehiaketen bidez, bai bere alde publizitate instituzionala eginez. Guzti honi erants geniezaioke kaleen, herrien eta trafiko-seinaleen izendegi osoa euskaratzeko programa.

	Araba		Bizkaia		Gipuzkoa	
	A	D	A	D	A	D
— Euskarazko nobela-, ipuin- eta poesi sariak sortu	78,9	7,4	87,3	3,-	87,2	2,5
— Euskarari buruzko publizitate kanpainak antolatu	83,2	5,2	87,3	4,4	87,5	3,4
— Kale eta herrien izenak eta trafiko-seinaleak euskaraz ipini	49,2	25,9	63,7	16,5	64,4	14,2

Hemen garbi ikusten da bi onarpen-maila daudela programaren aurrean, haur/eskolumeena, alde batetik, eta larri/gizartearena, bestetik. Lehen mailari buruz, nabari da jendetza handi batek edo ia denek onartzen dutela. Bigarrenari buruz, ordea, hau da, funtzionalgoari euskara derrigorrez ezartzeari, ia % 25eraino irits daitekeen oposizio finko bat jartzen zaio, eta 15erainoko

talde bat, trafiko-seinaleak eta udalerriak eta kaleak euskaratzeari buruzkoari.

Eta, jakina, guzti horrek konklusio batetara eramaten du, hots, euskarak, gertakari sozial bezala, errekupeazio-fase bati ekin diola, arrakasta-maila desberdinak lortu dituela alegia, erdietsi nahi dituen pribatizazio/sozializazio-mailen funtzioan.

Euskarak lortu du jadanik mezuak trukatzeko hizkuntza moderno, hornitu eta funtzionala bezala onartua izateko maila. Laborategiko balio kultural bat izatetik hizkuntza bizi eta sozial bezala onartua izatera pasa da. Eta bere balio sinbolikoa dagoeneko ez da guttiengo ñimiño baten ondarea; aitzitik baizik, gaur egun baieztza genezake Komunitate Autonomoko ia biztanle guztiek onartzen dutela horrelaxe. Intelektual-mailan, euskara euskaldun guztien hizkuntza da jadanik.

Intelektualen munduak euskararen aldeko antzeko orokortasun eta unibertsaltasunezko jarrera-korronte bat eragin du. Euskararen superbizipenak, erabilerak eta sustapenak, euskal gizarte-bizitzako hizkuntza erreal eta ohizkoa bezala, ia herri osoaren laguntzarekin kontatzen du gaur egun.

Soberan ere ezaguna dugu eritzien munduaren eta jarrera pertsonalen munduaren artean dagoen erlazioa. Hain estua da erlazio hori, ze ez bait da erraz gertatzen batak eta besteak bereizten, eta ezta zeinek zeinengan eragiten duen ere. Egia esan, elkarren artekoa da eragin hori, eritziek jarrerak sortzen dituzte eta hauek, beren aldetik, funtsean baldintzatzen du haien mundua. Eta horixe bera gertatzen da euskararekin ere, ze hemen ere elkarren artean hertsiki erlazioatuak bait daude eritzien eta jarreraren bi munduok.

Izan ere, hain da estua erlazio hori, non gainditu egiten bait du eritzi desberdinen artean ematen dena. Gure kasu konkretuan, euskararekiko bost eritzitaraino banatu ditugu. Orain, eritzi hauen artean apenas dagoen inolako erlazorik; beraz, euskararentzako gerra-egoera bat dagoela (edo ez dagoela) erizteak ez du gordetzen inolako erlazorik euskara zientzi-munduko edozein mezu-tipo transmititzeko gauza dela eriztearekin, edo justu-justu horren kontrakoa eriztearekin. Berebat, euskararen manipulazio bat ematen dela uste izateak ez du esan nahi horregatik eta beste-

rik gabe euskarak euskal gizarte-bizitzan gero eta eragin handiagoa duenik.

Horrelako zerbait gertatzen da jarrerren munduan ere. Euskararen egoerarik bidezkoena bezala berorren diglosia marginala izango litzatekeela pentsatzen dutenek har dezakete euskararen errendizioaren aldeko edo kontrako jarrera. Euskarak hizkuntza bezala errestauratzeko duen eskubidea defenditzen dutenek, berriaz, uler dezakete euskararen egoera diglosiko baterako edo berorren hegemoniarako eskubide bat bezala.

Aldiz, ez da horrela gertatzen jarrerren eta eritzien arteko erlazioarekin. Eta, ezinezkoa bada ere zeinek zertzen duen zein erabakitzea, ezin pentsa daiteke erlazio hori zalantzan jartzetik. Komunitate Autonomoko biztanleek euskarari buruz duten eritzijarrerren mundua zerbait gehiago ulertzeko bidea ematen digu horrek.

Euskara gaztelaniaren aurrean errenditzearen aldekoek, gehienbatean behintzat, euskara zientziek, fisikak edo filosofiak galdatzen dituzten bezain mezu konplexu eta modernoak komunikatzeko gauza ez den hizkuntza bat dela defenditzen dute; bigarren kategoriako hizkuntza bat dela, alegia. Hauek berek ukatu egiten dute euskara terrena irabazten ari dela, eta kombentzituak daude euskararen gaur eguneko itxurazko arrakasta hau lau txoriburuk sustaturiko moda iragankor bat besterik ez denaz. Euskararen superbizipenaren eta errestaurazioaren aldekoek, jakina, juxtu-juxtu horren kontrakoa azpimarratzen dute.

Diglosiaren aldekoek, hau da, euskararen superbizipena onartu eta beronen hedapena hiritar guztiek ezagutu eta erabilia izango litzatekeeneko egoera batera iristea, baina beti ere ospakizun ofizial eta publikoetarako gaztelaniari eskubidea erreserbatzen diotenenk, ukatu egiten dute euskara pertsegitua eta mespretxatua dela, edo gerra-egoeran aurkitzen dela. Ukatu egiten dute baita euskararen manipulazio bat dagoela ere, eta, errendizioaren aldekoak baino askoz maila baxuagoan bada ere, euskara gaztelania baino gutxiago dela pentsatzera jotzen dute.

Diglosia inola ere onartezinezko egoera duingabea dela dioten haiek, eta beraz zerbait gehiago galdatzen dutenek, euskarak mespretxatua jarraitzen duela pentsatzen dute gehienbatean; pertsegi-

tua dela eta, azken finean, gerra-egoeran aurkitzen dela gaztelaniak bezainbateko kategoria lortu nahiz, honek baino eskubide gehiago duenez gero Komunitate Autonomoaren eremuetan.

Euskararen errekonkistaren aldekoek, berriz, beste zeinahi hizkuntzak adinakoxe ahalmena ematen diote euskarari mezuak komunikatzeko, eta, beraz, gaztelaniaren hizkuntz kategoria bezainbatekoexaren jabe bezala ikusten dute euskara. Hauen ustez euskara benetako pertsekuzio eta zanpaketa sistematiko baten biktima da. Hauek berek errekonozitzen diote euskarari mendetan zehar irauteagatiko meritu historikoa eta, horretxegatik, gaztelaniak ez duen kultur balio bat eratxekitzen.

Lau balioztapen desberdin hertsiki erlazionatzen direla ematen du hemen euskararen aldeko eta kontrako jarreretan, eta dira: komunikazio modernoetarako gaitasunaren ukazioa, gaur eguneko errekupeazio-prozesuaren gutxiespena, euskara Euskal Herriarekin ez identifikatzea eta, azkenik, pertsekuzio- edo gerra-egoera orenen ukazioa.

Ikusten da baita, dirudienez, euskararekiko jarrera zenbat eta kontrakoagoa izan (errendizioaren aldekoena alegia), hainbat eta gehiago azpimarratzen dela ideia eta sentimendu modernoak transmititzeko euskararen gaitasunik eza. Eta, alderantziz, zenbat eta aldekoagoa izan euskararekiko jarrera, hainbat eta gehiago lehiatzen dira euskararen balio sinbolikoa eta pairatzen dituen eraso eta pertsekuzioa aditzera ematen.

Esan daiteke gauza bera kontrako zentzuan ere, hots, eritzi derberdin horiek jadanik seinalatu ditugun beste hainbat jarrerak baldintzapetuak daudela ematen duela. Orain, bai batzuek eta bai besteak, gizarte-estrukturen behinbetiko eraginpean aurkitzen dira. Estruktura honen bariabileak ere, bestalde, hala nola, adinak, sorlekuak, ikasketa-mailak, egonlekuak, etab., erabateko zerikusia dute euskarari buruz zer pentsatzen den edo zein status sozial eman nahi litzaiokeen erabakitzeko orduan.

Eta guzti hori euskarari buruz gehiengo batek duen definizio sozial baten barruan ikusi behar da, hau da, euskara, euskal herriaren funtsezko elementutzat aitortzen, merezi gabe eraso eta pertsegitua, airoso irteten ari dena eta etengabeko hedapenean eta errestituzio sozialean aurkitzen dena. Hala ere, definizio horrek

ez du ezabatzen guttiengo esanguratsu baten izatea, hots, euskarari hizkuntza bizi eta indartsu baten eskubidea ukatzen dioteneana, bati hizkuntza propioaren bizi-baliabideak bipilki ukatzeraino.

4. EREMU GEOGRAFIKOA

Euskararen estrukturazko ahulezia nabarienteko bat, ez Euskal Herriaren muga historikoetara (hauek muga balitezke behintzat) ez egungo Komunitate Autonomoaren administratibo-politikoetara egokitzean datza.

Euskara gertakari sozial bezala zatikatua aurkitzearen faktore hurbilenak zerak dira: Esperientzia jeneralizatu baten ezina, programazioaren eta ekintza publikoen uniformetasunaren ezina, eta komunzki onartua den kontzientzia baten sustapenaren ezintasuna.

Nortasun historiko eta administratiboz diferentziatutako hiru Lurralde izateak, bestalde, lagundu egin du hizkuntz zatiketa hau. Eta zatiketa hori, hizkuntz egoera definitzean ezezik, euskararen aurrean hartu beharreko jarretetan eta estrategia linguistikoan agertzen da.

Araba eta Gipuzkoa alderatzean, berorietako oroimen kolektiboan eta euskararen ezagumenduan somatzen ditugun diferentziek pentsa arazi diezagukete hala moduzko aldeak topatuko ditugula Herrialde horietan jendeak euskararen bizitzaz erakus ditzakeen jarrera eta eritzietan ere. Desberdintasun hori benetakoa baino gehiago itxurazkoa dela aurkitzea izan daiteke lehen harridura. Hala eta guztiz ere Gipuzkoan euskara % 50k ulertzea eta Araban % 11k bakarrik egin ahal izatea, eta Gipuzkoan euskara lanean edo kalean mintzatzen entzutea eguneroko esperientzia den bitartean Araban oso gauza arraroa gertatzea, hizkuntza hau gaur egun aurkitzen den egoeraren definizioak ez du suposatzen hainbesteko desberdintasun nabaririk.

Euskararen superbizipena eta errestituzioa, bizkaitarrek eta batez ere gipuzkoarrek baino ezkortasun handixeagoarekin ikusten dute arabarrek.

	Akordioa (%)		
	Araba	Bizkaia	Gipuzkoa
— Ez ezerk ez inork eragotzi ahalko du euskararen superbizipena	72,7	83,7	83,-
— Ezinezkoa da euskara superbizi ahal izatea gaztelaniaren gerra eta saka handiagoren aurrean.....	6,5	4,7	4,5
— Euskara gero eta jende gehiagok mintzatzen duela ematen du.....	1,5	3,5	3,-

Euskarak gaur eguneko egoeratik mezuen komunikazioko mekanismoa bezala duen izaerari buruz balioztatzerara pasatzen baldin bagara, lurraldeen arteko diferentziak, behin berriz, oso txikiak direla ikusiko dugu.

	Akordioa (%)		
	Araba	Bizkaia	Gipuzkoa
— Euskara hain pobrea da, ze gaztelaniari hitzak hartu behar bait dizkio maileguz.....	9,5	4,5	4,4
— Euskarak beste zeinahi hizkuntzak bezalaxe balio du, burura daitezkeen gai guztiez hitzegiteko	83,7	88,7	86,-

Lurraldeen arteko antza desagertu egiten da euskara azkenaldion hartzen ari den laguntza sozialaren explikazioaren zioak interpretatzeko orduan. Arabarren eritziz bizkaitar eta gipuzkoarrentzat baino areago, estrategia politikoak sustaturiko halako oportunitate politiko bati obeditzen dio arrakastak.

	Akordioa (%)		
	Araba	Bizkaia	Gipuzkoa
— Jende askok lehen kategoriako hiritartzat jo dezaten ikasten du euskara.....	23,7	21,2	10,7
— Euskararen alde dihardutenek bilatzen dutena, Euskadiren independentzia da	59,9	15,5	10,2
— Eusko Jaurilaritzak aitzakia bezala erabiltzen du euskara bertakoei lanpostu onenak emateko	30,2	20,9	10,2

Arabarren arteko talde handi batentzat, ez da mugimendu kultural bat, euskararen manipulazio politiko bat baizik, gerra politikoetan oinarritua, bestela beren laguntza emango ez lioketen pertsonak egoera hori aprobetxatu egiten dutelarik.

Euskararen errestaurazioko fenomenoaren ikusera politiko honetara ados, fenomeno hori Euskal Herriarekin identifikatzea onartzen duten arabarren talde urria ageri da, bizkaitarra eta areago gipuzkoarra funtsean desberdina gertatzen den bitartean.

	Akordioa (%)		
	Araba	Bizkaia	Gipuzkoa
— Euskal Herriak euskara galduko balu, ez litzateke jadanik herri diferentziatu bat izango	44,7	61,5	71,-

Arabarrentzat euskara sasiabertzaletasunezko problema bat da, eta gipuzkorrentzat oso besterik aldiz. Eta hori oztupo gertatzen da euskara hiru Lurraldeetan aurkitzen deneko pertsekuzio —eta gerra— egoera ia era berdinean hauteman ahal izateko.

	Akordioa (%)		
	Araba	Bizkaia	Gipuzkoa
— Euskara oraindik gaur egun ere pertsegitua da alderdi zentralisten aldetik.....	53,2	68,7	62,4

Arabarrek, eta berebat gainerako Lurralde Historikoetako biztanleek ere, ez dute inola ere onartzen euskararen hizkuntz errendizioa.

Lurralde hauetan bezala, soilik % 5etik 10erainoko arabar talde batek parte hartzen du jarrera derrotista honetan, gaztelania menperatzailearen aurrean euskararen errendizioa onartuz edo erreklamatu.

	Akordioa (%)		
	Araba	Bizkaia	Gipuzkoa
— Euskarak amore eman behar du gaztelaniaren sakadaren aurrean	7,5	6,5	3,9

Aldiz, badago halako desberdintasun bat euskararen status sozialari buruz erizterakoan, nahiz eta inortxok ere ez duen nahi gaztelaniaren aurrean behinbetiko hil dadin. Diglosia, bai marginala eta bai orokorra, erkidegoa da Araban Bizkaian baino, eta azken honetan Gipuzkoan baino.

	Akordioa (%)		
	Araba	Bizkaia	Gipuzkoa
— Zentzugabekeria hutsa da euskara gaztelaniaren mailara jaso nahi izatea	15,4	10,9	11,2
— Gehiegikeria bat da euskara eskoletan haur guztiek ikas dezatela galdetzea	19,9	13,9	9,2
— Komunitate Autonomoan lan egiten duten funtzionari guztiek ikasi behar dute euskara	55,4	67,4	63,2

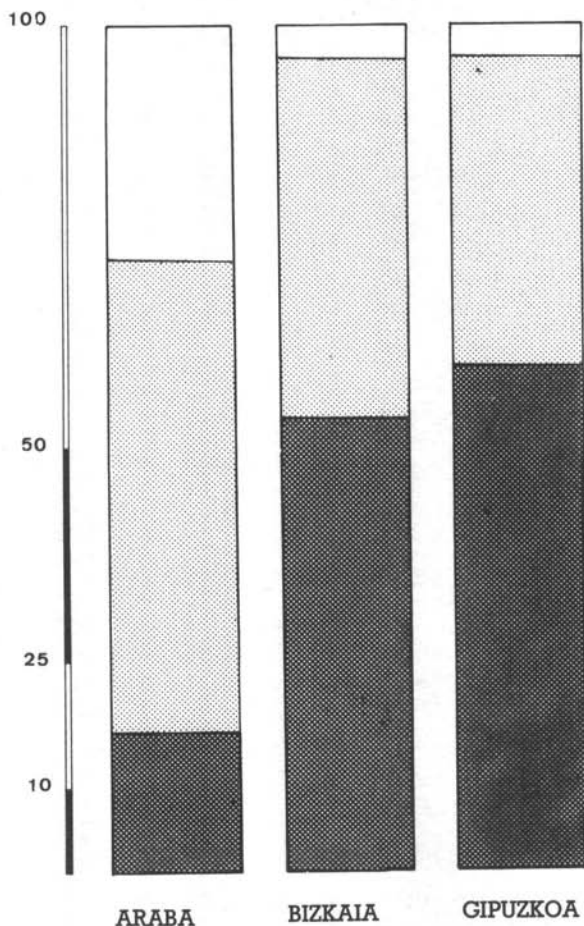
Alderantziz, Araban da euskararen hegemonia sozialeko egoera gutxien onartzen dena, horri baiezkorik handiena behin berriz Gipuzkoan ematen zaion bitartean.

Nola gustatuko litzaizuke mintza dadin etorkizuneko Euskal Herri barruan?

	Araba	Bizkaia	Gipuzkoa
— Euskaraz bakarrik	16,5	53,2	59,2
— Gaztelaniaz baino gehiago euskaraz			
— Berdin euskaraz eta gaztelaniaz	55,-	41,7	36,2
— Gaztelaniaz baino gutxiago euskaraz	27,9	4,5	4,5
— Gaztelaniaz bakarrik			

Esan daiteke, beraz, ondorio gisa eta oro har, euskararen definizio soziala berdinkidea dela bizkaitar eta gipuzkoarrentzat. Arabarrak horiekin batera datoz euskara gora doan gertakaria dela

NOLA GUSTATUKO LITZAIZUKE MINTZA DADIN ETORKIZUNeko EUSKAL HERRI BARRUAN?

GAZTELANIAZ BAINO GUTXIAGO EUSKARAZ

BERDIN EUSKARAZ ETA GAZTELANIAZ

GAZTELANIAZ BAINO GEHIAGO EUSKARAZ

eriztean, eta ezin hobeki hornitua gaur eguneko bizitzarako eta, oraindik, ere merezi gabeko pertsekuzioaren biktima dela uste izatean. Ez daude ados, ordea, euskararen gorakada horretan sarri askotan, xede politikoen atzetik doazen jukutria politiko batzuen emaitza dela erizterakoan. Euskarak, bizkaitarrentzat eta arabarrentzat bezala bestalde, komunikazio-balio pragmatiko berdina du, baina ez da hainbeste ikusia euskal herriaren sinbolo bezala eta, beraz, galera bezala, ez litzateke hizkuntz galera baino galera soziopolitikoago izango, bizkatarrek eta gipuzkoarrek nahiago lukeuten bezala.

Horrela, adosezintazun hauen emaitza besterik ez da arabarrek, bizkaitarrek eta gipuzkoarrek bezala, euskara gaztelaniaren aurrean ez errenditzea, baina, aitzitik, hauek baino errazago ematen diote inferioritateko egoera diglosiko iraunkor bat.

Eta definizio eta jarretako desakordio hauen emaitz bezala, gipuzkoarrek, bizkaitarrek eta arabarrek epe luzearako estrategia euskaltzale bati izendatzen dizkieten helburuetan diferentzia nabariak daude. Ia gipuzkoarretako erdiaren eritiziz, hemen egin beharreko politika, euskara Komunitate Autonomoan lehentasunez eta ohizko bezala erabiltzera bultzatuko lukeena izango litzateke. Politika hau bizkaitarren arteko heren batek bakarrik sostengatzen du eta arabarren artean, berriz, seiren batek besterik ez.

Zein helburu proposatu beharko lituzke Euskal Herriak epe luzearako?

	Akordioa (%)		
	Araba	Bizkaia	Gipuzkoa
— Abandonatu piskaka-piskaka.....			
— Ezein ere ez, utzi bere martxari jarraitzen..	4,-	2,-	1,1
— Hitzegiten dutenek ez dezatela gal lortu....			
— Nahi luketen guztiek ikas dezatela.....	37,4	19,7	20,4
— Denak ulertzeko gauza izan daitezela.....			
— Denak hitzegiteko gauza izan daitezela.....	42,7	42,9	34,2
— Denek ohizkoa bezala erabil dezatela gaztelaniaren orde.....			
	15,7	35,2	44,2

Hiru Lurraldeek antzeko eran apoiatzen dute, errealitatean diglosiazko egoera bat besterik ez den elebitasuna. Arabarrak

diglosia marginalaren aldekoagoak diren bitartean, gipuzkoarrak euskararen hegemonia defendatzen dute.

Epe luzerako helburu orokorretatik programa konkretu eta berehalako aplikaziokoetara jaisten bagara, arabarren eta Komunitate Autonomoko gainerako biztanleen arteko adosezintasuna zabaldu egingen da, azken hauen arteko antza areagotuz, ondoko taula honetan ikus daitekeen bezala:

	Desakordioa (%)		
	Araba	Bizkaia	Gipuzkoa
— Funtzionari guztiak euskara ikastera behartu.....	24,7	18,7	17,2
— Euskara, asignatura bezala, obligaziozko bezala ezarri ikastetxe guztietan.....	16,5	10,2	7,2
— Euskaraz ipini kale eta herrien izenak eta trafikoko seinale guztiak.....	25,9	16,5	14,2

Arabarren arteko % 25erainoko bat euskarak eguneroko bizi-tzan presentzia soziala, publikoa eta ofiziala edukitzearen kontrako agertzen da: Gipuzkoan eta Bizkaian, aldiz, % 15eraino jaisten da kontrako jarrera hori.

Euskararen errendizioa, diglosia edo hegemonia, horra hor Lurralde Historikoen eremu geografiko-administratiboan azken batean afektatuak aurkitzen diren euskararen onarpen sozialaren hiru maila. Euskararen errendizioa errefusatu egiten da gehien-gehien aldetik eta hiru Lurraldeetako hiritarren arteko bereizketarik gabe. Diglosia, onartuagoa da arabarren aldetik, gipuzkoarren eta bizkaitarren aldetik baino, eta aldi berean haiek gutxiago errekonozitzen dute euskararen balio sinbolikoa, gaur egun bera errestauratzeko kanpainei intenzionalitate politikoko zergatiak egotzen zaizkion bitartean.

Gipuzkoarrak eta bizkaitarrak, beren eremu propioan ere oraindik guttiengo bat diren arren, euskararen hegemoniaren aldeko dira, intenzionalitate politiko oker bati ez baina, mezuak komunikatzeko eta integrazio sozialerako euskararen funtzionalitate bikoitz batekin lotuz.

5. Euskaldunen hizkuntza

Esan dugu: Komunitate Autonomoko biztanleria, identitate sozial eta talde-oroimen bereziak dituen hiru Lurraldetan banatzen da, hiru partizio administratibo-historikotan banatua. Baina banaketa horretaz gain, gaur egun bertakoen eta etorkinen arteko banaketa, etnikoa deituko genukeena, da nagusi.

Sobera ezaguna da Euskal Herria historikoki emigrante-sortzaile bat izan dela XIX mendearen bigarren erdialdera arte, indus-trigintzako prozesuak produkzio eta bizi-bideak errotik aldatu zituen arte alegia.

Orduz gero, urte haietan hasitako inmigrazio-pozesu azkar batek ehundaka mila pertsona erakartzen ditu, eta hauek beren egoitzak lurralde honetan finkatuz familiak eratzen dituzte beren seme-alabak jadanik Euskal Herriko bertakoak izango liratekeelarik. Etorkin-iturri horrek beteak ditu jadanik ehun urte, eta Komunitate Autonomoko biztanleriaren baitan funtsezko aldaketak gertatu dira bitarte horretan. Zeren oraindik oraintsu arte etengabekoa izan bait da etorri hori, petrolioaren krisialdi ekonomikoaren ondorioz azkenaldion gure ekonomiaren oinarriek jasan duten aldakuntza berri honetara arte, hain zuzen.

Inmigrazio-prozesu hori hainbestearainokoa izan da, ze Komunitatetik kanpo jaiotako egoiliarrek % 43,5 suposatzen bait dute gaur egun Bizkaian, % 38 Gipuzkoan eta % 45,5 Araban. Eta bertako % 12 pertsona nagusi, beren aldetik, aintzinako etorkinen seme-alaba dira, eta hauei bertakoen bertako seme-alabak baina etorkinen ilobak direnak erantsi beharko litzaizkieke.

Paradoxa bada ere, «etorkin» hitzak argiago adierazten du populazio-multzo bat, «bertako» hitzak baino. Amando de Miguel soziologo espainolari hainbeste gustatzen zaion koantofreniara iritsi gabe, zeren % 100, % 75, % 50 etab. bertakoz hitzegin ohi bait du, Komunitateko biztanleak beren sorlekuaren funtzioan lau hiritar-tipotan banatzen dituen tipologia demografiko bat erabiliko dugu. Lau tipo hauetako bakoitza, beste hainbat gizarte-egoera kolektibo edo indibidualen errepresentatibo da.

— *Bertakoa, bertako eta bertakoaren umea (BBB)*: Bere gurasoak bezalaxe Euskal Herrian jaioa dugu pertsona hau, bere aitona-

monak ere Euskal Herrian jaioak ala kanpotik etorriak diren kontutan hartu gabe. Pertsona hauek, Euskal Herrian gutxienez berrogei urtetan finkatua dagoen famili enbor batenak dira, gerra zibilaren erreten historiko-traumatikoak ezartzen duen mugaz bestaldekoak, hain zuzen ¹⁰.

- *Bertakoa, bertako eta etorkinaren umea (BBE)*: Bere familieren funtsezko parte bat behintzat (aita nahiz ama) jatorriz Euskal Herrikoa duen pertsona heldua. Gutxienez berrogei urterekin kontaktzen du Euskal familia bezala.
- *Bertakoa, etorkin eta etorkinaren umea (BEE)*: Euskal Herrian jaioa. Bere famili tradizioa, gutxienez, hogeitara iristen da, eta, kasu askotan, bikoiztu edo hirukoiztu egiten du urte-kopuru hori, bere gurasoen egoitz urteen funtzioan.
- *Etorkina, etorkin eta etorkinaren umea (EEE)* eta orobat kanpoan osatutako familia baten umea. Bere bertakotze-maila, bere adinaren eta Euskal Herrira iritsi-dataren pentzudan dago, egun bat bakarretik berrogeitahamar urtetara bitartean.

Nabarmenki bereizten diren lau tipo dira, bakoitza bere aldetik beste mila barietate txikiagorekin, baina oraingoz alde batera utziko ditugu hauek eta lehen lau horiek ordezkatzen dituzten lau kolektibo nagusiak aztertzeraz pasako gara.

Bi lehen tipoez, normalean «bertakotzat» eman ohi den populazioa osatzen dute: hirugarrenak, aldiz, emigratiozko soziologian «marginala» bezala definitzen den gizarte-tipoa osatzen du, bere finkapen afektibo-soziala bi leialtasun, bi kultura eta bi talde-oromenaren ertzetan egiten duelako. Eta laugarrenak, argi den bezala, *etorkinen* kolektibo generikoa eratzen du.

Ez da inoiz ere erori behar bertakoa euskalitzunarekin identifikatzeko errakuntzan, zeren oso portzentaia txikia osatzen bait dute euskara beren hizkuntza propioa bezala erabiltzen duten bertakoen semeen bertakoek. Egia baldin bada ere bertako euskaldunen eta etorkin euskaldunen arteko diferentzia sekulakoa dela, horrekin ezin gorde genezake beren ama-hizkuntza bera gaztelania eta ez euskara duten bertakoen portzentaia handia.

Kapitulu honetan bertako edo etorkin izatearen artean dagoen erlazioa eta euskarari ematen zaion definizioa aztertu nahi genituzke, beste batetarako utziz euskaldun edo erdaldun izatearen

artean dagoen erlazioa eta erdarari ematen zaion definizioaren azterketa. Orain aztertuko duguna, leialtasun etnikoa deitzera eman ohi dena da, leialtasun linguistikoarena geroko gero batetarako utziz.

Euskararen hedapen-uhina ez da geratzen bertakoek egiten duten bizitza-eremura mugatua. Etorkinek beren aldetik, horiek bezalaxe, egunetik egunera gero eta gehiago direla konstatatzen dute beren elkarrizketa arruntean euskara erabiltzen dutenak. Deneztat, inolako bereizkuntzarik gabe, euskara bere itxuratik atera eta alderdi guztietara zabaltzen hasi da.

Eta etorkina ez da bizi isolatua eta euskararen uhinetik at.

	Akordioa (%)			
	BBB	BBE	BEE	EEE
—Ez du ezerk ez inork eragotziko euskararen superbizipena	85	92	83	69
— Ezinezkoa da euskarak iraun ahal izatea gaztelaniaren indar eta saka handiagoaren aurrean...	3	3	8	11
— Euskaraz gero eta jende gehiagok hitzegiten duela ematen du	2	3	3	6

BBB = Bertakoa, bertako eta bertakoaren umea.
 BBE = Bertakoa, bertako eta etorkiaren umea.
 BEE = Bertakoa, etorki eta etorkinaren umea.
 EEE = Etorkina, etorkin eta etorkinaren umea.

Lau talde nagusien artean hautematen den desberdintasun nabari bakarra, euskara baloratzekoan sortzen da. Etorkin askok frogatua dauka euskararen egungo saka, baina ez du onartu nahi beronen barruko bizitasuna. Euskal Herrian jaiotako biztanleen % 80 baino gehiagok, nahiz eta guraso etorkinen umeak izan, euskara menperaezina dela defendatzen dute, baina etorkinetako % 31k ukatu egiten diote indar hori.

Era berean etorkinak dira, beste gainerako hiru taldeen aldeantiz, euskarari gizarte-komunikaziorako gaitasun osoa ematea gehien kostatzen zaienak. Hauetako askoren baitan bizirik dirau oraindik ere eskola edo akademi mailakoa ez, baina famili eta nekazal mailakoa den harako estereotipo hark.

	Akordioa (%)			
	BBB	BBE	BEE	EEE
— Euskara hain pobrea da, non gaztelaniari mailaguz hitzak hartu behar bait dizkio	4	4	2	14
— Euskarak beste edozein hizkuntzak bezalaxe balio du pentsa daitezkeen gai guztietaz hitzegiteko	91	81	85	73

Etorkinek zailtasun handiagoak dituzte euskarari bere funtzio sinbolikoa aitortzeko. Etorkinen erdiek baino gutxiagok onartzen dute ez dagoela euskararik gabeko euskal herririk. Bertakoen bi herenek Euskal Herria euskararekin identifikatzea eta bata bestea gabe superbizitzeko ezintasuna onartzen duten bitartean, etorkinetako % 42 bakarrik dago ados horrekin.

	Akordioa (%)			
	BBB	BBE	BEE	EEE
— Euskal Herriak bere hizkuntza galduko balu, ez litzateke herri diferentziatu bat izango	64	65	57	42

Hirugarren desberdintasun batek ere aldentzen ditu bertakoak etorkinengandik, euskarari buruzko definizioari dagokionez. Bertakoen % 70k, bertako gurasoen umeek, euskara eraso eta pertsegitua ikusten dute. Aldiz, etorkinetako % 40k bakarrik aitortzen du pertsekuzio hori.

	Akordioa (%)			
	BBB	BBE	BEE	EEE
— Gaur oraindik eraso egiten diote euskarari Euskadin alderdi zentralistek	69	62	60	40

Hiru puntu hauen multzoak begien bistan jartzen digu zein handia den bertakoen eta etorkinen arteko aldea, duten euskarari buruzko ikuskeran. Bertakoentzat, berorietako % 70entzat, eus-

kara hizkuntza oso bat da, gainerako beste edozein bezalaxe; hizkuntza da berorretaz baliatuz mintzatzen den herriari identitatea ematen diona, eta herri horrek galdu egingo luke bere nortasuna hizkuntza hori uztean; hizkuntza garrantzitsua, herri honen superbizipena garrantzizko arazoa den hein berean; makurki eta mezezi gabe pertsegitutako hizkuntza eta, konkretuki, heriotzaren mehatxupearan dagoena, gaztelaniarekiko burruka ezberdin batengatik.

Etorkinek, aldiz, oso beste era bateko ikusera mantentzen dute. Euskarari ez dio inork erasotzen ez heriotz mehatxurik egiten, eta hilko balitz ere, horregatik ez litzateke suntsituko euskal herria.

Bi multzo hauen artean, bitarteko taldeen desberdintasun arin batzuekin, desakordio sakon bat ematen da, euskararen etorkizunerako estrategia eta helburuak finkatzeko orduan, berriro ere argi aski hautematen diren desberdintasunak alegia.

Bertakoen eta etorkinen arteko desberdintasun hori areagotu egiten da, ezartzen diren helburu konketruak euskararen hegemoniaren aldekoago diren neurrian.

	Akordioa (%)			
	BBB	BBE	BEE	EEE
— Euskarak amore eman behar du gaztelaniaren gorakadaren aurrean.....	3	5	6	15
— Gehiegikeria bat da haur guztiak eskolan euskara ikas dezatela galdatzea.....	11	12	11	27
— Zentzurik gabeko gogo bat litzateke euskara gaztelaniaren mailara jaso nahi izatea	8	9	15	27

Azken batean, bertakoek etorkizunean epe luzerako helburu bezala jartzen dutena, euskararen hegemonia soziala da. Etorkinak, beren aldetik, hegemonia horren kontra daude argi eta garbi. Desakordio sakon horren azken agiri bezala, bada, ondoko taula hau aurkezten dugu:

*Nola gustatuko litzazuke mintza dadin etorkizunean
Euskal Herrian?*

	Akordioa (%)			
	BBB	BBE	BEE	EEE
— Euskaraz bakarrik	59	46	36	16
— Euskaraz gaztelaniaz baino gehiago				
— Berdin euskaraz eta gaztelaniaz.....	36	47	56	64
— Gaztelaniaz bakarrik	5	6	8	20
— Gaztelaniaz euskaraz baino gehiago.....				

Gaztelaniaren hegemonia argi eta garbi defendatzen du biztanleriaren % 20 batek, eta horri bertakoen % 5 erkin bat elkartzten zaio. Euskararen hegemonia, aldiz, bertako biztanleriaren % 60ko batek defendatzen du, hauei ere populazio etorkinaren % 16 atxekitzen zaielarik. Elebitasunak, azkenik —bi hizkuntzen berdintasun hipotetiko baten alde bait dago—, elkarrekiko bolumen berdintsuko bi bloke kontrajarritan banatzen du lau taldeotako jendea. Bertakoena, gehienbatean euskararen hegemoniaren aldeko direnena, eta etorkinena, gehienbatean elebitasunaren aldeko dena.

Ez du lau talde horietako ezeinek, bere gehiengoan, euskararen diglosia marginalerako errendizioaren alde egiten. Etorkinen artean edo guraso etorkinen bertako seme-alaben artean bakarrik defendatzen da, gehiengoz, elebitasuna.

6. Euskararen gordailuzainak

Komunitate Autonomoko biztanleak beren egoitzaren eremu geografikotik at, lau hizkuntz bloke handitan banatuak aurkitzen dira.

- 1) Kanpotik etorriak, hau da, komunitate euskaldunari zeharo arrotz zaizkion tradizioetatik Komunitate Autonomora etorriak.
- 2) Komunitate Autonomoan bertakoak izanik beren asaben onda-

rea —hurbilxeagoa batzuentzat eta urrutixeagoa besteentzat—, hau da, euskararen herentzia kulturala galdu dutenak. Bi gizarte-talde hauek, *Etorकिनenak* eta *Deseredatuena*k, Komunitate honetako biztanleriaren ia % 70ko gehiengo sendo bat osatzen dute, gorago jasoa geratu den bezala, eta gaur eguneko gaztelaniaren hegemoniazko estruktura soziolinguistikoa osatzen dute.

Gaztelaniatzko geografia honen parte bat, oso txikia oraindik, euskararen aberrira itzuli da. Euskaldun berriak deituriko hizkuntz «*aberriratu*» hauek, ez dute osatzen oraindik Komunitate Autonomoko biztanleria osoaren % 3 xume bat besterik. Hala ere, duten idiosinkrasia linguistikoak berezi egiten ditu Komunitatearen gainerakotik, horien estudio-maila, sorlekua, beren familietako hizkuntz markoa, adin-kohorte, eta bezalako hain zirt edo zarteko parametro sozialetan ongi baino hobeto diferentziaturiko gizarte-talde bat osatzen dutelako. Euskarara beren kabuz aberriratze hori, estrukturazko eta estrukturaz gaineko elementu-zerrenda oso baten eraginez gertatu da eta, aldi berean, elementu-zerrenda horrek, Etorकिनen eta Deseredatuena gaztelaniatzko Komunitatearen jatorrizko taldetik argi eta garbi bereizten dituen eritzi- eta jarrera-mundu linguistiko oso bat desarroilatzen du euskaldun berrion baitan.

Azkenik, Komunitateko biztanleriaren % 27ra iristen den guxtiengo mardul batek, euskal erreserba esango genukeena osatzen du. Euskararen gordailuzainak ditugu hauek, Euskal Herriko tradizio linguistiko-historikoaren *Oinordekoak*.

Talde guzti hauek, inolako bereizkuntzarik gabe onartzen dute

	Akordioa			Desakordioa		
	Z	B	E	Z	B	E
— Euskaraz gero eta jende gehiagok egiten duela ematen du.....	94	92	89	6	8	11
— Ezinezkoa da euskara superbizi ahal izatea..	1	1	9	99	99	91
— Ez du ezerk ez inork eragotziko euskararen superbizitza.....	90	89	76	10	11	24

Z = Zaharrak; B = Berriak; E = Erdaldunak

euskararen gorakadako gertakari soziala; halaberean, gaztelaniaren oldar abailgarriari arrakasta osoarekin eutsi eta superbizitzeko ahalmena ere; baina Oinordekoak dira, hau da, euskaldunzahar-
rrak, «*euskararen superbizitza ez ezerk ez inork eragotzi ahalko dueneko*» etsipena eta jarrera irmoa maizenik hartzen dutenak.

Zerbait handixeagoak badira ere, antzeko desberdintasunak ematen dira euskararen funtzio pragmatikoa onartzeko orduan ere. Euskara, bai euskaldunzaharrentzat eta bai berrientzat, ez da soilik gorakadan doan eta gizartearen superbizitzeko gai den hizkuntza bat, aitzitik, mezuen elkarbizitzarako eta truke sozialerako ezinobeto hornitua dagoen hizkuntza baizik.

	Akordioa			Desakordioa		
	Z	B	E	Z	B	E
— Euskarak beste edozein hizkuntzak bezalaxe balio du pentsa daitezkeen gai guztietaz hitzegiteko.....	96	95	79	4	5	21
— Euskara ahin pobrea da, non gaztelaniari maileguz hitzak hartu behar bait dizkio.....	99	98	90	6	8	11

Erdaldunen artean bakarrik aurkitzen da talde bat (biztanleriaren bosten bat eta laurden baten artean dabil), euskarari bai egungo errestaurazio sozialerako eta bai etorkizunean gaztelaniaren pareko jartzeko, biak batera, ahalmena ukatzen diona.

Eta desakordio horiek areagotu baino ez dira egiten euskararen leheneratze sozial honetako motibazio indibidualak eta kolektiboak interpretatzeko orduan.

Bestaldetik, ez dira hiritar gutxi euskararen arrakasta soziala, prestutasun sozialaren birkonkista dinamikoaren emaitz bat baino gehiago, bere «manipulazio» sozialaren fruitu izan dela pentsatzen dutenak. Batzuentzat, izan ere, euskara nepotismo-arma bat besterik ez litzateke, Eusko Jaurlaritzak bertakoen eta etorkinen artean bereizkeria soziala egiteko mekanismo bezala erabiltzen duena; eta, besteentzat, aldiz, euskara hauteskunde-arrazoi hutsengatik pertsegitua gertatzen da.

	Akordioa			Desakordioa		
	Z	B	E	Z	B	E
— Eusko Jaurlaritzak aitzakia bezala erabiltzen du euskara lanposturik onenak bertakoei emateko	22	30	50	78	70	50

Errotibazio politikoa, linguistikoa baino gehiago, gizabanako-mailan, hau da euskara gizabanakoek beren aldetik eta probetxutan «erabiltzea», frankoz hedapen mugatuagoarekin ezagutzen da, baina erdaldunak dira orain ere euskararen erabilera interesatua sarrigi azpimarratzen dutenak.

	Akordioa			Desakordioa		
	Z	B	E	Z	B	E
— Gaur egun euskara defendatzen edo estudiatzen duen jende gehienak, utzi egingo luke egoera politikoa aldatuko balitz.....	16	25	37	84	75	63
— Euskararen alde dihardutenek benetan nahi dutena, Euskadiren independentzia da	26	37	41	74	63	59
— Euskara ikasten ari den jende askok, lanpostu hobe bat hartzeko itxaropenarekin bakarrik egiten du.....	31	42	54	69	58	46
— Euskara jakiteagatik ez baduzu gehiago kobratuko, ez du merezi ikasteak.....	1	9	18	99	91	82

Euskara bere dimentsio laboralean hain nabarmenki erabiltzeak ez du esan nahi haren gainerako balioen ezagupena galtzen duenik, hori argi aski gertatu bait da hizkuntzaren balio sozialaren ukazioarekin sortutako desakordio masiboan.

Jendeak onartzen du, egia esan, asko direla euskara abagadune ekonomiko bat bezala «erabiltzen» dutenak, baina ez du onartzen abagadune horren suntsipenak hizkuntzaren abandonua justifika dezakeenik.

Nortzuk, azken batean, eta zergatik ikasten dute euskara?

Nortzuk defendatzen dute, eta sustatzen, populazioaren ustez, oro har?

	Akordioa			Desakordioa		
	Z	B	E	Z	B	E
— Euskararen superbizipena edo iraupena lau txoribururi bakarrik axola zaio	8	4	3	92	96	97
— Jende askoren gaur eguneko euskararen aldeko ardura erreakzio arrazista bat besterik ez da	9	12	29	91	88	71
— Jende asko egun euskara ikasten ari bada, lehen kategoriako euskaldun kontsidera dezaten da	21	27	39	79	73	61
— Jende askoren gaur eguneko euskararen aldeko ardura benetakoa eta desinteresatua da	88	85	76	12	15	24

Argi dago biztanleriaren mespretxaezinezko sektore batek, Komunitate Autonomoko egungo kojuntura sozio-politikoari egozten diola euskararen arrakasta soziala; euskara egoeraren kuttuna dela eta sustapen sozialerako palanka bat, aldi berean. Haatik, ukatu egiten da, oro har, euskara aitzakia politiko bat, justifikaezinezko arrazismo baten leherketa edo fanatiko-talde burugabe baten apeta denik.

Euskara prestutasun sozial baten ikurra eta sustapen sozio-ekonomikorako giltza bilakatu da, Komunitateak gozatzen duen egoera sozio-ekonomiko berriaren fruitu, inondik ere, hein handi batetan bederen. Baina, aldi berean, pertsona hauen beren eritziz, anbizio politiko edo ekonomiko, arribismo sozial edo fanatismo itsurik gabeko pertsona-talde batek defendatzen eta laguntzen jarraituko du euskara.

Hala eta guztiz ere, nola erakundeen aldetik hala gizabanakoen aldetik, nola politikoki, hala ekonomiko eta sozialki manipulatu eta erabilia den tesia, euskaldunen taldea baino frankoz handiago gertatzen den erdaldun-talde batek defendatua jarraitzen du.

Bi kolektiboan arteko desberdintasunak soberan adierazkorrak

dira. Sistemaz, eta estudiantutako aspektu edo mailatik aparte, euskaldunzahar gehien-gehienek euskararen berezko balioengatik defendatzen dute hizkuntza hori, eta ez hainbeste kojunturalki eskain ditzakeen abagadune sozialen edo politikoengatik. Erdaldunak, ostera, ehuneko hogeituz puntuz aldentzen dira tesi honetatik beretik.

Euskararen manipulazioari buruzko tesiaren aldeko edo kontrako portzentaietan ematen den hogeituz puntuko urruntasun horrek ongi aski isladatu bide du euskara Komunitatearen elementu identifikatzaile bezala baloratzeari buruzko desakordio sakon hori. Euskara mezuak transmititzeko balio «pragmatiko» bezala onartzeari buruz halako desakordiorik apenas ematen den bitartean, balio sinbolikoari eta probokatzen duen enpatia-antipatiari buruzko diferentziak sobera nabarmenak dira bi taldeon artean, euskadun berriak beti ere bi kolektiboon arteko erdibidean geratzen direlarik.

Aski dugu, tesi hau bermatzeko, hiru kolektibo hauen artean euskara Euskal Herriarentzat balio sinboliko indetifikatzaile bat den ala ezari buruz ematen diren diferentziak frogatzearekin

	Akordioa			Desakordioa		
	Z	B	E	Z	B	E
— Euskal Herriak bere hizkuntza galduko balu, ez litzateke herri diferentziatu bat izango	76	70	47	24	30	53

Erdaldunen erdiak baino gehiagorentzat, euskararen galerak inolako tragedia etnikorik suposatzen ez duen bitartean, euskaldunzaharren % 75 baino gehiagorentzat, ez gehiago eta ez gutxiago, euskaldunak herri diferentziatu bezala suntsitzea litzateke hori.

Horrelaxe explikatzen da Oinordeko, Aberriratu eta Etorkin-Deseredatu bezala izendatu ditugun Komunitate Autonomoko biztaleen arteko hiru talde hauek euskararen egoerari buruz ematen duten definizio desberdina.

	Akordioa			Desakordioa		
	Z	B	E	Z	B	E
— Oraindik egun ere euskarari eraso egiten zaio alderdi zentralisten aldetik.....	82	69	49	18	31	51
— Euskadin hil ala biziko gerra dago euskararen eta gaztelaniaren artean	53	37	26	47	63	74

Euskararen Oinordekoek, euskaldunzaharrek, mehatxatuak ikusten dituzte euskararen funtzio sinbolikoa eta Euskal Komunitatearentzat berorrek suposatzen duen indar integratzailea. Euskararen suntsipena ez da halabeharrezkoa eta ustekabekoa, euskararen superbizipena —eta berarekin Euskal Herriarena— mehatxatzen duen hizkuntz ataka batetara eraman duen estrategia baten fruitua baizik.

«Aberriratu» euskaldunberriek eta, batez ere, erdaldunek, beren gehiengo handi batetan, ez dute jasaten euskararen Oinordeko sozialek pairatzen duten estuasun sozial hori. Areago oraindik, ez dute uste ezta euskararen bizia arriskuan dagoenik, ez euskararen eta gaztelaniaren artean hil ala biziko erronka dagoenik ere; eta are gutxiago uste dute euskarak, euskalduntasunaren ikur bezala, bere lehengo nagusitasunera itzuli beharrez errestaurazio eta normalizazio sozialeko prozesu bati ekin behar dionik.

Hementxe sakon-zabaltzen dira, hain zuzen, jadanik handiak ziren desakordioak, bi programa-mundu zeharo kontrajarriak markatzerainoxe. Ikus dezagun zein diren programa-desberdintasun horiek eta zein den berorien irispidea.

Has gaitezen, lehenengo, euskararen eskola-programatik.

	Akordioa			Desakordioa		
	Z	B	E	Z	B	E
— Gehiegikeria bat da haur guztiek eskolan euskara ikas dezatela galdatzea.....	10	16	31	90	84	69
— Euskara gai bezala obligaziozko jarri, Irakaskuntzako Zentru guztietan	95	87	69	5	13	31
— Ikastola berriak ireki.....	92	90	83	8	10	17

Hemendik bertatik hasten da nabaritzen, gutxiengo batena izanda ere, biztanleria erdaldunaren baitan abarotzen den eta euskararentzat argiro diglosia marginaleko egoera defendatzen duen eritzi-bloke bat. Euskaldunen arteko % 5 edo 10eko batek baka-rrik ikusten baldin badu gehiegizkoa eta alferrikakoa euskara gaztelaniarekin parekatzea eskola-mailan, portzentaia hori % 30etik gora igotzen da erdaldunen artean. Eskola, jende honen ustez, gaztelaniaren feudoa da eta halaxe izaten jarraitu behar du gainera.

Eta desakordio hori ez da puntu honetan baino txikiagoa euskarak erakundeen eremu ofizialean izan behar duen presentziari buruzkoan, hau da, funtzionalgo publikoaren baitan izan behar duen presentziari buruzko puntuan.

	Akordioa			Desakordioa		
	Z	B	E	Z	B	E
— Komunitate Autonomoan lanegiten duten funtzionari guztiek, orobat Madrilen menpean daudenek ere, euskara ikastera obligatuak egon behar lukete	82	70	50	10	30	50
— Jadanik euskal funtzionari diren guztiak euskara ikastera obligatu	83	74	49	17	26	51

Euskararen normalizazioaren aldekoek % 80tik gorako taldea osatzen dute euskaldunzaharren artean eta, aldiz, apenas iristen diren % 50era erdaldunen artean. Azken hauen arabera euskara ezin daiteke izan hizkuntza ofizial eta are gutxiago, hizkuntza «ofiziala». Diglosia marginalak, edo, berdin dena, gaztelaniaren hegemoniak arau izanez jarraitzen du hauen artean.

Euskarara Aberriratuak —euskaldunberriak—, euskal altxorren Oinordekoenganaino iristen ez badira ere, hurbildu egiten zaizkie hauei.

Erreferentzi markoa oraindik gehiago jeneralizatzen baldin badugu eta estrategia bezala bi hizkuntzen artean zeinek ezarri behar duen bere hegemonia, edo orekako elkarkonponbide batera etsiak egon behar dutela erabakitzen, berriro ere berehalaxe sortzen da desakordio sakona euskararen Oinordekoen, Aberriratuena eta Deseredatuena artean.

Zein helburu bilatu behar ditu Euskal Herriak epe luzera?

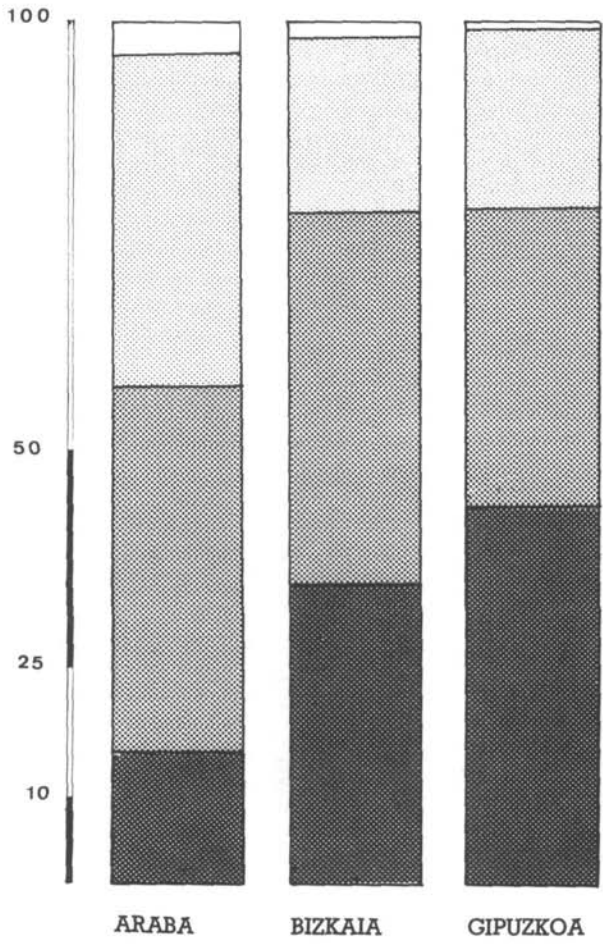
	Z	B	E
— Abandonatu piskana piskana.....	—	2	3
— Ezein ere ez: utzi bere bideari jarrai dakion			
— <i>Mintzatzen direnek ez diezaiotela mintzatzeari utzi ...</i>	14	30	56
— <i>Nahi duten guztiek ikas dezatela lortu.....</i>			
— <i>Euskadiko biztanle guztiak gutxienez ulertzeko gai izan daitezela lortu.....</i>	24	27	26
— <i>Euskadiko biztanle guztiak gaztelaniaz bezain ongi mintzatzeko gai izan daitezela lortu.....</i>			
— <i>Euskadiko biztanle guztiek gaztelaniaren ordeztu eguneroko eta obizko hizkuntza bezala erabil dezatela lortu</i>	62	42	14
	100	100	100

Euskararen errendizioa, hots, euskal glotazidioa, ez du inor-txok ere desirutzen. Euskarak superbizi egin behar du. Gaztelaniari erabateko hegemonia ematearren, euskararen barruti soziala, nola bere hedapenean hala intentsitatean eta prestutasun sozialean, diglosia marginalera zokoratzen duen jarrera, erdaldunen artean, biztanleriaren % 56ra iristen da.

Elebitasunaren kolorepean gaztelaniari oraindik ere halako lehentasun bat ematen dion diglosia simple hau, erdaldunetako % 26k, euskaldunberrietako % 27k eta euskaldunzaharretako % 24ek defendatzen du. Hiru kolektiboetako bakoitzetik laurden bat hartzen duen maila honetan bakarrik iristen dira euskararen status soziala finkatzeko akordiora.

Euskararen hegemonia bete-betean ukatua da, % 14 bat izan ezik, erdaldunen taldearen aldetik; euskaldunberrien taldea, berriz, ia bi zati berdinetan banatzen da, eta euskaldun gehienak euskararen hegemoniaren alde agertzen dira. Euskaldunzaharren taldearen tesia argi askia da: euskaldunen hizkuntza euskara da, eta ez gaztelania.

ZEIN HELBURU PROPOSATU BEHARKO LITUZKE EUSKAL HERRIAK EPE LUZERAKO?

- BAZTERTZEA
- EZAGUTZEA
- ◐ KONTSERBATZEA
- ◑ ERABILTZEA

Beraz, behin betiko finkatua geratzen da euskararen definizio soziala etorkizuneko programa bezala, bat-bera hizkuntza horretakoa zenbateraino denaren funtzioan noski. Euskaldun hiztunek, hau da, euskararen oinordekoek, eutsi egin nahi diote euskarari, errestauratu eta Komunitate Autonomoko hizkuntza bezala finkatu nahi dute.

Nola gustatuko litzaizuke zuri etorkizun batetan Euskal Herriaren barruan mintza dadin, euskaraz ala gaztelaniaz?

	Z	B	E
— Euskaraz bakarrik.....	79	63	26
— Gaztelaniaz baino gehiago euskaraz			
— Era berdinean euskaraz eta gaztelaniaz	21	36	58
— Gaztelaniaz baino gutxiago euskaraz	—	1	15
— Gaztelaniaz bakarrik.....			

Leialtasunen problema batekin aurkitzen gara hemen: tradizio euskaldunaren oinordekoek eta aberriratuek gaztelaniaren erbeste egipziarra eta euskararen aberrirako itzulera defendatzen duten bitartean, erdaldunek gaztelaniaren hegemonia historikoari beren leialtasuna aitortzen diote. Gerra, beraz, horrela edo beste era batera errekonozitu, badago. Eta benetakoa hizkuntz gerra bat da, ezpairik gabe.

¹ Euskararen egoera sozialari buruzko definizioaren moldaketa honen oinarria, Komunitate Autonomoko biztanleriak hizkuntza honetaz dituen eritzi eta jarrerak dira: honetarako egin genuen sondaketan jaso genituen, ikerlanaren sarreran adierazi dugunez.

² ORTIZ ALFAU, Angel M.: «Amado Nervo y el Euskera». *El Correo Español* egunkarian, 1982-XII-21.

³ Harrigarria bada ere oraindik amaitu ez den polemika zahar honek behartu zituen Bizkaiko Jaurerriko Batzarre Nagusiak, XVI. mendean jadanik, Andrés de Poza lizentziatu urduñarrari euskararen defentsa egin zezan ofizialki eskatzera; eta hark *De la Antigua Lengua, Población y Comarcas de las Españas* idazlan entzute-tsua sortuko zuen, Bilbon argitaratua 1587an.

⁴ Zientziak lurra jan dio mitologiari, eta, tubalismo mitikoari euskararen aintzinasun prehistorikoari buruzko *historilari eta adituen komentzimendu orokorra* jarraitu zaio. Uste hau berehala iragazi da herri-pentsaerara, balentria eta «marka» historikotzat hartuz, eta urgulu sozial kolektiboaren okasio bihurtu da.

⁵ Ez da hau unerik egokiena, identifikazio kolektibo hori eragiten duten indar sozialak expikatzen saiatzeko; are gutxiago, edozein hizkuntzaren ahaltasun politikoa zehazteko. Hizkuntzaren teoria politiko oso bat eratu beharko litzateke, euskararen kasuan proportzio erraldoiak dituena. Hurbilpen labur bat, Euskaltzaindiaren *Euskararen Liburu Zuria*-n aurki daiteke, edo F. Krutwig-en *Vasconia*-n.

⁶ Askok, totem eta mitoa pentsaera primitibo eta prezientifikoarekin berdinduz, konnotazio pejorativo eta erdeinagarriz ikusten ditu prozesu hauek. (Gure artean, Antonio Tovar eta Juan Aranzadi dirateke honen azken ordezkariak). Oinarrizko sozial garaikide-urrekoak erabat aldatuko direla sinesten zuten XIX. mendeko positibisten euforia likidazionistaren jarraipen eta berritzaile dira planteamendu hauek. Ez dago azpimarratu beharrik nolako oker historikoa den optimismo industrialaren zientifiko hauena eta nolako zuzenketak ezarri dizkioten soziologoen eta historiaren filosofoek tesi haien sinplekeriari.

⁷ Ik. honetaz datu zehatzagoak geroago, «Eremu geografikoa» atalean.

⁸ Haatik, Azterketa Faktorialari esker, laburbildu ahal izan dira oinarrizko dimentsio-kopuru hain murriztera euskaldunek euskarari buruz dituzten eritzien alderdi ugariak.

⁹ Bereizi egiten ditugu, alde batetik, elebitasuna eta euskararen hegemonia estrategia bezala harturik eta, bestetik, diglosia eta hegemonia soilak; euskararen jarbariaz ari garenean, epe luzeko helburuez mintzo gara.

¹⁰ Kontutan hartu behar da, lan honen oinarrizko inkesta 18 urtetik gorako pertsonen artean bakarrik egin zela.

Ondorioak

Euskara, bere historia osoan zehar, estigmaren Scylla-ren eta mitoaren Caribdis-en artean inarrosi duten bi kostante antagonikok erasoia izan da beti.

Erromatar konkistatzaileentzat, Strabon lekuko zutela, kakofonismo barbaro bat zen euskara. «Bizkainoen» hizkuntza ez zen urrundik ere armoniatua Luis Camoens poeta portugaldarrentzat. Eta, azkenik, hispanismoaren internazionalentzat, Migel Unamuno aitzindari dutela, euskara hizkuntza estu eta mindulin bat da, intuizio poetikoa adierazteko edo zientzia modernoaren noetika sakona *logos* bilakaerazteko gauza. Haien euskarari ezarri zioten estigma erabiltzen dute oraindik ere, 1983.ean, eta Euskal Komunitate Autonomoan bertan, Ortiz Alfau, Serna, Basaldua, etab... bezalako idazleek.

Jiménez Rada nafarra bezala uholde musulmanaren ondoren beren identitate kolektiboaren bila zebiltzan Erdi Aroko euskal autoreentzat, jatorrizko Tubalismoaren mitoiari atxekia geratu zen

euskara. Botere zentralaren aurka bertako bizitzaren apologia egiten zuten XVI.mendeko Garibay eta Andrés Pozarentzat, euskara Espainien ama-hizkuntza zen. Eta, azkenik, Felipe V bobondarrak ezarritako derrigorrezko uniformismoari hortzak erakutsi behar izan zizkioten Larramendi bezalakoentzat, hizkuntza guztiz noble bilakatu zen euskara.

Ez da meritu gutxi euskararen aldetik, estigmaren miztoak oraindik iraun eta pertsegitzen duela, bere ninbo mitologikotik libratzen jakin izatea eta mendetan zehar bizirik irautea, zientziaren zehaztasun zorrotzera meneratuz. Hala ere, euskarak, sakoneko beste gatazka eta azpijokoak sintetizatzen dituen guda-bandera izanez jarraitzen du.

Euskaraz, jasan behar izan duen eginahal guztiko pertsekuzioa eta guzti, orain ehun urte baino jende gehiago mintzatzen da Komunitate Autonomoaren barruan. Euskal Komunitate Autonomoko biztanleria ez zen pasatzen 1900.ean 604.000 lagun baino askoz gorago, eta, gehienez ere, hauetako 500.000ren batek zekien euskaraz egiten. Gaur egun, 1981eko Zentsuaren arabera, ia 700.000raino iritsi da euskal hiztunen kopurua ¹.

Euskara zabaltzen ari da. Eta, paradoxa bada ere, hori ez da eragozpen euskara tamalezko eran, ia «atzeraezinezko» puntu zorigaitzokoan ipiniz, bere azken arnasaraino eraman duen likidazio sistematiko baten prozesuan aurkitzeko.

Euskal hiztunak, bestalde, nahiz eta gero eta gehiago izan kopuruz, gero eta egoera minoritarioagoan aurkitzen dira Komunitate Autonomoko multzoaren barruan. Euskal hiztunen portzentaia, biztanle guztien aldean, urtean baino urtean baxuagoa da sistematikoki. Eta hori ez da bakarrik euskara ikasteaz zipitzik ere arduratzen ez den etorkin-andana dela medio izan, baizik eta baita Komunitate bertako egoiliarak berak, bertako gurasoen umeak barne, egunean baino egunean proportzio handiagoan gaztelaniara pasatzen direlako ere.

Kopuruz hizkuntza minoritario bat deneko egoera hori areagotu egiten da diglosia marginal, sistematiko eta setati batekin; zeren, baldintza horren ondorioz, euskara zeharo gaitzetsia aurkitzen bait da boterearen, kulturaren eta hezkuntzaren instantzieta-tik: legeek, komunikabideek, tribunalek, ikastetxeek, marginatu

egin bait dute euskara, desegituratua, gutxiengo batena eta disglorian eta, beraz, benetako hilezkiletan mantentzen duen hagoadura orokor batetara bortxatzeraino.

Ez da inoiz egon hain hurbil eta hain berehalakoan euskararen heriotza soziala.

Baina berriro ere, paradoxaz, sekula santan ez da egon, horrenbeste probabilitaterekin, hain prest eta hain hornitua bere errestraurazio sozialerako eta bere heldutasun linguistikorako. Bere zientzizigizon eta filologoaren mugimendu zuzpertzazilearekin batera, herriaren aldetik birreskurapeneko mugimendua jauzi da, euskararen ikasketa sistematikoaren bidez. Hizkuntzara aberriratzeko mugimendu bati ekin zaio eta, oraindik biztanleria erdalduaren % 5ek bakarrik lortu badu ere, errestraurazioa badaitekeela adierazten eta frogatzen digu horrek.

Egun, Euskaldunberriak eta Ikastola agertzen zaizkigu birreskurapen-garantia bezala. Hizkuntzaren jabe ziren pertsona nagusiak bat asaldatzeko moduan gero eta urriagotuz bazihoazen, euskal hiztunen familian sartzen ari diren gazteak ere gero eta ugariago dira eta, aldi berean, komunikabideetan, administrazio-munduan, lanaren barrutian eta kalean gero eta euskarri sozial iraunkorragoak eta zindoagoak ditu euskararen presentzia instituzionalak.

Errestraurazio-marko honetan, bigarren mailako arazoa da orain arte ekin izan diren lanak askotan oztopoekin aurkitu eta ondorio nahiko eskasetara iritsi izatea. Euskaldunberrien mugimenduak gehiago izan du hunkipenetik, eragin kortasunetik baino; baina aldi berean ez dago ukatzerik hari esker jarri dela martxan egun piskana-piskana frogatzen hasiak garen gizarte-zabalgo handiagoko mekanismo-multzo bat. Alfabetatzeko eginahal itzelak ere ez ditu lortu nahi hainbateko xede guztiak; baina hala ere alfabetatu gabeko sektore handi bat euskal letretara hurbiltzeko gauza litzateke gaztelaniaz alfabetatua dagoelako.

Beharbada, ideologi munduan ardietsi du euskarak gaztelaniaren kontrako garaipenik ikusgarriena eta erabatekoena. Euskararen harako didefinizio hura —etxezulokoa, baserritarren eta alfabetoen hizkuntza zela eta poesia eta jantzia egiteko gauza zela zioen hura— ahantziaren osinera jaurtikia izan da behin betiko Komunitate Autonomoko biztanleriaren aldetik.

Gaur eguneko euskaldunen eritziz, hizkuntza mentsik gabea, heldua eta perfekzio osokoa da euskara. Euskara hizkuntza da, beren hizkuntza, inongo justiziarik eta justifikaziorik gabe eraso ikusten dutena, eta lagundu, defendatu, sustatu eta Komunitate Autonomoko hizkuntza ofizial bezala ezarri beharrekoa.

Hiru jarrera orokor aurkitzen dira hedatuak biztanleriaren artean. Eta hirurak uste osoz eta lehiaz defendatuak gainera:

Gaztelaniaren hegemonia, funtsean arabarrez, etorkinez eta erdaldunetz osaturiko biztanleriaren % 7k defendatzen duena.

Elebitasun diglosikoa, biztanleriaren % 40,9k defendatua, eta, era lausoagoan bada ere, etorkinek eta erdaldunek sostengatua.

Euskararen hegemonia, biztanleriaren % 53 batek epe luzera lortu beharreko helburu bezala defendatua. Horien artean aurkitzen dira gaur eguneko euskal hiztunen arteko % 80, gipuzkoarren arteko % 59,2, bizkaitarretako % 53,2, arabarretako % 16,5 eta Komunitate Autonomoan jaiotakoen arteko % 59.

Euskararen egoera soziala, bestalde, hiru mailatan finkatua aurkitzen da gaur egun:

Ezagupen- eta erabilera-mailan, euskara, Komunitate Autonomoko % ia 30 biztanleren hizkuntza da.

Ezarpen-mailan, biztanleriaren % 35,6k euskara benetan eguneroko hizkuntza ohizkoa izaten has dadila erreklamatzeko du.

Azkenik, biztanleen % 52 batek, euskara, Autonomi Estatuak esaten duen bezala, Komunitate Autonomoko hizkuntza ofizial ezezik, bertan bizi diren guztien lehenetsuneko eta eguneroko hizkuntza izan dadila eskatzen du.

¹ Baiezpen honen egiaren zalantza duenak, kontsulta dezake *JAKIN* aldizkariak euskararen pertsekuzioari eskaintzen dion ale monografikoa (1982, uztaila-iraila).

Hala berean, inor harriturik geratuko balitz zentsuan beren buruak euskal hiztuntzat ematen dituztenen kopuruaz, eta «sasiabertzaletasun» bat bezala interpretatu nahiko balu, ez zaio batere gaizki etorriko gogoratzea ze, hizkuntz abertzaletasun hori, berez eta besterik gabe, euskarak aspaldidanik zekarren gutxiagotasun-komplexuaren aurka lortzen duen garaipen sozial bat dela.

SITUACION Y PERSPECTIVAS DEL EUSKERA

El Euskera se ha visto acosado durante toda su historia por dos constantes antagónicas que lo han zarandeado entre el Scylla del estigma y el Caribdis del mito.

Para los conquistadores de Roma, a los que acompañó Strabón, el euskera era un bárbaro cacofonismo. La lengua de los vizcaínos distaba mucho de ser armoniosa para el poeta portugués Luis de Camoens. Y, finalmente, para los internacionales del hispanismo, representados por Miguel de Unamuno, el euskera es un idioma estrecho y canijo incapaz de expresar la intuición poética o de plasmar en logros la profunda noética de la ciencia moderna. El estigma que ellos impusieron al euskera continúa siendo utilizado, todavía, en 1983, dentro de la Comunidad Autónoma Vasca, por autores como Ortiz Alfau, Serna, Basaldúa...

Para los autores medievales vascos que, como el navarro Jiménez de Rada, buscaban su identidad colectiva tras el diluvio musulmán, el euskera quedó incorporado al mito del Tubalismo original. Para los apologistas de la vida local frente al poder centrista, representados en el siglo XVI por Garibay y Andrés de Poza, el euskera era la lengua madre de las Españas. Para los que, como Larraemendi, tuvieron que enfrentarse a la uniformidad forzosa impuesta por el borbón Felipe V, el euskera se convirtió en la lengua noble por antonomasia.

No deja de ser un mérito notable por parte del euskera el que, subsistiendo el aguijón del estigma, que aún lo persigue, haya sabido desembarazarse de su nimbo mitológico y mantener su supervivencia multisecular, sometiéndose al rigor estricto de la ciencia. Aún así, el euskera sigue siendo una bandera de combate lingüístico que sintetiza otros combates más soterrados y profundos.

No obstante la persecución insistente de que ha sido víctima, el euskera lo habla hoy, dentro del ámbito de la Comunidad Autónoma más gente que hace cien años. La población de la Comunidad Autónoma Vasca constaba, en 1900, de no más de 604.000 habitantes, de los cuales, a lo sumo, unos 500.000 sabían hablar euskera. Hoy, conforme al Censo de 1981, el número de euskero¹ parlantes ha ascendido casi a 700.000.

El euskera es una lengua en expansión. Lo cual no impide que, paradójicamente, el euskera se encuentre en un proceso de liquidación sistemática que lo ha llevado de manera dramática hasta el límite de subsistencia, colocándolo casi en un fatídico «punto de no retorno».

Los euskeroparlantes, siendo cada vez más en número, se encuentran en una situación cada vez más minoritaria dentro del conjunto de la Comunidad Autónoma. El porcentaje de euskeroparlantes sobre el de residentes es cada año sistemáticamente más bajo. Y ello se debe, no sólo al fenómeno de la masiva afluencia de inmigrantes que no se molestan en aprender el euskera, sino al hecho de que los mismos residentes nativos de la Comunidad, e hijos de padres asimismo nativos, se pasan en proporción cada día mayor al castellano.

La situación de minoría lingüística numérica se agrava con la de una condición diglósica marginal, sistemática y pertinaz, por la cual el euskera se encuentra alejado de las instancias de poder, de cultura y de educación: las leyes, los mass-

—media, los tribunales, los centros docentes, han marginado al euskera hasta reducirlo a una postración general que lo mantiene desestructurado, minoritario y diglósico y, en consecuencia, en franca decadencia agónica.

Nunca ha estado tan cerca y ha sido tan inminente la muerte social del euskera.

Pero, de nuevo, paradójicamente, nunca con tanta probabilidad ha estado el euskera tan dispuesto y tan equipado para su restauración social y su madurez lingüística. Al movimiento regenerador de sus científicos y filólogos, ha acompañado un movimiento de recuperación popular, mediante el aprendizaje sistemático del euskera. Se ha iniciado un movimiento de repatriación al idioma, que, si bien sólo ha conseguido todavía un 5% de la población erdaldun, significa y pone de manifiesto que la restauración es posible.

Hoy aparecen, como signos de garantía de recuperación, el Euskaldunberri y la Ikastola. Si el porcentaje de adultos conocedores del idioma iba disminuyendo alarmantemente, el número de adolescentes que se va incorporando al euskera aumenta de manera progresiva, al tiempo que la presencia institucional en los mass-media, las instituciones administrativas, el marco laboral y la calle, va fraguando un soporte social cada vez más consistente y compacto.

En este marco de restauración es secundario el que los esfuerzos acometidos hasta ahora hayan tropezado muchas veces y hayan madurado en resultados más bien escasos. El movimiento de los euskaldunberri ha sido más emocional que efectivo, pero ha puesto en marcha otra serie de mecanismos sociales cuya envergadura poco a poco comienza a comprobarse. El ingente esfuerzo de alfabetización no ha conseguido todos los objetivos apetecidos, pero un gran sector no alfabetizado se ve capaz de acercarse literariamente al euskera gracias a su alfabetización castellana.

Tal vez sea en el mundo ideológico donde la victoria del euskera sobre el castellano sea más espectacular y más completa. La definición social del euskera como lengua de hogar, de labriegos y analfabetos, incapaz de expresar la poesía y la ciencia, ha quedado definitivamente arrumbada y olvidada entre la población de la Comunidad Autónoma.

Para los vascos de hoy, el euskera es un idioma completo, adulto y perfecto. El euskera es el idioma, su idioma, al que ven injusta e injustificadamente atado y al que hay que apoyar, defender, promover y establecer como lengua oficial de toda la Comunidad Autónoma.

Tres posturas generales se encuentran extendidas entre la población. Todas ellas defendidas con convicción y apasionamiento:

— La hegemonía del castellano, que sigue siendo defendida por el 7% de la población, fundamentalmente la población alavesa, la inmigrante y la de habla hispana.

— El bilingüismo diglósico abogado por el 40,9% de la población, y que es apoyado preferentemente, aunque con menos nitidez, por los inmigrantes y erdaldunes.

— La hegemonía del euskera, defendida como objetivo a conseguir a largo plazo por el 52% de la población, entre la que se encuentra el 80% de los actuales

euskeroparlantes, el 59,2% de los guipuzcoanos, el 53,2% de los vizcaínos, el 16,5% de los alaveses y el 59% de los nacidos en la Comunidad Autónoma.

La situación social del euskera se encuentra hoy asentada en tres niveles distintos:

— *A nivel de conocimiento y uso, el euskera es el idioma de casi un 30% de los habitantes de la Comunidad Autónoma.*

— *A nivel de implantación, el 35,6% de la población reclama que el euskera comience a ser realmente el idioma usual y cotidiano.*

— *Finalmente, el 52% de los habitantes pide que el euskera sea, no sólo lengua oficial de la Comunidad Autónoma, tal y como establece el Estatuto de Autonomía, sino que sea la lengua preferente y cotidiana de todos los que en ella residen.*

¹ *Quien dude de la verdad de esta afirmación, puede consultar el número monográfico de «JAKIN», 24, 1982 dedicado a la persecución del euskera.*

Asimismo, a quien sorprenda el elevado número de euskeroparlantes que se definen como tales en el Censo, y quiera interpretarlo como una falsificación patriótica, conviene recordarle que este patriotismo lingüístico es por sí mismo, una victoria social del euskera sobre su antiguo complejo de inferioridad.

IDIOMA VASCO Y SOCIEDAD VASCA

0. Esbozo sociolingüístico
1. El hecho social del euskara
2. Funciones sociales del euskara
 - 2.1. Comunicación
 - 2.2. Identificación
3. Definición de la situación del euskara
4. El proceso social del euskara

EL HECHO SOCIAL DEL EUSKARA

0. Fuentes y alcance de los datos

1. El conocimiento del euskara según el censo de población

- 1.1. Los datos censales
- 1.2. Tipología de capacitación en el euskera
- 1.3. Índices de alfabetización
- 1.4. Las diferencias entre ambos sexos

2. Características del hecho social del euskara

2.1. Hecho social minoritario

- 2.1.1. Características que definen a la minoría euskaldun
- 2.1.2. ¿Quiénes son más euskaldunes?
- 2.1.3. Los euskaldunes caminaban hacia su extinción

2.2. Hecho social fragmentado

- 2.2.1. Los 8 tipos de relación con el euskara
- 2.2.2. Alfabetización de los euskaldunzaharras
- 2.2.3. Euskaldunización de los erdaldunes
- 2.2.4. Los fracasados o los intentos frustrados

2.3. Hecho social desestructurado

- 2.3.1. Características de un idioma estructurado
- 2.3.2. La desestructuración del euskara
 - Rupturas o discontinuidades
 - Consecuencias de la función simbólica
 - La vuelta a la función simbólica
 - La incorporación del euskara a la enseñanza
 - La discontinuidad familiar

EUSKALDUN ZAHARRAK EUSKALDUNBERRIAK

1. Retrato robot de zaharras y berris

- 1.1. Edad, origen, contacto con el euskara
- 1.2. Medios de comunicación
- 1.3. Nivel de instrucción y situación profesional
- 1.4. Conclusiones

2. El uso del euskara por zaharras y berris

- 2.1. El euskara es una lengua íntima para los zaharras
- 2.2. Los berris casi no hablan euskara
 - 2.2.1. Uso del euskara por temas
 - 2.2.2. Uso del euskara por personas
 - 2.2.3. Uso del euskara por lugares
- 2.3. De la vergüenza de no hablar bien castellano al derecho a vivir en euskara
- 2.4. ¿Leer y escribir en euskara?

3. La castellanización de los zaharras

4. La euskaldunización de los berris

- 4.1. Edad y época del aprendizaje
- 4.2. Las clases y cursos de euskara
- 4.3. Los que siguen y los que no siguen
- 4.4. Las motivaciones del proceso de euskaldunización

5. Conductas y expectativas de la población de habla vasca

- 5.1. Esperanzas en torno al futuro del euskara
- 5.2. Acciones necesarias para responder a esas esperanzas
- 5.3. Lo que los poderes públicos pueden hacer
- 5.4. La acogida de los actos en favor del euskara
- 5.5. Libros y discos en euskara

6. A modo de conclusión

DEFINICION DE LA SITUACION

1. Definición objetiva y definición subjetiva

- 1.1. La supervivencia del euskara
- 1.2. El euskara, comunicador de mensajes
- 1.3. El euskara, símbolo de identidad de Euskal Herria
- 1.4. La manipulación del euskara
- 1.5. El estado de guerra

2. Euskara sí – Euskara no

- 2.1. Los partidarios de la rendición
- 2.2. Los partidarios del particularismo
- 2.3. Los partidarios de la diglosia marginal
- 2.4. Los partidarios de la diglosia
- 2.5. Los partidarios de la hegemonía euskaldun
- 2.6. Euskara: utopía o realidad

3. **Definición, actitudes y estrategia**

3.1. ¿Cómo es visto el euskara?

- 3.1.1. La fragilidad–fortaleza social de euskara
- 3.1.2. La funcionalidad–disfuncionalidad del euskara
- 3.1.3. Identidad o no del euskara con el Pueblo Vasco
- 3.1.4. La guerra o la paz entre el euskara y el castellano
- 3.1.5. La manipulación o el éxito social del euskara

3.2. ¿Qué postura se toma ante el euskara?

- 3.2.1. Los partidarios de la rendición
- 3.2.2. Los partidarios de la diglosia marginal
- 3.2.3. Los partidarios de la diglosia
- 3.2.4. Los partidarios de la hegemonía euskaldun
- 3.2.5. Los partidarios de dominio euskaldun

3.3. Objetivos y programas de acción

4. **Ambito geográfico**

5. **El idioma de los euskaldunes**

6. **Los depositarios del euskara**

SITUATION ET PERSPECTIVES DE LA LANGUE BASQUE

L'Euskera s'est vu tout au long de son histoire harcelé par deux constantes antagoniques qui l'ont malmené entre le Scylla du stigmaté et le Charybde du mythe.

Pour les conquérants romains à l'image de Strabon, l'Euskera était une cacophonie barbare. La langue des biscaïens était loin d'être harmonieuse pour le poète portugais Luis de Camoens. Et finalement, pour les hispanistes de niveau international, représentés par Miguel de Unamuno, l'Euskera est une langue étroite et malingre incapable d'exprimer l'intuition poétique ou de concrétiser en «logos» la profonde noétique de la science moderne. Le stigmaté imposé par eux à l'Euskera continue à être utilisé, encore en 1983, dans la Communauté Autonome Basque, par des auteurs comme Ortiz Alfau, Serna, Basaldua...

Pour les auteurs basques du Moyen Âge, qui comme le navarrais Jimenez de Rada, cherchaient leur identité collective après le déluge musulman, l'Euskera resta attaché au mythe du Tubalisme originel. Pour les apologistes de la vie locale, face au pouvoir central, représentés au XVIIe siècle par Garibay et Andrés de Poza, l'Euskera était la langue mère des Espagnes. Pour ceux qui, comme Larramendi, eurent à affronter l'uniformité impérieuse imposée par le bourbon Philippe V, l'Euskera devint la langue noble par antonomase.

Il ne reste pas moins un mérite notable de la part de l'Euskera le fait, qu'après avoir subsisté à l'aiguillon du stigmaté, qui le poursuit encore, il ait su se débarrasser de son nimbe mythologique et maintenir sa survivance multiséculaire, en se soumettant à la rigueur stricte de la science. Même ainsi, l'Euskera continue à être un étendard du combat linguistique qui synthétise d'autres combats plus cachés et profonds.

Malgré la persécution acharnée dont il a été victime, l'Euskera est parlé de nos jours, dans la Communauté Autonome, par un nombre plus élevé de personnes qu'il y a cent ans. En 1900 la population de la Communauté Autonome Basque comptait 604.000 habitants dont 500.000, tout au plus, savaient parler l'Euskera. Aujourd'hui, d'après le recensement de 1981, le nombre de personnes parlant l'Euskera s'élève à presque 700.000¹.

L'Euskera est une langue en expansion. Ce qui n'empêche pas paradoxalement, que l'Euskera se trouve dans un processus de liquidation systématique qui l'a conduit, d'une façon dramatique, jusqu'aux limites de la subsistance, le plaçant presque dans un fatidique «point de non retour».

Les bascophones, bien qu'en nombre croissant, se trouvent dans une situation de plus en plus minoritaire dans l'ensemble de la Communauté Autonome. Le pourcentage des bascophones par rapport à celui de résidents décroît systématiquement tous les ans. Cela est dû, non seulement à l'affluence massive d'immigrants qui ne prennent pas la peine d'apprendre l'Euskera, mais au fait que le nombre de résidents originaires de la Communauté et d'enfants de parents eux-mêmes originaires utilisant l'espagnol, augmente chaque jour.

Cette situation de minorité linguistique est aggravé par sa condition de diglossie marginale, systématique et persistante qui fait que l'Euskera se trouve éloigné des instances du pouvoir, de la culture et de l'éducation: les lois, les mass-média, les tribunaux, les centres d'enseignement ont écarté l'Euskera jusqu'au point de la réduire à la prostration générale qui le maintient déstructuré, minoritaire et en situation de diglossie et donc dans un état de franche décadence agonisante.

Jamais la mort sociale de l'Euskera n'a été aussi proche ni imminente.

Mais, de nouveau par le fait du paradoxe, l'Euskera n'a probablement jamais été aussi bien disposé et équipé pour sa restauration sociale et sa maturité linguistique. Le mouvement régénérateur des ses savants et philologues s'est vu accompagné d'un mouvement de récupération populaire par l'apprentissage systématique de l'Euskera. Nous assistons à un élan de récupération de la langue, qui malgré son ampleur encore réduite (il n'a encore atteint que 5% de la population non bascophone) signifie et montre que la restauration est possible.

Nous trouvons aujourd'hui deux signes de garantie de cette récupération, l'Euskaldunberri* et l'Ikastola*. S'il est vrai que le pourcentage d'adultes connaisseurs de la langue a diminué progressivement d'une façon alarmante, par contre, le nombre d'adolescents qui s'incorporent peu à peu à l'Euskerisation augmente graduellement, en même temps que la présence institutionnelle dans les mass-média, les pouvoirs administratifs, le monde du travail et la rue est en train de forger un support social de plus en plus consistant et compact.

Dans ce cadre de restauration le fait que les efforts entamées jusqu'à présent aient rencontré de nombreuses difficultés et n'aient abouti que rarement, reste secondaire. Le mouvement des euskaldunberri a été plus émotionnel qu'effectif, mais il a mis en marche d'autres mécanismes sociaux dont on commence à mesurer peu à peu l'étendue. L'énorme effort d'alphabetisation n'a pas atteint tous les objectifs désirés, mais un grand secteur non alphabétisé est capable d'avoir une approche littéraire de l'Euskera grâce à son alphabetisation en espagnol.

C'est peut-être dans le monde idéologique où la victoire de l'Euskera sur l'espagnol est plus spectaculaire et complète. La définition sociale de l'Euskera comme langue utilisée en famille, langue de paysans et d'analphabètes, incapable d'exprimer la poésie et la science a été définitivement abandonnée et oubliée dans la population de la Communauté Autonome.

Pour les basques d'aujourd'hui, l'Euskera est une langue complète, adulte et parfaite. L'Euskera est la langue, leur langue qu'ils voient injustement attaquée et qu'il faut appuyer, défendre, promouvoir et établir comme langue officielle de toute la Communauté Autonome.

Nous constatons trois attitudes parmi la population. Toutes les trois défendues avec conviction et passion:

— *L'hégémonie de l'espagnol, qui est toujours défendue par 7% de la population, fondamentalement la population d'Alava, les immigrants et les hispanophones.*

— *Le bilinguisme en situation de diglossie défendu par 40,9% de la population et qui est appuyé de préférence, bien que moins nettement, par les immigrants et les hispanophones.*

— *L'hégémonie de l'Euskera, défendue comme objectif à long terme par 52% de la population qui comprend 80% des actuels bascophones, 59,2% des guipuzcoans, 53,2% des biscariens, 16,5% des alavais et 59% des personnes nées dans la Communauté Autonome.*

Dans la situation sociale de l'Euskera nous distinguons trois niveaux différents:

— *Au niveau de la connaissance et de l'utilisation, l'Euskera est la langue de presque 30% des habitants de la Communauté Autonome.*

— *Au niveau de l'implantation, 35,6% de la population réclame que l'Euskera commence à être réellement la langue usuelle et quotidienne.*

— Finalement, 52% des habitants demandent que l'Euskera soit, non seulement la langue officielle de la Communauté Autonome, comme l'établit le Statut d'Autonomie, mais qu'elle soit la langue prioritaire et quotidienne de tous ses habitants.

¹ Quiconque mette en doute la véracité de cette affirmation, peut consulter le numéro monographique de «JAKIN», 24, 1982 consacré à la persécution de l'Euskera.

De même, celui qui est surpris par le nombre élevé des bascophones qui se définissent comme tels au Recensement, et veuille l'interpréter comme une «falsification patriotique» doit considérer que ce patriotisme linguistique est en soi-même une victoire sociale de l'Euskera sur son ancien complexe d'infériorité.

* *Euskaldunberri*: Personne dont la langue maternelle n'est pas l'Euskera mais qui l'a appris ultérieurement.

* *Ikastola*: Ecole en langue basque.

Eranskina

Laukiak

POPULAZIOA EUSKARAREKIKO ERLAZIOAREN
ARABERA, LURRALDE HISTORIKOZ. MAIZTASUN
ABSOLUTUAK ETA ERLATIBOAK. 1981-II-28ko
ZENTSUA

	ULERTZEN DUTE	HITZEGITEN DUTE	IRAKURTZEN DUTE	IDAZTEN DUTE
ARABA.....	33.743 13,07	29.599 11,46	26.611 10,31	24.105 9,34
BIZKAIA	327.127 27,74	297.773 25,25	251.918 21,37	223.902 18,99
GIPUZKOA	391.556 56,54	369.323 53,33	301.835 43,58	272.711 39,38
KOMUNITATE AUTONOMOA...	752.426 35,33	696.695 32,71	580.364 27,25	520.718 24,45

**EUSKARA ULERTZEN DUEN BIZTANLERIA,
ESKUALDEZ. 1981-II-28ko ZENTSUA**

	GIZONEZKOAK	EMAKUMEZKOAK	GUZTIRA
KOMUNITATE AUTONOMOA	370.577	381.849	752.426

ARABA

• Kantaurialdea	1.621	1.691	3.312
• Gorbeia Inguruak	1.094	1.005	2.099
• Arabako Lautada	14.125	13.705	27.830
• Mendialdea	60	76	136
• Errioxa	121	112	233
• Ibarrak	76	57	133
	17.097	16.646	33.743

BIZKAIA

• Gaminiz-Mungia	10.349	10.232	20.581
• Gernika-Bermeo	18.781	18.986	37.767
• Durangaldea	22.169	22.518	44.687
• Markina-Ondarroa	12.483	12.272	24.755
• Arrati-Ibaizabal	6.383	6.221	12.604
• Enkartzazioak	1.117	1.252	2.369
• Bilbo Handia	89.518	94.846	184.364
	160.800	166.330	327.127

GIPUZKOA

• Deba Garaia	21.829	21.678	43.507
• Deba Beherea	21.072	21.782	42.854
• Urola-Kostaldea	25.975	24.825	50.800
• Goierri	21.370	21.312	42.682
• Tolosaldea	18.384	17.686	36.070
• Donostialdea	72.431	79.027	151.458
• Bidasoa Beherea	11.619	12.566	24.185
	192.680	198.876	391.556

**EUSKARAZ EGITEN DUEN BIZTANLERIA,
ESKUALDEZ. 1981-II-28ko ZENTSUA**

	GIZONEZKOAK	EMAKUMEZKOAK	GUZTIRA
KOMUNITATE AUTONOMOA	340.025	356.670	696.695
ARABA			
• Kantaurialdea	1.429	1.556	2.985
• Gorbeia Inguruak	1.054	972	2.026
• Arabako Lautada	12.111	12.055	24.166
• Mendialdea	44	53	97
• Errioxa	109	105	214
• Ibarrek	59	52	111
	<u>14.806</u>	<u>14.793</u>	<u>29.599</u>
BIZKAIA			
• Gaminiz-Mungia	9.686	9.644	19.330
• Gernika-Bermeo	18.026	18.342	36.368
• Durangaldea	20.699	21.268	41.967
• Markina-Ondarroa	12.079	11.925	24.004
• Arrati-Ibaizabal	6.096	5.975	12.071
• Enkartzioak	908	1.103	2.011
• Bilbo Handia	77.167	84.855	162.022
	<u>144.661</u>	<u>153.112</u>	<u>297.773</u>
GIPUZKOA			
• Deba Garaia	20.749	20.807	41.556
• Deba Beherea	19.799	20.743	40.542
• Urola-Kostaldea	25.008	24.067	49.075
• Goierri	20.353	20.598	40.951
• Tolosaldea	17.704	17.095	34.799
• Donostialdea	66.028	73.544	139.572
• Bidasoa Beherea	10.917	11.911	22.828
	<u>180.558</u>	<u>188.765</u>	<u>369.323</u>

**EUSKARAZ IRAKURTZEN DUEN BIZTANLERIA,
ESKUALDEZ. 1981-II-28ko ZENTSUA**

	GIZONEZKOAK	EMAKUMEZKOAK	GUZTIRA
KOMUNITATE AUTONOMOA	283.556	296.808	580.364
ARABA			
• Kantaurialdea	1.099	1.163	2.262
• Gorbeia Inguruak	866	785	1.651
• Arabako Lautada	11.195	11.150	22.345
• Mendialdea	24	39	63
• Errioxa	93	92	185
• Ibarrak	55	50	105
	<u>13.332</u>	<u>13.279</u>	<u>26.611</u>
BIZKAIA			
• Gaminiz-Mungia	7.277	7.019	14.296
• Gernika-Bermeo	13.911	13.910	27.821
• Durangaldea	17.441	17.869	35.310
• Markina-Ondarroa	9.592	9.394	18.986
• Arrati-Ibaizabal	4.356	4.156	8.512
• Enkartzatioak	923	1.128	2.051
• Bilbo Handia	69.305	75.637	144.942
	<u>122.805</u>	<u>129.113</u>	<u>251.918</u>
GIPUZKOA			
• Deba Garaia	16.903	16.895	33.798
• Deba Beherea	16.129	16.904	33.033
• Urola-Kostaldea	21.347	20.588	41.935
• Goierri	17.031	17.164	34.195
• Tolosaldea	14.839	14.329	29.168
• Donostialdea	53.143	59.754	112.897
• Bidasoa Beherea	8.027	8.782	16.809
	<u>147.419</u>	<u>154.416</u>	<u>301.835</u>

**EUSKARAZ IDAZTEN DUEN BIZTANLERIA, ESKUALDEZ
1981-II-28ko ZENTSUA**

	GIZONEZKOAK	EMAKUMEZKOAK	GUZTIRA
KOMUNITATE AUTONOMOA	254.070	266.648	520.718
ARABA			
• Kantaurialdea	999	1.040	2.039
• Gorbeia Inguruak	790	709	1.499
• Arabako Lautada	10.043	10.193	20.236
• Mendialdea	20	36	56
• Errioxa	86	90	176
• Ibarrak	51	48	99
	<u>11.989</u>	<u>12.116</u>	<u>24.105</u>
BIZKAIA			
• Gaminiz-Mungia	5.903	5.765	11.668
• Gernika-Berneo	12.300	12.288	24.588
• Durangaldea	15.909	16.170	32.079
• Markina-Ondarroa	8.806	8.508	17.314
• Arrati-Ibaizabal	3.358	3.137	6.495
• Enkartzazioak	845	1.064	1.909
• Bilbo Handia	61.571	68.278	129.849
	<u>108.692</u>	<u>115.210</u>	<u>223.902</u>
GIPUZKOA			
• Deba Garaia	15.050	14.916	29.666
• Deba Behera	14.254	14.888	29.142
• Urola-Kostaldea	19.979	19.243	39.222
• Goierri	15.710	15.818	31.528
• Tolosaldea	13.746	13.192	26.938
• Donostialdea	47.427	53.463	100.893
• Bidasoa Behera	7.223	7.802	15.025
	<u>133.389</u>	<u>139.322</u>	<u>272.711</u>

**LURRALDE HISTORIKO BAKOITZEKO BIZTANLERIAREN
EUSKARAREN AURREKO EGOERA,
SEXUAREN ARABERA. 1981-II-28ko ZENTSUA**

	GIZONEZKOAK	EMAKUMEZKOAK	GUZTIRA
ULERTZEN DUTENAK			
• ARABA	13,23	12,91	13,07
• BIZKAIA	27,68	27,81	27,74
• GIPUZKOA.....	56,20	56,86	56,54
	<u>35,19</u>	<u>35,46</u>	<u>35,33</u>
IDAZTEN DUTENAK			
• ARABA	9,27	9,40	9,34
• BIZKAIA	18,71	19,26	18,99
• GIPUZKOA.....	38,91	39,83	39,38
	<u>24,13</u>	<u>24,76</u>	<u>24,45</u>
HITZEGITEN DUTENAK			
• ARABA	11,45	11,47	11,46
• BIZKAIA	24,90	25,60	25,25
• GIPUZKOA.....	52,67	53,97	53,33
	<u>32,28</u>	<u>33,12</u>	<u>32,71</u>
IRAKURTZEN DUTENAK			
• ARABA	10,31	10,30	10,31
• BIZKAIA	21,14	21,59	21,37
• GIPUZKOA.....	43,-	44,15	43,58
	<u>26,93</u>	<u>27,56</u>	<u>27,25</u>

**EUSKARA ULERTU, HITZEGIN, IRAKURRI EDO
IDAZTEN DUTEN KOMUNITATE AUTONOMOKO
ESKUALDE BAKOITZEKO BIZTANLEEN
PORTZENTAIA.
1981-II-28ko ZENTSUA**

	ULERTU	HITZEGIN	IRAKURRI	IDATZI
ARABA				
• Kantaurialdea.....	9,72	8,76	6,64	5,98
• Gorbeia Inguruak.....	36,82	35,54	28,96	26,30
• Arabako Lautada.....	13,84	12,02	11,12	10,07
• Mendialdea.....	3,73	2,66	1,73	1,54
• Errioxa.....	2,45	2,25	1,95	1,85
• Ibarrak.....	3,12	2,60	2,46	2,32
BIZKAIA				
• Gaminiz-Mungia.....	61,71	57,96	42,87	34,99
• Gernika-Bermeo.....	82,10	79,06	60,48	53,45
• Durangaldea.....	49,41	46,40	39,04	35,47
• Markina-Ondarroa.....	88,26	85,58	67,69	61,73
• Arrati-Ibaizabal.....	56,83	54,43	38,38	29,28
• Enkartzioak.....	7,58	6,43	6,56	6,11
• Bilbo Handia.....	19,87	17,46	15,62	13,99
GIPUZKOA				
• Deba Garaia.....	64,98	62,06	50,48	44,75
• Deba Beherea.....	64,49	61,01	49,71	43,86
• Urola-Kostaldea.....	82,88	80,06	68,42	63,99
• Goierri.....	60,98	58,51	48,86	45,05
• Tolosaldea.....	77,65	74,91	62,79	57,99
• Donostialdea.....	47,79	44,04	35,62	31,83
• Bidasoa Beherea.....	37,48	35,38	26,05	23,29

**SEXUAREN ETA EUSKARAREN AURREKO EGOERAREN ARTEKO
ERLAZIOA, KOMUNITATE AUTONOMOAN**

		Gizonezkoak	Emakumezkoak	Guztira
Euskaldunzaharra	Alfabetatua edo alfabetatzen	14,3	14,-	14,2
	Alfabetatzeko asmotan	1,1	0,9	1,-
	Alfabetatzeko asmorik gabe	7,5	12,-	9,8
EUSKALDUNBERRIA		8,7	7,5	8,1
Erdalduna	Euskara ikastera saiatu dena	23,3	19,3	21,2
	Euskara ikastera saiatu ez dena	42,9	44,7	43,8
Euskaldun- -ohia	Euskara berreskuratza saiatu dena	0,9	0,7	0,8
	Euskara berreskuratza saiatu ez dena	1,2	0,9	1,1
		100,- (990)	100,- (1.054)	100,- (2.044)

(*) «Euskararen ezagutza eta erabilera» inkesta.

**HIRU LURRALDE HISTORIKOETAKO BIZTANLERIAREN
BANAKETA, EUSKARAREKIKO ERLAZIOAREN ARABERA**

		Araba	Bizkaia	Gipuzkoa	Komunitate Autonomoa
Euskaldunzaharra	Alfabetatua edo alfabetatzen	5,9	9,6	25,3	14,2
	Alfabetatzeko asmotan	0,3	1,2	1,1	1,-
	Alfabetatzeko asmorik gabe	3,5	8,5	14,6	9,8
EUSKALDUNBERRIA		9,1	5,8	11,5	8,1
Erdalduna	Euskara ikastera saiatu dena	21,3	22,4	19,3	21,2
	Euskara ikastera saiatu ez dena	57,5	50,1	27,6	43,8
Euskaldun- -ohia	Euskara berreskuratza saiatu dena	0,7	1,-	0,5	0,8
	Euskara berreskuratza saiatu ez dena	1,7	1,5	0,2	1,1
		100,- (287)	100,- (1.094)	100,- (663)	100,- (2.044)

(*) «Euskararen ezagutza eta erabilera» inkesta.

**JAIOLEKUAREN ETA EUSKARAREN AURREKO EGOERAREN ARTEKO ERLAZIOA,
KOMUNITATE AUTONOMOAN**

		Araba	Bizkaia	Gipuzkoa	Nafarroa	Besterik	Guztira
Euskaldunzaharra	Alfabetatua edo alfabetatzen	4,4	13,4	34,9	9,5	—	14,2
	Alfabetatzeko asmotan	—	1,5	1,8	—	—	1,-
	Alfabetatzeko asmorik gabe	2,7	11,6	19,1	19,-	0,2	9,8
EUSKALDUNBERRIA		12,6	8,3	10,5	7,1	3,9	8,1
Erdalduna	Euskara ikastera saiatu dena	23,6	26,3	18,3	14,3	16,2	21,2
	Euskara ikastera saiatu ez dena	54,4	35,5	14,-	50,-	79,7	43,8
Euskaldun-ohia	Euskara berreskuratzen dena	0,5	1,3	1,-	—	—	0,8
	Euskara berreskuratzen ez dena	1,6	2,1	0,4	—	—	1,1
		100,- (182)	100,- (794)	100,- (493)	100,- (42)	100,- (532)	100,- (2.043)

(*) «Euskararen ezagutza eta erabilera» inkesta.

JATORRIAREN ETA EUSKARAREN AURREKO EGOERAREN ARTEKO ERLAZIOA,
KOMUNITATE AUTONOMOAN

		Bertako garbia	Bertako mixtoa	Bertako marginala	Etorkin garbia	Guztira
Euskaldunzaharra	Alfabetatua edo alfabetatzen	23,9	2,8	0,6	—	14,2
	Alfabetatzeko asmotan	1,6	1,1	—	—	1,—
	Alfabetatzeko asmorik gabe	16,6	1,7	—	—	9,8
EUSKALDUNBERRIA		9,—	12,9	9,8	3,6	8,1
Erdalduna	Euskara ikastera saiatu dena	18,5	37,1	39,3	15,7	21,2
	Euskara ikastera saiatu ez dena	27,7	41,—	49,7	80,7	43,8
Euskaldun- -ohia	Euskara berreskura- tzera saiatu dena	1,1	1,7	—	—	0,8
	Euskara berreskura- tzera saiatu ez dena	1,5	1,7	0,6	—	1,1
		100,— (1.183)	100,— (178)	100,— (173)	100,— (503)	100,— (2.044)

(*) «Euskararen ezagutza eta erabilera» inkesta.

**ADINAREN ETA EUSKARAREN AURREKO EGOERAREN ARTEKO ERLAZIOA,
KOMUNITATE AUTONOMOAN**

		25 urtez beherakoak	25-34	35-44	45-54	55-64	65-75	75 eta gehiago	Guztira
Euskaldunzaharra	Alfabetatua edo alfabetatzen	15,4	14,2	14,6	11,1	15,4	14,6	15,4	14,2
	Alfabetatzeko asmotan	1,5	1,3	1,3	0,9	0,6	—	—	1,—
	Alfabetatzeko asmorik gabe	2,7	5,8	7,7	12,9	13,5	23,4	21,5	9,8
EUSKALDUNBERRIA		16,—	10,4	11,8	2,6	1,9	2,2	1,5	8,1
Erdalduna	Euskara ikastera saiatu dena	37,5	27,9	21,5	14,—	10,6	10,9	1,5	21,2
	Euskara ikastera saiatu ez dena	25,7	38,1	41,3	56,3	56,6	47,4	55,4	43,8
Euskaldun- -ohia	Euskara berreskuratzera saiatu dena	0,9	0,9	1,3	0,6	0,3	—	1,5	0,8
	Euskara berreskuratzera saiatu ez dena	0,3	1,3	0,5	1,7	1,—	1,5	3,1	1,1
		100,— (331)	100,— (451)	100,— (390)	100,— (350)	100,— (311)	100,— (137)	100,— (65)	100,— (2.044)

(*) «Euskararen ezagutza eta erabilera» inkesta.

IKASKETA-MAILAREN ETA EUSKARAREN AURREKO EGOERAREN ARTEKO ERLAZIOA,
KOMUNITATE AUTONOMOAN

		Lehen mailakoak	Lanbide-heziketa	Goimailako batxilergoa	Erdimailako ikasketak	Unibertsitate-ikasketak	Guztira
Euskaldunzaharra	Alfabetatua edo alfabetatzen	13,6	15,6	15,1	14,6	16,1	14,2
	Alfabetatzeko asmotan	0,7	1,3	1,6	2,4	1,9	1,-
	Alfabetatzeko asmorik gabe	13,-	5,2	2,6	5,7	1,2	9,8
EUSKALDUNBERRIA		3,1	10,8	16,1	13,-	31,7	8,1
Erdalduna	Euskara ikastera saiatu dena	15,9	32,5	32,3	32,5	26,7	21,2
	Euskara ikastera saiatu ez dena	51,8	31,2	30,2	31,7	21,7	43,8
Euskaldun-ohia	Euskara berreskuratzera saiatu dena	0,6	2,6	0,5	—	0,6	0,8
	Euskara berreskuratzera saiatu ez dena	1,3	0,9	1,6	—	—	1,1
		100,- (1.335)	100,- (231)	100,- (192)	100,- (123)	100,- (161)	100,- (2.044)

(*) «Euskararen ezagutza eta erabilera» inkesta.

**EGOERA PROFESIONALAREN ETA EUSKARAREN AURREKO EGOERAREN ARTEKO
ERLAZIOA, KOMUNITATE AUTONOMOAN**

		Bere kontura	Besteren kontura	Langabetua	Jubilatua	Ikasten	Etxeko-andrea	Lehen lanbi-dea bilatzen	Guztira
Euskaldunzaharra	Alfabetatua edo alfabetatzen	20,8	13,9	13,9	12,8	12,3	11,2	19,-	14,2
	Alfabetatzeko asmotan	1,2	1,3	2,1	0,5	1,4	0,5	—	1,-
	Alfabetatzeko asmorik gabe	14,2	7,3	3,5	15,8	1,4	12,5	—	9,8
EUSKALDUNBERRIA		6,3	10,5	10,4	2,-	21,2	4,-	14,3	8,1
Erdalduna	Euskara ikastera saiatu dena	19,-	24,9	35,4	10,2	37,-	13,-	40,5	21,2
	Euskara ikastera saiatu ez dena	35,6	40,1	34,-	56,6	26,-	57,2	23,8	43,8
Euskaldun-ohia	Euskara berreskuratzena saiatu dena	0,9	1,-	0,7	—	0,7	0,7	2,4	0,8
	Euskara berreskuratzena saiatu ez dena	1,8	1,1	—	2,-	—	0,9	—	1,1
		100,- (331)	100,- (631)	100,- (144)	100,- (196)	100,- (146)	100,- (554)	100,- (42)	100,- (2.044)

(*) «Euskararen ezagutza eta erabilera» inkesta.

IRAKURTZEN DEN EGUNKARIAREN ETA EUSKARAREN AURREKO EGOERAREN ARTEKO
ERLAZIOA, KOMUNITATE AUTONOMOAN

		Correo Español	Deia	Gaceta del Norte	Egin	Diario Vasco	Norte Express	Pais	Bat ere ez	Guztira
Euskaldunzaharra	Alfabetatua edo alfabetatzen	3,8	19,1	5,1	24,5	17,1	—	11,9	7,5	14,2
	Alfabetatzeko asmotan	2,-	1,9	—	1,8	0,9	—	1,2	—	1,-
	Alfabetatzeko asmorik gabe	5,1	15,8	5,1	10,4	13,4	—	1,2	7,5	9,8
EUSKALDUNBERRIA		2,8	8,-	1,-	15,7	9,-	—	14,3	4,3	8,1
Erdalduna	Euskara ikastera saiatu dena	18,2	22,5	10,1	24,5	22,7	—	39,3	15,1	21,2
	Euskara ikastera saiatu ez dena	67,8	30,5	77,8	21,-	35,8	100,-	31,-	62,9	43,8
Euskaldun-ohia	Euskara berreskuratzera saiatu dena	0,4	1,2	—	0,9	0,6	—	—	1,6	0,8
	Euskara berreskuratzera saiatu ez dena	1,7	0,9	1,-	1,2	0,3	—	1,2	1,1	1,1
		100,- (472)	100,- (423)	100,- (99)	100,- (433)	100,- (321)	100,- (6)	100,- (84)	100,- (186)	100,- (2.044)

(*) «Euskararen ezagutza eta erabilera» inkesta.

**JAIOLEKUAREN ERAGINA EUSKARAREKIKO HAMABI
ERLAZIO-TIPOEN ARABERAKO BANAKETAN, KOMUNITATE
AUTONOMOKO BIZTANLEEN ARTEAN**

Tipoak	Araba	Bizkaia	Gipuzkoa	Nafarroa	Besterik	Guztira
1.	3,5	23,6	52,9	29,7	0,7	23,95
2.	—	—	—	—	—	—
3.	—	0,2	1,—	—	0,4	0,41
4.	1,5	3,2	4,9	4,2	0,6	2,88
5.	—	—	—	—	1,7	0,38
6.	11,5	4,3	8,2	13,3	14,8	8,38
7.	2,8	8,4	11,9	7,2	0,5	6,88
8.	—	—	—	—	—	—
9.	—	1,3	1,—	—	—	0,80
10.	5,1	10,2	8,5	17,3	1,3	7,53
11.	1,1	2,3	0,3	6,1	0,6	1,44
12.	74,5	46,5	11,2	22,1	79,3	47,36
	100,— (244)	100,— (331)	100,— (301)	100,— (35)	100,— (281)	100,— (1.192)

ITURRIA: «Euskararen aurreko jarrerak» inkesta.

**SEXUAREN ERAGINA EUSKARAREKIKO HAMABI ERLAZIO-TIPOEN
ARABERAKO BANAKETAN, KOMUNITATE AUTONOMOKO
BIZTANLEEN ARTEAN**

Tipoak	Gizonezkoak	Emakumezkoak	Guztira
1.	20,4	27,3	23,95
2.	—	—	—
3.	0,4	0,4	0,41
4.	3,6	2,2	2,88
5.	0,8	—	0,38
6.	9,5	7,3	8,38
7.	5,5	8,2	6,88
8.	—	—	—
9.	0,7	0,9	0,80
10.	8,4	6,7	7,53
11.	1,6	1,3	1,44
12.	49,1	45,7	47,36
	100,— (586)	100,— (614)	100,— (1.200)

ITURRIA: «Euskararen aurreko jarrerak» inkesta.

**ADINAREN ERAGINA EUSKARAREKIKO HAMABI
ERLAZIO-TIPOEN ARABERAKO BANAKETAN, KOMUNITATE
AUTONOMOKO BIZTANLEEN ARTEAN**

Tipoak	< 25	25-34	35-44	45-54	55-64	65-74	75 <	Guztira
1.	18,-	21,4	23,2	23,8	32,8	27,2	30,7	23,95
2.	—	—	—	—	—	—	—	—
3.	0,2	0,7	—	—	1,6	—	—	0,41
4.	5,2	1,9	2,7	3,6	0,7	4,9	0,8	2,88
5.	0,8	0,4	—	—	1,2	—	—	0,38
6.	6,7	5,6	11,5	10,1	8,1	11,-	3,5	8,38
7.	5,4	5,4	8,9	6,7	9,-	8,1	2,1	6,88
8.	—	—	—	—	—	—	—	—
9.	1,7	0,4	1,5	—	1,-	—	—	0,80
10.	5,8	9,-	10,8	9,1	3,6	3,4	4,3	7,53
11.	2,1	3,4	0,7	0,9	0,6	—	—	1,44
12.	54,2	51,9	40,7	45,8	41,4	45,3	58,7	47,36
	100,- (194)	100,- (273)	100,- (242)	100,- (192)	100,- (164)	100,- (87)	100,- (46)	100,- (1.198)

ITURRIA: «Euskararen aurreko jarrerak» inkesta.

**JATORRIEN ERAGINA EUSKARAREKIKO HAMABI
ERLAZIO-TIPOEN ARABERAKO BANAKETAN, KOMUNITATE
AUTONOMOKO BIZTANLEEN ARTEAN**

Tipoak	Bertako garbia	Bertako mixtoa	Bertako marginala	Etorkin garbia	Guztira
1.	36,6	7,1	—	0,4	23,95
2.	—	—	—	—	—
3.	0,5	—	—	0,4	0,41
4.	3,6	7,2	—	—	2,88
5.	—	—	—	1,8	0,38
6.	4,6	4,6	26,1	15,7	8,38
7.	10,6	2,6	—	—	6,88
8.	—	—	—	—	—
9.	0,8	3,1	—	—	0,80
10.	9,1	16,8	3,6	0,4	7,53
11.	1,7	1,4	2,-	0,7	1,44
12.	32,6	57,-	68,2	80,6	47,36
	100,- (745)	100,- (106)	100,- (75)	100,- (264)	100,- (1.190)

ITURRIA: «Euskararen aurreko jarrerak» inkesta.

**IRAKURTZEN DEN EGUNKARIAREN ERAGINA
EUSKARAREKIKO HAMABI ERLAZIO-TIPOEN ARABERAKO
BANAKETAN, KOMUNITATE AUTONOMOKO BIZTANLEEN
ARTEAN**

Tipoak	Correo Español	Deia	Gaceta del Norte	Egin	Diario Vasco	Norte Express	Pais	Bat ere ez	Guztira
1.	12,2	25,9	6,5	30,4	33,9	—	10,5	16,4	23,95
2.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3.	0,7	0,7	—	—	0,4	—	—	—	0,41
4.	3,5	2,5	—	1,-	3,9	—	9,8	1,7	2,88
5.	—	—	—	0,7	1,2	—	—	—	0,38
6.	6,5	5,9	—	7,3	14,5	—	2,5	13,6	8,38
7.	1,7	10,3	3,3	9,-	6,4	—	9,8	6,4	6,88
8.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9.	—	1,8	—	1,5	0,4	—	—	—	0,80
10.	3,6	8,9	8,2	8,4	7,1	—	13,6	10,-	7,53
11.	0,6	1,3	—	3,8	0,4	—	3,8	—	1,44
12.	71,1	42,8	82,1	37,9	20,9	100,-	50,1	51,8	47,36
	100,- (320)	100,- (226)	100,- (30)	100,- (251)	100,- (232)	100,- (3)	100,- (43)	100,- (86)	100,- (1.191)

ITURRIA: «Euskararen aurreko jarrerak» inkesta

**IKASKETA-MAILAREN ERAGINA EUSKARAREKIKO HAMABI
ERLAZIO-TIPOEN ARABERAKO BANAKETAN, KOMUNITATE
AUTONOMOKO BIZTANLEEN ARTEAN**

Tipoak	Lehen mailakoak	Lanbide-heziketa	Goimailako batxilergoa	Erdimailako ikasketak	Unibertsitate-ikasketak	Guztira
1.	28,1	21,5	13,4	12,4	18,7	23,95
2.	—	—	—	—	—	—
3.	0,5	—	0,3	1,1	—	0,41
4.	1,1	6,-	8,5	7,7	—	2,88
5.	0,4	—	1,5	—	—	0,38
6.	8,9	7,7	8,2	5,2	8,-	8,38
7.	6,3	10,-	8,9	7,3	3,2	6,88
8.	—	—	—	—	—	—
9.	0,6	0,6	2,3	—	1,8	0,80
10.	5,9	8,2	9,-	9,7	15,7	7,53
11.	0,7	0,8	2,9	3,1	5,5	1,44
12.	47,5	45,2	45,-	53,5	47,1	47,36
	100,- (745)	100,- (162)	100,- (123)	100,- (84)	100,- (86)	100,- (1.200)

ITURRIA: «Euskararen aurreko jarrerak» inkesta.

**EGOERA PROFESIONALAREN ERAGINA EUSKARAREKIKO
HAMABI ERLAZIO-TIPOEN ARABERAKO BANAKETAN,
KOMUNITATE AUTONOMOKO BIZTANLEEN ARTEAN**

Tipoak	Bere kontura	Besteren kontura	Langabetua	Jubilatua	Ikasten	Etxeko-andrea	Lehen lanbi-dea bilatzen	Guztira
1.	32,3	18,8	18,9	24,9	13,9	31,7	9,1	23,95
2.	—	—	—	—	—	—	—	—
3.	—	0,5	—	0,7	0,4	0,5	—	0,41
4.	4,-	1,5	—	3,9	5,8	2,5	13,9	2,88
5.	—	—	—	2,2	1,9	—	—	0,38
6.	4,8	11,-	7,-	9,-	9,7	6,5	5,9	8,38
7.	9,-	7,3	0,6	4,1	4,5	8,4	8,-	6,88
8.	—	—	—	—	—	—	—	—
9.	2,-	0,5	2,5	—	1,9	0,5	—	0,80
10.	9,1	8,7	15,-	3,7	6,2	5,5	10,9	7,53
11.	2,3	1,-	5,-	—	3,9	1,-	1,1	1,44
12.	36,6	50,9	51,-	51,4	51,7	43,4	51,1	47,36
	100,- (137)	100,- (420)	100,- (62)	100,- (132)	100,- (85)	100,- (331)	100,- (33)	100,- (1.200)

ITURRIA: «Euskararen aurreko jarrerak» inkesta.

**JAIOLEKUAREN ERAGINA EUSKARAREKIKO HAMABI
ERLAZIO-TIPOEN ARABERAKO BANAKETAN, ARABAKO
BIZTANLEEN ARTEAN**

Tipoak	Araba	Bizkaia	Gipuzkoa	Nafarroa	Besterik	Guztira
1.	3,-	21,4	52,4	11,1	—	6,25
2.	—	—	—	—	—	—
3.	—	—	4,8	—	—	0,25
4.	1,7	10,7	4,8	11,1	—	2,25
5.	—	—	—	—	—	—
6.	7,3	3,6	—	11,1	6,5	7,-
7.	2,1	7,1	14,3	11,1	0,9	3,-
8.	—	—	—	—	—	—
9.	—	—	—	—	—	—
10.	6,-	25,-	—	—	—	5,25
11.	1,3	—	—	—	—	0,75
12.	78,5	32,1	23,8	55,6	90,6	75,25
	100,- (233)	100,- (28)	100,- (21)	100,- (9)	100,- (107)	100,- (398)

ITURRIA: «Euskararen aurreko jarrerak» inkesta.

SEXUAREN ERAGINA EUSKARAREKIKO HAMABI ERLAZIO-TIPOEN ARABERAKO BANAKETAN, ARABAKO BIZTANLEEN ARTEAN

Tipoak	Gizonezkoak	Emakumezkoak	Guztira
1.	4,1	8,4	6,25
2.	—	—	—
3.	0,5	—	0,25
4.	2,-	2,5	2,25
5.	—	—	—
6.	8,1	5,9	7,-
7.	2,-	3,9	3,-
8.	—	—	—
9.	—	—	—
10.	7,1	3,4	5,25
11.	—	1,5	0,75
12.	76,1	74,4	75,25
	100,- (197)	100,- (203)	100,- (400)

ITURRIA: «Euskararen aurreko jarrerak» inkesta.

ADINAREN ERAGINA EUSKARAREKIKO HAMABI ERLAZIO-TIPOEN ARABERAKO BANAKETAN, ARABAKO BIZTANLEEN ARTEAN

Tipoak	< 25	25-34	35-44	45-54	55-64	65-74	75 <	Guztira
1.	4,8	2,-	7,1	7,-	7,7	13,8	7,1	6,25
2.	—	—	—	—	—	—	—	—
3.	1,6	—	—	—	—	—	—	0,25
4.	1,6	1,-	1,4	2,8	5,8	—	7,1	2,25
5.	—	—	—	—	—	—	—	—
6.	3,2	4,-	12,9	11,3	7,7	3,4	—	7,-
7.	1,6	2,-	2,9	2,8	3,8	10,3	—	3,-
8.	—	—	—	—	—	—	—	—
9.	—	—	—	—	—	—	—	—
10.	3,2	3,-	12,9	4,2	3,8	3,4	7,1	5,25
11.	3,2	1,-	—	—	—	—	—	0,75
12.	81,-	86,9	62,9	71,8	71,2	69,-	78,6	75,25
	100,- (63)	100,- (99)	100,- (70)	100,- (71)	100,- (52)	100,- (29)	100,- (14)	100,- (398)

ITURRIA: «Euskararen aurreko jarrerak» inkesta.

**JATORRIAREN ERAGINA EUSKARAREKIKO HAMABI
ERLAZIO-TIPOEN ARABERAKO BANAKETAN, ARABAKO
BIZTANLEEN ARTEAN**

Tipoak	Bertako garbia	Bertako mixtoa	Bertako marginala	Etorkin garbia	Guztira
1.	10,1	—	—	—	6,25
2.	—	—	—	—	—
3.	0,4	—	—	—	0,25
4.	2,8	6,2	—	—	2,25
5.	—	—	—	—	—
6.	6,9	6,2	5,6	7,8	7,-
7.	4,5	3,1	—	—	3,-
8.	—	—	—	—	—
9.	—	—	—	—	—
10.	6,9	9,4	5,6	—	5,25
11.	1,2	—	—	—	0,75
12.	67,2	75,-	88,8	9,2	75,25
	100,- (247)	100,- (32)	100,- (18)	100,- (102)	100,- (399)

ITURRIA: «Euskararen aurreko jarrerak» inkesta.

**IRAKURTZEN DEN EGUNKARIAREN ERAGINA
EUSKARAREKIKO HAMABI ERLAZIO-TIPOEN ARABERAKO
BANAKETAN, ARABAKO BIZTANLEEN ARTEAN**

Tipoak	Correo Español	Deia	Gaceta del Norte	Egin	Diario Vasco	Norte Express	Pais	Bat ere ez	Guztira
1.	3,1	18,9	—	5,1	12,5	—	—	10,-	6,25
2.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3.	0,5	—	—	—	—	—	—	—	0,25
4.	1,6	1,9	—	5,1	—	—	—	2,5	2,25
5.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6.	5,2	18,9	—	5,1	—	—	18,8	2,5	7,-
7.	2,1	7,5	16,7	2,5	12,5	—	—	—	3,-
8.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10.	4,7	7,5	—	6,3	—	—	—	7,5	5,25
11.	—	—	—	3,8	—	—	—	—	0,75
12.	82,8	45,3	83,3	72,2	75,-	100,-	81,2	77,5	75,25
	100,- (192)	100,- (53)	100,- (6)	100,- (79)	100,- (8)	100,- (3)	100,- (16)	100,- (40)	100,- (397)

ITURRIA: «Euskararen aurreko jarrerak inkesta»

**IKASKETA-MAILAREN ERAGINA EUSKARAREKIKO HAMABI
ERLAZIO-TIPOEN ARABERAKO BANAKETAN, ARABAKO
BIZTANLEEN ARTEAN**

Tipoak	Lehen mailakoak	Lanbide-heziketa	Goimailako batxilergoa	Erdimailako ikasketak	Unibertsitate-ikasketak	Guztira
1.	8,1	4,-	2,-	6,9	—	6,25
2.	—	—	—	—	—	—
3.	—	—	2,-	—	—	0,25
4.	1,6	2,-	6,1	3,4	—	2,25
5.	—	—	—	—	—	—
6.	6,1	6,-	6,1	10,3	16,-	7,-
7.	3,2	2,-	6,1	—	—	3,-
8.	—	—	—	—	—	—
9.	—	—	—	—	—	—
10.	3,6	4,-	10,2	10,3	8,-	5,25
11.	0,8	2,-	—	—	—	0,75
12.	76,5	80,-	67,3	69,-	76,-	75,25
	100,- (247)	100,- (50)	100,- (49)	100,- (29)	100,- (25)	100,- (400)

ITURRIA: «Euskararen aurreko jarrerak» inkesta.

**EGOERA PROFESIONALAREN ERAGINA EUSKARAREKIKO
HAMABI ERLAZIO-TIPOEN ARABERAKO BANAKETAN, ARABAKO
BIZTANLEEN ARTEAN**

Tipoak	Bere kontura	Besteren kontura	Langabetua	Jubilatua	Ikasten	Etxeko-andrea	Lehen lanbide-bilatzen	Guztira
1.	6,4	4,1	—	7,5	3,6	9,9	9,1	6,25
2.	—	—	—	—	—	—	—	—
3.	—	—	—	—	3,6	—	—	0,25
4.	—	2,8	—	2,5	3,6	2,7	—	2,25
5.	—	—	—	—	—	—	—	—
6.	4,3	9,-	—	5,-	14,3	6,3	—	7,-
7.	6,4	1,4	5,6	2,5	—	4,5	—	3,-
8.	—	—	—	—	—	—	—	—
9.	—	—	—	—	—	—	—	—
10.	17,-	3,4	11,1	5,-	3,6	2,7	—	5,25
11.	2,1	0,7	—	—	—	—	9,1	0,75
12.	63,8	78,6	83,3	77,5	71,4	73,9	81,8	75,25
	100,- (47)	100,- (145)	100,- (18)	100,- (40)	100,- (28)	100,- (111)	100,- (11)	100,- (400)

ITURRIA: «Euskararen aurreko jarrerak» inkesta.

**JAIOLEKUAREN ERAGINA EUSKARAREKIKO HAMABI
ERLAZIO-TIPOEN ARABERAKO BANAKETAN, BIZKAIKO
BIZTANLEEN ARTEAN**

Tipoak	Araba	Bizkaia	Gipuzkoa	Nafarroa	Besterik	Guztira
1.	—	23,1	37,5	40,-	—	18,-
2.	—	—	—	—	—	—
3.	—	—	12,5	—	—	0,25
4.	—	3,1	—	—	1,1	2,5
5.	—	—	—	—	1,1	0,25
6.	33,3	3,8	—	—	5,7	4,5
7.	—	8,6	12,5	—	—	6,5
8.	—	—	—	—	—	—
9.	—	1,4	—	—	—	1,-
10.	—	10,-	—	20,-	1,1	7,75
11.	—	2,4	—	—	1,1	2,-
12.	66,7	47,6	37,5	40,-	89,8	57,25
	100,- (6)	100,- (290)	100,- (8)	100,- (5)	100,- (88)	100,- (397)

ITURRIA: «Euskararen aurreko jarrerak» inkesta.

**SEXUAREN ERAGINA EUSKARAREKIKO HAMABI ERLAZIO-TIPOEN
ARABERAKO BANAKETAN, BIZKAIKO BIZTANLEEN ARTEAN**

Tipoak	Gizonezkoak	Emakumezkoak	Guztira
1.	16,1	19,7	18,-
2.	—	—	—
3.	—	0,5	0,25
4.	3,6	1,4	2,5
5.	0,5	—	0,25
6.	4,2	4,8	4,5
7.	4,7	8,2	6,5
8.	—	—	—
9.	1,-	1,-	1,-
10.	8,3	7,2	7,75
11.	2,1	1,9	2,-
12.	59,4	55,3	57,25
	100,- (192)	100,- (208)	100,- (400)

ITURRIA: «Euskararen aurreko jarrerak» inkesta.

**ADINAREN ERAGINA EUSKARAREKIKO HAMABI
ERLAZIO-TIPOEN ARABERAKO BANAKETAN, BIZKAIKO
BIZTANLEEN ARTEAN**

Tipoak	< 25	25-34	35-44	45-54	55-64	65-74	75 <	Guztira
1.	15,2	15,3	12,7	22,2	26,4	13,8	31,3	18,-
2.	—	—	—	—	—	—	—	—
3.	—	—	—	—	1,9	—	—	0,25
4.	4,5	1,2	2,5	2,8	—	6,9	—	2,5
5.	1,5	—	—	—	—	—	—	0,25
6.	1,5	1,2	8,9	4,2	5,7	6,9	6,2	4,5
7.	3,-	4,7	8,9	6,9	9,4	10,3	—	6,5
8.	—	—	—	—	—	—	—	—
9.	3,-	—	1,3	—	1,9	—	—	1,-
10.	6,1	7,1	12,7	9,7	3,8	3,4	6,2	7,75
11.	3,-	4,7	1,3	1,4	—	—	—	2,-
12.	62,1	65,9	51,9	52,8	50,9	58,6	56,3	57,25
	100,- (66)	100,- (85)	100,- (79)	100,- (72)	100,- (53)	100,- (29)	100,- (16)	100,- (400)

ITURRIA: «Euskararen aurreko jarrerak» inkesta.

**JATORRIAREN ERAGINA EUSKARAREKIKO HAMABI
ERLAZIO-TIPOEN ARABERAKO BANAKETAN, BIZKAIKO
BIZTANLEEN ARTEAN**

Tipoak	Bertako garbia	Bertako mixtoa	Bertako marginala	Etorkin garbia	Guztira
1.	28,2	4,4	—	—	18,-
2.	—	—	—	—	—
3.	0,4	—	—	—	0,25
4.	3,8	2,2	—	—	2,5
5.	—	—	—	1,2	0,25
6.	3,4	2,2	13,3	6,2	4,5
7.	10,1	2,2	—	—	6,5
8.	—	—	—	—	—
9.	1,3	2,2	—	—	1,-
10.	9,2	17,8	3,3	—	7,75
11.	2,1	2,2	3,3	1,2	2,-
12.	41,6	66,7	80,-	91,4	57,25
	100,- (238)	100,- (45)	100,- (30)	100,- (81)	100,- (394)

ITURRIA: «Euskararen aurreko jarrerak» inkesta.

**IRAKURTZEN DEN EGUNKARIAREN ERAGINA
EUSKARAREKIKO HAMABI ERLAZIO-TIPOEN ARABERAKO
BANAKETAN, BIZKAIKO BIZTANLEEN ARTEAN**

Tipoak	Correo Español	Deia	Gaceta del Norte	Egin	Diario Vasco	Norte Express	Pais	Bat ere ez	Guztira
1.	14,9	22,1	4,5	22,7	—	—	5,9	19,2	18,-
2.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3.	0,8	—	—	—	—	—	—	—	0,25
4.	3,3	2,9	—	—	—	—	11,8	—	2,5
5.	—	—	—	1,3	—	—	—	—	0,25
6.	5,8	4,4	—	4,-	—	—	—	7,7	4,5
7.	1,7	9,6	—	8,-	—	—	11,8	11,5	6,5
8.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9.	—	2,2	—	1,3	—	—	—	—	1,-
10.	3,3	9,6	9,1	6,7	—	—	17,6	15,4	7,75
11.	0,8	0,7	—	6,7	—	—	5,9	—	2,-
12.	69,4	48,5	86,4	49,3	—	—	47,1	46,2	57,25
	100,- (121)	100,- (136)	100,- (22)	100,- (75)	— (—)	— (—)	100,- (17)	100,- (26)	100,- (397)

ITURRIA: «Euskararen aurreko jarrerak» inkesta

**IKASKETA-MAILAREN ERAGINA EUSKARAREKIKO HAMABI
ERLAZIO-TIPOEN ARABERAKO BANAKETAN, BIZKAIKO
BIZTANLEEN ARTEAN**

Tipoak	Lehen mailakoak	Lanbide-heziketa	Goimailako batxilergoa	Erdimailako ikasketak	Unibertsitate-ikasketak	Guztira
1.	20,2	20,-	9,1	9,7	15,2	18,-
2.	—	—	—	—	—	—
3.	0,4	—	—	—	—	0,25
4.	1,2	7,3	3,-	6,5	—	2,5
5.	—	—	3,-	—	—	0,25
6.	5,6	—	6,1	6,5	—	4,5
7.	6,5	9,1	9,1	6,5	—	6,5
8.	—	—	—	—	—	—
9.	0,8	—	3,-	—	3,-	1,-
10.	6,9	5,5	6,1	6,5	21,2	7,75
11.	0,8	—	6,1	3,2	9,1	2,-
12.	57,7	58,2	54,5	61,3	51,5	57,25
	100,- (248)	100,- (55)	100,- (33)	100,- (31)	100,- (33)	100,- (400)

ITURRIA: «Euskararen aurreko jarrerak» inkesta.

**EGOERA PROFESIONALAREN ERAGINA EUSKARAREKIKO
HAMABI ERLAZIO-TIPOEN ARABERAKO BANAKETAN, BIZKAIKO
BIZTANLEEN ARTEAN**

Tipoak	Bere kontura	Besteren kontura	Langabetua	Jubilatua	Ikasten	Etxeko-andrea	Lehen lanbi-dea bilatzen	Guztira
1.	27,5	14,1	16,7	17,4	13,8	21,7	9,1	18,-
2.	—	—	—	—	—	—	—	—
3.	—	—	—	—	—	0,9	—	0,25
4.	5,-	0,7	—	6,5	3,4	1,7	9,1	2,5
5.	—	—	—	—	3,4	—	—	0,25
6.	2,5	5,2	4,2	8,7	—	4,3	—	4,5
7.	7,5	7,4	—	4,3	—	8,7	9,1	6,5
8.	—	—	—	—	—	—	—	—
9.	2,5	—	4,2	—	3,4	0,9	—	1,-
10.	5,-	9,6	8,3	4,3	10,3	7,-	9,1	7,75
11.	2,5	0,7	8,3	—	6,9	1,7	—	2,-
12.	47,5	62,2	58,3	58,7	58,6	53,-	63,6	57,25
	100,- (40)	100,- (135)	100,- (24)	100,- (46)	100,- (29)	100,- (115)	100,- (11)	100,- (400)

ITURRIA: «Euskararen aurreko jarrerak» inkesta.

**JAIOLEKUAREN ERAGINA EUSKARAREKIKO HAMABI
ERLAZIO-TIPOEN ARABERAKO BANAKETAN, GIPUZKOAKO
BIZTANLEEN ARTEAN**

Tipoak	Araba	Bizkaia	Gipuzkoa	Nafarroa	Besterik	Guztira
1.	20,-	46,2	53,7	28,6	2,3	40,8
2.	—	—	—	—	—	—
3.	—	7,7	0,4	—	1,2	0,8
4.	—	—	5,1	4,8	—	3,8
5.	—	—	—	—	3,5	0,8
6.	40,-	23,1	8,8	19,-	27,9	15,5
7.	20,-	—	11,8	9,5	1,2	9,-
8.	—	—	—	—	—	—
9.	—	—	1,1	—	—	0,8
10.	—	7,7	9,2	19,-	1,2	8,-
11.	—	—	0,4	9,5	—	0,8
12.	20,-	15,4	9,6	9,5	50,-	20,-
	100,- (5)	100,- (13)	100,- (272)	100,- (21)	100,- (86)	100,- (397)

ITURRIA: «Euskararen aurreko jarrerak» inkesta.

SEXUAREN ERAGINA EUSKARAREKIKO HAMABI ERLAZIO-TIPOEN
ARABERAKO BANAKETAN, GIPIZKOAKO BIZTANLEEN ARTEAN

Tipoak	Gizonezkoak	Emakumezkoak	Guztira
1.	33,5	47,8	40,8
2.	—	—	—
3.	1,-	0,5	0,8
4.	4,1	3,4	3,8
5.	1,5	—	0,8
6.	18,8	12,3	15,5
7.	8,1	9,9	9,-
8.	—	—	—
9.	0,5	1,-	0,8
10.	9,1	6,9	8,-
11.	1,5	—	0,8
12.	21,8	18,2	20,-
	100,- (197)	100,- (203)	100,- (400)

ITURRIA: «Euskararen aurreko jarrerak» inkesta.

ADINAREN ERAGINA EUSKARAREKIKO HAMABI
ERLAZIO-TIPOEN ARABERAKO BANAKETAN, GIPIZKOAKO
BIZTANLEEN ARTEAN

Tipoak	< 25	25-34	35-44	45-54	55-64	65-74	75 <	Guztira
1.	27,7	39,3	43,-	36,7	50,8	55,2	37,5	40,8
2.	—	—	—	—	—	—	—	—
3.	—	2,2	—	—	1,7	—	—	0,8
4.	7,7	3,4	3,2	6,1	—	3,4	—	3,8
5.	—	1,1	—	—	3,4	—	—	0,8
6.	16,9	13,5	15,1	24,5	11,9	20,7	—	15,5
7.	10,8	7,9	10,8	8,2	10,2	3,4	6,25	9,-
8.	—	—	—	—	—	—	—	—
9.	—	1,1	2,2	—	—	—	—	0,8
10.	6,2	14,6	7,5	10,2	3,4	3,4	—	8,-
11.	—	2,2	—	—	1,7	—	—	0,8
12.	30,8	14,6	18,3	14,2	16,9	13,8	56,25	20,-
	100,- (65)	100,- (89)	100,- (93)	100,- (49)	100,- (59)	100,- (29)	100,- (16)	100,- (400)

ITURRIA: «Euskararen aurreko jarrerak» inkesta.

**JATORRIAREN ERAGINA EUSKARAREKIKO HAMABI
ERLAZIO-TIPOEN ARABERAKO BANAKETAN, GIPUZKOAKO
BIZTANLEEN ARTEAN**

Tipoak	Bertako garbia	Bertako mixtoa	Bertako marginala	Etorkin garbia	Guztira
1.	59,2	17,2	—	1,2	40,8
2.	—	—	—	—	—
3.	0,8	—	—	1,2	0,8
4.	3,5	20,7	—	—	3,8
5.	—	—	—	3,7	0,8
6.	5,8	10,3	51,7	35,8	15,5
7.	13,5	3,4	—	—	9,-
8.	—	—	—	—	—
9.	0,4	6,9	—	—	0,8
10.	9,6	17,2	3,4	1,2	8,-
11.	1,2	—	—	—	0,8
12.	6,2	24,1	37,9	56,8	20,-
	100,- (260)	100,- (29)	100,- (27)	100,- (81)	100,- (397)

ITURRIA: «Euskararen aurreko jarrerak» inkesta.

**IRAKURTZEN DEN EGUNKARIAREN ERAGINA
EUSKARAREKIKO HAMABI ERLAZIO-TIPOEN ARABERAKO
BANAKETAN, GIPUZKOAKO BIZTANLEEN ARTEAN**

Tipoak	Correo Español	Deia	Gaceta del Norte	Egin	Diario Vasco	Norte Express	Pais	Bat ere ez	Guztira
1.	28,6	54,1	50,-	48,4	38,4	—	30,-	15,-	40,8
2.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3.	—	5,4	—	—	0,4	—	—	—	0,8
4.	28,6	—	—	1,-	4,5	—	10,-	5,-	3,8
5.	—	—	—	—	1,3	—	—	—	0,8
6.	42,9	8,1	—	12,4	16,5	—	—	35,-	15,5
7.	—	16,2	50,-	12,4	7,1	—	10,-	—	9,-
8.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9.	—	—	—	2,1	0,4	—	—	—	0,8
10.	—	5,4	—	11,3	8,-	—	10,-	—	8,-
11.	—	5,4	—	—	0,4	—	—	—	0,8
12.	—	5,4	—	12,4	22,8	—	40,-	45,-	20,-
	100,- (7)	100,- (37)	100,- (2)	100,- (97)	100,- (224)	— (—)	100,- (10)	100,- (20)	100,- (400)

ITURRIA: «Euskararen aurreko jarrerak» inkesta

**IKASKETA-MAILAREN ERAGINA EUSKARAREKIKO HAMABI
ERLAZIO-TIPOEN ARABERAKO BANAKETAN, GIPUZKOAKO
BIZTANLEEN ARTEAN**

Tipoak	Lehen mailakoak	Lanbide-heziketa	Goimailako batxilergoa	Erdimailako ikasketak	Unibertsitate-ikasketak	Guztira
1.	48,8	29,8	24,4	20,8	32,1	40,8
2.	—	—	—	—	—	—
3.	8,-	—	—	4,2	—	0,8
4.	8,-	5,3	17,1	12,5	—	3,8
5.	12,-	—	—	—	—	0,8
6.	15,6	21,1	12,2	—	21,4	15,5
7.	7,2	14,-	9,8	12,5	10,7	9,-
8.	—	—	—	—	—	—
9.	0,4	1,8	2,4	—	—	0,8
10.	5,2	14,-	12,2	16,7	7,1	8,-
11.	0,4	1,8	—	4,2	—	0,8
12.	19,6	12,3	22,-	29,2	28,6	20,-
	100,- (250)	100,- (57)	100,- (41)	100,- (24)	100,- (28)	100,- (400)

ITURRIA: «Euskararen aurreko jarrerak» inkesta.

**EGOERA PROFESIONALAREN ERAGINA EUSKARAREKIKO
HAMABI ERLAZIO-TIPOEN ARABERAKO BANAKETAN,
GIPUZKOAKO BIZTANLEEN ARTEAN**

Tipoak	Bere kontura	Besteren kontura	Langabetua	Jubilatua	Ikasten	Etxeko-andrea	Lehen lanbidea bilatzen	Guztira
1.	48,-	32,1	30,-	43,5	17,9	59,-	9,1	40,8
2.	—	—	—	—	—	—	—	—
3.	—	1,4	—	2,2	—	—	—	0,8
4.	4,-	2,1	—	—	10,7	3,8	27,3	3,8
5.	—	—	—	6,5	—	—	—	0,8
6.	8,-	21,4	15,-	10,9	25,-	10,5	18,2	15,5
7.	12,-	9,3	—	4,3	14,3	9,5	9,1	9,-
8.	—	—	—	—	—	—	—	—
9.	2,-	1,4	—	—	—	—	—	0,8
10.	12,-	9,3	30,-	2,2	—	3,8	18,2	8,-
11.	2,-	1,4	—	—	—	—	—	0,8
12.	12,-	21,4	25,-	30,4	50,-	13,3	18,2	20,-
	100,- (50)	100,- (140)	100,- (20)	100,- (46)	100,- (28)	100,- (105)	100,- (11)	100,- (400)

ITURRIA: «Euskararen aurreko jarrerak» inkesta.

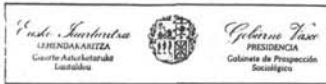
Galde-zerrendak

Inkesta hau Komunitate Autonomoaren lur-eremuetan egina da, 1982ko maiatzean hasia eta uztailean burutua.

Bost galde-zerrenda mota dira. Lehen biak, A eta B, euskara batuan, bizkaieraz eta erdaraz prestatu dira. Euskara batuan egina bakarrik aurkezten dugu guk hemen (*Labayru*-k euskaratua hain zuzen).

B eta C galde-zerrendak erdaraz soilik aurkeztu dira, euskaraz ez dakitenei zuzenduak direnez. Bostgarrena ere, jarrerei buruzkoa alegia, erdara hutsean egin da, esaldien berdintasuna ahalik eta gehien gordetzearren.

Bost galde-zerrendotan bigarren partea berdina da. Lekua irabaztearren, bat bakarra argitaratzen dugu, euskara batuan egina bera.

Itaunketa zb. (1) (2) (3) (4)

Pitxa zb. (5)

Itaungilleaz zb. (6) (7)

1. ZEIN IZAN DA, ZEURE GURASOekin, LAHENENGO IKASI DUEZIN HIRUKUNTZAT.

A	Euskera	(8)	1
B	Gaztelania (erdera)		2
	Españiar Estaduko besteren bat		3
	Amerriko besteren bat		4

A

2. ZEIN EUSKERATAN HITZ EGITEN DUZU ZUK?

	BAI	EZ
Biskaleraz	2	1 (9)
Gipuzkeraz	2	1 (10)
Batzuz	2	1 (11)
Besteren baten. ZEINATAN?	2	1 (12)

Itaungilleari oharra: Lau kasuetan EZETZ erantzuten bada, **D** itaunketara aldatu.

3. ZEU BIZI IZAN ZAREN HERRI ETA INGURUTAN, EUSKERAZKO ASKOALA GUTXI EGITEN ZEN?

..	(16)
.. Ia dena egiten zen	6
.. Asko egiten zen	5
.. Nahiko egiten zen	4
.. Gutxi egiten zen	3
.. Ia ezer ez zen egiten	2
.. Ezer ere ez zen egiten	1

Itaungilleori: Itauz honen bidez jakin nahi dena zera da: erantzulea ia euskeraz harrimanean izan den. Erantzuna zehaztasun gutxiokoa izango da ziur asko, pertsona hori leku eta giro ezberdinetan bizi izan bada. Erantzuna erdibide antzeko eroser izan da.

4. IKASI DUZU EUSKERAZ IRAKURTEN ETA IDAZTEN?

(7. Itauzera joan) Baie	(17)	2
.. Ez		1

5. EUSKERAZ IRAKURTZEN ETA IDAZTEN IKASTEN ZABILTZA?

(7. Itauzera joan) Baie	(18)	2
.. Ez		1

6. ALFABETATZEKO ASMORIK BAGOZUZ. HAU DA, EUSKERAZ IRAKURTZEN ETA IDAZTEN IKASTEKO?

.. Baie	(19)	3
.. Ez dut oraindik pentsatu		2
.. Ez		1

7. ZEIN EUSKERATAN ALFABETATU ZAITUZTE? (EDO ZEINATAN ZABILTZA ALFABETATZEN EDO HORBETATARAKO ASMORAZ?).

	BAI	EZ
Biskaleraz	2	1 (20)
Gipuzkeraz	2	1 (21)
Batzuz	2	1 (22)
Besteren baten. ZEINATAN?	2	1 (23)

8. NOIZ HASI ZINEN GAZTELANIA (ERDERA) IKASTEN?

.. Txiki-txikitatik	(24)	6
.. 5 urte egin ondoren		5
.. 10 urte egin ondoren		4
.. 15 urte egin ondoren		3
.. 20 urte egin ondoren		2
.. Inoiz ere ez; ez dakit ederaz		1

9. NON HASI ZINEN IKASTEN?

Itaungilleori: Hasiera bakarrik hartu.

.. Etxean	(25)	1
.. Kalean		1
.. Eskolan		3
.. Eleizan eta/edo katekaxian		4
.. Lanan		5
.. Soldadutzan		6
.. Beste nonbaiten. NON?		7

10. ESAN DIGUZU GAZTELANIA IKASTEN NON HASI ZINEN?, BAINA ESAN DEKAREZU OGAIN LESGUTARIK ZEINEK IZAN ZUZEN ERAGINIK HAZDIE NA IKASKETA HORBETAN?

.. Etxeak	(26)	1
.. Kaleak, tabernak		2
.. Eskolak		3
.. Eleisak		4
.. Lanak, lantegiak		5
.. Soldadutzak		6
.. Beste lekuren, batek, ZEINEK?		7

11. ZEIN LAGUNEN BITARTER HASI ZEINEN GASTELANIA IKASTEN ETA ERABILITZEN?

	(27)
- Nire aita	1
- Nire ama	2
- Nire gurasoak (biak)	3
- Nire ondo-arrebak	4
- Beste senide batzuk	5
- Nire adiskide eta/edo lagunak	6
- Elidiano epalari	7
- Maisuak (seglarak, fraileak edo monjak)	8
- Iratzi eta/edo T.V.K.	9

12. BADAIZU ZEIN ARRAZOIGAITIK IRAKITSI ZIEZUN (GURASOAK, NEBA-ARREBAK) GASTELANIA (ERDERA)?

	ETGA	
	Ingo	2 gn
	(28)	(29)
- Euskerak baino hobetsat zeukatelako	1	1
- Garrantzitsuagozat zeukatelako	2	2
- Behar-beharrezkotsat zeukatelako	3	3
- Euskerak erabiltzeagatik zigoren bildur zitelako	4	4
- Euskerak aurretik erabili zuelako	5	5
- Bistutan aurrera egiteko derriozrezkotsat zutelako	6	6
- Beste arrazoi gaitik	7	7

13. ZEIN ERITZI EMANU ZENIOKE EZURE ERDERA IKAS-TEARI? ERDERA IKAS ZEN? NINGARRIA? ZAILA? GAITIK ERARRIA?

Itaunvilleiri: Behatu jaso une honetan kontu dituen pasadizu ta bertzeladak.

	BAI	EZ
- Pasau ezreza isan zen	1	2 (30)
- Berezko prozesua isan zen	1	2 (31)
- Gera ezinoko beharrian bai isan zen	1	2 (32)
- Indarra ezarria isan zen	1	2 (33)
- Pasau mingarria isan zen	1	2 (34)
- Espalketa batan modukoa	1	2 (35)
- Beste zerbait	1	2 (36)

14. ZU EZURETARA PENTSATZEN EDORITZE EGITEN ZAUDENEAN, ZEIN HITE-KUNTZAS EGITEN DUZU?

- Betei euskeraz	(37)
- Euskeraz ezderaz baino sarriago	1
- Ezderaz euskeraz baino sarriago	2
- Ia bete ezderaz	3
- Ia bete ezderaz	4

15. GAETAN AMETSI EGITEN DUDENEAN, ZEIN HIEKUNTZAS EGITEN DUZU GEBIKENTZAN?

- Betei euskeraz	(38)
- Euskeraz ezderaz baino sarriago	1
- Ezderaz euskeraz baino sarriago	2
- Ia bete ezderaz	3
- Ia bete ezderaz	4

16. ZEIN HIEKUNTZAS EUSKERAZ ALA ERDERAZ, HITE EGITEN DUZU ERDERAGOTO?

- Euskeraz	(39)
- Bardin bietara	1
- Ezderaz (gastelania)	2
- Euskeraz	3

17. NOIZ EE ZAUDE NORREN GUSTUA, GUTAI EZAGUTZEN DITUZUEKIN HITE EGITEN DUDENEAN? GASTELANIAZ ALA EUSKERAZ HABILITZENEAN?

- Gastelaniaz egiten dudanean	(40)
- Bardin zait	1
- Euskeraz egiten dudanean	2

18. ORAIN ESKATZEN DIBZUGU ESAN DIERAGAHULA HURE EGINKORO EKERIKETALDITZAN ERDERA EE PARTE EDO PORTEZENTIA DUDEN. ESATERAKO, 4 ORDUZ HITE EGITEN NAUZU, HOITARIK ZENBAT EUSKERAZ?

- 3 ordutik gora	(6)
- 2-3 ordu bitartean	1
- 1-2 ordu bitartean	2
- 1 baino gutxiago	3
- Ez	4
(24. Itaunera joan) -> Bai ere ez	5

. Fitza ab. (5)
 (2)

19. SARRI HITE EGITEN DUZU EUSKERAZ?

ONDORRENGO TOKIETAN	SANTUTSUTZEN NEURUA					
	Betei	Gastelania baino gehiago	Gastelania hainbat	Gastelania baino gutxiago	Inoiz ere ez	Itaun dezagokia
- Etxean	1	2	3	4	5	0 (7)
- Kalean	1	2	3	4	5	0 (8)
- Taberna	1	2	3	4	5	0 (9)
- Dendatan	1	2	3	4	5	8 (10)
- Piztan (asokan)	1	2	3	4	5	0 (11)
- Elizean	1	2	3	4	5	0 (12)
- Lanetan	1	2	3	4	5	0 (13)
- Elkarte, txoko, klub, abar	1	2	3	4	5	0 (14)

20. SARRI HITE EGITEN DUZU EUSKERAZ?

ONDORRENGO LAGURKIN	SANTUTSUTZEN NEURUA					
	Betei	Gastelania baino gehiago	Gastelania hainbat	Gastelania baino gutxiago	Inoiz ere ez	Ez du hitz egiten
- Senarra edo ematea	1	2	3	4	5	0 (15)
- Senak	1	2	3	4	5	0 (16)
- Alabak	1	2	3	4	5	0 (17)
- Aita	1	2	3	4	5	0 (18)
- Ama	1	2	3	4	5	0 (19)
- Anaiak/Behak	1	2	3	4	5	0 (20)
- Alapak/Arrebak	1	2	3	4	5	0 (21)
- Senideak	1	2	3	4	5	0 (22)
- Hauskoak	1	2	3	4	5	0 (23)
- Lantegiak lagunak (gizakionak)	1	2	3	4	5	0 (24)
- Lantegiak lagunak (andreakoak)	1	2	3	4	5	0 (25)
- Dendaria, okina, senabona	1	2	3	4	5	0 (26)
- Apeaia	1	2	3	4	5	0 (27)
- Osegiak	1	2	3	4	5	0 (28)
- Maisu edo maistra	1	2	3	4	5	0 (29)

21. EGAGUTZEN EZ DIZUN PERTSONA BATI HITE EGIN BEHAR DIOZUNEAN, ZEIN HIZKUNTZAK EGITEN DIOZUP.

	(30)
. Beti euskeraz	1
. Euskeraz erderaz baino sarriago	2
. Batera zein bestera	3
. Erderaz euskeraz baino sarriago	4
. Beti erderaz (gastelaniar)	5

22. EUSKERAZ ULERTU ETA HITE EGITEN BADAKIELA DAKIZUN LAGUNEI, ZEIN HIZKUNTZAK HITE EGITEN DIZUP. BEREISTU, AHAL BADA, GUTXI ETA ONDO EZAGUNAK DIBENAK, ZEURE ALA BESTE GIZA-MAILA BATEKOAK DIBEN.

ITAUZTZEN ZAIGONAREN ONDOAN BERE HIZTUN-LAGUNAREN MAILA		ERABILTZAKO HIZKUNTZA					Es daki ez du erantzuten
		Beti euskeraz	Euskeraz erdera baino gehiago	Batera zein bestera	Erderaz euskeraz baino gehiago	Beti erderaz	
GUTXI EZAGUNA	. Goragokoa	1	2	3	4	5	0 (31)
	. Berdina	1	2	3	4	5	0 (32)
	. Beheragokoa	1	2	3	4	5	0 (33)
ONDO EZAGUNA	. Goragokoa	1	2	3	4	5	0 (34)
	. Berdina	1	2	3	4	5	0 (35)
	. Beheragokoa	1	2	3	4	5	0 (36)

23. ESAN DEZAKEZU ZEIN GAITAN DABAZILZUZ EUSKERA ETA ZEINETAZ EZ?

GAIAK	ERABILTZAKO HIZKUNTZA					Ez duhitzen giten. Ez daki. Ez du arazoa
	Beti euskeraz	Euskeraz erdera baino gehiago	Batera zein bestera	Erderaz euskeraz baino gehiago	Beti erderaz	
. Umeak	1	2	3	4	5	0 (37)
. Etxea	1	2	3	4	5	0 (38)
. Jantziak, modak	1	2	3	4	5	0 (39)
. Adiskide eta haurkoen gorabeherak	1	2	3	4	5	0 (40)
. Herriko edo haurko arazoak	1	2	3	4	5	0 (41)
. Gaisoak eta osasuna	1	2	3	4	5	0 (42)
. Erlijio arazoa	1	2	3	4	5	0 (43)
. Politika gaiak	1	2	3	4	5	0 (44)
. Ekonomialkoak	1	2	3	4	5	0 (45)
. Kirolak eta ikusimutak	1	2	3	4	5	0 (46)

24. EUSKERAZ EZER IRAGURTZEN DUZU?

	(47)
. Bai	1
(26. Itauzera joan) → Ez	2

25. ZER IRAGURTZEN DUZU EUSKERAZ?. ZEMBATERO?

ZER IRAGURTZEN DUZU?	SARTZITASUNA				
	Egunero	1a egunero	Astean behin	Astean behin baino gutxiago	Inoiz ere ez
. Egunkariak	5	4	3	2	1 (48)
. Aldizkariak	5	4	3	2	1 (49)
. Ipinak, tebeoak, COMIC	5	4	3	2	1 (50)
. Liburuak	5	4	3	2	1 (51)

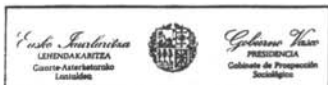
26. EZER IDARTEN DUZU EUSKERAZ?

	(52)
. Bai	1
Joan BIGARREN PARTERA ← Ez	2

27. ZER IDARTEN DUZU?

Itaungilleroi: Erantzun baturak eman ditazke, baina GORENGOAK KODIFIKATU. Kontuz 8-az! Bario aldaokorra du.

	(53)
. Erosteko gausen zerrenda	1
. Ohar, del edo antzekoren bat	2
. Abestiren baten hitzak	3
. Eskutitzen bat	4
. Idazlanen bat	5
. Ipinak	6
. Liburuak	7
.....	8

	(1)	(2)	(3)	(4)
Itaunketa zb.				
Fitxa zb. ...	(5)			
	(6)	(7)		
Itaungilea zb.				

1. ZEIN IZAN ZENJEN GURASOEN IKASI ZENJEN LEHENENGO HIZKUNTZA?

A	←	Euskera	(8)	1
		Erdara		2
		Espainiar Estaduko beste bat		3
		Atzerriko besteren bat		4

B

2. EUSKERARIK BADAKEZU?

C	←	Bai, oso ederto dakit	(9)	5
		Bai, nahiko ondo hitz egiten dut		4
		Bai, serbait hitz egin dezaket		3
		Hitz batzuk baikik ez dakizkit		2
		Er, eser ere ez		1

3. ZONE GURASOEN EUSKERAS HITE EGITEN BARRIKITEN?

	BAIE	BAKUR
	(10)	(11)
Bai, oso ederki	4	4
Bai, nahiko ondo	3	3
Bai, serbait	2	2
Er, eser ere ez	1	1

4. BIZI IZAN ZAREN HERRI ETA INGURUNTAN EUSKERA AGO ALA GUTXI EGITEN ZEN?

	(12)
Is den-dena egiten zen	6
Nahiko egiten zen	5
Mehiko egiten zen	4
Gutxi egiten zen	3
Is ez zen egiten	2
Er zen bat ere egiten	1

Itaungileori! Itan honakin, erantuzela euskerarekin harrimanan egon den jakin nahi da. Erantzuna, beraz, ez da zehatz-zehatz izango, lepoak bainat toki eta giro eberdinetan ibili ahal izan duten eskero. Erantzuna, beraz, erdibide baten espilu izango da.

5. EUSKERAREN LEHENENGO ERAGUENAK HARTZEN ZEIN URTUTAN HASI ZIREN?

	(13)
- 1930 baino lehen	7
- 1930-etik 1939-ra bitartean	6
- 1940-etik 1949-ra bitartean	5
- 1950-etik 1959-ra bitartean	4
- 1960-etik 1969-ra bitartean	3
- 1970-etik 1974-ra bitartean	2
- 1975-etik aurrera	1

6. EUSKERA IKASTEN ZENBAT URTES HASI ZIREN?

	(14)
- Haurtasorean	8
- 5 urte egin ondoren	7
- 10 urte egin ondoren	6
- 15 urte egin ondoren	5
- 20 urte egin ondoren	4
- 30 urte egin ondoren	3
- 40 urte egin ondoren	2
- 50 urte egin ondoren	1

7. ZEIN HERRIYAN HASI ZIREN IKASTEN?

(Herria)

(Herrialdea edo Probintzia)

MUNICIPIO			COMARCA	
(15)	(16)	(17)	(18)	(19)

8. NON IKASI DUZU EUSKERA? IKASGILETAN, KALEAN, ETXEAN, BASERIREN BATEAN ...?
 JAKI ITASU URRENGO-URREREN EUSKERA IKASITERRAKOAN IZAN DITUZUN GIRO TA TOKIAK, ETA GERO URRENGORIK-URRENGORA, GARRANTZIAREN
 ANABERA, EUSKERA IKASI DUZUN LEKIAK.

Itaunpileori! Ordenan, eran-eran jarritako erantzunak, kodifikatu dagoekin laukizuzenak.

AD	GO	
Itaunpileori!	0 0	- Etxean, sendiarekin.
Aukeraturako e-	1 1	- Kalean, lagunekin.
rantzunak ingura	2 2	- Liburutetan, neure kontura.
itzazu sartuzko	3 3	- Ikastaldi berezietan (behar edo taldeka)
bates. Gero, or-	4 4	- Euskerazko ikastokietan.
denan jartzeko	5 5	- Ikastolatan.
eskatu erantzun-	6 6	- Herri edo baserri eskualdun baten.
leari.	7 7	- Ikastetean berruan, beste gai bat bezala.
	8 8	- Goi-ikastetean edo lanean eraturiko ikastaldeetan.
	9 9	- Beste batzutan;

ALET ORDENAN		GARZAN- TETIAREN ORDENAN	
1*	(20)	1*	(24)
2*	(21)	2*	(25)
3*	(22)	3*	(26)
4*	(23)		

Itaunpileori! Urrengo itauná, súrrekoa aryi geratu ez bada bakarrik egin, baina dena delá batu beñi.

9. BEBAS, ESAN GENEZAKE, ZUK ...
- Euskerazko eskolak hartu dituzula? (27) 1
 - Ez duzula inoiz euskerazko eskolarik hartu? 2
- (12. itaunera joan)

10. ZENBAT ETA ZEIN MOTAKO IKASTURTUTAN IBILI ZARA?
- Zb.
- Ikasturte arruntak (28)
 - Ikasturte biskor-intentsiboak (29)

11. ZURU BARRIETIK ORDAINZEN ZENDEAN OSO-OSAN ALA ERATZUREN BATEAN DIRU LAGUNTZA ERKERTU ENON ZIKERITUEN IKASTETIAK?
- Osu-osan ordaintzen nituen (30) 3
 - Eñi baten diru lagunduak 2
 - Osu-osarik diru lagunduak 1

12. ZER ERANTZUTZEN DUZU EUSKERA BERTARRAKO IKASTEN DITZANCIEN GAILOZTEN DIZIENAREN?
- Itaunpileori! Lehenengo eta bigarren erantzunak jarri. Erantzuten ez bada, zerrondea irakurri eta aukeratzeko esan.
	1*	2*
- Bertoko hitzuntza delako (31) (32)	1	1
- Barrerantzarako onargarri delako esakeraz jakitea 2	2	2
- Hira lagunaren artean denek egiten dutelako 3	3	3
- Gure arbasoen hitzuntza delako 4	4	4
- Neure lanerako behar dutelako/muselako 5	5	5
- Euskaldunen hitzuntza dugulako 6	6	6
- Lana surkitzarakoan lagunparri isanpaldelako 7	7	7
- Euskaldun gutxiok dugulakoazagutu behar gorría 8	8	8
- Beste bat: 9	9	9

13. EUSKERAN HIRTE EGITZEN EE JAKITZAREN INOIS LOTZARIK IZAN DIZU?
- Bai, sarritan (33) 4
 - Bai, noizena behin 3
 - Ez, inoiz ere ez 2
 - Ez dago lotzatsako arrasoirik 1

(16. itaunera joan)

14. GOORANTZEN BAZARA, ESAN ANAI DIZUGU NON IZAN DUZUN LOTSABENTZITZEN HORI?
- Euskalherriaren barruan bakarrik (34) 1
 - Euskalherriatik kanpora bakarrik 5
 - Euskalherrian nais Euskalherriatik Kanpo 3
 - Kanpoan baino bertan gehiago 2
 - Bertan baino kanpoan gehiago 1

15. ETA NOREN EDO NORTZUREN AURREAN IZAN ZARA LOTZA?
- (17. itaunera joan)
- Bertokoen aurrean (35) 1
 - Kanpokoen aurrean 3
 - Bertoko eta kanpokoen aurrean 2

16. ERAGOZPENIK EE BAGOZU, ESAN ANAI DIZAGU, EUSKERARIK EE JAKITZA LOTZAGARRI ERKERTIK EE DUEZ ERANTZUTZEN?
- Itaunpileori! Itarzon bat-bateko erantzunari.
- Euskerak ezararako helio ez delako (36) 2
 - Euskerá ez delako ezararako gusa 1
 - Euskerá ez delako nire arasoá 3
 - Euskerá egiten ez san uri baten jalo nintzelako 4
 - Bertoko ez naitzelako 5
 - Beste araso batzukaitik 6

17. ZENBAT BIDARRIZ HAZI ZARA EUSKERA IKASTEN EDO ZENBATETAN HAZI ZARA BARRIK IKASTEN, UTEZ OHOREN?
- (19. itaunera joan)
- Behin bakarrik (37) 1
 - Bi edo hiru bidarrez 2
 - Lau edo host bidarrez 3
 - Sei edo gehiagotan 4

18. ERGAITIK UTEZ ERRODENT?
1. Zeragaitik: (38)
2. Zeragaitik: (39)

Kodifikatzeailan!

19. EUSKERA IKASTEN SABILITAZIA EZIN ETA ZENBAT IRAKAS-
PIDE ERABILI DITUZUN ERANGO ERENGETZ? (METODOAK)

Zenbat? ----- (zenbakia) → (40)

↳ (0) izan eskero, 22. itaunera joan

ZEINTZUK?	(41)	(42)
1 ^a	(43)	(44)
2 ^a	(45)	(46)
3 ^a	(47)	(48)

Kodifikatzailea:

20. ERRENKIN LOTZU DUZU GERIEN-GERIEN IKASTEA?
KODIFIKATZAILEA:

rekin.	(49)	(50)
rekin		

21. IRAKASPIDE (METODO) BEREKIN EUSKERA IKASTERRAZAN
BENGAITIK EZAN DA ERANCIKORRAGOZA? ANDES, LEHENENGO
BI EDO HIRU ARAZOTIK JARRI GARRANTZIAREN ARAUERA.

1	Irakaspidea oso ona da.
2	Irakaspidea alaiagoa-eragoza da
3	Irakaspidea hobea muen.
4	Ikastea herriorra itan muen orduan.
5	Akitunago zenbaiten.
6	Ikasteko gogotsu zenbaiten.
7	

(5)

Fitza senb. (2)

Itaungilleroi: Ordenan jarritako
erantzunak kodifi-
katzeko lauki hauetan.

ORDENA	
1 ^a	(6)
2 ^a	(7)
3 ^a	(8)

22. ORAIN EUSKERA IKASTEN BAZARILTEA?

Bai	(9)
(25. itaunera joan) → Ez	1
	2

23. NON SABILITA IKASTEN?

1	100
2	1
3	2
4	3
5	4
6	5
7	6
	7

Itaungilleroi: Forbaitzek bere kontura eta beste
nonbaiten badiardu, azkenengo hau
bazarrik jarri.

24. NOIZ ANTE USTE DUZU EUSKERA IKASTEN JARRAITZEA?

Bisi gutxian	(11)
Irakaste txartela atara arte	6
Ikastean, hitz egiten eta irakurtzen ondo jakin arte	5
Irakurtzen eta mintzatuaz geroztik jakin arte	4
Zerbait ulertu eta hitz egun dezadan arte	2
Zertxobait jakin arte	1

Itaungilleroi: 26. itaunera joan

25. EUSKERA BERRAZI IKASTERO ASMORIK BAZOZU?

1	(12)
2	1
3	2
4	3
5	4
6	5
7	6

26. ORAIN ANTE ZUK IKASI DOZUNAL, ZENBAK HIRIKATAN DABARILAN EUSKE-
NA OZTOPO GANU ULER DEBATEZU?

1	(13)
2	4
3	3
4	2
5	1

27. AZALPENAK ERREZ ERAN DITZAKEZU?

1	(14)
2	5
3	4
4	3
5	2
6	1

BIGARREN FORTAZA
Joan.

28. ORAIN IKASTEN DIBUZU EZAN DIBERAGHULA HIRU EGUNEROKO BE-
RRIKATZAILDITAN EUSKERA ZE PARTE EDO POSTENTZIA DAUEN.
ERATERAZ, 4 ORDUZ HITZ EGITEN BAZOZU, HOLETARIK ZENBAT
EUSKERAZ?

1	(15)
2	3
3	2
4	1
5	0

(34. itaunera joan)

29. SARRI HITZ EGITEN DUZU EUSKERAZ.

OHORRENGO TOKIETAN	SARRITAREN NEURRIA					
	Beti	Gastelania baino gehiago	Gastelania haiobat	Gastelania baino gutxiago	Inoiz ere ez	Itaun gasegokia
- Etxean	1	2	3	4	5	0 (16)
- Kalean	1	2	3	4	5	0 (17)
- Tabernan	1	2	3	4	5	0 (18)
- Dendetan	1	2	3	4	5	0 (19)
- Plazan (anokan)	1	2	3	4	5	0 (20)
- Eliztan	1	2	3	4	5	0 (21)
- Lanetan	1	2	3	4	5	0 (22)
- Elkarte, txoko, klub, abar	1	2	3	4	5	0 (23)

30. SARRI HITZ EGITEN DUZU EUSKERAZ.

OHORRENGO LAGUNKIN	SARRITAREN NEURRIA					
	Beti	Gastelania baino gehiago	Gastelania haiobat	Gastelania baino gutxiago	Inoiz ere ez	Ez du hitsegiten
- Senafra edo esatea	1	2	3	4	5	0 (24)
- Semeak	1	2	3	4	5	0 (25)
- Alabak	1	2	3	4	5	0 (26)
- Aita	1	2	3	4	5	0 (27)
- Ama	1	2	3	4	5	0 (28)
- Anaiak/Heiak	1	2	3	4	5	0 (29)
- Aizpak/Arrebak	1	2	3	4	5	0 (30)
- Senideak	1	2	3	4	5	0 (31)
- Hauek/okak	1	2	3	4	5	0 (32)
- Lantegiko lagunak (gizakemak)	1	2	3	4	5	0 (33)
- Lantegiko lagunak (andrazkoak)	1	2	3	4	5	0 (34)
- Dendaria, okina, senebuna	1	2	3	4	5	0 (35)
- Apaita	1	2	3	4	5	0 (36)
- Osozila	1	2	3	4	5	0 (37)
- Maisu edo maistra	1	2	3	4	5	0 (38)

31. ERAGUNTZEN EE DUZUN PERTSONA BATI HITZ EGIN BESAR DIOGUNEAN, ZEIN HIRUNTZEAS EGITEN DIOZU?

- Beti euskeraz	1	(39)
- Euskeraz erderaz baino sarriago	2	
- Batera zein bestera	3	
- Erderaz euskeraz baino sarriago	4	
- Beti erderaz (gastelaniaz)	5	

32. EUSKERAZ LEURTU ETA HITZ EGITEN BADAKIELA DAKIZUN LAGUNKIN, ZEIN HIRUNTZEAS HITZ EGITEN DIOZU? BEREIZTU, AHAL BADA, GOTXI ETA ONDO ERAGUNAK DIBERTAK, ZEINBE AIA BESTE GIZA-MAILA BAITOKAK DIBERT.

ITAUTZEN ZAIGONAREN ONDOAN BERE HIZTUN-LAGUNAREN MAILA	ERANTZUNEN HIRUNTZEAS					
	Beti euskeraz	Euskeraz erdera baino gehiago	Batera zein bestera	Erderaz euskeraz baino gehiago	Beti erderaz	Ez daki ez du erantzuten
GUTXI ERAGUNA	- Goragoakoa	1	2	3	4	5 0 (40)
	- Berdina	1	2	3	4	5 0 (41)
	- Beheragoakoa	1	2	3	4	5 0 (42)
ONDO ERAGUNA	- Goragoakoa	1	2	3	4	5 0 (43)
	- Berdina	1	2	3	4	5 0 (44)
	- Beheragoakoa	1	2	3	4	5 0 (45)

33. ERAN DEZAKEZU ZEIN GAITAN DABAZIZUN EUSKERA ETA ERREMETAN EZ?

GAIAK	ERANTZUNEN HIRUNTZEAS					
	Beti euskeraz	Euskeraz erdera baino gehiago	Batera zein bestera	Erderaz euskeraz baino gehiago	Beti erderaz	Ez du hitz egiten. Ez daki. Ez du erantzuten
- Umeak	1	2	3	4	5	0 (46)
- Etxea	1	2	3	4	5	0 (47)
- Jantziak, modak	1	2	3	4	5	0 (48)
- Misiak eta hasiokoen gorabeherak	1	2	3	4	5	0 (49)
- Herriko edo herriko arazoak	1	2	3	4	5	0 (50)
- Gaiak eta osasuna	1	2	3	4	5	0 (51)
- Erlijio arazoak	1	2	3	4	5	0 (52)
- Politika gaiak	1	2	3	4	5	0 (53)
- Ekonomiazkoak	1	2	3	4	5	0 (54)
- Kirolak eta ikusizkoak	1	2	3	4	5	0 (55)

34. EUSKERAZ EZER IRAKURTZEN DIOZU?

- Bai	1	(56)
- Ez	2	

(36. Itaunera joan)

35. ZIK IRAKURTZEN DUZU EUSKERAZ?. ZEMATERO?.

ZER IRAKURTZEN DUZU?	SARRITZULINA					
	Egunero	La egunero	Astean behin	Astean behin baino gutxiago	Inoiz ere ez	
. Epunkariak	5	4	3	2	1	(57)
. Aldiskariak	5	4	3	2	1	(58)
. Ipuin, tebeo, comic	5	4	3	2	1	(59)
. Liburuak	5	4	3	2	1	(60)

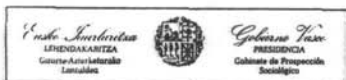
36. ELKIN IDASTEN DUZU EUSKERAZ?.

		(61)
Joan	. Bai	1
BIGARRREN PARTERA	. Ez	2

37. ZIK IDAZTEN DUZU?.

Itaungilleroi: Erantzun batzuk eman ditezke, baina GORENGOAK KODIFIKATU.
Kontur 8-az! Balio aldatokorra du.

. Erroteko gausen zerranda	1	(62)
. Ohar, dei edo antzekoren bat	2	
. Abestiren baten hitzak	3	
. Eskutitzen bat	4	
. Idazlaren bat	5	
. Ipuinak	6	
. Liburuak	7	
	8	

Cuestionario n° (1) (2) (3) (4)
 Ficha n° (5)
 Entrevistador n° (6) (7)

1. ¿CUAL FUE LA PRIMERA LENGUA QUE APRENDIO VD. EN FAMILIA, EN EL HOGAR DE SUS PADRES?.

		(8)
Pasar cuestionario	A ← Euskera	1
	B ← { Castellano	2
		{ Otra del Estado Español
	{ Otra del Extranjero	4

C

2. ¿SABE VD. ALGO DE EUSKERA?.

		(9)
C ←	SI, lo sé perfectamente	5
	SI, sé hablar bastante bien	4
	SI, puedo hablar algo	3
	Sólo conozco algunas palabras	2
	No, nada en absoluto	1

3. ¿SABIAN HABLARLO SUS PADRES?.

		PADRE (10)	MADRE (11)
C ←	SI, perfectamente	4	4
	SI, bastante bien	3	3
	SI, algo	2	2
	No, nada	1	1

4. EN LAS POBLACIONES Y AMBIENTES EN QUE VD. HA VIVIDO, ¿SE HABLABA MUCHO O POCO EN EUSKERA?.

		(12)
C ←	Se hablaba casi todo	6
	Se hablaba mucho	5
	Se hablaba bastante	4
	Se hablaba poco	3
	No se hablaba casi nada	2
	No se hablaba nada	1

Entrevistador: Con esta pregunta se trata de saber si el encuestado ha estado en contacto con el euskera. La contestación forzosamente será imprecisa por cuanto todo individuo ha podido residir en varios sitios y moverse en distintos ambientes. La contestación debe ser una especie de promedio.

5. ¿SE HA SENTIDO VD. AVERGONZADO EN ALGUNA OCASIÓN POR NO SABER HABLAR EN EUSKERA?.

		(13)
Pasar a Págs. 8)	SI, bastantes veces	4
	SI, alguna vez	3
	No, nunca	2
	No es motivo de vergüenza	1

6. ¿PUEDE VD. DECIRME, SI SE ACUENDA, DONDE HA TENIDO ESE SENTIMIENTO DE VERGÜENZA?.

		(14)
C ←	Sólo aquí, dentro del País Vasco	1
	Sólo fuera del País Vasco	5
	Tanto aquí como fuera	3
	Más aquí que fuera	2
	Más fuera que aquí	4

7. ¿Y ENTRE O ANTE QUIENES HA SENTIDO VERGÜENZA?.

		(15)
C ←	Ante gente de aquí	1
	Ante gente de fuera de aquí	3
	Ante gente de aquí y de fuera	2
	(Pasar a Págs. 9)	

8. ¿PODRÍA DECIRME, SI NO TIENE INCONVENIENTE, POR QUE NO ES MOTIVO DE VERGÜENZA EL NO SABER EUSKERA?.

		(16)
C ←	Porque el euskera no sirve para nada	1
	Porque el euskera no se usa más	2
	Porque yo no soy responsable de no saberlo	3
	Porque nací en una población en que no se hablaba	4
	Porque yo no soy de aquí	5
	Porque	6

9. ¿HA REALIZADO VD. A LO LARGO DE SU VIDA ALGUN INTENTO DE APRENDER EUSKERA? (17)

(Pasarse a Págs. 19) ← Sí 1
 No 2

10. ¿CUANTAS VECES LO HA INTENTADO? (18)

Una sola vez 1
 Dos o tres veces 2
 Cuatro o más veces 3

11. ¿HASTA QUE AÑO REALIZÓ SU PRIMER INTENTO? (19)

Antes de 1.930 8
 Entre 1.930 y 1.939 7
 Entre 1.940 y 1.949 6
 Entre 1.950 y 1.959 5
 Entre 1.960 y 1.969 4
 Entre 1.970 y 1.979 3
 Entre 1.975 y 1.979 2
 De 1.980 en adelante 1

12. ¿QUE EDAD TENÍA CUANDO INTENTÓ APRENDERLO POR PRIMERA VEZ? (20)

Menos de 15 años 5
 De 15 a 19 años 4
 De 20 a 24 años 3
 De 25 a 34 años 2
 35 años o más 1

13. ¿ESTA VD. ESTUDIANDO EUSKERA EN ESTOS MOMENTOS? (21)

(Pasarse a Págs. 18) ← Sí 1
 No 2

14. ¿DÓNDE LO ESTUDIA VD.? (22)

En libros o cassettes, por mi cuenta 1
 En clases particulares (solo o en grupo) 2
 En clases organizadas en el trabajo 3
 En el Colegio o Universidad (como asignatura) 4
 En Euskaltzaindia 5
 En Gueskolak o Euskaltegiak 6
 En... 7

15. ¿CON QUE MÉTODO ESTA VD. ESTUDIÁNDOLO? Codificador

1°. _____ (23) (24)
 (el más importante)
 2°. _____

16. CUANDO A VD. LE PREGUNTAN POR QUE ESTUDIA EUSKERA, ¿QUE SUELE CONTESTAR? (25) (26)

Entrevistador!: Esperar respuesta espontánea. Si no da ninguna leerle la lista y pedirle que ella ordenando.

	1°	2°
Porque es la lengua de aquí	1	1
Porque es conveniente conocerla para relaciones	2	2
Porque entre mis amigos todo el mundo la habla	3	3
Porque es la lengua de mis antepasados	4	4
Porque la necesito en mi trabajo	5	5
Porque es la lengua de los vascos	6	6
Porque se puede apalar a encontrar trabajo	7	7
Porque es obligacón de todo vasco conocerla	8	8
Porque...	9	9

17. ¿HASTA CUANDO PIENSA VD. SEGUIR ESTUDIANDO EUSKERA? (27)

	(27)
Durante toda la vida	6
Hasta que saque el título de profesor	5
Hasta que sepa hablarlo, leerlo y escribirlo correctamente	4
Hasta que hable y lea normalmente	3
Hasta que sea capaz de hablar y entender algo	2
Sólo hasta tener un poco de idea	1
No sé	0

(Pasarse a SEGUNDA PARTE)

18. ¿ME PODRÍA DECIR VD. POR QUE LO DEJÓ? Codificador

1°. _____ (28) (29)
 2°. _____

(Pasarse a Págs. 20)

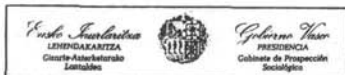
19. CUANDO A VD. LE PREGUNTAN POR QUE NO SABE O NO ESTUDIA EUSKERA, ¿QUE SUELE CONTESTAR? (30) (31)

Entrevistador!: Esperar la respuesta. Si da dos, ordenar.

	1°	2°
Porque no sirve para nada	1	1
Porque no me interesa	2	2
Porque ya soy mayor para eso	3	3
Porque no tengo tiempo	4	4
Porque me resulta muy difícil	5	5
Porque aquí no hay ambiente ni ocasión	6	6
Porque ...	7	7

20. ¿TIENE VD. INTENCION DE VOLVER A ESTUDIAR EUSKERA? (32)

	(32)
No, ya estoy cansado del euskera	1
No, ya me siento incapaz	2
Sí, pero no sé cuando podré	4
Sí, cuando tenga más tiempo	5
Sí, en cuanto pueda	6
Sí, el curso (año o verano) que viene	7
...	8

Cuestionario n° (1) (2) (3) (4)
 Ficha n° (5)
 Entrevistador n° (6) (7)

1. ¿CUAL FUE LA PRIMERA LENGUA QUE APRENDIO VD. EN FAMILIA, EN EL HOGAR DE SUS PADRES?

A ← Euskera 1
 B ← Castellano 2
 Otra del Estado Español 3
 Otra del Extranjero 4

D

2. ¿EN QUE EUSKERA SABE HABLAR VD.?

SI DO
 En vizcaíno 2 1 (9)
 En guipuzcoano 2 1 (10)
 En batua 2 1 (11)
 En otro. ¿CUAL? 2 1 (12)

3. EN LAS POBLACIONES Y AMBIENTES EN QUE VD. HA VIVIDO, ¿SE HABLABA MUCHO O POCO EN EUSKERA?

Mucho Poca
 Se hablaba casi todo 5
 Se hablaba mucho 4
 Se hablaba bastante 3
 Se hablaba poco 2
 No se hablaba casi nada 1
 No se hablaba nada 1

Entrevistador: Con esta pregunta se trata de saber si el encuestado ha estado en contacto con el euskera. La contestación forzosamente será imprecisa por cuanto todo individuo ha podido residir en varios sitios y moverse en distintos ambientes. La contestación debe ser una especie de promedio.

4. ¿CUANDO COMENZO VD. A APRENDER EL CASTELLANO?

(14)
 Desde la primera infancia 6
 Después de los 5 años 5
 Después de los 10 años 4
 Después de los 15 años 3
 Después de los 20 años 2
 Nunca: no sabe castellano 1

5. ¿DONDE COMENZO VD. A APRENDERLO?

Entrevistador: Registrar sólo el inicial.
 (15)
 En casa 1
 En la calle 2
 En la escuela 3
 En la iglesia y/o catequesis 4
 En el trabajo 5
 En la "mill" 6
 En... 7

6. YA NOS HA DICHO VD. DONDE COMENZO A APRENDER EL CASTELLANO PERO, ¿PORQUÉ DECIRNOS AHORA CUAL DE ESTOS LUGARES FUE EL QUE CONTRIBUYO DE FORMA MAS DECISIVA A SU APRENDIZAJE DEL MISMO?

(16)
 La casa 1
 La calle, la taberna 2
 La escuela 3
 La iglesia 4
 El trabajo, la "édifica" 5
 La "mill" 6
 Otro lugar. ¿CUAL? 7

7. ¿QUE PERSONAS FUERON LAS QUE LE INICIARON A VD. EN EL CONOCIMIENTO Y USO DEL CASTELLANO?

(17)
 Pasar a Pyla. A
 Mi padre 1
 Mi madre 2
 Mis padres (ambos) 3
 Mi(s) hermano(s)/os/as 4
 Otros parientes 5
 Pasar a Pyla. B
 Mis amigos(as) y/o compañeros(as) 6
 El cura de la parroquia 7
 Los maestros (señales, frailes o monjas) 8
 La radio y/o la T.V.E. 9

8. ¿SABRÍA VD. DECIRNOS CUAL FUE EL MOTIVO POR EL QUE SU PADRE (O MADRE, O HERMANOS...) LE ENSEÑO EL CASTELLANO?

MOTIVO
 1° 2°
 (18) (19)
 Porque lo consideraban mejor que el euskera 1 1
 Porque lo consideraban más importante 2 2
 Porque lo consideraban absolutamente necesario 3 3
 Por temor a castigos por el uso del euskera 4 4
 Porque el euskera estaba perseguido 5 5
 Porque lo consideraban necesario para triunfar en la vida 6 6
 Por... 7 7

9. ¿CÓMO CALIFICARÍA VD. SU EXPERIENCIA PERSONAL DE APRENDIZAJE DEL CASTELLANO? (DIRÍA VD. QUE FUE ALGO NATURAL, ESPONTÁNEO, DOLOROSO, DIFÍCIL, IMPUESTO...?).

Entrevistador: Tomar nota fiel de cualquier anécdota que pueda surgir en este momento.

	SI	NO	
Como una transición fácil	1	2	(20)
Como un proceso natural y espontáneo	1	2	(21)
Como una necesidad ineludible, inevitable	1	2	(22)
Como una imposición por la fuerza	1	2	(23)
Como un proceso doloroso	1	2	(24)
Como un avasallamiento	1	2	(25)
Como	1	2	(26)

10. ¿CUANDO COMENZO VD. A OLVIDAR EL EUSKERA? (27)

En la primera infancia	1	
Entre los 5 y los 10 años	2	
Entre los 10 y los 15 años	3	
Entre los 15 y los 20 años	4	
Entre los 20 y los 30 años	5	
Entre los 30 y los 50 años	6	
Después de los 50 años	7	
No sabría ni aproximadamente	0	

11. ¿HACIA QUE EPOCA ABANDONO VD. EL USO DEL EUSKERA? (28)

Antes de 1.930	7	
Entre 1.930 y 1.939	6	
Entre 1.940 y 1.949	5	
Entre 1.950 y 1.959	4	
Entre 1.960 y 1.969	3	
Entre 1.970 y 1.974	2	
De 1.975 en adelante	1	
No sabría decir	0	

12. ¿SIENTE VD. PENA EN ALGUNA OCASION POR HABER OLVIDADO EL EUSKERA? (29)

Sí, muchas veces	5	
Sí, bastantes veces	4	
Sí, alguna vez	3	
No, nunca	2	
No creo que sea como para sentir pena	1	

13. ¿HASTA QUE PUNTO SE SIENTE VD. CULPABLE DE HABER OLVIDADO EL EUSKERA? (30)

No me siento culpable en absoluto	4	
Me siento muy poco culpable	3	
Me siento bastante culpable	2	
Me siento muy culpable	1	

14. SI HUBIERA QUE BUSCAR UN RESPONSABLE, ¿QUE CULPABILIDAD LE ATRIBUIRÍA A CADA UNO DE LOS SIGUIENTES SUJETOS? (PUNTE CON UN 1 AL QUE NO TENGA NINGUNA CULPA Y CON UN 5 AL QUE TENGA MUCHISIMA).

A su familia			(31)
Al Gobierno de Madrid			(32)
A VD. mismo			(33)
Al euskera que es difícil			(34)
Al castellano que se impone			(35)
A la Iglesia			(36)
A la escuela			(37)
A la radio y T.V.			(38)

15. ¿HA EFECTUADO VD. ALGUN INTENTO POR RECUPERAR EL EUSKERA? (39)

Sí	1	
No	2	

(Pasar a Pqta. 18) ←

16. ¿CUANTAS VECES LO HA INTENTADO? (40)

Una sola vez	1	
Dos o tres veces	2	
Cuatro o cinco veces	3	

17. ¿ESTA ESTUDIÁNDOLO EN ESTOS MOMENTOS? (41)

Sí	1	
No	2	

(Pasar a Pqta. 19) ←

18. ¿TIENE VD. INTENCION DE VOLVER A ESTUDIAR EUSKERA? (42)

No, ya no me interesa	1	
No, ya me siento incapaz	2	

Pasarse a SEGUNDA PARTE
 Sí, cuando pueda
 3 | |

Sí, el curso que viene
 4 | |

(Pasar a Pqta. 19) ←

19. ¿QUE EUSKERA ESTA ESTUDIANDO (O DECIDIRIA ESTUDIAR)?

	SI	NO	
Viscaíno	1	2	(43)
Gaipezcoeno	1	2	(44)
Batua	1	2	(45)
Otro	1	2	(46)

SIGURAREN PAUTZA

Fitxa zb. (5)

1. EUSKALERRIAN GERORA ZER EGIN DEDIN NAHI ZENDUKE: EUSKERAZ ALA ENDEKAZ?
	(6)
. Euskeraz bakarrik	5
. Euskeraz gehiago erderaz baino	4
. Berdinak euskeraz ta erderaz	3
. Erderaz gehiago, euskeraz baino	2
. Erderaz bakarrik	1
2. HORRITARAKO, EFE LUZERA, EUSKALERRIAK ZEIN HELBURU ETA BIDE HARTU BEHAR DU EUSKERAREN GERAKAZ DORUZ?
	(7)
. Basterto apurka-apurka	1
. Ezar ere ez: baze bidea jarraitzen utzi	2
. <u>Euskeraz egiten denak</u> ez desaiola hitz egiteari utzi	3
. <u>Mahi duten gutxiak ikasi ahal izan</u> denatzen lortu	4
. <u>Euskeradiko bitanale gutxiak ulertzenko gai</u> izan daitezela lortu	5
. <u>Euskeradiko bitanale gutxiak euskeraz hitz egiteko gai</u> izan daitezela lortu	6
. <u>Euskeradiko bitanale gutxiak eguneroko hizkuntza</u> bezala erabil daitezela erderaren ordez	7
3. ZURE ERITZIZ, O.N.O.-AN EUSKERA IRAKASTAS ZER LORTU BEHAR DA?
- | | AUTO-
NOME
LURRAL
DEAN | BIZI
LE
RUA
DEAN | (8) | (9) |
|--|---------------------------------|---------------------------|-----|-----|
| . O.N.O.-an ez da euskerarik irakatsi behar | 1 | 1 | 1 | 1 |
| . Euskeraren lehenengo egiturak bakarrik irakatsi | 2 | 2 | 2 | 2 |
| . Puskat bat hitz egin eta elkarrizketa labur-
rak jarraitu | 3 | 3 | 3 | 3 |
| . Zuzen hitz egiten ikasi | 4 | 4 | 4 | 4 |
| . Zuzen hitz egin, irakurri ta idatzi | 5 | 5 | 5 | 5 |
4. ZURE ERITZIZ, LORTU DAITEKE EUSKADIKO ESKOLA-ONE GUSTIAK, ESKOLANINGO 8 URTEZAN ZUZEN HITZ EGIN DETAZEN EUSKERAZ?
	(10)
. Ziur ezata	1
. Beharbada ez	2
. Balcantzen jarzenen dut	3
. Beharbada bai	4
. Ziur baieta	5
5. O.N.O.-AN EUSKERA IRAKASTERO EGITARAU BAT EGITEN BAGA, ZUE KADIKO UNE GUSTIENTZAT, USTE DZEU...
- | | SIUR
EZERTZ | BALANTZA
DUT | ZIUR
BAIETA | | | |
|--|----------------|-----------------|----------------|---|---|------|
| . Ureak ahalginduko dirig
la? | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | (11) |
| . Gurasoak arduratuko di-
rela? | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | (12) |
| . Irakasleak gertatuko di-
rela? | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | (13) |
| . Jendeak onartuko du-
la? | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | (14) |
| . Gobernu Zentralak bul-
tatzuko duela? | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | (15) |
| . Mahiko diru egongo dela? | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | (16) |
6. EUSKERA EN ALDIENTEA (GALTZA) LORTUKO DELA USTE DZUZ?
	(17)
. Ziur ezata	1
. Beharbada ez	2
. Beharbada bai	4
. Ziur baieta	5
7. EUSKADIN EUSKERAZ ZEIN ERDERAZ EGINGO DEN EGUNA HELDUNKO DE-
LA USTE DZUZ?
	(18)
. Ziur ezata	1
. Beharbada ez	2
. Beharbada bai	4
. Ziur baieta	5
8. USTE DZUZ HELDUNKO DELA EUSKADIN IA JENA EUSKERAZ EGINGO DEN
EGUNA, ESATERAKO HENEGOK 20 EDU JO UTTERAZ?
	(19)
. Horri gutxi ezinezkoak diratsot	1
. Baliteke, baina oso zail ikusten dut	2
. Maiko zail ikusten dut	3
. Lor daiteke, baina zaila da	4
. Beharbada lortuko da, konstatuko da baina	5
. Ziur nago egun hori helduko dela	6

9. NEMEN AURKERTEN DIZIKIDUGU, EUSKO JAURLARITZAK EUSKERAREN ALDE BARTU DITUZEN, EDO BARTU DITZAKEN HEURISTARIKO BARTUK. 1-ETIK 5-ERA IPIN ERATU ZEHRE ALDEKO EDO AURREKO JARRERA.

	GUSTU BAT				GUSTU AURREA					
- Euskal funtzionario diran gutxiak ikasi eragin	5	4	3	2	1	(20)				
- Ikaste-leku gutxiatan euskera deioriorrako ikasgai ezarri	5	4	3	2	1	(21)				
- Nagusientzako ikastaldiak duhen eratu	5	4	3	2	1	(22)				
- Funtzionario berri gutxiel, sartu orduan, euskera jakites azkatu	5	4	3	2	1	(23)				
- Sari azko jarri euskerazko eleberri, ipuin, eta povelarako	5	4	3	2	1	(24)				
- Eskola eta ikastetxe gutxiatako euskera ikastaldiak ordaindu	5	4	3	2	1	(25)				
- Euskerazko irakasleak gertatu	5	4	3	2	1	(26)				
- Berri, kale, kamio eta trafikko ohar gutxiak euskeraz ipini	5	4	3	2	1	(27)				
- Ikastolak sortze bultzatze	5	4	3	2	1	(28)				
- Euskeraren aldeko sabalkunde kanpafiak eratu	5	4	3	2	1	(29)				

10. EHRE ERITZIL, ZEIN JOAIDIE BARTU BEHAR DU GOBERNU ESPAI SOLAK EUSKERA DELA ETATJ.

Itaunpilletei: Eritzia ondoan erakusten duena euskeraren aldeagindu.

- Aldendu ezari egin behar du	1	(30)
- Ez du arduratu behar, alde batera utzi baino	2	
- Euskeraren aldeko kanpafiak eragin behar ditu jen de aurretan	3	
- Lapundu egin behar du, euskerazko sientzi ta literatura lanentzako sari bereziak sortuz	4	
- Eusko Jaurlaritzari diruz lapundu behar dio euskera indartzen	5	

11. MOLAOKA IZAN DADIN NAHI ENDEKO SORTZEOKA DEN EUSKAL TELEBISTA (ETB)?.

- Euskeraz dakienentzako bakarrik	3	(31)
- Euskeraz dakienentzako bates ere	2	
- Euskeradiko bistantze gutxiat	1	

12. ZEIN HEZKUNTZA ERABIL DEZAN NAHI ENDEKO EUSKAL TELEBISTAK (ETB)?.

	BETI EUSKERA				BETI EREDUA				
- Orokorki (edosertan)	4	3	2	1	(32)				
- Albiste ta berri saioretan	4	3	2	1	(33)				
- Antzerki-saioretan	4	3	2	1	(34)				
- Filme eta serieletan	4	3	2	1	(35)				
- Iratortzaletan	4	3	2	1	(36)				
- Elkarriketetan	4	3	2	1	(37)				
- Tapelketetan	4	3	2	1	(38)				
- Umeentzako saioretan	4	3	2	1	(39)				
- Marrakiz bistatzen (dibu - jos animadoa)	4	3	2	1	(40)				
- Euskal kirolelan	4	3	2	1	(41)				
- Beste kirolelan	4	3	2	1	(42)				
- Euskal folklolean	4	3	2	1	(43)				
- Iratortzaletan	4	3	2	1	(44)				

13. ORDUAN, EUSKAL TELEBISTAK EUSKERA ZEIN PORZENTAIAS ERABIL BEHAR LIZKE GUTXI GORA-BEHERA.

- % 100	7	(45)
- % 80-tik gora	6	
- % 80 eta % 60 bitartean	5	
- % 60 eta % 40 bitartean	4	
- % 40 eta % 20 bitartean	3	
- % 20 baino gutxiago	2	
- Bat ere ez	1	

14. ZEIN EUSKERA ERABILI DEZAN NAHI ENDEKO EUSKAL TELEBISTAK?

	BAT		EZ		
- Biskaiara	1	2	(46)		
- Gipuzkera	1	2	(47)		
- Batuz	1	2	(48)		
- Besteren bat	1	2	(49)		

15. EUSKAL TELEBISTAK EGUNGAN EUSKERAZ LAU ORDU ERANGO BALITU, BATUS ZEBHAT EGITEA NAHI IZANGO LITZKE?

- Bat ere ez	1	(50)
- Ordu 1 baino gutxiago	2	
- Ordu 1 - 2 bitartean	3	
- 2 - 3 ordu bitartean	4	
- 3 - 4 ordu bitartean	5	
- Lau orduak	6	

16. JOAN SARA INOIZ EUSKERAREN ALDE ERATURIKO JAIALDIETARA: IBIALDIA, KILOMETROAK, KORRIKA, ETA ABAR?

- Bai, behin baino sarriago	4	(51)
- Bai, behin edo	3	
- Ez, ez dot erarik izan	2	
- Ez zaitzik ezola gurea horiak	1	

17. INOIZ EMAN OZU LAGUNTZARIK EUSKERAREN ALDEF?

- Bai, sarritan	6	(52)
- Bai, behin baino sarriago	5	
- Inoiz bai	4	
- Ez naitz gogoratzen	3	
- Behin ere ez	2	
- Ez, eta asorrik ere ez	1	

18. OZU ALA GAIZKI ERITZIGU HONELAKO EKINTZA TA JAIALDIAK ERATERRI, EUSKERAREN INARAKUNTZARAKO DIRMA BATEKO.

- Gustis ondo	5	(53)
- Ondo	4	
- Ez ondo ez gaizki	3	
- Gaizki	2	
- Oso gaizki	1	

19. BADAUKAZU ETXEAN EUSKERAZ IDATZITAKO LIBURURIK?

	(54)
. Bai, batzuk	4
. Bai, baten bat	3
. Ez dut gogoan	2
. Ez, bat ere ez	1
. Ez daukat libururik	0

20. BADUZU ETXEAN EUSKERAZKO DISKA EDO CASSETTIK?

	(55)
. Bai, batzuk	4
. Bai, baten bat	3
. Ez dut gogoan	2
. Ez, bat ere ez	1
. Ez daukat ez diska ez cassetik	0

HOR ERADGARRIAK

SEKSUA.

. Gizoneskoa	(56)	1
. Emakumea	2	

ADIRA.

ZEMBAT URTE DUZU?

(57) (58)

KODIFIKATZAILEA

. 25 urtetik behera	(59)	1
. 25-34 bitartean	2	
. 35-44 bitartean	3	
. 45-54 bitartean	4	
. 55-64 bitartean	5	
. 65-74 bitartean	6	
. 75 urtetik gora	7	

JAIOLEKIA.

Erantzulea:

(Herria)

(Herrialdea)

KODIFIKATZAILEA

ARABA	BIZ KATA	GIPIUZ YCA	NAPA-ROKA	GALI-EIA	KATA-LAN HERRIRIK	ENPA-KAUA	(63)
1	2	3	4	5	6	7	

Eskualdea → (64) (65)

Aita:

(Herrialdea)

Ama:

(Herrialdea)

ZEMBAT DENBORAN BIZI ZARA.

Itaungilleroi: Euzkadtik kanpora jaiorikoentsat.

19 (67) (68)

ZEIN URTEYAN HELDU ZINEN.

. 1.975-tik geroago	(69)	1
. 1.971-1.975 bitartean	2	
. 1.961-1.970 bitartean	3	
. 1.951-1.960 bitartean	4	
. 1.941-1.950 bitartean	5	
. 1.941 baino lehen	6	

NON BIZI ZARA.

Herria:

(70) (71)

Herrialdea:

(72) (73)

ZEIN EGUNKARI IRAKURTZEN DUZU GHENEN?

. El Correo Español	(74)	1
. Deia	2	
. La Gaceta del Norte	3	
. Egin	4	
. Norte-Expres	6	
. El País	7	
. Diario 16	8	
. Beste batzuk	9	
. Bat ere ez	0	

Itaungilleroi: Bat baino gehiago erantzuten bada, gheien irakurtzen edo quatzaten zailoa aukera dezala.

ZEIN IRRATI ENTZUTEN DUZU GHENEN?

. SER Katea (Radio Bilbao, Vitoria, S. Sebastian)	(75)	1
. HERRI IRRATIA (Bilbo, Leioa, Donosti)	2	
. RADIO NACIONAL DE ESPAÑA (Bilbo, Donosti)	3	
. RADIO JUVENTUD	4	
. LA VOZ DE ALAVA	5	
. Beste batzuk	6	
. Bat ere ez	0	

ZEIN ALDERDIRI BOTOA EMANGO ZENIOKE AUTESKUNDEAK BIKAR BERTAN BALIRA?

Itaungilleroi: Isenik ez aitatu.

. F.M.V.	(76)	1
. E.E.	2	
. P.S.O.E.	3	
. U.C.D.	4	
. A.P.	5	
. P.C.E./E.P.K.	6	
. Beste bat	7	
. Bati be ez	8	
. Ez daki	9	
	0	

IKASKETAK.

ZE IKASKETA DAUKAZU EGINDA?

. Bat ere ez; oinarrikoak, kultura orokorra, batzi-llar elementala	(77)	1
. Lambide ikasketak	2	
. Goi batzillerra	3	
. Erdi mailako ikasketak (perito, erdi mailako teknikos, ATS)	4	
. Unibertsitate ikasketak	5	

LANBIDE EGOKIA.

EGOKIA HAURTARIKO ERINTAN AURKITEK SARAT?

. Horbere kontura lanean	(78)	1
. Inoren sorrer lanean	2	
. Lan barik	3	
. Zahar-saridun	4	
. Ikasketen	5	
. Etzekandrea	6	
. Lehengoan lanaren bila	7	

• ERANTZULEAREN EDO SENDIBURUAREN OGIBIDEA.

Itaungilleroi: Erantzulea "lan barik" edo "zahar-aridun" balits, atxekengo ogibidea zein zen galdetu. Baina "ikusten bada" go" edo "lehenengo lanaren bila" edo "etxekandrea" bada, aitaren edo senararen ogibidea zein zen galdetu. Eta hau lan barik, zahar-aridun edo hilda balego, honen atxekengo lanbidea zein zen itaundu.

Zein lekutan sartu argi ikusten ez bada, berriz adierazi ahal denik argien.

		(79)	(80)
NEKAZTUTIA	. Etxagunak, errentariak eta etxezainak	. Alogerekoekin	0 1
		. Alogereko barik	0 2
	. Alogerekoak	. Peoi edo soldatxoak	0 3
		. Langile-buruak	0 4
. Administrazio eta teknikoa		0 5	
ARRANTZATIA	. Arrantzaileak, suren kontura edo kooperatiban dabiltzanak	1 1	
	. Arrantzaileak, soldatxoak eta arrantziatetako marfilak	1 2	
	. Arrantziatetako patrol eta ofizialak	1 3	
	. Arrantziatzen aradoreak	1 4	
INKERTUTIA ETA ERABILITZE ERANTZULEAREN ALOGEREKOAK ERANTZULEAREN	. Etxe zerbitzuak, etxezain, gidari, umezain eta abar	2 1	
	. Peoiak, lan-ikaskaleak, pintxoak, ordenantzak, zaintzaileak, serenoak, zekar-biltzaileak	3 1	
	. Peoi espezializatutak, beharria kualifikatutak F.P. bekakoak	3 2	
	. Nekazatigoak eta hosteleriko zerbitzariak: barman, zerbitzari, sukaldari	3 3	
	. Sidalariak, etxera-salzaileak	3 4	
	. Industriko ofiziale kualifikatutak (lanbide ikasketadunak)	3 5	
	. Beharri-buruak, arduradunak, kontzumesatzaileak, obra arduradunak, tailerakoak (karreza bekakoak)	3 6	
	. Aniztasun administratiboak	3 7	
	. Ofiziale administratiboak, lehenengo ta bigarrekoak enplegatutak, negozio-buruak (karreza bekakoak)	3 8	
	. Erdi kudeatzaileak: erri mailako teknikari ta funtzionarioak; perito, maisu, ATG	3 9	
	. Goi kudeatzaileak: goi mailako teknikari ta funtzionarioak	4 0	
	. Zuzendari, jarente, goi funtzionarioak	4 1	
	. Alogereko gehiak	5 1	
	. 5 alogereko arte	5 2	
	. 6tik 20 alogereko bitartean	5 3	
	. 20 alogerekotik goira	5 4	
	. Euren konturako langileak: jostun, fontanero	6 1	
. Euren konturako profesio liberalak	7 1		
. Militarrek eta indar armatuak	8 1		
NEKAZTUTIA ITZASGONETZEA	. Itzas-gizonak	9 1	
	. Ofizialak	9 2	
LANBIDEA:			

. Alkarrisketatuaren izena: _____

. Alkarrisketatuaren helbidea ta telefonoa: _____

. Itaungillaren izena: _____

. Alkarrisketaren fetxa: _____ / _____ / _____

KONTROLA

KONTROLAREN OHORRENAK idatzi:

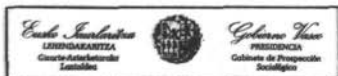
1. Idulitako bidea.
2. Pertsonaren aukeraketa.
3. Alkarrisketaren egintza.
4. Itaua guttien egintza, emondako oharrak jarraituz.
5. Tarjeta gutxiak emon dira.
6. Kodifikaturiko errentulen egitasuna ta zehatasuna

INSPEKTOAREN ZEHATZASUNAK:

Inspektorearen izena: _____

Fetxa: _____ / _____

Inspektorearen izenpea: _____

Cuestionario n° (1) (2) (3) (4)
 Ficha n° (5)
 Entrevistador n° (6) (7)

1. LE VOY A PRESENTAR UNA SERIE DE FRASES, ALGUNAS DE LAS CUALES YA LAS HE OÍDO VO. EN ALGUNA OCASIÓN. SUS AFIRMACIONES PUEDEN RESULTAR A MENUDO CONTRADICTORIAS, CHOCANTES Y SIEMPRE ABSURDAS. ÚNICAMENTE SE LE PIDE A VO. QUE CONTESTE DICHIENDO SI ESTA MUY DE ACUERDO, PARCIAL O TOTAL CON CADA UNA DE ELAS.

	Total muy de acuerdo				Total muy de desacuerdo			
. Cada vez existe más preocupación por hablar y aprender el euskera	5	4	3	2	1	(8)		
. El Pueblo Vasco tiene pleno derecho a tratar de reconquistar para el euskera las zonas que hoy son castellano-parlantes	5	4	3	2	1	(9)		
. Nadie puede afirmar que el euskera haya sido atacado intencionada y sistemáticamente por los distintos Gobiernos de Madrid	1	2	3	4	5	(10)		
. Aquí sólo se considera vasco de verdad al que habla euskera	1	2	3	4	5	(11)		
. A mi modo de ver, hay que insistir más en la necesidad de enseñar el euskera en todas las Escuelas y Colegios	5	4	3	2	1	(12)		
. En el fondo no creo que la desaparición del vascongue fuera una pérdida tan grave como dicen	1	2	3	4	5	(13)		
. El Pueblo Vasco no tiene ningún motivo para sentirse orgulloso de una lengua como el euskera	1	2	3	4	5	(14)		
. El Gobierno Vasco insiste tanto en el euskera para mantener el enfrentamiento permanente de la población vasca con Madrid	1	2	3	4	5	(15)		
. El Pueblo Vasco hace bien en defenderse contra el avance del castellano	5	4	3	2	1	(16)		
. El euskera está comenzando a recuperar terreno frente al castellano	5	4	3	2	1	(17)		
. El mejor servicio que puede hacer la T.V. vasca al País es ayudar a todos a aprender euskera	5	4	3	2	1	(18)		
. El Pueblo Vasco, si perdiera su lengua, dejaría de existir como pueblo diferenciado	5	4	3	2	1	(19)		
. Si el euskera no hubiera existido la cultura universal hubiera sido exactamente igual que lo que es	1	2	3	4	5	(20)		
. Cada vez hay más gente que está protestando de que se trate de imponer el euskera	1	2	3	4	5	(21)		
. Todos los profesores de E.G.B. de Euzkadi deberían saber euskera	5	4	3	2	1	(22)		
. Es una pretensión absurda tratar de llevar el euskera al nivel del castellano ...	1	2	3	4	5	(23)		
. El euskera está bien para hablar en casa, pero fuera hay que hablar en castellano	1	2	3	4	5	(24)		
. Por lo que he oído, el euskera no sirve para explicar la Física, la Filosofía, las Matemáticas o la Geografía	1	2	3	4	5	(25)		
. La preocupación actual de mucha gente por el euskera es sincera y desinteresada ..	5	4	3	2	1	(26)		
. El Pueblo Vasco nunca se rendirá ante el castellano	5	4	3	2	1	(27)		
. Es injusto que el Gobierno Vasco dé mayores subvenciones a los Centros de Enseñanza que dan más importancia al euskera	1	2	3	4	5	(28)		
. Estoy ilusionado con que la T.V. vasca nos ayude a aprender (o a perfeccionar nuestro conocimiento del) euskera	5	4	3	2	1	(29)		
. No veo la necesidad del euskera si todos sabemos castellano	1	2	3	4	5	(30)		
. El euskera sirve, tan bien como cualquier otra lengua, para hablar de todos los temas imaginables	5	4	3	2	1	(31)		
. A partir de ahora, a los alumnos que acaban de comenzar la E.G.B. en la Comunidad Autónoma, no se les debe dar el título de Graduado Escolar, si no han aprendido el suficiente euskera como para hablarlo	5	4	3	2	1	(32)		

	Total señalar do					Total señalar des- cuando				
. La mayoría de la gente que hoy defiende el euskera o lo estudia dejaría de hacerlo si cambiara la situación política	1	2	3	4	5	(33)				
. Aunque sea contra la voluntad de algunos padres, el Gobierno Vasco debe, cuando menos, imponer como obligatoria la asignatura de euskera en todos los Centros de E.G.B.	5	4	3	2	1	(34)				
. El Pueblo Vasco tiene toda la culpa de la mala situación en que se encuentra el euskera	1	2	3	4	5	(35)				
. Nada ni nada podrá impedir la supervivencia del euskera	5	4	3	2	1	(36)				
. Mucha gente que estudia euskera lo hace únicamente con la esperanza de coger un mejor puesto de trabajo	1	2	3	4	5	(37)				
. Si no vas a cobrar más por saberlo, no merece la pena aprender euskera	1	2	3	4	5	(38)				
. El que quiera aprender euskera que lo haga a costa de su bolsillo	1	2	3	4	5	(39)				
. El Pueblo Vasco debería sentir mucha pena por la situación en que se encuentra el euskera	5	4	3	2	1	(40)				
. Es un abuso exigir que todos los niños estudien euskera en la escuela	1	2	3	4	5	(41)				
. Aquí no hay público suficiente para que las publicaciones en euskera: libros, revistas, discos, etc., sean rentables	1	2	3	4	5	(42)				
. Ya que el mismo Gobierno Vasco está contratando gente que no habla euskera, debe de obligarles a todos a aprenderlo en un par de años	5	4	3	2	1	(43)				
. Parece milagro que el Pueblo Vasco haya logrado conservar el euskera hasta nuestros días	5	4	3	2	1	(44)				
. El euskera es una lengua de segunda regional	1	2	3	4	5	(45)				
. Preferiría que mis hijos aprendan euskera antes que inglés o francés	5	4	3	2	1	(46)				
. Siento admiración por todos los que han logrado aprender euskera a base de esfuerzo	5	4	3	2	1	(47)				
. El euskera no ha sabido evolucionar y acomodarse a los tiempos modernos	1	2	3	4	5	(48)				
. Me parece una injusticia grave que en las selecciones de personal de Ayuntamientos, Diputaciones, etc., se den puntos por saber euskera	1	2	3	4	5	(49)				
. Todo esto de la recuperación del euskera no es más que una moda pasajera	1	2	3	4	5	(50)				
. Una lengua tiene tanto más valor cultural cuanto más antigua y rara sea	5	4	3	2	1	(51)				
. El Gobierno Vasco, para favorecer el euskera, debe contratar primero a los maestros que sepan hablarlo	5	4	3	2	1	(52)				
. Todavía hoy el euskera sigue siendo atacado en Euzkadi por los Partidos Centralistas	5	4	3	2	1	(53)				
. Si el Pueblo Vasco quiere tener futuro como pueblo debe comenzar por recuperar plenamente su idioma	5	4	3	2	1	(54)				
. En estos momentos de crisis, no entiendo que se pueda gastar tanto dinero en fomentar el aprendizaje y recuperación del euskera	1	2	3	4	5	(55)				
. En Euzkadi hay una guerra a muerte entre euskera y castellano	5	4	3	2	1	(56)				
. El euskera no ha sido perseguido intencionadamente por los defensores del castellano	1	2	3	4	5	(57)				
. El Pueblo Vasco no iba a perder gran cosa si desapareciera el euskera	1	2	3	4	5	(58)				
. Me parece una tontería esa moda de cambiarse el nombre castellano por el vasco ..	1	2	3	4	5	(59)				
. Envío a todos los que son capaces de hablar y escribir perfectamente en euskera ..	5	4	3	2	1	(60)				
. Parece que el euskera lo habla cada vez más gente	5	4	3	2	1	(61)				
. Resulta pesado oír a los locutores de la radio hablar tanto en euskera	1	2	3	4	5	(62)				
. Hoy día, en Euzkadi, el saber hablar euskera da más prestigio a una persona ..	5	4	3	2	1	(63)				
. Al euskera le quedan muy pocos años de vida	1	2	3	4	5	(64)				

	Total mente acuer- do					Total mente desac- uerdo					
. La supervivencia o conservación del euskera sólo les preocupa a cuatro chalados .	1	2	3	4	5	(65)					
. Me parece muy mal que el Gobierno, con el dinero de todos, financie las clases de euskera	1	2	3	4	5	(66)					
. Una lengua es tanto mejor cuanto más gente la habla	1	2	3	4	5	(67)					
. Ahora está de moda el hablar euskera, pero no creo que dure mucho	1	2	3	4	5	(68)					
. El euskera tiene que ceder ante el avance del castellano	1	2	3	4	5	(69)					
. El Gobierno Vasco utiliza el euskera como pretexto para dar los mejores puestos a los nativos.....	1	2	3	4	5	(70)					
. Si en la futura T.V. vasca se les ocurre poner casi todo en euskera, no la va a ver ni su padre	1	2	3	4	5	(71)					
. El euskera es una lengua tan pobre que necesita tomar palabras prestadas del castellano	1	2	3	4	5	(72)					
. El generalizar el uso del euskera es la forma más adecuada de potenciar la cultura vasca	5	4	3	2	1	(73)					
. En igualdad de circunstancias, siento mayor aprecio por aquella persona que habla euskera	5	4	3	2	1	(74)					
. Me molesta enormemente esa costumbre que se está extendiendo de abrir un acto público con unas palabras en euskera	1	2	3	4	5	(75)					
. Pienso seguir algunos programas de la T.V. vasca en euskera, aunque me cueste ...	5	4	3	2	1	(76)					
. El euskera se está fortaleciendo en los últimos años	5	4	3	2	1	(77)					
. Cuando estoy escuchando la radio y me echan una parrafada en euskera, cambio inmediatamente de emisora	1	2	3	4	5	(78)					
. Por nada del mundo compraría un disco de un cantante que cante en euskera	1	2	3	4	5	(79)					
. La preocupación actual de mucha gente por el euskera no es otra cosa que una reacción racista	1	2	3	4	5	(80)					

. Ficha n° (5)
(2)

. Si el euskera no fuera tan difícil y tan incomprensible, no le haría caso nadie .	1	2	3	4	5	(8)
. Nadie puede afirmar que con el euskera se está discriminando a los inmigrantes ..	5	4	3	2	1	(9)
. Mucha gente estudia hoy euskera para que le consideren vasco de primera categoría	1	2	3	4	5	(10)
. Aquí hay demasiada gente que sigue despreciando y odiando al euskera	5	4	3	2	1	(11)
. Cuando oigo hablar euskera en la radio, me dan ganas de tirar o romper el aparato	1	2	3	4	5	(12)
. Todos los funcionarios que trabajan en la Comunidad Autónoma Vasca, incluso los dependientes de Madrid, deberían ser obligados a aprender euskera	5	4	3	2	1	(13)
. Algunos partidos políticos atacan al euskera, para ver si, de esa manera, consiguen más votos en ciertos sectores de población	5	4	3	2	1	(14)
. Los que trabajan por el euskera lo que en realidad buscan es la independencia de Euzkadi	1	2	3	4	5	(15)
. Si el castellano ha conseguido imponerse poco a poco al euskera, será porque como lengua es mejor y superior	1	2	3	4	5	(16)
. La situación actual del euskera es de extrema debilidad	1	2	3	4	5	(17)
. Es imposible que el euskera logre sobrevivir ante la mayor fuerza y empuje del castellano	1	2	3	4	5	(18)
. Me parece muy mal que el mismo Gobierno Vasco esté contratando funcionarios que no saben euskera	5	4	3	2	1	(19)
. El euskera, como lengua, tiene mucha menos categoría que el castellano	1	2	3	4	5	(20)
. Es deprimente que los periódicos vascos dediquen tan poco espacio al euskera	5	4	3	2	1	(21)
. Por mucho que se empujen algunos, y entre ellos el Gobierno Vasco, jamás conseguirán que la gente logre aprender euskera	1	2	3	4	5	(22)

2. ¿CUAL FUE LA PRIMERA LENGUA QUE APRENDIO VD. EN FAMILIA. EN EL HOGAR DE SUS PADRES?.

		(23)
	. Euskera	1
	. Castellano	2
(Pasarse a Pyta. 3) →	. Otra del Estado Español	3
	. Otra del Extranjero ..	4

3. ¿EN QUE EUSKERA SABE HABLAR VD.?

		SI	NO	
	. En vizcaíno	2	1	(24)
	. En guipuzcoano ..	2	1	(25)
(Pasarse a Pyta. 5) →	. En batus	2	1	(26)
	. En otro. ¿CUAL? ..	2	1	(27)

4. ¿SABE VD. ALGO DE EUSKERA?.

	(28)
. Sí, lo sé perfectamente	5
. Sí, sé hablar bastante bien	4
. Sí, puedo hablar algo	3
. Sólo conozco algunas palabras	2
. No, nada en absoluto	1

5. ¿SABIAN HABLARLO SUS PADRES?.

	PADRE	MADRE
	(29)	(30)
. Sí, perfectamente	4	4
. Sí, bastante bien	3	3
. Sí, algo	2	2
. No, nada	1	1

6. EN LAS POBLACIONES Y AMBIENTES EN QUE VD. HA VIVIDO, ¿SE HABLABA MUCHO O POCO EN EUSKERA?.

	(31)
. Se hablaba casi todo	6
. Se hablaba mucho	5
. Se hablaba bastante	4
. Se hablaba poco	3
. No se hablaba casi nada	2
. No se hablaba nada	1

Entrevistador: Con esta pregunta se trata de saber si el encuestado ha estado en contacto con el euskera. La contestación forzosamente será legrecias por cuanto todo individuo ha podido residir en varios sitios y no verse en distintos ambientes. La contestación debe ser una especie de promedio.

ORAIN eta HEMEN

LIBURUAK

Zutabe, aldizkari berria

Aldizkari berri bat sortu zaigu Euskadin azkeneko momentuan, gure irakurleari ezagutzera eman beharrezkoa: *Zutabe*, ta-mainaz 16 x 24, 134 or., zenbakiak 350 pta. (edo 19 libera), 900 pta. urteko harpidetza. Eskabidea egiteko: Donostia, Andia Kalea 13, 6 (tel. 943/42 91 20). Lauhilabetekaria izango da. HABEk ateratzen du (Eusko Jaurlaritza, Kultura Saila), zuzendaritzako ekipo baten koordinatzaile Imanol Irizar duela.

Zutabe aldizkari espezializatua da. Publiko jakin bati zuzentzen zaio, altura bat gordetzen du. Asmoz, hemendik hasteko, euskalduntze-alfabetatze gaietan aritu nahi du eta, zehazkiago, didaktikari lotuaz eta ikerketari. Gramatika eta metodo textu onak edukitzea ez bait da aski irakaskuntza ona lortzeko. Sarreatik iruditu zaigunez, aldizkari berri honek batez ere dibulgaziozkoa eta informatiboa izan nahi du. Hau da, gaurregungo teorien eta esperientzien berri eman ikasleagoaren motibazioez, ezagupen gramatikalen aplikazio hoberenei buruz, etab. Euskararen irakasleen lagungarri, hitz batetan. Horretarako Unibertsitatearekin eskuz-esku ihardun nahi luke, alfabetatzeaz eta bigarren hizkuntzen irakaskuntzaz arduratzen direnen kolaborantza-itxaropenez bestalde.

Hona hemen aldizkaria osatzen duten sailak: gai monografikoa (48 or.), esperientziak (15 or.), itzulpenak eta lankidetzak (30 or.), gure mundutxo (9 or.), liburuak eta aldizkariak (14 or.). Oro har, ongi ekilibratua, ikus daitekeenez, eta dossierraren pisu gehiegi gabe. Oraingoan dossier barruan etorri arren, elkarrizketak bere sail berezia izango du jeneralean.

Lehen zenbaki hau eskura dezan gure irakurleari ezagun samarra gerta dakiokoe funtsean aldizkariaren tankera orokorra. Sarrerak, sail banaketak, artikuluen presentaera, dossierreko laburpenak (esp., frs., ingl.), etab. Axalekoak utzirik, bada, goazen mamira.

«Gai monografikoak» irekitzen du aldizkaria; lehen zenbaki honetan Canadako hizkuntz politikari buruz dossier batek hain zuzen, E. Baxok, J.M. Odriozola, M.J. Azurmendi, P. Esnal eta J.M. Gutierrez lankide direla, J.D. Gendron eta W. Mackey-rekin elkarriketa batez borobildurik. Kalitatearen aski komentario eta aski garantia dira izenok dudarik gabe. Gerora, esaten zaigu, sail honetan «gai nagusi bat aztertuko dugu ale bakoitzean. Irakaslegoaren ezagupen teorikoak sendotzea da sail honen xedea, askotan aspergarri, luzeegi eta teorikoegi gertatzen diren liburuen irakurketa erraztu asmoz. Informazio gaurkotu eta sakona biltzen saiatuko gara».

Zati teorikoari kontrakarga bezala, bigarren sailak esperientziari begiratzen dio. «Teoria eta praktikaren arteko oreka lortzea da gure helburuetariko bat, eta horrexegatik ahaleginduko gara euskaltegietan egiten diren lan praktikoa eta experimentalak jasotzen. Dei egiten diegu hemendik euskara-irakasleei, nolabaiteko berrikuntza ekar dezaten joko, ariketa eta beste edozein asmakuntza bidal diezazkiguten». Ikus lehen zenbaki honetan: Bilboko HABE Euskaltegiko kultur astearren berri (K. Azkue-naga), Irakurgaiak lantzeko baliabide bat (J. Perales), Mintzarena lantzeko jokoak (Martinez/Urizar/Iturain).

Egia esan, aldizkariaren espezializatua izateak teoria eta praktika elkartzea, zuzen bereztea baino kasik errazago bihurtzen du. *Itzulpenak eta lankidetzak* sailean datoz Hizkuntzen irakasbideak (J.A. Mujika), Komunikaziorako metodologia bat (J. Courtillon), «El vasco de hoy» metodoa (J.J. Txabarri, Oskillasoren lanari buruz). *Gure mundutxoa* sailean: Mintza, irakur eta idatzi euskaraz (G. Egia), Ikusentzunezko medioak euskararen irakaskuntzan (I. Aranberri), Hezkuntzako Glotodidaktika lanak (I. Arrieta), Komikia baliabide gisa (E. Larrarte), Hormirudiak (M. Dorronsoro), Alfabetatzearen programa (G. Larrañaga), Europako Kontseilua (I. Arrieta). Sail honetan bertan agertzen da I. Unzurrunzagaren «*ikasten*, aldizkari berri bat»; baina hurrengo beste *Liburuak eta Aldizkariak* sailean «AIZU aldizkaria gure mahai gainean», F. Ibagutxirena. Dossierarekiko gurutzapenak aparte, Courtillon-en artikuluan, or. 87, irudiaren zeregina azaltzen zaigu; or. 114ean hormirudiekin egiten dugu topo, beste sail batetan orain. Sail batetan J.A. Mujikaren «Hizkuntzen irakasbideak» daukagu, beste batetan (noski!) I. Irizaren erreseina, Zieren liburuari «Un modelo integral para la didáctica de la segunda lengua», *Liburuak eta Aldizkariak* sai-

lean. Azken sail honetan zenbait liburu eta aldizkariren erreseinak emango dira (laburpenak, kritikak, zerrenda informatiboak). Dena den, *Itzulpenak eta lankidetzak* sailean ere «nazioarteko aldizkari espezializatuetatik euskeratuko ditugun lanak» agintzen zaizkigu.

Agian sailak ongi bereztea ez da erraza aldizkari espezializatu batetan, ezta garrantzizkoa ere. Guzti honek, nolana ere, aldizkari espezializatu baten bi aurkibide moduren komenentzian pentsarazi digu. Artikuluaren aurkibidea bat (oraingoa), baina kontzeptu edo gai nagusien beste aurkibidetxo bat ere bai beharbada, libururen batzuetan aurkitzen den eran, eta, zenbaki bakoitzean edo—ta urtearen buruko zenbakian eman litekeena apika. Batez ere gerora, aldizkariaren kolezioaz baliatu nahiko lukeenak, laguntza haundikoa izango luke.

Azken urteotan Euskal Herrian praktika dexente egin da, metodoak ere dexente bota dira azokara (koherentzia gehiegi gabe ibiliz, esaten denez), baina egin denari buruz gogoeta kritiko sakon baten premia omen dagoela, mila aldetan entzuten duzu. Gogoetak, besteak beste, informazioa eta konparazioa eskatuko ditu, emaitzen balorapenik egin nahi badugu behintzat. *Zutabe*-k, informazio espezializatu bilduaz edonondik, denoi hagitx lagun liezaguke, autokritikan eta autosuperazioan ibil gaitzen. Hein honetan *Liburuak eta Aldizkariak* saila inportantea izan liteke, nik uste, ondo eramaten asmatzen bada. Lan haundia eskatuko dio zuzendari ekipoari, baina gehiegi irakurtzerik ez daukan irakasle asko eta askok egun—eguneko informazioa izateko iturri guztiz egokia aurki dezake hor. Laburpenak eta erreseinak ongi emateko sistema bat landu beharko litzateke horretarako, laburpenok praktikoak izan daitezten, ez eskela modukoak edo fitxa hutsak. Beharbada aldiko liburu gutxiago tratatuaz eta zabalxeago.

Aldizkaria, oso txukun eta egoki aurkeztuta egoteaz gainera, interesgarria eta bixia da benetan, halere seriotasunaren mendririk gabe. Baina, asko izanik —txaloak egileoi—, ez da dena. Sarreran, izan ere, aldizkari hau proiektu haundiago baten baitan kokatzen dela, adierazten zaigu nolabait. Hilabete gutxi barrurako liburutegi espezializatu bat eta interesatuenganako zerbitzua iragartzen dizkigute. Glotodidaktikako aldizkari eta liburu zentroren bat, dirudienez. Ez lioke mesede kaskarra egingo, halakoxe zentro batek, euskararen irakaskuntzan dabilen, edo oraindik ikasle den, hainbat eta hainbati! Zerbitzu publiko egoki eta erakargarri baten kondizioetan antolatua, aitzakiarik gabe edozeinen esku egotekoa. Orduan, agian, euskararen irakaskuntzako mundutxoak, ideietan ezin izan badu, elkartzen hasi ahal izango luke gutxienez irakurgaietan: elkarrekin eta elkarren lehian. ■ *Joxe Azurmendi*

E.K.B. (Euskarazko Kulturaren Batzarrea)

Sortu eta kaleratu berria da Kultur erakunde zabal bat, euskal kulturako alor guztietan lanean diharduten talde eta elkarte oinarrikoak eta herritarrak koordinatu nahian. Martxoaren 12an egin zuen bere aurkezpena Bergarako UNEDen.

Egia esan, azken urteotan hainbat aldetatik nabari zen premia eta gogo bati erantzunez dator erakunde berria; eta ez da lehen ekinaldia horrelako koordinazioa eratzeko. E.K.B.ren eragileek beraiek adierazi dutenez, urtetan egin diren ekinaldi horien haritik eta bidetik dator oraingo hau; eta beronen asmoa, abiaburuak eta helburuak konkretatzeko eta finkatzeko ere, urtebete osoko bilerak eta elkarrizketak eraman behar izan dira aurrera, euskal kultur sail ezberdinetako lagunen artean.

E.K.B.ren oinarrietan agertzen denez, Euskal Kulturaren sail ezberdin horietan diharduten talde eta elkarte herritarren arteko topagunea eta elkargunea izan nahi du; baina ez hori bakarrik: koordinazio eratua nahi da, inolako talde politiko nahiz soziali lotugabea, euskararen eta euskal kulturaren defentsarako, berreskurapenerako eta eragintzarako.

Euskararen eta euskal kulturaren normalkuntza du E.K.B.k bere helburu nagusia. Horren ingurura biltzen dira beste helburuok:

a) *Gizartearen jaberazpena*: Euskarak, Euskal Herriaren hizkuntza nazional bezala, duen esanahiari eta balioari buruz, gizartearen kontzientzia sortu, indartu eta hedatu; eta era berean, horren egoera larria salatu eta euskal herritar bakoitzaren eta guztion eginkizuna nabarmendu.

b) *Plangintza orokorra*: Euskal Herriko Erakunde publiko eta ofizialei eskatu eta eskaini, euskararen eta euskal kulturaren normalkuntzarako plangintza orokorra lantzean eta finkatzean, indar herritarrek eskuhartzea; eta horretarako lanak bideratu eta bateratu.

c) *Ekintza bateratua*: Euskal Kulturako sail eta elkarte oinarrikoen hainbat kultur ekintza bultzatu eta lagundu, eta Euskal Kulturaren Batzarreak berak antolatutako ekintza bateratuak aurrera eraman, elkarte eta kulturazko sail guztien indarrak bilduz.

d) *Eskakizunak*: Euskararen eta euskal kulturaren alde erakunde ofizialen eta indar sozialen aurrean eskakizunak eta erantzukizunak ipini eta bultzatu; eta era berean, kultur elkarte herritarren eta euskal kultur sail ezberdinen interesak aldeztu.

Kultur plataforma zabala izan nahi du, beraz, E.K.B.k. Pozgarria izan zen, izatez, nola bildu zen Bergarako bilera ire-

kian hainbat sailletako kultur jendea, bakoitza bere sailetik eta denak koordinaturik, euskararen defentsa eta berreskurapena aurrera eramateko. Aspalditik alde guztietatik nabari izan den etsipen moduko baten kontrako erreakzio-itxura osoa zuen Bergararako bilerak; bai eta han esandako hitzek.

Momentuko egoerari eta dinamikari erantzuten dio seguru-erik Kultur erakunde berri honek. Eta horregatik aurrera joan daitekeela esan daiteke, eta bere eragin handia ere izan dezakeela, euskararen aldeko kultur indarrak suspertzeko, eta gizarteko beste sektoreak ere bultzatzeko.

Baina baldintza batzu bete beharrekoak direla uste dut:

a) Kultur elkarte eta sail bakoitzak ez die bere aldeko arazo eta interesei bakarrik begiratu behar, benetako koordinazioa lortuko bada.

b) E.K.B.k, erakunde bezala, ez luke inola ere burokratismoan erori behar; arin samarra eta funtzionala izan beharko luke horren eraketak.

c) Kultur sailen arteko koordinazioa lortuko bada, behar-beharrezkoa da sailen barruko koordinazioa lortzea, bai eta herri edo eskualde bakoitzeko talde eta elkarte ezberdinen artekoa. Bestela, aparatu hutsa bihurtuko litzateke goiko koordinazioa.

Inolako alderdiri edo indar soziali ez zaiola lotuko deklaratu du E.K.B.k. Ez lioke lotu behar bere burua inolako politika modu konkreturi ere. Baina behar du bere zentzu politikoa: hau da, euskararen eta euskal kulturaren egoerak eskatzen duten politika herritarra, erresistentzia herritarraren politika. Hori behar-beharrezkoa da, erakunde ofizialek ezarriko dituzten neurriek eta egingo duten politikak benetako eragina izango badute.

Bergaran bertan agertu zenez, ez da kulturazko kontrabotereik indartu nahi; eta ez da «alternatiba»rik ezarri nahi ere. Ondo iruditzen zait horixe. Euskararen defentsarako plataforma herritarrak herriko indarren koordinazioa bideratu behar du, euskararen eta euskal kulturaren berreskurapenerako eta normalkuntzarako plangintza eta eragintzaren bide-rik. ■ *P. Kortabarria*

Haugaltzea eta arazo metodologikoa

Espero zitekeen bezalaxe biztu da gure artean ere haugaltzearen polemika. Europa Añamendin bukatu edo hasten dela uste duenak ere ezin dezake Espainia eta Euskal Herria beste to-

kietako haizeek jotzen ez dituzten aparteko ugarte direnik pentsa. Eta espero bezala, haize-bolada honek ez gaitu oso ongi prestatuak harrapatu, eritzi jator, argi eta tranparik gabea egiteko orduan.

«Bizia sakratua da» eta «gure sabelaren jabe gara», sakonean hartuz gero behintzat, egia aberats eta balio etiko nagusien adierazpide dira, formulazioen mito kutsua eta trakeskeria gorabehera. Baina sinplekeria merke samarrak ere bilaka daitezke, haruntzaxeago joan orduko.

Giza arazo gehienak bezala, haurgaltzearena ere zaila eta konplexua da. Eta balorapen etikoa egiten edo erabaki politikoa hartzerakoan, arazoaren alderdi denek dute elkarrekin zerikusirik. Biologia, enbriologia, fisiologia, psikologia, soziologia, antropologia, etika, zuzenbidea, politika, eta teologia bera, arazo honetan zer esanik duten izen adina jakintza mota desberdin dira horiek denak. Denek elkar gurutzatzen dute. Samurra da ikuspegi hauekoren batek edo batzuek beste guztiak irentsi eta itotzea. Esate baterako, biologia ez da filosofia, soziologia ez da etika, eta azken hau ez da politika. Eritzi etikorik argiena ez dago besterik gabe zuzenbidearen ataletara eramaterik. Ez eta datu soziologiko edo biologikorik zuzenean etika bezala saltzerik ere.

Ikuspegi eta plano desberdinen bereizkuntza metodologikoa garrantzizkoa bada, ez da gutxiago jakintza bakoitzetik eskuratutako datuak uztartu eta elkar bazkatzen jakitea, datu denak eta bakoitza osotasun batean integratuz, eta gogoeta orokor bat bilbatuz. Dei diezaiogun «dialektikoa» arrazoiketa modu honi, gaur gustokoa den bezala, «dialektika» hitz horri arazoa konpontzeko askok ematen dion berezko indar magikorik aitortuko ez badiogu ere.

Eztabaida irristakor honetan ez da zaila, espaloi batetik beste aldekoen ideologiazioa, zientziatasunik eza, edo balio etikoren batekiko errespeturik eza salatzen diren bitartean, salatutako arrisku eta zulo berberean edo antzekoren batetan erortzen ikustea. Hona adibide bat, gaurko (1983-3-5) *El País* egunkariak ustekabean begi aurrean jartzen didana. *Tribuna Libre* sailean artikulua bat dator «El aborto, la vida y la ciencia» izenburuarekin eta lau doktore famatu hauen zinadura darmana: Vicente Navarro (Osasun Publiko eta Politika Sozialeko katedratikoa Johns Hopkins Unibertsitatean), George Wald (Medikuntza eta Fisiologiako Nobel sariduna, eta Harvard unibertsitateko irakasle *emeritus* dena), Barbara Starfield (Osasun Publiko eta Pediatriko Katedratikoa Johns Hopkins Unibertsitatean), eta Antonio Robbins (Osasun Publikoko Iparamerikako Elkartearen lehendakaria). Honela diote:

«En el debate sobre el aborto, una característica preocupante que hemos podido observar en España ha sido la continua utilización de criterios y argumentos pseudocientíficos por parte de grupos religiosos y profesionales para defender posturas que son claramente ideológicas, culturales o religiosas. Como científicos comprometidos en el mejoramiento de la salud de los pueblos quisiéramos aclarar y contestar que los argumentos antiabortistas que se presentan como científicos en realidad no lo son.

Por ejemplo, uno de los argumentos más frecuentemente utilizados por aquellos grupos es que la interrupción del embarazo mediante el aborto es «equivalente, en términos científicos, a la interrupción de la vida de una persona, y, por tanto, es un homicidio». En contestación, quisiéramos aclarar que no es cierto que desde el punto de vista científico el embrión o el feto sean seres humanos o personas. Para poder hablar de persona o ser humano es necesario que aquella masa celular viva pueda existir fuera del útero de la mujer embarazada. Toda evidencia científica existente muestra que durante los tres primeros meses esa vida fuera del útero de la madre es imposible... Nos parece muy preocupante que posturas claramente ideológicas se presenten como científicas.

Pasarte honi buruz hiruzpalau gauza esango nituzke.

Bat. Ba bai, kezkatzekoa da benetan zientziakoa ez den zerbait zientzi arropatan bildurik saltzea.

Bi. Baina zientzia positibo ez den jakintza mota oro sasi—zientziatzat jotzea ez da onargarria. Zientzia haietan kabitzen ez dena ez dago zertan sasiko bezala kondenatu. Jakintzaren kontzeptu estu eta dagoeneko zaharkituarekin jokatu nahi ez bada behintzat.

Hiru. Doktore ospetsu horiek, inoren «ideologia» eta zientziatasun falta zorrotz kritikatu ondoren, lasai—lasai hartzen dute zientziakotzat pertsona edo gizakia noiz hasten den erabakitzeo, berez zientziak eman ez dezakeen erizpide bat.

Lau. Izan ere biologiak eta fisiologiak ezin dezakete berez gizakia edo pertsona noiz hasten den erabaki. Galdera mota bera —erantzuna ere bai orduan— gogoeta antropologikoaren (filosofiaren) eremuko da. Zientziek, gogoeta horretarako datuak eskaini besterik ez dute egiten. Eta honekin, noski, zientzi gizonari ez zaio ukatzen bere eritzi filosofikoa izan eta lantzeko eskubiderik. Baina zientziaren gaztelu sendotik filosofiko hondartza mugikorretara salto egiten duela kontu eginez. Filosofia eta zientzia, datuak eta interpretazioak nahasi gabe. «Umekia edo fetua gizaki edo pertsona direnik gauza ziurrik

ez bada», ezta ere ezin daiteke zientziakotzat har gizaki edo pertsonaren hasiera erabakitzeke erizpide bezala «zelula masa bizi horren emakumearen umetokitik kanpora bizitzeko gaitasuna» («Viabilidad» edo deitu ohi zaiona alegia). Zientziak konstatatuko du «viable» den ala ez, umetokitik kanpora bizi daitekeen ala ez. Hori datu zientziatzko hutsa litzateke. Baina gizatasunaren edo pertsonatasunaren abiapuntu dela erabaki, hori ez du zientziak egingo. Erabaki orduko filosofian barrena abiatzen da. Eztabaidagarri gerta daiteke baiespen filosofiko hori. Beste interpretazio eta eritzien artean bat gehiago. Bi murrerretako eritziak aipatzeko hona bi hauek. Biologiak eta ez al daukate daturik nahiko ernalkuntzako uea gizakiaren edo pertsonaren hasiera bezala interpretatzeko? Psikologiak eta soziologiak gizarte harremanik gabeko gizakirik ez dagoela erakusten digutenean, gizartearen, familiaren, gurasoen edo amaren aldetiko onarpena pertsonaren hasiera-momentu bezala hartzeko biderik ez al dute eskaintzen? Datuek datu, interpretazioetan dago arazoaren gakoa. Interpretazio diren aldetik, ez dira batzuek baino ideologiazkoagoak, ez eta zientziatzkoagoak.

El País-eko artikulu honen kritikatzko hau ez da haurgaltze borondatezkoaren alderdi eztabaidagarri eta problematikokoan ongi bereizi eta integratu beharra adierazteko bestetarako izan. Batipat, biologia eta enbriologiaren eremua, filosofiarena, etikarena eta zuzenbide-politikarena ongi mugatzeari ezinbestekoa deritzagun. Eta horrela ere nahiko lan izango da.

■ *Manolo Pagola*

Soldaduzka eta euskara

Hemen bizi naizenez gero, soldaduzkaren arazoa behin eta berriro sortzen dela ikusten dut. Protesta batzuk egoten dira, pintada batzuk han hemen, mugimendu piska bat, arrazoiak entzuten ditugu egun batzuek..., dena haizeak eramaten du gero. Dena kimera.

Baina soldaduzkaren problema ez da kintoena bakarrik. Bakearen problema denona delako. Eta presupostu militarrena.

Eta ikusten ez delako, zergatik Basagoitiako semeak Cantalapedran soldaduzka egin behar duen, eta Cantalapedrakoak Basagoitian. Eta zergatik egon beharra dagoen soldadu hainbeste denbora, okerrenean erdiarekin aski izanik. Eta, azkenean, orain dagoen bezala behintzat, itxuragabeko arazoa delako soldaduzkaren hori dena, familietan ongi dakitenez.

Ez da lortzen, halere, jendartean kontzientzia zabaltzea eta edozein adinetako eta modutako jendea interesatzea eta mobilizatzea. Jendeari ez zaio burutik pasa ere egiten, Armadako gorabeherak «bere arazoa» izan daitezkeenik, zer esanik baduenik eta esku hartzea daukanik soldaduzkak nolakoa izan, soldaduzkan zer egin, zer utzi. Tabu. Jainko berberaren arazo pribatu-pribatuenetan interbenitu nahi izatea bezalatsu.

Pazifismoaren edo norbere kontzientziaren izenean, soldaduzka kentzeko eska liteke. Gudalosteak ezabatzerik ez dagoela pentsatzen bada ere, eska daiteke arrazoimenaren izenean, gutxienez sorterrri inguruan egin dadila: euskaldunek Euskadin, andaluziarrek Andaluzian. Horiek denoi doazkigun arazoak dira.

Euskaldunok, areago, ez dugu ahaztu behar beste gauza bat: Euskal Herria erdalduntzeko tresna gogor bat izan dela soldaduzka. Karlituden ondoren, euskaldun mutilak Valladolida eta soldadu joaten hasi zirenean, gaztelaniaz oso gutxi zekiten. Estuasun haietako bertso eta dokumentu franko dago. Baina, larri asko pasa eta gero, erdara ikasita etortzen ziren etxera. Baserritar askorentzat, eta orduan ia denak ziren baserritarrak, «mundu zabala» ezagutzea eta abentura haundien garaia soldaduzkarekin berdintzen bait zen, mundua erdararekin asoziatuta geratzen zen, euskara auzo zuloarekin.

Ezaguna da Estatu modernoek soldaduzka nola aprobetxatu duten jendea ideologikoki dotrinatzeko. Prusia abila izan bazen, Stalin ez zen motela. Frantziak exito haundiarekin entseiatu bazuen operazio hau, Estatuaren kohesioa tinkatzeko, Maoren Txina ez zaio atzera geratu. Jugoslaviaren batasuna bermatzeko Titok serbo-kroata hizkera asmatu zuenean, eskolan eta soldaduzkan ezarri zuen bere enpeinu haundiena, hizkuntza nazional berria sustraitzeko. Aspaldi erreparatu zen, berezko batasunik ez duen «nazioa»ren batasuna Armadan sortzen omen dela.

«Utopiak!», esango duzu. Baina, euskaldunek soldaduzka Euskadin eginez, Armada ikastola erraldoi bat bihurtzea, beharbada ez da utopia haundiagoa, Armada nazioaren zerbitzuan dagoela esatea baino. Halaxe esan ohi bait da. Demostratzeko aukera bat hementxe loke. ■ G. Noss

Donostiako Arrano Beltza euskaltokia

Donostia zer den azaltzen hasteak ez dut uste merezi duenik, baina ez dago gauza bera esaterik Arrano Beltzari buruz. Presentazio gisa, Arrano Beltza euskaltokia dela esan behar da. Bale, eta zer da euskaltokia? Lehenengo kolpetik euskaraz ikas-teko lekua dela dirudi, euskaltegien kideko, alegia. Buelta gehiago eman gabe, esan dezagun euskaltokiak euskararengatik eta euskararen inguruan mugitzen diren erakundeak direla. Berrezitasunik nabarmenena eta jendeak lehenengo identifikatzen duena hau da: euskaltokietan euskaraz egiten da eta, beraz, «euskaltokia = euskaraz egiteko tokia» berdintza egin genezake gauzak ulergarriago egiteko.

Euskaltokien mugimendua (beste izen batzuk ere hartzen ditu, halanola, mintza-elkartea, ...) duela hiruzpalau urte hasi zen Euskal Herrian eta dagoeneko badira hainbat elkarte era honetakoak Hegoaldean banaturik, baina elkarren arteko koordinaziorik gabe. Donostiakook behintzat ez dugu besteen berri zehatzik, nahiz eta denekin harremanetan hasteko asmotan izan. Egoera honetan, Arrano Beltzaz mintzatuko gara soilik.

Arrano Beltzaren helburu nagusia euskal kultura, euskal giroa eta euskara bultzatzea da. Badu azpichelburu garrantzitsu bat ere: euskaraz ikasten ari den jendeari non praktikatu a eskaintzea. Euskarazko ikasle asko kexu izaten da klasetik irten ondoren etxean, lagunartean eta eskola edo lantokian erdal giroa izanik, euskara praktikatzeko aukerarik izaten ez duela eta. Aukera hauek zabalduz joango dira, euskal irratia eta telebista indartuz joango diren neurrian, entzuteko ahalbidea izango bait dute eta, bestalde, AEK eta HABEren moduko erakunde handiek ere gero eta garrantzi handiagoa ematen bait diete klasetik kanpoko ekintza eta solasaldiei, ikasleek klasean jasotakoa bizitza normalera aplikatu ahal izan dezaten. Dena dela, honek ez du arazoa erabat konponduko eta kontutan izan behar da, gainera, egoera asko aldatzen dela herri batetik bestera; erdal zonan zailtasunak askoz handiagoak izango dira euskal zonan baino eta euskal zonaren barruan bertan ere giroa euskaldunagoa izaten da herri txikietan hiri handietan baino.

Euskarak jasaten duen egoera diglosiko honetan, euskararen irla izan nahi dute euskaltokiek euskaraz egin eta euskaraz bizi nahi dutenentzat.

Arrano Beltza sortzeko ideia herritik irten zen eta elkarte gisa eratu zela hiruzpalau urte pasa diren arren, oraindik ere indartu eta sendotu ezinda dabil, herri-mugimendu askori gerta-

tzen zaionaren antzera. Euskal Herrian normala denez, ideia berriak herriko jendeak altxatu behar izaten ditu bere pazientzia, sos eta hainbat bider eta hain esanahi desberdinekin aipatu izan den «militantzia» euskararen kausa sakratuari eskainiaz. Dirudenez, oraingoan ere, ikastolekin, gaeskolekin, euskal aldizkariekin eta beste hainbat kultur mugimendurekin egin den bezala, bide beretik goaz, nahiz eta azken boladan jendearen militantziarako garra ito samartuta ibili.

Helburua eta sorrera aipatu ondoren, funtzionamenduari helduko diogu. Forma aldetik, Arrano Beltza kultur, solas eta kirol elkarte da. Era honetako elkarte gehienentzako, oinarria bazkideek osatua da, bazkideak dira elkartearen jabe eta denen artean banatzen dira eskubideak eta erantzunbeharrak. Urtean behin batzar nagusia ospatzen da eta bertan batzorde zuzendaria hautatzen. Batzorde hau izango da urtean zehar elkartearen kudeamenduz arduratuko dena.

Diru-sarrera nagusia (ia bakarra oraingoz) bazkideek hilero ordaintzen duten kuota da, eta esan daiteke martxa honetan oso zaila dela lokala erosi, obrak egin eta horretarako eskatu behar izan diren kredituei erantzutea eta gainera kultur ekintzak antolatzeke txakur-txiki bat edukitzea.

Maila honetara heldutakoan, euskal kulturaren inguruan ibili den edonork inoiz entzungo zuen errosarioa dator: dirurik ezarengatik sakrifikatu beharra, euskara aurrera ateratzeko denok lagundu beharra, ezer eskatu ezina, egindako lana kobratzerik eza, mundu honetara sufritzera etorriak izana, eta hone-lako beste orapronobis zenbait.

Argi utzi nahi dugu, ez gaudela prest zulo horretan sartzeko. Bada garaia, euskaraz *gustora* sentitzeko zerbait egiten has gaitezen. Eta horregatik proposatzen dugu, Arrano Beltza *lasai eta euskaraz* afaldu, txikito bat hartu, sagardo ederra das-tatu, lagunartean kontuak esan, pintxoak jan, kartetan egin, musika entzun, irakurri, txisteak kontatu, bertsoetan egin eta, hitz batean esateko, gure aisialdia euskalduntzeko izan dadila. Tar-teka, kultur ekintza izen serioko saioak ere antolatzen ditugu, halanola, hilean behineko *topaketak* (hitzaldiak, kantaldiak, sukaldaritzako klaseak...). Gure helburua lortzeko, euskaraz egiten duen eta egin nahi duen jendea besterik ez da behar, eta jendeari eskatzen zaion gauza bakarra da, *gustora* egotera joan dadila. Proba egitea ez da asko kostatzen, aski da jakitea Arrano Beltza, Donostiako Parte Zaharreko Ikatz kalean 10. zk.an (Juan de Bilbao, 10) dagoela eta ostiralero, 7.30etatik 11etara, irekita egoten dela eta garai horretan pintxoak, txikitoak, musika, eta abar segurtatuak daudela.

Ez dugu uste, jendeari txikito bat hartzera joateko eskatzea gehiegizko abusutzat jo daitekeenik, euskal kulturaren munduxkan egiten diren «enbajadak» ezagutuz gero batez ere. A, eta lasai, ez dugu «enbajadarik» sartzeko asmorik eta.

Edozein ostiraletarako gonbidatuta zaudete. Han topatuko dugu elkar. ■ *Lore Azkarate*

Joan Mari Irigoien—en

«Poliedroaren hostoak»:
zientziatik iraganiko mitoa

Jon Kortazar

Aspaldidanik sentitzen zen herri honetan nobela luze eta anbi-ziotsuaren falta: bietatik nahikoa eta sobera eman digu Joan Mari Irigoien—ek oraingoan. Herri honen azkenaldiko historiaren interpretazio literarioen falta nabari zen: Karlistadatatik hasi eta beraganainoko historia aukeratu du Joan Mari Irigoien—ek oraingoan.

Hona gure eskuetan *Cien años de soledad* izan nahi duen eskal familien saga. Fantasiaren mundutik, mitotik, abiatuturiko nobela mardula, adjektiborik behar badu behintzat.

Nobelagintzaren teorikoek (Lasagabaster eta Azurmendik) aspaldi esana zuten, derrigorrezkoa genuela historia, gaia, anekdoten, kontagaien bidetik abiaraztea; eta inoiz Baroja aipatu da. Probetxatu du Irigoienek Barojaren herentzia, murriztua heldu bazaio ere; eta, bestalde, teknikaren indarrarekin batu nahi izan du.

Hasteko orduan, zelan adieraz dezakegu hitz gutxitan historia hau? Nahi eta ezin: eta ezin, ziur asko, nobelan historia bat, liburu bat baino gehiago dagoelako. Gure ezin hau ez ote da liburuaren batasun—faltaren ispilu? «Poliedroak» ez ote du hori bera adierazten? Mila zatitan hautsia?

Poliedroaren alde desberdinekin jokatu da nobelaren hasieratik. Batasun—arazoak hautsi arte, bere izaera erakutsiko duen ispi-luaren antzera, mila zatitan banandua eskaintzen digu nobela Joan Mari Irigoienek.

1. Heteronimoen arazoa

«Segidan ulertu nuen oharron arrazoa, guztia gizon hautsi baten inpresioa ematean bait zetzan. Zalantzarik gabe, puska askotan sakabanatzen zen nortasun apurtu baten funtzioan zegoen guztia» (15 or.).

Guzti hori kontatzeko, heteronimoen jokoa erabili izan da, hau da: pertsona desberdinek kontatua balitz bezala eramaten da aurrera kontaera; pertsonaia desberdinen estilo desberdinez kontatua balego bezala jokatu da.

Heteronimoen teknika Lisboaan jaio zen: Pessoa olerkari fama-
tuak eratu zuen lehenengoz. Idazteko era desberdinez egiten zuen poesia; baina, eta honetan dago gakoa, heteronimo bakoitzak estilo zeharo desberdinez osatzen zituen poemak. Pessoaaren heteronimoak: Alvaro de Campos, Reis, Caeiro, Pessoa: lau olerkari, lau estilo.

Heteronimoen jokoa jarraitu du, bada, Joan Mari Irigoienek nobela honetan. Baina jokoa pluraltasunaren sinbolo bada, ez dut uste ondo egina dagoenik. Kapituluak eta, nolabait esateko, liburu bakoitzaren taxuketa aldatzen bada ere, aldaketa ez da estiloarena, *collage* edo genero literarioena. Aldaketa formal edo teknikorik badagoen arren, ez dago oinarrian heteronimia definitzen duen aldaketarik: estiloarena, joskerarena hain zuzen.

Adibidez, II. eta III. kapituluetan, simetriak batasun-tonoa azpimarratzen du, duda gabe, eta ez heteronimiaren jokoa indartzen. Bestalde, nobela zehar bada aldakuntza formalik; hala eta guztiz ere, susmoa dut interesa ez dela neurri berean mantentzen: azken orrialdeetan nekeak garaituko du irakurlea.

2. Kontaketaren ahalmena

Kontaktetan oinarritua dago textua, lehen aldean batez ere. Anekdotek eta historiek pertsonaien bizitza taxutzen dute. Eta irakurlearen irudi-mundua ekintzez asetzen du idazleak. Era askotako ekintza ugari gertatzen da liburuaren orrialdeetan zehar.

Kontatzeko ahalmenak osatu du liburuaren alderik gustagarriena. Narratiba, liburuaren ardatz legez erabili izan da, eta bere fruitua lortu du: irakurlearen interesa biztea. Zeren, narratibitateak funtzionatzen ez duenean eta liburu tekniketara oinarritzen

denean, interesa ahulduz bait doa, gaia eta erritmoa motelduz eta, azkenean, barne-bakarrizketaren ahultasunak erakusten bait ditu nobelak.

Anekdoten erabilera interesaren oinarri izanik, hiru helburu edo erabilpide nagusi eman dizkie idazleak:

1. Lehen partean (II-V kapituluak, batez ere), anekdotekin lotura simetrikoak bilatu ditu idazleak, simetriaren bitartez nobelaren alde sinboliko eta magikoak azpimarratzeko. Denboraren zirkotasunak eta, aldi berean, geroak oraina ere babesten duela sinesteak, jokaera honetan aurkitzen du bere sena.

2. Bigarreanean, enterradorearen kapituluan, anekdotek zentzu eta esanahi ironikoa eta humorezkoa hartzen dute, nobelaren zati-rik irakurgarriena lortuz.

3. Hirugarreanean, anekdotaren tokia bakarrizketak hartu du.

3. Batasuna eta «collage» teknika

Poliedroaren alde desberdinok, gure gizartearen murala osatu nahi dute. Eta horretarako, *collage* teknikaz baliaturik, osotasunaren bila abiatu da idazlea.

Poliedroaren geometriak lerro zuzenak, egitura eskaini dizkio; liburuak, ordea, deformazioaren kutsua hartu du. Arazoa, agian, batasunaren eta *collage* tekniken arteko oreka-faltan dago.

Batasun geometrikoa, idazleak historiari gainetik ezarritako egitura batetik sortzen da; egituraren eta kontaktaren arteko lotura lortu ezinik aurkitzen dut liburua. Egitura ez da kontaktetik sortu: aurrez historiari ezarritako plana dugu, eta bere simetrian, jokabide semantikoetan, bere ahultasuna agertzen du. Egitura historiari ezarria dago, ez du historiak ezartzen egitura. Kapituluaren izenak, razionalismo berezi baten aztarnak ditugu, ez gero historiak kontaktuko duena.

Batasuna, horrela, planifikazioaren jarraipenean datza.

Kapituluaren izenek adierazten dutenez, semantikazko jokabide antonimiko batetan oinarritua dago egitura. Honela labur deza-kegu:

1. lurrezko *vs.* airezko hostoak: karlista *vs.* liberala, mitoen mitoa *vs.* zientziaren mitoa.

2. Hezurrezko *vs.* odolezko: ironiaren bidetatik abiatua. Banaketaren ezina eta banaketaren batasuna ezkontzen bitartez.

3. Gernikako Arbolaren hostoa *vs.* hosto eiharra: askatasuna *vs.* diktadura, prosa poetikoa *vs.* prosa agorra.

4. Ispiluzkoa *vs.* eguzkiaren hostoa: errepresioa *vs.* askatasuna.

Organizazioaren egokitasunak, kanpotik begiratuta, berezia dirudi. Nobelaren meritorik handiena dugu munduaren honelako irudi berezia eskaintzea. Baina egiturak formalki duen osotasuna ez da estilo-mailara aldatzen. Egokitasun hori formala da, kontzepzio-munduan ondo egokitua; ez dakit gero zer gertatzen den, baina nobelak ez du irakurlea osoro betetzen.

Arrazoa, berriro, batasunaren eta *collage* teknikaren arteko desorekan ager liteke, agian. Organizazioaren koherentziatik aparte, aurki ditzakegu simetrikoak diren ekintzak, errepikapenak, errepikapenean nobelaren borobiltasuna bilatu nahi izango balitz bezala. Ekintzon adibide lirateke kapitulu bakoitzaren hasierako maitasunezko aipamenak, eta emakumeen haurgintza ustelak.

Baina organizazio honek arkitektura-itxura ematen badu ere, gero *collage* (tresna desberdinen pilaketa) teknika erabili izan da hari bezala. Hau da, berdintasuna adierazteko material desberdinak erabili izan dira. Eta hainbat eta hainbat teknika itxuraz kanpo geratzen dela esango nuke. Agian, hemendik sortzen da poliedroaren irregulartasuna.

Bestalde, kontaketa fabulazioa handia izan arren, eta organizazio honen sistemak zabaltasunaren antza duen arren, egia esan, oso sistema sinpleak erabiltzen dira itxurak emateko. Adibideen bitartez, hobeto azalduko dugu.

II. kapituluko emakumeak azaltzeko, mitologia eta etnografia erabili izan dira, eta horrek, duda gabe, narrazioaren aberastasunaren alde jokutzen du; nobelaren fantasia eta irudi-munduak taxutzen ditu. Baina ia ez da *beste* erarik aurkeztu pertsonaien itxuraren berri emateko. Eta teknika hau sistema bezala oso ondo egokitzen badu ere autoreak, dudak ditut ez ote duen behin eta berriro erabili, sistemaren aberastasuna agortu arte. Agian, konponente gutxiko sistema izanki, laister agortu da; eta, hala eta guztiz ere nobelak aurrera jarraitzen duenez, beste gabe luzatuz eginikoaren inpresioa nagusitzen hasten da.

Pertsonaia sistemari egokitzen zaionez, luzaro deskribatua agertzen da, bolumen gabea: pertsonaiaren errealitate-falta hori, bata besteagandik bereizi behar direnean agertzen da argien; ho-

rregatik datorkio hain ondo irakurleari hasieran jarritako zuhaitz genealogikoa.

4. Mitotik mitora, irudimenetik iraganaz.

Hiru balio nagusi aurki ditzakegu nobelan:

1. «Errealitate harrigarria» Euskal Herriko mitoetan aurkitzeko egin den ahalegina: urrats berezizat, saio baliagarritzat jotzekoa. Mitoaren erabilpidean, liluraz, eta ez jakitatez, hornitu ditu kontaktaren tonoa, eta oso gustagarri bilakatu da textua.

Hala eta guztiz ere, noizbehinka —Martzelinaren heriotza, kasurako— sistemaren erabilpena ingeniotsua den arren (Basajaunen irudia leiho-telebistan ikustean), penagarria baino gehiago penatsua da.

2. Irudimenaren munduaren mugak zabaltzea: nobela hone-tako irudimena ez da fantasian bukatzen. Azken kapituluko bidaia surrealistek, munduko literaturaren aztarna ezagunak jarraituz, ondo adierazten dute zelako erabilpide posibleak itxaro ditzakeen gaiak.

3. Narrazioaren erraztasuna: harrigarria iruditu zait ekintzen kontaktetan erabilitako fabulazko indarra. Ekintzak behin eta berri sortuz doa nobela.

Nabariegiak dira hemen Hego-Ameriketako iturriak. Lehenik, Márquez: gorago esan dugunez, euskal *Cien años...* dirudi nobelak. Denboraren ziklotasunak, familiaren historiak, matriarkaren bizitza luzeak kolonbiarraren mundua adierazten badute ere, haren narratibaren osotasuna eta hariaren batasuna falta zaio honi (eta nori ez?). Arguedas-ekiko zorra expreski aipatzen da liburuan. Hilen arteko elkarriketak, Rulfo-ren *Pedro Paramo*-tik zuzenean datozela esango nuke; baina mexikarrarengan hilek herri hila sinbolizatzen duten artean, hemen zeren sinbolo diren jakin nahi nuke.

Agian, horixe da nobelaren alderik kezagarriena: hainbat teknika, pasarte, *collage* eta orrialderen zentzua ez dela argiegi ikusten.

J.K.

1982ko euskal liburugintza

Joan Mari Torrealdai

1982ko liburugintzaren aurkezpen honen atarian konstatazio pozgarri bat egin behar dut: euskal liburuaren historian aurten iritsi gara lehenbizikoz urteko 300 liburuen kopurura. Irtsi eta pasa. Ia egunero liburu bat ateratzen da euskaraz! (Gogoan dut, atzo bertan neronek komentatua nuela —eta zein pozik!— astero liburu bat ateratzen genuela). Zein urruti gauden urtean 10 liburutik behera atera ohi genuen gerraoste luze hartatik (1937–1950). Gogoratzea merezi du, perspektibari datuak emanez, 1975erarte ez ginela iritsi urteko 100 liburu ateratzera, eta 1979rarte itxaron behar izan dugula 200 liburu urtean ikusi ahal izateko¹.

Gai-sailetan ere eboluzio azkarra izan dugu. 1950eko 5 gai-sailetatik, edo 1960ko 8 haietatik, oraingo 18 hauetara bada alderik. Liburu gehiago ateratzen da euskaraz, eta gai ugariago erabili ohi da.

Bi datu-mota hauek esanguratsuak dira oso. Baina ezin gaitzke hor geldi. Sakonago, askoz ere sakonago, jo behar dugu: liburugintzaren analisia egitera, produkzioaren konplexitateaz jabetu nahi badugu behintzat. Horretan saiatuko gara jarraiko lerroetan, urtero egin ohi dugunez.

Liburuaren jatorria

300 eta piku liburu euskaraz aurten. Liburuon testua ez da derrigor aurten idatzia. Ez da derrigor euskal jatorrikoa ere bere lehen idazkintzan. Esan nahi bait dut, 300 liburu horietako franko berrargitalpen dela, eta dexente, itzulitakoa. Zehatzago esanda: euskaraz sortu eta aurten lehenengoz ateratako liburua, argitalpen-kopuru osaren % 55 da. Iaz baino 6 puntu eta erdi gehiago, hori bai; baina ez behar bezainbat ugari. Berrargitalpenak aurreko urteko pisu bera du: % 26. Itzulpenaren pisua, aldiz, dexente jaitsi da: iazko % 23tik % 14ra (eta ez ahantz, 1980an produkzio osoaren % 30 suposatzen zuela itzulpenak).

Itzulpenaren zein berrargitalpenaren datuak aparte arakatuko ditugu, euskal liburugintzaren nondik-norakoa barrutik ezagutzeko argi handia ematen bait digute. Datuak are ozenkiago mintzo dira sailetan zehazturik azertzen ditugunean. Jadanik ebidente ere bada ez berrargitalpenak eta ez itzulpenak dutela garrantzi eta pisu bera liburu-mota guztietan; alegia, ez daudela sail guztietan berdin bananduak. Metodo, gramatika eta gisakoetan, esate baterako, liburu berrargitaratuak ugari aurki ditzakegu, eta itzulpenik ia bat ere ez. Alderantziz dateke beste zenbait sailetan.

(Liburuaren jatorriaz egiten dugun analisi honetan, elkarren artean konparatu ahal izateko, 3 sail bereiz genitzake, euskal liburugintzaren 3 sailik nagusienak, bestalde. Hauek: 1) Haur- eta gazte-literatura, 01 saila. 2) Irakaskuntzako liburua, 08-11 sailak. 3) Helduen literatura, 21 saila).

a) *Sorketa-lana*

Azpinarra dezagun atzera iaztik hona kreazio-lana gehitu egin dela. Geuk berrikitan sorturiko liburua ez zen iaz produkzio osoaren erdira ere iristen. Aurten, % 55era iritsiak gara. Normalduz bide doa egoera.

Sail ezberdinetan sorketa-lan hau nola banatzen den ikusita, berehala kontura gaitzeko aldakuntza positibo hau irakaskuntza alorreko liburuari (% 52,5) eta, are gehiago, haur eta gazteentzako liburuari zor zaiola (% 54). Joera seinagarria da hori. Zergatik ote horrela? Agian, argitaletxeak itzulpenetik bizi ziren errazago, arik eta beren liburu-politika finkatu arte, kreazio-lana antolatzea itzulpena egitea baino luzeagoa denez. Orain, badirudi bertako produkzioa zaintzen eta lantzen gehixeago saiatzen direla, nahiz eta ezin oraindik jakin joera hau egiazki finkatutzat ala iragankortzat eman behar dugun. Itzulpena, hainbat argitaletxerentzat, tentazio handiegia da. Errazegi jo ohi da itzulpenetara, haurrentzako ipuin eta bestelako irakurgaietan bereziki. Errebisorik mereziko luke errazkeriatzat jotzen dudana joera honek, eta berdin honekin lotuta dagoen hainbat itzulpenen kalitate eskasak.

b) *Itzulpena*

Sorketaz aritzerakoan, itzulpenaz ere mintzatu gara aurreko puntuan.

Orokorki hartuta, % 14 hartzen du itzulpenak. Aurreko urtean baino 9 puntu gutxiago. Azken urteotako gutxiena aurten: 1979an, % 24; 1980an, % 30; 1981ean, % 23; eta 1982an, % 14.

Euskal itzulpenaren pisua haur eta gazte literaturan kontzentratzen da, esateko. Sail horren % 37,5 suposatzen du liburu itzuliak. Gainerako sailetan itzultitako liburu gutxiago aurkitzen dugu. Helduen literaturan, adibidez, ez da % 3ra iristen.

c) *Berrargitalpena*

Iazko pisu berari eutsi dio berrargitalpenak: % 26. 1979an % 11 izan zen, eta 1980an % 16. Ikusten da, ba: azken bi urteotan gora egin du, eta nabarmenki egin ere. Neurri horretan estabilizatuturik ote, dagoeneko? Goiz da hori jakiteko, goizegi, baina ezetz egingo nuke, haziz eta expantsioan doan merkatu berri bati erantzuten bait dio. Explika nadin:

Azken urteotako liburu-produkzioaren erritmoan, urtebete edo bizpahiru urteren buruan irakaskuntz liburuaren edizioa agortu egin ohi da, eta beraz berriz argitaratu, bai euskarari buruzkoa (metodu, etc.) eta bai ikasgaitakoa. Ikus ditzagun edizio-mota honen zifra batzu:

Euskara irakasteko liburua % 45,5 berrargitaratua da: *Euskara mailaka*, *Euskara*, *Euskalduntzen*, *Jalgi hadi*, *Euskara bizitik*, *Hegaz*, eta abar.

Euskaraz ikasteko eta irakasteko liburuetan ere berrargitalpena % 38 da: *Saioka*, *Mintzamena lantzen*, *Irakur*, *Matematika*, *Gizartea*, eta holakoak. Hitz batean esanik, irakaskuntzaren alorreko liburuetan % 42 da berriz atera den liburua. Zifra hauen garrantzia handia da benetan, kontutuan eduki behar bait dugu liburu mota honek dituela berrediziorik ugariak ez-eze, tiradarik handienak ere.

Literaturaren sailean bertan ere pisu handia du bigarren edizioak: % 32,5. Narratibaren berrargitalpena da, ia osorik. Eta baliteke gora egitea ondoko urteetan, liburu-mota honek bezero geroz eta ugariagoak aurkitzen bait ditu ikastoletako goimailatan eta alfabetatze-euskalduntzekoetan. Batez ere hauentzat atera dira berriz, adibidez, *Tristeak kontsolatzeko makina*, *Nazioarteko ipuinak*, *Zergatik panpox*, *Utopiaren fantasian*, *Gereñoren zenbait*, *100 metro*, *Itsasoak ez du esperantzarik*, *Ene Jesus*, *Caritate*, eta

bar. Liburu hauen ohizko irakurle narratibazaleari, euskararen ikasle irakurzalea gehitu behar diogu orain.

d) *Elebiko liburua*

Bi (inoiz hiru) eletan liburua ateratzeko formulak ez du arrakastarik gure artean: % 11, iaz bezalatsu. (Zentzu hertsian, gutxiago litzateke, zenbait hiztegi hor sartuko ez banitu). 1978an % 17 izan ziren liburu-mota hauek, eta bazirudien orduan formula egokia zela bilinguismorako: Jadanik esperientziak eginak ziren prentsan ere: *Garaia*, *Berriak*, *PyH*, *Deia*, *Egin*, etc. Formula honek porrot egin zuen aldizkarietan. Eta liburuetan. Zorionez, euskara galtzaile ateratzen bait zen beti erdararen parean. Gaurregun era honetara agertzen den liburua, liburu-mota oso konkretua da, kanpora begira egina, eta ez edozein liburu.

Orrialdeen kopurua

Liburu-produkzioaren fenomenoaren azterketara hurbiltzeko bideak ugariak dira. Tituluaren zerrenda, bide horietako bat da, ez bakarra, nahiz eta munduan zehar erabiliena izan.

Tituluak titulu, handiak edo txikiak izan daitezke liburuak. Nola maila berean jar 51 orrialdetako bat eta 500 orrialde dituen beste bat? Horregatik, orrialde idatzien kontaketa eginaz, hurbiltzapen zehatzago bat lortzen dugu, zalantzarik gabe. Hurbiltzapen zehatzena, dena den, ez hau baizik beste bat da: testu-masaren neurketa, alegia.

Orrialde-kopuruaz emango ditugun zifra soil hauek ere, bere modura, produkzio editorialaren tamaina emateko balioko digute. Azken urteotako kopuruak hauek izan dira gutxi gorabehera: 1978: 36.000 orrialde; 1979: 35.000; 1980: 38.000; 1981: 42.000; 1982: 54.000 orrialde.

Kopururik altuena, 1982koa beraz: 54.000. Eta ikus daitekeen bezala, urtez urte (ia salbuespenik gabe) orrialde-kopurua goituz doa, tituluak bezala bestalde, nahiz eta ez neurri berean. Euskal liburuaren batezbesteko orrialde-kopurua gaur 170 orrialdetakoa da.

1982ko produkzioan, orrialderik gehien 11. sailean argitaratu dira, gero 21.ean, gero 08.ean, eta laugarren tokian 01.ean (Seinala dezagun produkzioak ez duela lehentasun-ordena bera ematen tituluen araberrako kontadurian — jarraian ikusiko dugunez).

Gaien sailkapena

Zer da euskaraz argitaratzen dena?

Gaiz-gai ez dugu errapasatuko urteko produkzio osoa, gai-sailka baizik, urtero bezala. Liburu-zerrendaren aurretik datorren «Liburuaren gai-sailkapena» deitu orrialdearen adierazpen gisa uler daitezke lerrook.

Nork ez daki euskaraz ez dela oraindik edozein gai eta gaiak oro publikatzen? Egia da garai batean baino gai askoz ugariago erabili ohi dela euskaraz gaur egun. Ez, ordea, denak maiztasun eta kopuru beretan. Gai-sailen artean desoreka izugarria dago. Sailik erabilienak 74 liburu dituen bitartean, bat ere gabeko 5 sail ditugu, eta beste 12 bostetik beherakoak. Euskarazko produkzioa sail gutxi batzutan kontzentratzen, biltzen da. Aurten bertan, lehen bost sailek produkzioaren % 84,5 osatzen dute; iaz baino gutxi-xeago, egia da, baina ikaragarri. Urtero-urtero errealitate beretsua erakusten du lehen bost sailen kopuruak:

— 1979 :	% 82
— 1980 :	% 86
— 1981 :	% 90,5
— 1982 :	% 84,5

Zifra hauek ikusita, alfer lana da iruzkinetan luzatzea. Dena esanda dago. Kontzentratze masibo horrek argi eta garbi erakusten ditu euskal liburugintzaren nondik-norakoak. Desoreka nabarmen hori luze mintzo da berez.

Baina goazen barnago. Aurtengo lehen bost sailok banan-banan aztertuz, desorekari bere funtsa eta azpikalde esanguratsua aurkitu ahal izango diogu, diglosia alegia.

Hona, ba, bost gai-sailik idatzienak 1982an:

Ordena	Saila	Gaia	Kopurua	%
1)	01	Orotarik	74	23,5
2)	21	Literatura	74	23,5
3)	11	Euskara	55	17,5
4)	08	Irakaskuntza	53	17
5)	03	Erljioa	15	5

Erabilienetako gai-sail hauetan, bi bloke nagusi bereiz gendake argi eta garbi. Bata, 01-11-08 sailek osatzen dutena, hots, irakaskuntza alorreko liburua, nahiz euskara ikasteko metodo, hiztegi, gramatika, nahiz euskaraz gaiak ikasteko materialeak, eta haur eta gazte literatura. Eta bigarrena, literatura, helduen literatura. (Bostgarren tokian agertzen den erlijioak ez du egiazki pisurik, % 5 bakarrik izateaz gain, gehienbat liburuskaz hornituriko saila delarik, eta irakaskuntzaren hurbilekoa, gainera).

Aurreko urteetako produkzioen azterketak eskutan hartuz, irakurle arretatsuak neke gutxiz froga lezake sail zenbait beti lehen postutan agertzen direla. Lehen lauak urtetik urtera lehen lau tokietan agertzen dira, nahiz eta ez beti ordena berean. Produktzio-joera iraunkorra adierazten du horrek. Azken 7 urteotan lehen lau postutan beti gai-sail berak errepikatu dira, salbuespenik gabe. Beti hauek, ordena batean edo bestean: *Literatura* (21. saila), *Orotarik* (01. saila), *Euskara* (11. saila), *Irakaskuntza* (08. saila). Gai fijo hauen ondoren hasten dira aldakuntzak. Bostgarren gai-sail ziurrik ez dago egon. Gehien agertu izan direnak, erlijioa, historia, etnologia izan dira.

Literaturaren saila

Helduen literatura edo helburu pedagogiko gabeko literatura da sail honetan jaso ohi duguna. Zentzu hertsia batetan, ba, literatur alorrak 21. saila hartzen du, esan bezala. Baina zentzu zabalagoan (eta ez desegokiagoan, gure ustez) 01.ena ere bai, alegia, haur eta gazte literatura eta tebeo, komiki eta historioak. Hori dela medio, aurtengo produktzioa ikusita, ez dut uste baiezta daitekeenik krisian dagoela literatura (egotekotan, literatur kreaioa dagoke pat-tal; edo eta, nahiago bada, krisian dago bai, baina gainerako euskal idazkintza ez gutxiago).

Helduen literaturaren sail honetan, zer eta zein kondiziotan argitaratu da? Has gaitezen esanez, publikatu denetik ozta-ozta

gainditu duela erdi sorketa-liburuak: % 51,5 (berrogeiren bat liburu). Sail honetako liburu-kopurua hain altu mantentzea krea- zio-lana ez baino berrargitalpenari zor zaio, hein handi batetan bederen. % 36,5 da berriz argitara emandako liburuari dagokiona. Berrargitalpen-ugaritasunaren arrazoia, gorago seinalatu bezala, euskararen ikaslearen eskarian dagoke.

Literatur alorrean nagusitzen diren joerei antzemateko, barne-- sailkapena dugu biderik egokiena. Hona literatur jeneroak nola banatzen diren:

<i>Ordena</i>	<i>Azpisaila</i>	<i>Azpigaiia</i>	<i>%</i>
1)	214	Elaberria	39
2)	217	Ipuinak	20,5
3)	216	Ölerkia	13,5
4)	211	Historia.Kritika	9,5
5)	212	Bertsoak	9,5
6)	213	Antzerkia	5,5
7)	215	Herri literatura	2,5

Nabarmen-nabarmen gelditzen da hemen narratibaren nagusi- tasuna: % 59,5 gutxienez. Idazlearen (edo/eta argitaletxearen) za- letasuna narratibatik doa, inolako zalantzarik gabe. (Aipagarri da beste hau ere: literatur berrargitalpena bera, ia osoki, narratiban gertatu da).

Hona, lerro gutxitan, 1982ko liburugintzaren aurkezpena. Produkzioa bere osotasunean hartu, eta beronen lerro nagusiak, joerak eta edukinak aztertzea izan da gure asmoa. Honen ondoren, liburuak bakoitzaren informazio zehatzagoa nahi duenak, hor du esku-liburuaren zerrenda, non liburuaren barneko eta inguruko da- turik gehienak biltzen bait dira.

¹ Egia esan, liburuak «sensu stricto» 267 edo dira. Nik, hemen, liburuak eta liburuskak, denak batean, kontabilizatzen ditut. Baina liburuskak oro ez ditut me- kanikoki zenbatzen. Liburuskei dagokienez, ba, idaztextuaren kopuruari egiten diot kasu eta textu-masaren araberako korrektibo batzu sartzen ditut tartean. Ho- nela: textu gutxi duen zenbait liburuska banan banan zenbatu beharrean (zerrendan agertu ohi diren erara, alegia), liburu bakar bat bailiran hartzen ditut, sorta batetan bildurik daudenean bederen. Era honetara jokatu dut aurren ere hainbat eta hainbat liburuskekin: 66 bat liburuska (gehienbat ipuin eta komiki) 13 sailetara laburbildu ditut. Liburuak eta liburuskak, banan banan kontaturik, 369 lirateke 1982an.

1982ko liburuak

Liburuaren gai-sailkapena	Zenb. abs.	%
01.- Orotarik. Haur eta gazte literatura. Tebeo, komiki eta historioak. Saiakera eta artikulua gai desberdinez. Omenaldiak	74	23,5
02.- Filosofia	—	—
03.- Erljioa. Teologia. Teologia morala eta praktikoa. Asketika eta Mistika. Teologia pastoral. Liturgia.....	15	4
04.- Soziologia. Estatistika. Gizartearen bilakabidea eta historia. Hainbat estatistika. Demografia. Populazioa. Migrapen oldeak.....	4	1
05.- Zientzia politikoak	—	—
06.- Zuzena. Administralgo publikoak. Laguntza soziala. Aseguraketa soziala. Lanaren deretxoak. Aseguroak	2	0,5
07.- Arte eta Zientzia militarrik	—	—
08.- Irakaskuntza. Hezkuntza. Hezkuntzaren teoria eta filosofia. Hezkuntza sistemak. Pedagogia. Irakaskuntza eskolarrrekoa eta oinarrizkoa. Oinarrizko Heziketa Orokorra. Batxilerratoaren eta COUren Irakaskuntza	53	17
09.- Merkatalgoa. Komunikabideak. Garraioak	1	0,5
10.- Etnologia. Bizitza pribatu eta publikoetako ohitura eta usarioak. Folklorea.....	3	1
11.- Hizkuntzalaritza. Filologia. Filologia eta Hizkuntzalaritza gonbaratuak. Filologiaren historia. Euskara. Hiztegiak. Metodoak. Gramatikak.....	55	17,5
12.- Matematikak. Matematika jeneralean. Kalkulua. Taula kalkulatuak. Geometria deskriptiboa. Topologia.....	5	1,5
13.- Natur zientziak. Fisika. Biologia. Zoologia. Paleontologia..	5	1,5
14.- Medikuntz zientziak. Higiene publikoak	1	0,5
15.- Injinaritza. Teknologia. Industriak. Lanbide eta eskulana. Injinaritza mekanikoa eta elektronikoa. Elektronika.....	4	1
16.- Nekazaritza. Basalanketa. Abeltzaingoa. Ehiztaritza eta Arrantza	—	—
17.- Etxe ekonomia. Etxebizitza, honen tresnak eta apaingarriak..	1	0,5
18.- Antolakuntza	—	—
19.- Arte ederrak. Artearen filosofia eta kritika. Musika eta musika-tresnak	5	1,5
20.- Jostaldiak. Denborapasak. Jokuak. Kirolak. Hezkuntza fisikoa. Mendia.....	3	1
21.- Literatura. Literatur kritika. Literaturaren historia. Bertsuak. Antzerkia. Elaberria. Herri literatura. Olerkiak. Ipuinak	74	23,5
22.- Geografia. Bidaiaak. Bidaieri eta turistaren gidaliburuak. Atlas. Euskal Herriko geografia.....	5	1,5
23.- Historia. Biografia. Zibilizazioaren eta kulturaren historia. Biografia. Oroitzapenak.....	8	2,5
GUZTIRA.....	316	100

- Abarrak.** (Euskara batuan) (b) Kirikiño. Egok.: Ugarteburu, A. Elkar, S. A. Donostia. 19 x 13. 145 or.
- Abendu-aldia. (Liturgi eta pastoral lagungarriak)** Elizbarrutietako Liturgi Idazkaritzak. Idatz. Donostia. 21 x 15. 52 or.
- Abereen etxaldea.** (i) Orwell, George/Elexpuru, Juan Martin. Elkar, S. A. Donostia. 19 x 13. 158 or.
- Afijos vascos.** (b/e) Mujika, Placido. Mensajero. Bilbo, 15,5 x 10,5. 80 or.
- Ahozko euskal literatura.** Lekuona, Joan Mari. Erein. Donostia. 24x17. 266 or.
- Aihen ahula. Haur denborako hixtoriko mixterio...** (b) Landart Daniel. Elkar, S. A. Donostia. 21 x 13,5. 154 or.
- Ainara eta hodeitxo.** Balzola, Asun. Erein. Donostia. 27 x 19,5. 36 or.
- Aingura. 1. Irakur liburua.** Askoren artean. Santillana. Madrid. 24,5 x 18,5. 96 or.
- Aingura. 2. Irakur liburua.** Askoren artean. Santillana. Madrid. 24,5 x 18,5. 128 or.
- Aingura. 3. Irakur liburua.** Askoren artean. Santillana. Madrid. 24,5 x 18,5. 128 or.
- Aingura. 4. Irakur liburua.** Askoren artean. Santillana. Madrid. 24,5 x 18,5. 128 or.
- Aintzirako sekeretua.** (i) Diaz, Gloria Cecilia/Landa, Josu. Argos Vergara. Barcelona. 20 x 14,5. 24 or.
- Aires vascongados para canto y piano, Colección de.** (e) Santesteban, J. A. Sendoa. Donostia. 30,5 x 21,5. 314 or.
- Aise** (Ikaslearen liburua) (b) Askoren artean. Elkar, S. A. Donostia, 24 x 27. 164 or.
- Aise eman zenidan eskua.** (b) Lertxundi, Anjel. Erein. Donostia. 21 x 13,5. 400 or.
- Aita Sebastian Mendibururen idazlan argitaragabeak. 1. Liburua. Kristau Dotrina Igandeetako irakurraldiak.** (Edizio kritikoa). Mendiburu, Sebastian/Altuna, Patxi (Paratzailea). Mensajero. Bilbo, 22,5 x 15,5. 574 or.
- Aita Sebastian Mendibururen idazlan argitaragabeak. 2. Liburua. Fest-Egunetako irakurraldiak San Franco. Xabierren bederatzi-Urrena Larremendiz karta.** (Edizio kritikoa). Mendiburu, Sebastian/Altuna, Patxi (Paratzailea). Mensajero. Bilbo. 22,5 x 15,5. 382 or.
- Ajea du Urturik.** (b) Lertxundi, Anjel. Gero-Mensajero. Bilbo. 18 x 11. 123 or.
- Akordeoilaria. Akordeoirako euskal musika sorta. Lehenengo alea. El Akordeoilari. Repertorio de música vasca para acordeón. Vol. I.** (c) Zelaia, Enrike. Egile editore. Alsasua. 31 x 22. 100 or.
- Aldarte oneko ipuinak.** Garate, Gotxon. Gero-Mensajero. Bilbo, 19,5 x 13,5. 82 or.
- Aldjezairia askatuta.** Peillen, Txomin. Hordago. Donostia. 20,5 x 12. 100 or.
- Alfabetatze Euskalduntze Koordinakundea-ren Historia Gipuzkoan. Argitara beharrekoa.** A. E. K. Elkar, S. A. Donostia. 24 x 17. 120 or.
- Alizia eta biok.** Lasa, J. Iñaki. Egile editore. Donostia. 19,5 x 11. 84 or.
- Altorra eta altximia.** Peillen, Txomin. Hordago. Donostia. 20,5 x 12. 96 or.
- Amattoren uzta. La moisson de grand'mere.** (c) Ariztia, May. Elkar, S. A. Donostia. 21 x 13,5. 140 or.

- Ameskeriak.** (i) Valmaseda, Martin/Kirkil. Cesma, S. A. Madrid. 25 x 18,5. 152 or.
- Andereño.** (b) Gereño, Xabier. Kriselu. Donostia. 17 x 12. 167 or.
- Andragogia eta euskara irakasteko teknikak.** HABE. Eusko Jaurlaritza. Gasteiz. 29 x 21. 92 or.
- Anelidoak eta talde anelidianoak.** Askoren artean. U.E.U. Iruñea, 24 x 16. 222 or.
- Anfibios y reptiles de Guipúzcoa. Gipuzkoako anfibio eta narrastiak.** (c) Bea, Antonio. C.A.P. Donostia. 21,5 x 21,5. 68 or.
- Anianiku.** Askoren artean. Arabako Foru Aldundia. Gasteiz. 22,5 x 24. 72 or.
- Antonino Apreta. Siberia treneko ipui eta kantak (1).** Atxaga, Bernardo. Erein. Donostia. 27 x 19,5. 44 or.
- Antxon Eraso. 1.** Ezkiaga, Patxi. Gero-Mensajero. Bilbo. 18 x 11. 48 or.
- Antxon Eraso. 2.** Ezkiaga, Patxi. Gero-Mensajero. Bilbo. 18 x 11. 46 or.
- Arana-Goiri'tar Sabin.** (i) Anasagasti, Koldobika/Zubiri, Iñaki. Idatz Ekintza, S. A. Bilbo. 31 x 14. 58 or.
- Arauzko erabakiak. Disposiciones normativas 1980-1981.** (c) Euskal Herriko Agintaritzaren Aldizkaria. Boletín Oficial del País Vasco. Gasteiz. 27,5 x 20,5. 1002 or.
- Aritz beraren adarrak.** Askoren artean. Auspoa. Tolosa. 18 x 10,5. 164 or.
- Arrainaren historia. Erdiko ziklorako (OHO).** X. X. Erzibengoa, J. Edinorte. Bilbo. 27 x 19,5. 16 or.
- Arranopola.** Zenarruzabeitia, Aitor. Gero-Mensajero. Bilbo. 19 x 14,5. 22 or.
- Arraultzearen historia. Erdiko ziklorako (OHO).** X. X. Erzibengoa, J. Edinorte. Bilbo. 27 x 19,5. 16 or.
- Arte Hiztegia.** UZEI. Elkar, S. A. Donostia. 24 x 17. 646 or.
- Aste Santua eta Pazko-aldia. (Liturgi eta pastoral lagungarriak)** Elizbarrutietako Liturgi Idazkaritzak. Idatz. Donostia. 21 x 15. 128 or.
- Automatismo elektronikoak.** Alecoop, S. Coop./Elhuyar Taldea. U.E.U. Iruñea. 29,5 x 21. 202 or.
- Bakoitzak berea. I.** Artola Sagarzazu, Fernando «Bordari». Sendoa. Donostia. 21,5 x 15. 572 or.
- Bakoitzak berea. II.** Artola Sagarzazu, Fernando «Bordari». Sendoa. Donostia. 21,5 x 15. 424 or.
- BBBko euskal hizkuntza eta literatura. Programak.** Eusko Jaurlaritza. Hezkuntza Saila. Eusko Jaurlaritza. Argitalpen Zerbitzu Nagusia. Gasteiz. 24 x 17. 54 or.
- Bertsolaritza I. Hitzaren kirol nazionala.** Amuriza, Xabier. A. E. K. Bilbo. 21 x 15. 248 or.
- Bertsolaritza 2. Hiztegi errimatua.** Amuriza, Xabier. A.E.K. Bilbo. 21,5 x 15. 222 or.
- Bertsotan. Irakaslearentzako gidaliburu.** Dorrnsoro, Joanito. G. Ik. Elkar-
tea. Donostia. 21 x 15. 86 or.
- «Bezeroaren Araudia»-ri buruzko legea. Ley sobre el Estatuto del Consumidor.** (c) Eusko Jaurlaritza. Lehendakaritza-Saila. Eusko Jaurlaritza. Argitalpen Zerbitzu Nagusia. Gasteiz. 16,5 x 11,5. 52 or.
- Bi gazte maiteminduen milioi bat ipuin.** (i) Askoren artean. Ed. Vascas, S. A. Donostia. 39 x 21,6. 28 or.

- Bi marrazkilo.** (i) Zentner, Jorge/Landa, Josu. Argos Vergara. Barcelona. 20 x 14,5. 32 or.
- Bidean izan zen, Rosapen.** Kortazar, Jon. Hordago. Donostia. 20,5 x 12. 62 or.
- Bigarren abarrak.** (b) Kirikiño/Ugarteburu, Anjel (Egokitzailea). Elkar, S. A. Donostia. 19 x 13. 172 or.
- Bizi terraltsuak.** (i) Baroja, Pio/Agirre Begiristain, J. A. Haranburu Editor, S. A. Donostia. 20,5 x 14. 118 or.
- Bizitzaren arian.** Garmendia, Txomin. Auspoa. Tolosa. 18 x 10,5. 138 or.
- Biztanleriaren eboluzioa 1900dik 1981eraino. Araba-Bizkaia-Gipuzkoa. Evolución de la población. Período 1900-1981. Oinarria: Udalerrien lurralde-esparrua 1981 ean. Base: Ambito espacial de los municipios constituidos al año 1981.** (e) Eusko Jaurlaritza. Estatistika Zuzendaritza. Gasteiz. 24 x 17. 78 or.
- Biztanleriaren eta etxebizitzaren estatistika datuak Euskal Herriko Komunitate Autonomoan, Udalerri, Barruti eta sekzioen arabera. 1981eko Zentsua. Datos estadísticos de población y vivienda de la Comunidad Autónoma del País Vasco por Municipios, Distritos y Secciones. Censo de 1981.** (e) Eusko Jaurlaritza. Estatistika Zuzendaritza. Gasteiz. 21 x 30. 110 or.
- Bortu goretan lainope.** Beltza (Lopez Adan, Emilio). Haranburu Editor, S. A. Donostia. 20,5 x 14. 236 or.
- Botilaren barruan.** (i) Stern, Simon/Kalekumeak Kolektiboa. Ed. Vascas-Altea. Donostia. 17,5 x 11. 44 or.
- Bulegari itxura zuen.** Lezamiz, Jon. Gero-Mensajero. Bilbo. 18 x 11. 28 or.
- Burniarozgintza eta zurlangintza Berastegin. La forja del hierro y el labrado de la madera en Berástegui.** (e) Garmendia Larrañaga, Juan. C.A.P. Donostia. 20 x 14. 161 or.
- «**Buruketak**» (2. maila). (b) «Karmelo Etxegarai» ikastola. Egile editore. Loiola. 29,5 x 20,5. 116 or.
- «**Buruketak**» (3. maila). (b) «Karmelo Etxegarai» ikastola. Egile editore. Loiola. 29,5 x 20,5. 52 or.
- «**Buruketak**» (4. maila). (b) «Karmelo Etxegarai» ikastola. Egile editore. Loiola. 29,5 x 20,5. 46 or.
- «**Buruketak**» (5. maila). (b) «Karmelo Etxegarai» ikastola. Egile editore. Loiola. 29,5 x 20,5. 70 or.
- Camilo Lizardi Erretore Jaunaren etxean aurkitutako gutunaren azalpena.** Atxaga, Bernardo. C.A.P. Donostia. 21 x 13,5.
- Cantar de Kixmi, El. Kixmiren kantua.** (e) Estornes Lasa, Bernardo, Goikoetxea Olaondo, Ignacio. Auñamendi. Donostia. 18 x 12,5. 241 or.
- Caritate.** (b) Haranburu Altuna, Luis. Haranburu Editor, S. A. Donostia. 27 x 11. 136 or.
- Chuc Aranberri Dentista baten etxean.** Atxaga, Bernardo. Erein. Donostia. 30,5 x 21,5. 42 or.
- Denbora pasa.** Garmendia, Txomin. Auspoa. Tolosa. 18 x 10,5. 136 or.
- Damurik gabe.** Lazkano Maite. Elkar, S. A. Donostia, 26,5 x 11,5. 142 or.
- Denbora eta neurria.** X. X. Edinorte. Bilbo, 27 x 19,5. 32 or.
- Denboraren aroak.** Davant, J. L. Bilbo Aurrezki-Kutxa. Bilbo. 21 x 15. 126 or.
- Diccionario Auñamendi Español-Vasco. Conch. Corr.** (e) Estornes Lasa, Bernardo. Goikoetxea Olaondo, J. Ignacio. Auñamendi. Donostia. 178 or.

- Diccionario-Hiztegi. Castellano-Euskara. Euskara-Castellano.** (b/e) Edic. Vascas Argitaletxea. Donostia. 15 x 10. 414 or.
- Donostiarrok txantxetan.** Zaldúa, Imanol. Gero-Mensajero. Bilbo. 19,5 x 13,5. 78 or.
- Ecos de Vasconia.** (b) Echeverría y Guimon. Sendoa. Donostia. 30,5 x 22,5. 239 or.
- Eguberri-aldia. (Liturgi eta pastoral lagungarriak).** Elizbarrutietako Liturgi Idazkaritzak. Idatz. Donostia. 21 x 15. 48 or.
- Eguberritako ipuinak.** Alkain, Periko. Gero-Mensajero. Bilbo, 18 x 11. 38 or.
- Eguzki-lorea.** Kalbo, Xabi. Gero-Mensajero. Bilbo 13 x 21,5. 32 or.
- Elefante beldurtia.** (i) Soto, Apuleyo/Landa, Josu. Argos Vergara. Barcelona. 20 x 14,5. 32 or.
- Elvis, Elvis!** (i) Gripe, Maria/Agirre, Idoia. Elkar, S. A. Donostia. 19 x 13. 220 or.
- En el Centenario de su muerte. Iparraguirre. Bere Heriotzaren mendeurrenean.** (e) Jaka Legorburu, Angel Cruz, Garmendia Larrañaga, J. (Prólogo). Mendiguren Xabier. Argitalpen eta Publikapenen Gipuzkoar Erakundea CAM. Donostia. 27 x 17,5. 514 or.
- Ene Jesus.** (b) Saizarbitoria, Ramon. Haranburu Editor. Donostia. 17 x 12. 176 or.
- Erbikumeak.** Erzibengoa, Joxe. Gero-Mensajero. Bilbo. 28x 11. 36 or.
- Erdiko zikloko euskararen programakuntza. B. Eredua.** (e) Hezkuntza saila. Eusko Jaurlaritzak Argitalpen zerbitzu Nagusia. Gasteiz. 14 x 17.
- Erdiko zikloko euskararen programakuntza. D. Eredua.** (e) Hezkuntza saila. Eusko Jaurlaritzak Argitalpen Zerbitzu Nagusia. Gasteiz. 24 x 17. 330 or.
- Erdiko zikloko orientabideak. Orientaciones del Ciclo Medio. I.** (e) Eusko Jaurlaritzak Hezkuntza Saila. Eusko Jaurlaritzak Argitalpen Zerbitzu-Nagusia. Gasteiz. 24 x 17. 364 or.
- Erdiko Zikloko orientabideak. Orientaciones del Ciclo Medio. II.** (e) Eusko Jaurlaritzak Hezkuntza Saila. Eusko Jaurlaritzak Argitalpen Zerbitzu-Nagusia. Gasteiz. 24 x 17. 394 or.
- Erraldoirik altuena.** (i) Rius, Josep M. «Joma»/Landa, Josu. Argos Vergara. Barcelona. 20 x 14,5. 24 or.
- Errege Segapotoa.** (i) Naughton, Colin Mc./Kalekumeak Kolektiboa. Ed. Vascas-Altea. Donostia. 17,5 x 11. 32 or.
- Errotari bat eta bere hiru semeen milioi bat ipuin.** (i) Askoren Artean. Ed. Vascas. Donostia. 30 x 21,5. 28 or.
- Erroten burgiko misterioa.** Krutwig Sagredo, Federico. Haramburu Editor, S.A. Donostia. 20,5 x 14. 184 + XX or.
- Eskola Hiztegia.** (b/e) Gereño Xabier. Egile editore. Bilbo. 15,5 x 10,5. 260 or.
- Eskolaurreko euskararen programakuntza. A. Eredua.** Hezkuntza Saila. Eusko Jaurlaritzak Argitalpen Zerbitzu Nagusia. Lehendakaritzak-Saila. Gasteiz. 24 x 17. 134 or.
- Eskuaren fereka.** Zabaleta, I. Hordago. Donostia. 20 x 12. 110 or.
- Esnearen Historia. Erdiko ziklorako (OHO).** (i) X. X. Erzibengoa, J. Edinorte. Bilbo. 27 x 19,5. 16 or.
- Espartarrak borrokan.** Kalbo, Xabi. Gero-Mensajero. Bilbo. 13 x 21,5. 32 or.

- Espazio metrikoen topologia.** Duoandikoetxea, J. U.E.U. Iruñea. 24 x 16. 278 or.
- Etxebizitza erabiltzailearen eskuliburua. Manual del usuario de la vivienda.** (e) Askoren artean. Eusko Jaurlaritza. Lurralde Antolaketa eta Garraio Saila. Gasteiz. 21 x 21. 112 or.
- Euskal aditza. Alfabetatzeko.** Askoren artean. Goiherriko Euskal Eskola. Lazkao. 30 x 21. 598 or.
- Euskal Artea.** (i) Askoren artean./Amundarain, Dionisio. Erein. Donostia. 30,5 x 23,5. 272 or.
- Euskal fonetikaren hastapenak.** Aurrekoetxea, Gotzon. Egile editore. 24 x 17. 132 or.
- Euskal Herria Berreuskalduntzen. Ikasleen datuak. 1981/1982 ikasturtea.** Habe. Kultura Saila. Eusko Jaurlaritza. Kultura Saila. Gasteiz. 24 x 17. 302 or.
- Euskal Herriaren oihua. El grito del Pueblo Vasco. Le cri du Peuple Basque.** (e) Askoren artean. Conception S. Coop. Baiona. 20,5 x 29. 96 or.
- Euskal Herriko Atlasa. Geografia -Ekonomia-Historia-Artea.** (i) Askoren artean/Askoren artean. Erein. Donostia. 30,5 x 22,5. 168 or.
- Euskal Herriko Geografia. 2. Giza Geografia. O.H.O. 2. etaparako lan-gaiak.** Askoren artean. Egile editore. 31 x 21. 78 or.
- Euskal Historia. Zenbait apunte. Euskaltzaindiaren D titulorako burutua.** Ariznabarreta, Abel. Elkar. Donostia. 29,5 x 21. 300 or.
- Euskal Historian zehar.** Mendiguren, Xabier. Elkar. Donostia. 24,5 x 17. 88 or.
- Euskal joskera.** Arejita, Adolfo. Leopoldo Zugaza. Durango. 19,5 x 13. 328 or.
- Euskal nobelaren azterketa.** Amenabar, Jon. Izarraizpe Irakaskuntza Kooperatiba. 29,5 x 21. 110 or.
- Euskaldun bat Marten.** Zubeldia, Iñaki. Elkar, S.A. Donostia. 20,5 x 15,5. 56 or.
- Euskalduntzen II.** Irakasle talde batek. CINSA. Bilbo. 30 x 21. 160 or.
- Euskalerriko mendiak. 300 ibilbide zazpi probintzietan zehar.** Angulo, Miguel. Elkar, S.A. Donostia. 26,5 x 19,5. 328 or.
- Euskaltegiak eta Euskal Eskolak. Erizpideak, ereduak eta subentzioak. 1982-83 Ikasturtea.** HABE. Eusko Jaurlaritza Gasteiz. 29 x 21. 85 or.
- Euskaltzaindiak batasunerako eskaini dituen erabakiak.** Euskara Zerbitzua. Hezkuntza Saila. Eusko Jaurlaritza. Hezkuntza, Unibertsitate eta Ikerkuntza Saila. Gasteiz. 26,5 x 20. 96 or.
- Euskaltzaindiari Epaiketa.** Latiegi, Bixente, Oñatibia, Dunixi. Egile Editore. 20,5 x 14,5. 256 or.
- Euskalzale. 1897. Vol. I.** (b) Askoren artean. Sendoa. Donostia. 30 x 21,5. 426 or.
- Euskalzale. 1898. Vol. II.** (b) Askoren artean. Sendoa. Donostia. 30 x 21,5. 428 or.
- Euskalzale. 1899. Vol. III.** (b) Askoren artean. Sendoa. Donostia. 30 x 21,5. 408 or.
- Euskara ialgi adi plazara. I. maila** (b) Izarraizpe Irakaskuntza Kooperatiba. Egile Editore. 29,5 x 21. 48 or.
- Euskara ialgi adi plazara. II. maila.** (b) Izarraizpe Irakaskuntza Kooperatiba. Egile Editore. 29,5 x 21. 132 or.

- Euskara ialgi adi plazara. III. maila.** (b) Izarraizpe Irakaskuntza Koperatiba. Egile Editore. 29,5 x 21. 124 or.
- Euskara ialgi hadi plazara. IV. maila.** (b) Izarraizpe Irakaskuntza Koperatiba. Egile Editore. 29,5 x 21. 116 or.
- Euskara lantzen. O.** (b) Hegaz. Erein. Donostia. 24 x 17. 278 or.
- Euskara 6.** (b) Letamendia, J. Antonio. Gero. Bilbo. 25,5 x 18. 176 or.
- Euskara mailaka. Ariketak. (O eta 1).** (b) SEIE. Mensajero. Bilbo. 21,5 x 15. 144 or.
- Euskara mailaka. Metodologia. (3).** (b) SEIE. Gero. Bilbo. 24,5 x 15,5. 348 or.
- Euskararen arnas hestua irakaskuntzan. La difícil situación del euskara en la enseñanza.** (e) Larraza Lakunza, J. L. Ruiz Castillo, I. 21 x 15. 102 or.
- Euskararen gaitasun-agiria. Programa. 1. liburua.** Euskara Zerbitzua. Hezkuntza Saila. Eusko Jaurlaritza. Hezkuntza, Unibertsitate eta Ikerkuntza Saila. Gasteiz. 26,5 x 20. 110 or.
- Euskararen irakaskuntzarako ariketak.** Habe. Eusko Jaurlaritza. Gasteiz. 29 x 21. 118 or.
- Euskera 1919-1921. I-II.urteak.** (b/e) Euskaltzaindia. Sendoa. Donostia. 23 x 16. 304 or.
- Euskera 1922. III.urtea.** (b/e) Euskaltzaindia. Sendoa. Donostia. 23 x 16,5. 384 or.
- Euskera 1923. IV. urtea.** (b/e) Euskaltzaindia. Sendoa. Donostia. 23 x 16,5. 404 or.
- Euskera 1924. V. urtea.** (b/e) Euskaltzaindia. Sendoa. Donostia 23 x 16,5. 400 or.
- Euskera 1925. VI. urtea.** (b/e) Euskaltzaindia. Sendoa. Donostia. 23 x 16,5. 369 or.
- Euskera 1926. VII. urtea.** (b/e) Euskaltzaindia. Sendoa. Donostia. 23 x 16,5. 135 or.
- Euskera 1927. VIII. urtea.** (b/e) Euskaltzaindia. Sendoa. Donostia. 23 x 16,5. 300 or.
- Euskera 1928. IX. urtea.** (b/e) Euskaltzaindia. Sendoa. Donostia. 23 x 16,5. 349 or.
- Euskera 1929. X. urtea.** (b/e) Euskaltzaindia. Sendoa. Donostia. 23 x 16,5. 315 or.
- Euskera 1930. XI. urtea.** (b/e) Euskaltzaindia. Sendoa. Donostia. 23 x 16,5. 318 or.
- Euskera bizitik 3.1. 26-33 ikasgaiak.** Askoren artean. Bizkargi. Galdakao. 28,5 x 21,5. 144 or.
- Euskera bizitik. 3. 34-35 ikasgaiak.** Askoren artean. Bizkargi. Galdakao. 30,5 x 21,5. 35 or.
- Euskera bizitik 1 A-B, 2-A.** (b) Askoren artean. Eguzkitza. Bilbo. 290 or.
- Euskera bizitik 1-A (Bizkaieraz).** (b) Askoren artean. Egile Editore. 145 or.
- Euskeraren iker atalak. 1.** Askoren artean. Mikel Zarate Iker Mintegia. Labayru Ikastegia. Derio. 29 x 21. 154 or.
- Ez dago, eraman egin dute.** (i) Pallares, M. del Carmen/Landa, Josu. Argos Vergara. Barcelona. 20 x 14,5. 24 or.
- Filosofia. Batxilergo Balioaniztun Bateratua. 3. Ikasturtea.** UZEI. Donostia. 26 x 20,5. 662 or.

- Filosofia. Lexikoa.** UZEI. Elkar S. A. Donostia. 24 x 17. 336 or.
- Fisika Orokorra. I. Mekanika.** (b) Askoren artean. U.E.U. Iruñea. 24 x 16. 274 or.
- Fisikaren historia. Ezagutze-bidean abiatzeko lehen urratsak.** Askoren artean. U.E.U. Iruñea. 24 x 16. 256 or.
- Fisika. U.B.I.** Askoren artean. Elhuyar Fisika-Taldea. Donostia. 30 x 21. 226 or.
- Flor de canciones populares.** Riezu, J. Sendoa. Donostia. 23 x 15,5. 356 or.
- Garizuma. (Liturgi eta pastoral lagungarriak).** Elizbarrutietako Liturgi Idazkaritzak. Idatz. Donostia. 21 x 15. 72 or.
- Garraioaren historia.** (i) Lambert, Mark/Askoren artean. Txertoa. Donostia. 32,5 x 24. 66 or.
- Gau beltza.** Kalbo, Gero-Mensajero. Bilbo. 13 x 21,5. 32 or.
- Gauaren atzekaldeak.** Erdozainzi-Etxart, M. Elkar, S.A. Donostia. 21 x 13,5. 62 or.
- Gaurko euskara idatziaren Maiztasun-Hiztegia. I-II-III tomoak.** Sarasola, Ibon. C.A.P. Donostia. 28 x 21. 464, 448, 454 or.
- Gaurko Olerkarien Euskal Lan Aukeratuak.** Onaindia, Santiago. Geo Argitaldaria, Bilbo. 28,5 x 12. 104 or.
- Gaxpar erregea.** (i) Janer, Gabriel / Sarriegi, Arantxa. Elkar, S. A. Donostia. 19 x 13. 84 or.
- Geografia de Guipúzcoa. Diapositivas comentadas. Gipuzkoako Geografia. Diapositibak adierazpenekin (15 liburuskak).** (e) Gómez Piñeiro, J, etab. C.A.P. Donostia. 25 x 20. Bakoitzak 6-12 or.
- Gipuzkoa. Turismorako gida-liburua.** (e/i) Ormazabal, M. I./Nazabal Goizon. Gipuzkoako Foru-Aldundia.
- Gipuzkoako ohiturak. Tradiciones de Guipúzcoa (Haurrentzat bilduma).** (c) Linazasoro, Iñaki. C.A.P. Donostia. 28 x 21. 32 or.
- Gizartea gaur. (O.H.O.ko 8. mailarako).** (b) Arrieta, Jesus M.^a. Erein. Donostia. 24 x 17. 350 or.
- Gizartea. 1.** Askoren artean. Egile editore. 26,5 x 19. 102 or.
- Gizartea 2.** Askoren artean. Egile editore. 28,5 x 20. 96 or.
- Gizartea 7. Geografia.** (b) Askoren artean. Gero. Bilbo. 26,5 x 20. 166 or.
- Gizartea 7. Historia.** (b) Askoren artean. Gero. Bilbo, 26,5 x 20. 140 or.
- Gizon harrigarriak.** Yarnoz, Sagrario. Elkar, S. A. Donostia. 22 x 23. 34 or.
- Gizon kabalen piurak.** Lertxundi, Anjel. Erein. Donostia. 19 x 12,5. 116 or.
- Gizona eta medikuntza.** (i) Ward, Brian; Aramendi Joseluis eta Mikel. Txertoa. Donostia 32,5 x 24. 66 or.
- Gudari bat.** (b) Gereño, Xabier. Haranburu Editor S. A. Donostia. 27 x 11. 92 or.
- Güenzen 1.** (i) Alcantara, Ricardo/Landa, Josu. Argos Vergara. Barcelona. 20 x 14,5. 24 or.
- Gure inguruak. Euskalerriko erri batzuen ikuspegi laburra.** Zubikarai, Agustín. Egile editore. Gernika. 21,5 x 16. 566 or.
- Guztia bailitzan zazpi gauen birunda.** Iturriotz, Ander. Haranburu Editor, S. A. Donostia. 20,5 x 14. 160 or.
- Halamiren!! Garmendia, Iñaki.** Elkar, S. A. Donostia. 21 x 13,5. 142 or.
- Hamarreko laguntaldea.** (i) Carbó, Joaquin/Linazasoro, Abelino. Elkar, S. A. Donostia. 19 x 13. 192 or.

- Harbelnoren Amazónak.** Krutwig Sagredo, Federico. Haranburu Editor, S. A. Donostia. 20,5 x 14. 170 + XX or.
- Haur literaturaz.** Lertxundi, Anjel. Erein. Donostia. 20,5 x 14,5. 92 or.
- Haurrak euskalduntzen giñolaren bidez.** Askoren artean. Eusko Jaurlaritza. hezkuntza, Unibertsitate, Ikerkuntza Saila. Gasteiz. 26,5 x 20. 142 or.
- Haurraren katekesi lagungarriak. (1. maila).** Haurren Katekesi Idazkaritza. Idatz. Donostia. 29 x 22. 43 or.
- Haurraren katekesi lagungarriak. (2. maila).** Haurren Katekesi Idazkaritza. Idatz. Donostia. 29 x 22. 29 or.
- Haurraren katekesi lagungarriak. (3. maila).** Haurren Katekesi Idazkaritza. Idatz. Donostia. 29 x 22. 30 or.
- Haurraren katekesi lagungarriak. (4. maila).** Haurren Katekesi Idazkaritza. Idatz. Donostia. 29 x 22. 30 or.
- Haurraren katekesi lagungarriak. (5. maila).** Haurren Katekesi Idazkaritza. Idatz. Donostia. 29 x 22. 32 or.
- Hegoak banitu.** Lezamiz, Jon. Gero-Mensajero. Bilbo. 28 x 11. 38 or.
- Herbesteratua.** Berasategi, Pio. Hordago. Donostia. 20,5 x 12. 224 or.
- Herensugea.** Kalbo, Xabi. Gero-Mensajero. Bilbo. 13 x 21,5. 32 or.
- Heriotza iragarritako baten kronika.** (i) García Marquez, Gabriel/Garmendia, Xalbador. Sendoa. Donostia. 20 x 13. 176 or.
- Herri baten oihua. Hitzak eta idatziak.** (e) Monzon, Telesforo. Mesa Nacional de Herri Batasuna. Donostia. 19,5 x 14. 230 or.
- Hiriko arratoitxoa eta kanpoko arratoitxoa eta beste ipuin batzu.** (i) X.X. / X.X. Irbis, S. A. Madrid. 29 x 23. 38 or.
- Hiru hartzatxoak eta beste ipuin batzu.** (i) X.X. / X.X. Irbis, S. A. Madrid. 29 x 23. 36 or.
- Hiru lagunak.** (i) Heine, Helmer/Kalekumeak Kolektiboa. Ed. Vascas-Altea. Donostia. 17,5 x 11. 30 or.
- Hiru txerrikumeak.** P. Garay Ormaza. Ed. Fher, S.A. Bilbo 30 x 21. 32 or.
- Hiru txerritxoak eta otsoaren gosea.** (i) Disney, Waly/X.X. Irbis, S. A. Madrid. 24 x 17. 24 or.
- Historia eta gizarte-zientzien urtekaria. II. urtea. 2. znb.** Askoren artean. U.E.U. Iruña. 24 x 16. 376 or.
- Hitz egin! Gidaliburua mailaz maila.** Berriatua, Imanol. Euskaltzaindia. Bilbo, 21,5 x 15,5. 280 or.
- Hitz konposatu eta eratorrien morfo-fonetika.** Mujika, L. M. Ed. Vascas. Donostia. 24 x 17. 254 or.
- Hitzamuzko lantuak.** Berasategi, Pio. Hordago. Donostia. 20,5 x 12. 206 or.
- Hitzen liburua.** Susaeta E. A. Egile editore. 27 x 21,5. 64 or.
- Hizkuntzalaritza. Hiztegia. 1.** UZEI. Elkar, S. A. Donostia. 24 x 17. 414 or.
- Hizkuntzalaritza. Hiztegia. II.** UZEI. Elkar, S. A. Donostia. 24 x 17. 532 or.
- Hizkuntzen irakaskuntza mailaketa gramatikala metodoen azterketarako galdekizuna.** Euskara Zerbitzua. Eusko Jaurlaritza. Hezkuntza, Unibertsitate eta Ikerkuntza Saila. Gasteiz. 26 x 20. 116 or.
- Hiztegia. Diccionario. Castellano-Euskara. Euskara-Castellano.** (e/i) Ge-reño, Xabier. Egile Editore. Bilbo. 16,5 x 11,5. 467 or.

- Hiztegia. Euskara–castellano/castellano–euskara. Diccionario.** (c) X.X. Sendoa. Donostia. 15 x 10. 430 or.
- Hona hemen airea. Erdiko ziklorako (OHO).** (i) X.X. Erzibengoa, J. Edinorte. Bilbo. 27 x 19,5. 16 or.
- Hona hemen sua. Erdiko ziklorako (OHO).** (i) X.X. Erzibengoa, J. Edinorte. Bilbo. 27 x 19,5. 16 or.
- Hona hemen ura. Erdiko ziklorako (OHO).** (i) X. X. Erzibengoa, J. Edinorte. Bilbo. 27 x 19,5. 16 or.
- Hona hemen zura. Erdiko ziklorako (OHO).** (i) X. X. Erzibengoa, J. Edinorte. Bilbo. 27 x 19,5. 16 or.
- Ibaizabal 1902–1903. Bizkaiko eta Guipuzkoako euskaraz eguina.** (b) Askoren artean. Sendoa. Donostia. 30 x 21. 416 or.
- Ikasle Israelen.** Berriatua, Imanol. Euskaltzaindia. Bilbo. 20 x 13. 90 or.
- Ipuin antzeko.** (b) Zarate, Mikel. Gero. Bilbo, 18 x 11. 115 or.
- Ipuin harrigarriak. (I)** (b) Askoren artean. Elkar. Bilbo. 22 x 23. 84 or.
- Ipuin harrigarriak. 3. Mitologikoak.** Azkue, Resurrección M. de/Egokitzaila: Altuna, Margarita. Elkar, S. A. Donostia. 22 x 23. 76 or.
- Ipuin mireagarriak.** (b) Satrustegi, Jose M. Elexpuru. Bilbo. 22 x 15. 156 or.
- Ipuinak (III).** Bitáño. Gero–Mensajero. Bilbo. 19,5 x 13,5. 80 or.
- Ipurbeltz bilduma 9.** Askoren artean. Erein. Donostia. 30 x 21. 144 or.
- Irakur 2.** (b) Askoren artean. Gero. Bilbo. 25,5 x 18. 142 or.
- Irakur 3.** (b) Askoren artean. Gero. Bilbo. 25,5 x 18. 144 or.
- Irakur 4.** (b) Askoren artean. Gero. Bilbo. 25,5 x 18. 152 or.
- Iruineako asasinatzea.** (b) Gereño, Xabier. Haranburu Editor, S. A. Donostia. 17 x 11. 104 or.
- Irriparrezko printzak.** Atxukarro, Inaxiomari. Sendoa. Donostia. 21,5 x 15. 406 or.
- Itsasoak ez du esperantzarik.** (b) Haranburu Altuna, Luis. Haranburu Editor, S. A. Donostia. 17,5 x 11. 134 or.
- Itzal–saltzailea.** (i) Fernández Cubas, Cristina/Landa, Josu. Argos Vergara. Barcelona. 20 x 14,5. 24 or.
- Izaro.** Erzibengoa, Joxe. Gero–Mensajero. Bilbo. 18 x 11. 40 or.
- Izatearen malura.** (b) Azurmendi, Xabier. Gero–Mensajero. 18 x 11. 126 or.
- Izurri berria.** Garate, Gotzon. Bilbo Aurrezki–Kutxa. Bilbo 21 x 15. 98 or.
- Jakintza–baitha.** Krutwig Sagredo, Federico. Haranburu Editor, S. A. Donostia. 20,5 x 14. 174 or.
- Jalgi–Hadi II. (Ikaslearen liburua 1–12).** (b) Hondarraitz taldea. Elkar. Donostia. 30 x 20,5. 74 or.
- Jalgi–Hadi II. (Irakaslearen gida liburua. 1–12).** (b) Hondarraitz talde. Elkar. Donostia. 30 x 20,5. 152 or.
- Jan–edanaren bertsoak (I).** Zavala, Antonio. Auspoa. Tolosa. 18 x 10,5. 142 or.
- Jan–edanaren bertsoak (II).** Zavala, Antonio. Auspoa. Tolosa. 18 x 10,5. 148 or.
- Jejeinua.** (i) Alonso, Fernando/Landa, Josu. Argos Vergara. Barcelona. 20 x 14,5. 24 or.
- Jesusen taldea gara. (Ikasleen lagungarriak).** Felix Garitano. Idatz. Donostia. 22 x 29. 28 or.

- Joan Paulo II Aita Santuaren ikustaldia. (Erljio-irakaskuntza).** Elizbarrutiko Irakaskuntz Ordezkaritza. Idatz. Donostia, 21 x 15. 20 or.
- Joan Paulo II Aita Santuaren ikustaldia. (Katekesigaiak).** Haurren Katekesi Idazkaritza. Idatz. Donostia. 21 x 15. 12 or.
- Josetxo.** (b) Etxeita, Jose Manuel/Moldatzailea: Arejita, Adolfo. Labayru Ikastegia. Bilbo. 21 x 14,5. 344 or.
- Jo-ta-ke 1. Euskara ariketak. Fitxa osagarriak.** G. de Txabarri, Joxe J. Elkar. Donostia. 30 x 21. 248 or.
- Jo-ta-ke 2. Euskara ariketak. Fitxa osagarriak.** (b) G. de Txabarri, Joxe J. Elkar. Donostia. 30 x 21. 278 or.
- Jurgi Kapitaina Hong Kong-en.** Gereño, Xabier. Egile editore. Bilbo. 16,5 x 11,5. 128 or.
- Kalkulo bankario eta administratiboa.** Elhuyar. C.A.P. Donostia. 23,5 x 16,5. 219 or.
- Kapitain Pilotu Ttikittin eta Gorritto.** Askoren artean. Elkar, S. A. Donostia. 30 x 21. 16 or.
- Kapitain Pilotu-ren airontzian.** Askoren artean. Elkar, S. A. Donostia. 30 x 21. 16 or.
- Karnaba.** Ezkiaga, Patxi. Gero-Mensajero. Bilbo. 18 x 11. 46 or.
- Kaskarintxo.** Askoren artean. Elkar, S. A. Donostia. 20,5 x 15,5. 58 or.
- Katalamundira... Iupu!!!** Otaegi, Jokin. Gero-Mensajero. Bilbo. 18 x 11. 38 or.
- Ketxusen zooa.** (b) Sorribas, S. / Ormazabal, Joxe Antonio. Elkar, S. A. Donostia. 19 x 13. 140 or.
- Kirolkidea. Hiztegia.** UZEI. Elkar, S. A. 21 x 15. 156 or.
- Kolasin 2.** (b) Askoren artean/Mendiguren, Xabier. L.G.E.V. Bilbo. 20,5 x 21,5. 64 or.
- Koperatibei buruzko legea. Ley sobre cooperativas.** (e) Eusko Jaurlaritza. Argitalpen-Zerbitzu Nagusia. Gasteiz. 16,5 x 11,5. 158 or.
- Korsario beltza.** Salgari, Emilio/Forkada, Jone. Elkar, S. A. Donostia. 19 x 13. 204 or.
- Kredo edo Sinhesten dut esplikatu.** Lapeyre, Etienne/Prestatzailea: Villasante, Luis. Euskaltzaindia. Bilbo, 24,5 x 16,5. 332 or.
- Kristauaren jarrera gaurrengungo krisialdiaren aurrean.** Euskal Elizbarrutietako Gotzaiak. Idatz. Donostia. 28 x 20. 28 or.
- Kukubiku.** Askoren artean. Arabako Foru Aldundia. Gasteiz. 22,5 x 24. 54 or.
- Larehun herri. Mila bertso berri.** Amuriza, Xabier. Elkar-AEK. Donostia. 21,5 x 15. 378 or.
- Lehortu ontziteria.** (i) Askoren artean/Kalekumeak Kolektiboa. Ed. Vascas-Altea. Donostia. 17,5 x 11. 28 or.
- Lexoti bertsolaria.** Askoren artean. Auspoa. Tolosa. 18 x 10,5. 178 or.
- Liburu, bat, Herri bat.** (i) Delegación Diocesana de Enseñanza de Barcelona/Agirre, Esteban. Egile Editore. Donostia. 29,5 x 21. 122 or.
- Lotara joateko ipuinak.** Askoren artean. Erein. Donostia. 27 x 19,5. 44 or.
- Loti ederra.** P. Garay Ormaz. Ed. Fher, S. A. Bilbo. 30 x 21. 32 or.
- Lur ilunak.** (i) Baroja, Pío/Agirre Begiristain, J. A. Haranburu Editor, S. A. Donostia. 20,5 x 14. 122 or.

- Maileguzko hitzak, ebakera eta idazkera.** UZEI. Donostia. 26,5 x 10,5 170 or.
- Maitasunaren magalean.** Urretabizkaia, Arantxa, C.A.P. Donostia. 21 x 13,5. 50 or.
- Makilakixki.** (b) Yarnoz, Sagrario. Elkar, S. A. Donostia. 23 x 23,5. 36 or.
- Makina elektrikoak. Laborategiko ariketak.** Kortabitarte, S. UEU-ELHU-YAR, Iruñea. 29,5 x 21. 178 or.
- Mamu iletsua.** (i) Askoren artean/Kalekumeak Kolektiboa. Ed. Vascas-Altea. Donostia. 17,5 x 11. 36 or.
- Manuel artzainaren zazpi ardiak.** Askoren artean. Elkar, S. A. Donostia. 30 x 21. 16 or.
- Mari Errauskin eta oin handitua.** (i) Disney, Waly. / X.X. Irbis, S.A. Madrid. 24 x 17. 24 or.
- Mari Errauskin eta Pirindolo Txoriak.** (i) Disney, Waly. / X.X. Irbis, S. A. Madrid. 24 x 17. 24 or.
- Mari Zikin.** Yarnoz, Sagrario. Elkar, S. A. Donostia. 22 x 23. 34 or.
- Markes baten alaba.** Etxaide Itharte, Yon. C.A.P. Donostia. 19,5 x 12,5. 174 or.
- Marrumak.** Lezamiz, Jon. Gero-Mensajero. Bilbo. 18 x 11. 48 or.
- Marta eta Mikel.** (i) Vallverdu, Josep/Landa, Josu. Argos Vergara. Barcelona. 29 x 14,5. 24 or.
- Matematika. 1. (Fitxak).** (b) Askoren artean/G.I.E. Casals. Barcelona.
- Matematika. 2. (O.H.O.).** (b) Askoren artean/G.I.E. Casals. Barcelona. 278 or.
- Matematika. 3. (O.H.O.).** (b) Askoren artean/G.I.E. Casals. Barcelona. 308 or.
- Matematika 5. (Lehenengo erdia).** (b) Matematika Elhuyar Taldea. Elexpuru. Bilbo. 28 x 22,5. 157 or.
- Matematika 5. (Bigarren erdia).** (b) Matematika Elhuyar Taldea. G.I.E. Donostia. 28 x 21,5. 205 or.
- Matematika Ariketak. 5. maila.** Zabaleta, Mikel. Irakasle elkarte. Donostia. 30 x 21. 78 or.
- Matematika Ariketak. 6. maila.** Zabaleta, Mikel. Irakasle elkarte. Donostia. 30 x 21. 102 or.
- Matematika Ariketak. 7. maila.** Zabaleta, Mikel. Irakasle elkarte. Donostia. 30 x 21. 124 or.
- Matematika Ariketak. 8. maila.** Zabaleta, Mikel. Irakasle elkarte. Donostia. 30 x 21. 108 or.
- Matematika. Hiztegia. I.** UZEI. Elkar, S. A. Donostia. 24 x 17. 460 or.
- Matematika. Hiztegia. II.** UZEI. Elkar, S. A. Donostia. 24 x 17. 438 or.
- Matematika Orokorra. I. (2. parte).** Zarate Azkuna, M. J. UEU. Iruñea. 24 x 16. 134 or.
- Matematika U.B.I.** Askoren artean. Elhuyar matematika-taldea. Donostia. 30 x 21. 420 or.
- Matematika 1.** Askoren artean. Gip. Ik. Elkarte. Donostia. 26 x 20,5. 244 or.
- Matematika 8-B.** Elhuyar Taldea. Gip. Ik. Elkarte. Donostia. 28 x 21. 136 or.
- Mattin, nere gizona.** Treku, Mari. Auspoa. Tolosa. 18 x 10,5. 162 or.
- Mendiak, Berezko eta Giza-giroturiko Eusko Lurra. 2.** (i) Askoren artean, Gaztañaga, Jesus. Etor. Donostia. 32 x 24,5. 350 or.
- Merlin magoa eta alaitasun edabea.** (i) Disney, Waly. / X.X. Irbis, S. A. Madrid. 24 x 17. 24 or.

- Migel Strogoff.** (b/i) Verne, Jules/Amenabar, Joan. Elkar. Donostia. 18,5 x 13. 178 or.
- Mikel Zarateren Prosa.** Kortazar, Jon. Euskaltzaindia-Bizkaiko Aurrezki Kutxa. Bilbo. 20 x 13. 150 or.
- Mintzarena lantzen 1.** (b) Kalzakorta, Mitxel. G.I.E. Donostia. 22,5 x 23,5. 118 or.
- Mugarria.** Sastre, Pablo. Elkar. S. A. Donostia. 21 x 13,5. 146 or.
- Mystagintza zaharra.** Krutwig Sagredo, Federico. Haranburu Editor, S. A. Donostia. 20,5 x 14. 190 + XX or.
- Naiara.** Zenarruzabeitia, Aitor. Gero-Mensajero. Bilbo, 19 x 14,5. 22 or.
- Nazioarteko ipuinak.** (b) Kintana, Xabier. Hordago. Donostia. 20,5 x 12. 272 or.
- Nigarrez sortu nintzan.** Izeta, Mariano. C.A.P. Donostia 20,5 x 13,5. 114 or.
- Nikolas Txiki.** (i) Gosciny, Sempé/Tapia, Imanol. Elkar, S. A. Donostia. 19 x 13. 168 or.
- Nikolas Txiki-ren errekreoak.** (i) Gosciny, Sempé/Agirre, Ramon. Elkar, S. A. Donostia. 19 x 13. 132 or.
- Nire ibilaldiak.** Olaizola, Mertxe. Elkar, S. A. Donostia. 19 x 13. 132 or.
- Oilarren promesa.** Irigoien, J. M. Gero. Bilbo, 18 x 11. 220 or.
- Oinak ikaslekin izenaz argitaratuak. I. maila.** Amuriza, Xabier. Euskaltzaindia. Bilbo. 20 x 13. 182 or.
- Ogiaren historia. Erdiko ziklorako (OHO).** (i) X. X. Erzibengoa, J. Edinorte. Bilbo. 27 x 19,5. 16 or.
- Ondarroa'ko dantzak.** (e) Etxaburu, Luis «Latxanbre». Egile-editore. 19,5 x 15. 84 or.
- Oñatiko Historia eta Arte Bilduma. Inventario Historico del Valle de Oñati.** (e) Askoren artean. Oñatiko Herri-Liburutegia. 24,5 x 22. 345 or.
- Ortxadarrerako bideak.** Alkain, Periko. Gero-Mensajero. bilbo. 18 x 11. 48 or.
- Oskar eta Yetia.** (i) Kurtz, Carmen/Arzallus, Jon. Elkar, S. A. Donostia. 19 x 13. 224 or.
- Ostruka.** (i) Askoren artean/Fernandez, Mikel. Ed. Vascas-Altea. Donostia. 22,5 x 18. 24 or.
- Otsoaren bidea.** Krutwig Sagredo, Federico. Haranburu Editor, S. A. Donostia. 20,5 x 14. 166 or.
- Otzaurteko ezkilak.** Erzibengoa, Joxe. Gero-Mensajero. Bilbo. 18 x 11. 42 or.
- Pedagogi metodoa. Gimnasia-Dantza-Tirmo-Abestia. «Gidaria». Método de pedagogia. Gimnasia-Danza-Ritmo-Canto.** (e) Yurre, Gene. Elkar, S. A. Donostia. 24 x 17. 194 or.
- Pernando Amezetarra.** (b) Muxika, G. Itxaropena. Zarautz. 103 or.
- Peru eta otsoa.** (i) Askoren artean/Kalekumeak kolektiboa. Ed. Vascas-Altea. Donostia. 17,5 x 11. 52 or.
- Phanzart. Ihauteetako Tragikomedia.** Oihenart, Jakes. Mozos, Iñaki (paratzaile) Karrasi irarkola. Iruñea. 19 x 13. 176 or.
- Piarres Adame. Murtuts eta Bertze...** (b) Askoren artean. Elkar, S. A. Donostia. 21 x 13,5 120 or.
- Pinotxo eta itzal saltzaileak.** (i) Disney, Waly/X.X. Irbis, S. A. Madrid, 24 x 17. 24 or.

- Pneumatika. 1. Logika pneumatikoa. Ariketa-liburua.** (i) Alecoop, S. Coop/ Bandres, L. M. UEU. Iruñea. 29,5 x 21. 156 or.
- Poliedroaren hostoak.** Irigoien, Joan Mari. Erein. Donostia. 21 x 13,5. 374 or.
- Pontxe.** Erzibengoa, Joxe. Gero-Mensajero. Bilbo. 18 x 11. 44 or.
- Printzea eta beronen adiskidea.** (i) Disney, Waly/X. X. Irbis, S. A. Madrid. 24 x 17. 24 or.
- Printzea eta Loti Ederraren ametsak.** (i) Disney, Waly/X. X. Irbis, S. A. Madrid. 24 x 17. 22 or.
- Saioka 1. Projektuak eta gaiak.** (b) Askoren artean. Ikastolen Federakuntza. Donostia. 28 x 21. 264 or.
- Saioka 2. Osagarriak eta ariketak.** (b) Askoren artean. Ikastolen Federakuntza. Donostia. 28 x 21. 200 or.
- Saioka 2. Projektuak eta gaiak.** (b) Askoren artean. Ikastolen Federakuntza. Euskadi. 28 x 21. 220 or.
- Saioka 4. Osagarriak eta ariketak.** (b) Iker. Cinsa. Bilbo. 28 x 21. 223 or.
- Saioka 5. Natur arloa.** (b) Askoren artean. Iker. Bilbo. 28 x 21. 320 or.
- Saioka 5. Sozial arloa.** (b) Askoren artean. Iker. Bilbo. 28 x 21. 311 or.
- Saioka 6. Natur arloa.** (b) Askoren artean. 27,5 x 21. 244 or.
- «San Juan» I. Literatur lehiaketa. Tolosa. (1981).** Kultur batzordea. Tolosako Udala. Tolosa. 20,5 x 14. 120 or.
- Sirenotsa.** Lezamiz, Jon. Gero-Mensajero. Bilbo. 18 x 11. 38 or.
- Sorgintxuloko pikondoa.** Erzibengoa, Joxe. Gero-Mensajero. Bilbo. 18 x 11. 38 or.
- Sudurra.** (i) Malkowski, Kohler/Kalekumeak Kolektiboa. Ed. Vascas-Altea. Donostia. 17,5 x 11. 36 or.
- Teknologia elektrikoa. Eranskina.** Askoren artean. UEU. Iruñea. 29,5 x 21. 122 or.
- Teo erosketak egitera doa.** (b/i) Denou Violeta/ Ormazabal, Joxantonio, Timun Mas. Barcelona. 26,5 x 26. 28 or.
- Teo eta bere txakurra.** (b/i) Denou, Violeta/ Ormazabal, Joxantonio. Timun Mas. Barcelona. 26,5 x 26. 24 or.
- Teo kanping egitera doa.** (b/i) Denou, Violeta/ Ormazabal, Joxantonio. Timun Mas. Barcelona. 26,5 x 26. 24 or.
- Teo oporretara doa.** (i) Denou, Violeta/Aguirre, Jose Antonio. Timun Mas. Barcelona. 26,5 x 26. 26 or.
- Tipitaki. 1.** Lau Taldea. Erein. Donostia. 24 x 17. 140 or.
- Tom eta Wandia, Mustang Zaldia.** Muro, Gregorio. Erein. Donostia. 30 x 21. 24 or.
- Tomas Txorimalo.** (i) Preussler, Otfried/Gartzia, Xabier. Elkar, S. A. Donostia. 19 x 13. 90 or.
- Tristeak kontsolatzeko makina.** (b) Lertxundi, Anjel. Erein. Donostia. 19 x 12,5. 92 or.
- Txalo pin txalo.** (b) Askoren artean. Erein. Donostia. 30 x 21. 82 or.
- Txalo pin txalo. 3. Euskara jolasez.** Askoren artean. Erein. Donostia. 27 x 19,5. 70 or.
- Txalo pin txalo. 3. Irakaslearen liburua.** Askoren artean. Erein. Donostia. 21 x 15. 100 or.

- Txerri txoaren ezkontza.** (i) Heine, Helmer/Kalekumeak kolektiboa. Ed. Vas-
cas-Altea. Donostia. 17,5 x 11. 32 or.
- Txintxinboi eta Txantxanbai.** Askoren artean. Elkar, S. A. Donostia. 30 x 21.
16 or.
- Txipi.** (i) Lodi, Mario/Sarriegi, Arantxa. Elkar, S. A. Donostia. 29 x 13. 130 or.
- Txotxongiloa eskolan.** Genua, Enkarni. Erein, Donostia. 20,5 x 14,5. 58 or.
- Tzunpa tzun!** Zenarruzabeitia, Aitor. Gero-Mensajero. Bilbo. 13 x 21,5. 32 or.
- Urki.** Zenarruzabeitia, Aitor. Gero-Mensajero. Bilbo. 19 x 14,5. 22 or.
- Utopiaren fantasian.** (b) Zarate, Mikel. Haranburu Editor, S. A. Donostia.
17 x 11. 88 or.
- «W Z K».** Zenarruzabeitia, Aitor. Gero-Mensajero. 13 x 21,5. 32 or.
- Xabier!** Erribengoa, Joxe. Gero-Mensajero. Bilbo. 18 x 11. 40 or.
- Xoxolo, Moxolo eta Tottolo.** Askoren artean. Elkar, S. A. Donostia. 30 x 21.
16 or.
- Zapatarien aukera.** Lezamiz, Jon. Gero-Mensajero. Bilbo. 18 x 11. 38 or.
- Zazpi epotxak eta Marbon gigantea.** (i) Disney, Waly / X. X. Irbis, S. A. Ma-
drid. 24 x 17. 24 or.
- Zazpi kakanarruak dantzan.** (i) Disney, Waly / X.X. Irbis, S. A. Madrid.
24 x 17. 24 or.
- Zenbatzen ikasten dut. Kalkulurako sarbide.** X.X. Edinorte. Bilbo. 27 x 19,5.
32 or.
- Zenizienta.** P. Garay Ormaza. Editorial Fher. Bilbo. 30 x 21. 32 or.
- Zergatik, Panpox.** (b) Urretavizkaya, Arantxa. Hordago. Donostia. 20,5 x 11,5.
64 or.
- Zesar eta Ernestina argazkilariaren etxean.** (i) Vincent, Gabrielle/X.X. Timun,
Mas. Barcelona. 21,5 x 24,5. 26 or.
- Zesar eta Ernestina Gedeonen bila.** (i) Vincent, Gabrielle/X.X. Timun Mas.
Barcelona. 21,5 x 24,5. 26 or.
- Zesar eta Ernestina mendira doaz.** (i) Vincent, Gabrielle/X.X. Timun Mas.
Barcelona. 21,5 x 14,5. 26 or.
- Zesar eta Ernestina musikari kalez kale.** (i) Vincent, Gabrielle/X.X. Timun
Mas. Barcelona. 21,5 x 24,5. 26 or.
- Zozoa eta biok.** Txiliku. Elkar, S. A. Donostia. 19 x 13. 116 or.
- Zu ere bertsolari.** Amuriza, X. Elkar-AEK. Donostia. 21,5 x 15. 216 or.
- Zu zara...** Zulaika, Joseba. Hordago. Donostia. 20,5 x 12. 74 or.
- 2R2 eta Olagarroa.** Zenarruzabeitia, Aitor. Gero-Mensajero. Bilbo. 19 x 14,5.
22 or.
- 7 Teatro lan.** (b) Gereño, Xabier. Egile editore. Bilbo. 16,5 x 11,5. 126 or.
- 8 Teatro lan.** Gereño, Xabier. Egile Editore. Bilbo. 16,5 x 11,5. 128 or.
- 100 metro.** (b) Saizarbitoria, Ramon. Haranburu Editor. S. A. Donostia.
16,5 x 11. 126 or.

aurkibidea

<hr/>	
<i>Zenbaki bonetan</i>	3
Gure eritziz	
Inkesta baten inguruan.....	5
<hr/>	
Euskararen borroka	
Euskal hizkuntza eta euskal gizartea.....	15
Euskara, gertakari soziala.....	36
Euskaldunzaharrak eta euskaldunberriak.....	104
Egoeraren definizioa.....	134
Ondorioak.....	194
Laukiak.....	207
Galde-zerrendak.....	235
<hr/>	
Orain eta Hemen	
<i>Zutabe</i> , aldizkari berria — E.K.B. (Euskarazko Kulturaren Bartzarrea) — Haurgaltzea eta metodologi arazoa — Soldaduzka eta euskara — Donostiako <i>Arrano Beltza</i> euskaltokia.....	259
<hr/>	
Liburuak	
KORTAZAR, J: Joan Mari Irigoienen «Poliedroaren hostoak»: zientziatik iraganiko mitoa.....	271
TORREALDAI, J. M.: 1982ko euskal liburugintza.....	276
<hr/>	

© **JAKIN**

JAKINeko idazlanetaz
inon baliatzerakoan
aipa bedi, mesedez, iturria.

JAKIN

aldizkari irekia da eta
ez dator nahitaez
idazleen eritziekin bat.

Zuzendaritza:

joan mari torrealдай
l. a. bilbao (kazetaria)

Idazkaritza eta administrazioa:

Ategorrieta hiribidea, 23 1. esk.
Donostia - 13. Tel. (943) 27 17 13

1983rako prezioak:

	barruan	kanpoan
ale arrunta	500 pta.	600 pta. (25 FF)
ale bikoitza	700 pta.	800 pta (45 FF)
ale extra	1.000 pta.	1.200 pta. (70 FF)
harpidetza	1.500 pta.	1.700 pta. (95 FF)

JAKIN

Ategorrieta hiribidea, 23, 1. esk. - Donostia-13
Tel. (943) 271713

JAKIN

EUSKARAREN BORROKA

Oinarrizko inkesta bat:

ezagutza
erabilera
jarrerak

Urtarrila
Ekaina

26 / 27

1983